

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Кафедра публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Національний університет харчових технологій
Кафедра фінансів

XVII
Всеукраїнська on-line наукова конференція
студентів та молодих вчених

«Аспекти сталого розвитку економіки в
умовах структурних змін»

19 квітня 2022 року

м. Чернівці

УДК 330.341.1

С 76

Розглянуто на з'їзді кафебри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва економічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Протокол №20 від 17.05.2022 року)

Редакційна колегія:

Е.О. Юрій – к.е.н., доцент кафебри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва (головний редактор)

А.Г. Корбутяк – к.е.н., доцент кафебри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва

А.В. Жаворонок – к.е.н., доцент кафебри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва

С 76

Аспекти сталого розвитку економіки в умовах структурних змін: матеріали XVII Всеукраїнської студентської on-line наукової конференції, м. Чернівці, 19 квітня 2022 р. 139 с.

У збірнику включено матеріали за такими напрямками: державна економічна політика та механізм забезпечення сталого розвитку; розвиток корпоративного сектору економіки в умовах структурних змін; інструменти забезпечення сталого розвитку фінансово-кредитних установ у сучасних умовах. Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст і достовірність тез, точність наведених фактів, галузевої термінології і залишає за собою право не поділяти думки деяких авторів. Матеріали конференції розраховані на викладачів, аспірантів та студентів вищих навчальних закладів економічного спрямування, а також усіх, хто цікавиться питаннями фінансової політики держави та умовами функціонування суб'єктів господарювання в сучасних умовах.

УДК 330.341.1

© Колектив авторів, 2022
© Кафедра публічних, корпоративних фінансів
та фінансового посередництва ЧНУ
ім. Ю. Федьковича, 2022

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ I. ДЕРЖАВНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Безкровна А.В. СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	7
Бербека І.В. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНОЮ ЕКОНОМІКОЮ.....	9
Білак А.В. ДЕРЖАВНА АНТИІНФЛЯЦІЙНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ.....	11
Гашпан К.В. НЕДОЛІКИ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	13
Горланов Є. В. ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ.....	15
Дерев'янська І.І. НЕОБХІДНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ.....	17
Зубик І.М. ОСНОВНІ ЗАСАДИ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	19
Іванов В. ІНТЕГРОВАНА МОДЕЛЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	21
Іліка К. Д. НАКОПИЧУВАЛЬНЕ ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ.....	23
Карпічев Я. Ю. МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ І СИСТЕМА БЮДЖЕТНОГО ВИРІВНЮВАННЯ.....	25
Карпічев Я. Ю. СКЛАДОВІ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ: ПОДАТКОВА, БЮДЖЕТНА, ГРОШОВО-КРЕДИТНА, ВАЛЮТНА, ІНВЕСТИЦІЙНА	27
Кій М.І. ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД У СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ	28
Кожокар Х.К. КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	30
Кочурка Р.Е. ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ.....	31
Лунгу Я.С. СТАНОВЛЕННЯ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	33
Лунгу Я.С. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	34
Мединський Б.С. РЕКОНСТРУКЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	36
Молодяну І.М. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У ВОЄННИЙ ЧАС.....	38

Мухортов Є.С. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	39
Найдиш В.В. ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ 2019-2021 РОКІВ.....	41
Онопрієнко А. БІБЛІОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ.....	43
Павук І. В. ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ.....	45
Романко В. В. ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ОСНОВА СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ.....	47
Романко В.В. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ.....	49
Самараш Є. Р. СУТНІСТЬ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЙОГО СТАДІЇ.....	51
Сидоренко А. Л. ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	53
Сокровольська Н.В. ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	55
Сопівник Л.І. РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ ТА ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ.....	57
Цікул В. ЧИННИКИ СТРУКТУРНИХ ЗМІН ЕКОНОМІКИ.....	59
Шотропа Л.І. ЗАСТОСУВАННЯ ПРЯМИХ МЕТОДІВ ОПОДАТКУВАННЯ В СУЧАСНІЙ ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	60
<i>СЕКЦІЯ ІІ. РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ СТРУКТУРНИХ ЗМІН</i>	
Андрушко Н.С. ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИВАТНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	63
Гашпан К.В. МІЖНАРОДНІ ПОРІВНЯННЯ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА.....	65
Зубик І.М. ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	67
Кошіль А.Р. ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ.....	69
Лунгу Я.С. ОСНОВНІ НАПРЯМИ АНАЛІЗУ ТЕХНОЛОГІЙ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ.....	71
Мединський Б.С. ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ ЗМІН НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	73

Микитей А. С. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	75
Найдиш В.В. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	77
Пентелейчук А.-М. Г. ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	79
Поп'юк М. КОМПЛЕКСНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ПІДПРИЄМСТВА.....	81
Равлюк І.С. НЕОБХІДНІСТЬ ТА СУТЬ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	83
Романко В.В. УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ПЕРСПЕКТИВИ, ПРОБЛЕМИ ТА МЕТОДИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	85
Сад Ю.Р. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ МОДЕЛІ ДІАГНОСТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	87
Самараш Є.Р. ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ЛОГІСТИЧНИХ КОМПАНІЙ.....	89
Самараш Є. Р. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ РЕСУРСИ СУСПІЛЬСТВА ДЖЕРЕЛО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЛІДЕРСТВА КРАЇНИ.....	91
Сидоренко А.Л. КОРПОРАТИВНО-СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ.....	93
Сопівник Л.І. ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ІТ-СФЕРІ.....	95
Терещук Т.М. НАУКОВИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА СТРУКТУРИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	97
Токарчук В.В. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМУ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА.....	99
Шотропа Л.І. РОЛЬ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ПРОЕКТАМИ.....	100
Шутак А.А. УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ.....	102
<i>СЕКЦІЯ III. ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ</i>	
Аксентюк Ю.К. УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ БАНКУ.....	104
Зубик І.М. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКІВ	

У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	105
Івашук Ю. Г. АНАЛІЗ СТАНУ ГРОШОВОЇ МАСИ ЯК ІНДИКАТОРА МОНЕТАРНИХ РІШЕНЬ ЦЕНТРОБАНКУ.....	108
Ілюк О.П. ФІНАНСОВИЙ РИНОК ТА ФІНАНСОВІ ВІДОСИНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	110
Каленюк Я.О. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ВІД РИЗИКІВ ГЕНЕТИЧНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ.....	112
Карпічев Я. Ю. РЕГУЛЮВАННЯ, НАГЛЯД І КОНТРОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	114
Кій М.І. СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ У ЙОГО ЗДІЙСНЕННІ.....	115
Кожокар Х.К. ІНДИКАТОРИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....	117
Лунгу Я.С. ТАЛАНТ УПРАВЛІННЯ ТАЛАНТАМИ АБО РОЛЬ ЛЮДИНИ В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ.....	118
Малишев Н.І. КРИПТОВАЛЮТА ЯК ІНСТРУМЕНТ СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ.....	120
Мединський Б.С. ПЕРЕВАГИ ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ.....	122
Павук І. В. СТРАХОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	124
Романко В.В. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ЦІНИ В ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	126
Савка А.В. ДЕРЖАВНА КАЗНАЧЕЙСЬКА СЛУЖБА УКРАЇНИ ЯК ЦЕНТРАЛЬНИЙ ФІНАНСОВИЙ ОРГАН.....	128
Самараш Є. Р. ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ.....	130
Сокальський Р.Т. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВИЯВУ РОЛІ КРЕДИТУ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	132
Сопівник Л.І. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	134
Сухолитка В.В. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	136
Чаушак Д.М. РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ.....	138

СЕКЦІЯ І. ДЕРЖАВНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Безкровна А.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Грубляк О.М.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [1].

Бюджетна система України являє собою сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного та адміністративно-територіального устроїв і врегульована нормами права [2].

Бюджетний устрій – це організація і принципи побудови бюджетної системи, її структури, взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи. Бюджетний устрій України визначається з урахуванням державного устрою і адміністративно-територіального поділу України.

В основу формування бюджетної системи України сьогодні покладено Конституцію України та Бюджетний кодекс України.

Бюджетна система України складається з місцевих бюджетів та державного бюджету.

Державний бюджет України формує та використовує фінансові ресурси для забезпечення функцій, які здійснюються органами державної влади протягом бюджетного періоду. Державний бюджет України забезпечує необхідними коштами фінансування заходів економічного і соціального розвитку, що мають загальнодержавне значення, а також міждержавних відносин. Через державний бюджет здійснюється перерозподіл частини фінансових ресурсів між адміністративно-територіальними одиницями України з урахуванням їх економічного, соціального, екологічного, природного стану, при цьому враховується необхідність вирівнювання їх фінансового забезпечення.

Місцевий бюджет формує та використовує фінансові ресурси для забезпечення функцій, які здійснюються відповідно органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. До місцевих бюджетів відносяться бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування.

Бюджетна система України ґрунтується на принципах, визначених ст. 7 Бюджетного кодексу України: принцип єдності бюджетної системи України, принцип збалансованості, принцип самостійності, принцип повноти, принцип обґрунтованості, принцип ефективності, принцип субсидіарності, принцип цільового використання бюджетних коштів, принцип справедливості і неупередженості, принцип публічності та прозорості, принцип відповідальності учасників бюджетного процесу [1].

Для всіх бюджетів бюджетний період становить один календарний рік, який починається 1 січня кожного року і закінчується 31 грудня.

Для здійснення контролю за фінансовою діяльністю органів державної влади, Автономної Республіки Крим, місцевого самоврядування застосовується бюджетна класифікація України.

Доходи бюджету класифікують за такими розділами:

- податкові надходження;
- неподаткові надходження;
- доходи від операцій з капіталом;

- трансферти.

Видатки бюджету класифікуються за:

- функціями, з виконанням яких пов'язані видатки;
- економічною характеристикою операцій;
- ознакою головного розпорядника бюджетних коштів;
- бюджетними програмами.

За економічною класифікацією видатки бюджету поділяються на поточні, капітальні та кредитування, а визначається це все Міністром фінансів України.

Відповідно до ст. 13 Бюджетного кодексу України бюджет може складатися із загального і спеціального фондів.

До загального фонду бюджету входять:

- всі доходи бюджету, крім тих, що призначені для зарахування до спеціального фонду;
- всі видатки бюджету за рахунок надходжень до загального фонду бюджету;
- фінансування загального фонду бюджету.

До спеціального фонду бюджету входять:

- бюджетні призначення на видатки за рахунок конкретно визначених джерел надходжень;

- гранти або дарунки, одержані на певну мету;
- різниця між доходами і видатками спеціального фонду бюджету.

Розподіл бюджету на загальний та спеціальний фонди визначає закон про Державний бюджет України. Джерела формування спеціального фонду визначаються законами України.

Важливим є визначення стану бюджету. Дефіцит бюджету – перевищення видатків над доходами бюджету.

Профіцит бюджету – це перевищення доходів над видатками. Згідно з ч. 2 ст. 14 Бюджетного кодексу України профіцит бюджету затверджується виключно з метою погашення основної суми боргу.

Джерелами фінансування дефіциту бюджетів є державні внутрішні та зовнішні запозичення, внутрішні запозичення органів влади Автономної Республіки Крим, внутрішні та зовнішні запозичення органів місцевого самоврядування з дотриманням умов, які визначені Бюджетним кодексом України.

Право на здійснення державних внутрішніх і зовнішніх запозичень у межах і на умовах, передбачених законом про Державний бюджет України, належить державі в особі міністра фінансів України за дорученням Кабінету Міністрів України. Ці запозичення не можуть використовуватись для забезпечення фінансовими ресурсами поточних видатків держави, за винятком випадків, коли це необхідно для збереження загальної економічної рівноваги. З метою економії коштів та ефективності їх використання міністр фінансів України має право вибрати кредитора, вид позики і валюту запозичення.

Звіт про виконання Державного бюджету України подається Президентом України Верховній Раді України до 1 травня року, наступного за звітним. Звіт про виконання Державного бюджету України представляє на засіданні Верховної Ради України Президент України. З доповіддю про виконання Державного бюджету України виступає Міністр фінансів України або особа, що виконує його обов'язки.

Контроль за виконанням бюджету та використанням органами державної виконавчої влади та виконавчими органами місцевих Рад народних депутатів коштів позабюджетних фондів здійснює Верховна Рада України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим та місцеві Ради народних депутатів, які самостійно визначають організаційні форми здійснення такого контролю.

Список літератури:

1. Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 року № 2456-VI. URL: zakon.rada.gov.ua/ go/2456-17 (дата звернення: 26.03.2022).
2. Бюджетна система : підруч. / за ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 624 с.

Бербека І.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Абрамова А.С.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Основною метою використання інформаційних технологій у державному управлінні є підвищення ефективності механізмів державного управління на основі створення загальної інформаційно-технологічної інфраструктури, що включає державні інформаційні системи і засоби, які забезпечують їх функціонування та взаємодію, громадянами та державними органами в системі надання державних послуг. Державна політика у сфері використання сучасних інформаційних технологій забезпечує координацію діяльності органів державної влади для створення державних інформаційних систем і підвищення ефективності бюджетних витрат у цій сфері. Визначення пріоритетів використання інформаційних технологій у діяльності органів державної влади повинен проводитись оцінюванням можливості отримання вагомого соціально-економічного результату. Тому вибір у використанні інформаційних технологій у сфері державного управління є одним із основних завдань соціально-економічного розвитку країни. Всі суб'єкти інформаційних відносин повинні приймати участь у цьому процесі, але саме держава призначена впливати на її трансформацію.

Інформаційні системи в державному управлінні, роль інформаційної сфери на даному рівні вивчали та зробили вагомий внесок в цьому напрямку провідні економісти, державознавці, соціологи та філософи: Вертузаєв М.С., Михалевич В.С., Омаров А.М., Сергієнко І.В., Чукут С.А., Нісневіч Ю.А., Міллер Дж., Бачило І.Л., Зуй В.В., Глушков В.М., Авер'янов В.Б., Семенюк Е.П., Юзьков Л.П., Урсул А.Д., Атамчук Г.В., Коренєв А.П., Опришко В.Ф., Почепцов Г.Г., Швець М.Я., Берг А.І., Калюжний Р.А., Мінаєв В.А., Белл Д., Емері Ф.Є., Сассерінд Р., Кастельс М., Попов Г.Х., Афанасьєв В.Г., Машликін В.Г., Прибрам К., Бандурка О.М., Узнадзе Д.Н., Дехтяр А.О. тощо.

Оцінка ефективності використання інформаційних технологій, яка щорічно проводиться у діяльності органів державної влади є основою для уточнення напрямів реалізації державної політики, корегування державних проектів та програм у даній сфері [1].

Державна політика у сфері використання інформаційних технологій направлена на вирішення таких основних завдань [2]: реалізація стратегічних пріоритетів у використанні інформаційних технологій у державному управлінні, формування єдиного механізму міжвідомчої координації реалізації державних програм і проектів, створення інформаційних систем відповідно до цілей соціально-економічного розвитку держави; формування загальної інформаційно-технологічної інфраструктури для створення умов діяльності органів державної влади; розповсюдження практики надання населенню і організаціям доступу до відкритих джерел інформації про діяльність таких органів, за допомогою певних державних інформаційних ресурсів, що діють в мережі інтернет.

Великому значенню приділяється увага організації інтерактивного інформаційного обслуговування громадян і організацій з використанням сучасних інформаційних технологій, забезпеченню інформаційної безпеки діяльності органів державної влади і елементів інформаційно-технологічної інфраструктури, розвитку єдиної захищеної телекомунікаційної інфраструктури для державних потреб, системи засвідчуючих центрів в області електронного цифрового підпису і електронної взаємодії, що забезпечує ефективний міжвідомчий інформаційний обмін.

Важливої ролі набуває розробка стандартів у сфері використання інформаційних технологій у діяльності органів державної влади, створення державних інформаційних систем, їх інтеграції і сумісного використання в рамках створення загального

інформаційного простору державних органів влади; централізоване створення державних інформаційних ресурсів, що містять повну, несуперечливу, достовірну, актуальну інформацію, необхідну для виконання основних функцій державного управління, забезпечення доступності відповідних даних на міжвідомчому рівні, а також для громадян і організацій відповідно до вимог встановлених законодавством України.

Останнім часом гостро стоїть питання побудови єдиної системи управління процесом використання інформаційних технологій в діяльності органів державної влади, що забезпечує ефективну міжвідомчу координацію державних програм, що реалізуються і проектів, їх узгоджене і взаємопов'язане виконання відповідно до основних пріоритетів соціально-економічного розвитку, а також розповсюдження на державній владі практики довгострокового планування державних програм і проектів використання інформаційних технологій, підвищення ефективності управління за їх виконанням; збільшення обсягів, об'єднання і централізація закупівель однотипної продукції у сфері інформаційних технологій на користь органів державної влади з метою економії; створення єдиної системи моніторингу і контролю за ефективністю використання інформаційних технологій; реалізація комплексних програм підготовки і підвищення кваліфікації державних службовців у сфері використання ними інформаційних технологій на державному рівні, створення освітніх програм та методичного забезпечення тощо.

Застосування інформаційних технологій у сфері управління державною економікою призводить до підвищення ефективності: міжвідомчої взаємодії, надання державних послуг громадянам і організаціям, персональної і колективної роботи службовців державних органів влади. Визначення пріоритетів у використанні інформаційних технологій у діяльності державних органів влади здійснюється на основі оцінки можливості отримання вагомого соціально-економічного ефекту.

Отже, політику державного управління в області використання сучасних інформаційних технологій в діяльності державних органів влади необхідно застосовувати за такими принципами: підпорядкування процесів використання інформаційних технологій вирішенню першочергових завдань соціально-економічного розвитку, вдосконалення системи державного управління, забезпечення обороноздатності і національної безпеки країни, визначення напрямів і обсягів бюджетних витрат в області використання інформаційних технологій у державному управлінні на основі конкретних вимірних результатів і показників ефективності діяльності органів державної влади, залучення державних коштів на створення державних інформаційних систем, що мають важливе соціально-економічне і політичне значення.

Список літератури:

1. Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні, схвалені Постановою Верховної Ради України від 1 грудня 2015 року №3175-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. №15.
2. Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 9 січня 2007 року № 537-V. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>.

ДЕРЖАВНА АНТИІНФЛЯЦІЙНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ

Інфляція має негативні наслідки у багатьох сферах життя, особливо відчутна у соціальній та економічній через зниження обсягу виробництва, перерозподілу доходів, зменшення вартості заощаджень та падіння реальної відсоткової ставки. Отже, інфляція є негативною не лише для грошово-кредитної системи, а також для соціального рівня населення. Тому для боротьби з цим негативним явищем, використовують антиінфляційну політику.

Антиінфляційна політика – це сукупність заходів держави, спрямованих на боротьбу з інфляцією та нормалізацію рівня споживчих цін. Дана політика повинна зосередитися на досягненні трьох основних цілей :

1. Скоротити бюджетний дефіцит до такого рівня, щоб не відбувалися негативні дії в економіці держави.
2. Забезпечення ефективності політики грошового регулювання Національного банку України.
3. Розвиток ринкового механізму [1].

Для здолання інфляції та утримання стабільності національної валюти використовуються різноманітні методи. Найбільш поширеними є : нуліфікація, ревальвація і реставрація, девальвація, дефляція. Найпопулярнішим є нуліфікація. Це один з методів стабілізації валюти, тоді як країна скасовує знецінені грошові знаки, вилученням їх із обігу і заміною їх новими. Наприклад, це було використано під час грошової реформи 1996 року, тоді запровадили грошову одиницю – гривню. Протилежним до методу нуліфікації є ревальвація, ревалоризація і реставрація.

Ревальвація – це підвищення курсу національної валюти порівняно з іноземною валютою. В Україні проводилися різні заходи для відновлення національної економіки, насамперед спрямованих на збільшення конкурентних та високоякісних товарів.

Ревалоризація означає реалізацію комплексу економічних перетворень для поступового відновлення доінфляційної вартості паперових грошей. Однак метод ревалоризації успішно діє тоді, коли інфляція лише підважила купівельну силу грошей, тоді політика ревалоризації стає сильним важелем усунення інфляційних чинників, започаткуванням динамічного зростання виробництва й підвищення його ефективності за одночасного проведення заходів систематичного вилучення з обігу знецінених грошей.

У ревалоризації провідною метою стає забезпечення товарно-грошової рівноваги, яка фактично означає досягнення реставрації на основі відновлення доінфляційної купівельної сили грошової одиниці.

Девальвація – це коли офіційно знижується курс національної валюти до іноземної валюти. Наприклад, якщо в Україні відбувається девальвація, то ціна євро або долара швидко зросте. Але ціни в магазині не зміняться так швидко [2].

Метод дефляції – це підвищення купівельної спроможності грошей або процес дешевання вартості товарів та дорожчання вартості грошей. Дефляція виникає коли ВВП країни швидше зростає, ніж грошова маса. Є основні чотири причини цього явища :

1. Погіршення ситуації в банківській сфері. Чим менше цінних паперів купує банк та менше видає кредитів, то вартість грошей зростає.
2. Швидке зростання виробництва. Це є однією з основних причини, через що виникає світова криза. Під час цього виробництво товарів значно збільшується і ринок насичується ними.
3. Фінансове регулювання. Якщо банк проводить монетарну політику, а

виробництво продовжує зростати.

4. Інвестиційний настрій. Люди залишають гроші “під матрасом” або вкладають гроші у не вигідний проєкт. Таким чином гроші йдуть з економіки країни і це зумовлює до збільшення попиту на гроші [3].

Для уникнення розвитку галупуючої інфляції у майбутньому, уряд підготує антиінфляційну стратегію, основу якої складають монетарна політика держави та налагоджування державних фінансів.

До початку російської агресії зовнішнє становище України було стабільним. Міжнародні резерви становили 29,1 млрд доларів. Війна спричинила зниження економіки країни та пошкодила ланцюг поставок та виробництво. Одне з головних завдань Національного банку України являється залучення доларів, євро та іншої валюти. Це потрібно, для того щоб економіка продовжувала функціонувати. Ця операція називається валютні свопи, це коли Національний банк України обмінює свою валюту на валюту іншої країни.

Так, наприклад, Польський центральний банк надав Україні своп-лінію на суму 1 мільярд доларів. Також наша держава отримала грошову допомогу від країн-партнерів та від Світового банку, Європейсько Союзу й Європейського інвестиційного банку.

Уже існують деякі припущення про вплив російського вторгнення на економіку України. Наприклад, у прогнозі від МВФ говориться, що зниження ВВП може сягнути до 10%, а якщо бойові дії затягнуться, то цей показник може скласти 25-35%. Таке припущення взялося з досвіду таких країн, як Іран, Сирія, Ліван та Ємен, які також були втягнуті у масштабні війни [4].

Також великим ризиком залишається світовий інфляційний сплеск, через збереження високих цін на продовольство та енергоносії. В деяких країн-партнерів спостерігається інфляція на пікових значень. Тому цінова динаміка залежить від швидкості дій провідних центральних банків.

Отже, через що б не виникала інфляція, вона знецінює доходи бюджету та супроводжується дефіцитом. Щоб приборкати інфляційний процес, по-перше, провести антиінфляційну політику. По-друге, припинити падіння виробництва. Для цієї політики є ряд методів, які були перераховані вище. Вони застосовуються для того щоб утримати стабільність національної валюти та зрівноважити інфляцію. Також потрібно пам'ятати, що інфляція впливає не лише на грошову-кредитну політику, а й на соціальний рівень життя населення. Не потрібно забувати й про військове вторгнення в нашу країну. Національний банк України робить все можливе, щоб утримати інфляцію. Проводиться різні операції, такі як валютні свопи, щоб утримати ліквідність в іноземній валюті та надати банкам, армії та уряду для закупівлі з-за кордону продуктів харчування, зброї та іншого.

Список літератури:

1. Антиінфляційне регулювання. URL: https://pidru4niki.com/12590605/finansi/antiinflyatsiyne_regulyuvannya (дата звертання: 02.04.2022)
2. Антиінфляційна політика держави. URL: https://pidru4niki.com/15660212/politekonomiya/antiinflyatsiyna_politika_derzhavi (дата звертання: 02.04.2022).
3. Сайт Gradeup. URL: <http://gradeup.org.ua/2020/11/30/czto-takoe-defljacija-prostymi-slovami-kak-ona-otrazhaetsja-na-ekonomike-strany-pricziny/> (дата звертання: 02.04.2022)
4. Сайт Seznam Zpravy. URL: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-finance-co-potrebuje-ukrajina-nejvic-zbrane-a-pak-spoustu-tvrde-meny-195823> (дата звертання: 04.04.2022)

НЕДОЛІКИ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

У ринковій економіці сектор малого бізнесу є однією з ключових детермінант економічного та соціального розвитку. Відрізняючись своєю гнучкістю та мобільністю, він здатний ефективно та швидко реагувати на зміну ринкових умов. Крім того, малий бізнес створює конкурентне середовище і виступає проти монополізації. Розвиток малого бізнесу вирішує проблему зайнятості, створює нові робочі місця та сприяє зниженню соціальної напруги та зменшенню майнової нерівності в суспільстві. Український бізнес стикається з низкою перешкод, які гальмують його зростання. Однією з актуальних проблем малого бізнесу є недосконала система оподаткування.

На стан і розвиток малого бізнесу впливає багато економічних факторів, серед яких головне місце займає податковий механізм. Завдання держави – орієнтувати податкову систему на розвиток малих підприємств, оскільки вони не потребують великого капіталу, забезпечують обіг ресурсів та швидко реагують на зміни ринкової кон'юнктури.

Для того, щоб система оподаткування малого бізнесу була ефективною, вона повинна відповідати двом критеріям:

- зручний і простий механізм для цієї галузі економіки;
- забезпечення обсягу податкових надходжень, необхідних для повноцінного виконання державою соціальних функцій, які є особливо важливими на регіональному та місцевому рівнях.

Одним із головних завдань української економіки є стимулювання підприємницької діяльності шляхом створення сприятливих умов для оподаткування. Орган саморегулювання малого бізнесу може усунути економічну кризу, а це означає, що малий бізнес має бути законодавчо врегульованим з точки зору підприємницької діяльності та стійкості. Проте вже понад 10 років механізм сплати єдиного податку не змінювався, що призвело до зниження фінансової та стимулюючої ефективності єдиного податку через широке використання платників єдиного податку в податкових схемах [1].

Єдиний податок виконує фінансову та стимулюючу функції:

- фінансова функція відображається у розподільчих відносинах між державою та малим бізнесом.

- стимулююча функція з метою запровадження єдиного податку, яка полягає у стимулюванні розвитку малого підприємництва шляхом створення сприятливих умов для оподаткування, що є формою захисту прав суб'єктів малого підприємництва з боку держави.

Єдиний податок — встановлений державою зведений податок для невеликої кількості суб'єктів малого підприємництва, який замінює сукупність обов'язкових платежів та надходить у відповідній пропорції до бюджетів та державних цільових фондів, що характеризується вільним вибором платників. і має на меті спрощення оподаткування прибутку цих організацій.

Існуюча податкова система має ряд питань, які потребують вирішення для ефективного розвитку малого бізнесу в Україні. Можна виділити наступні недоліки:

- нормативна база оподаткування є складною та непослідовною;
- недосконалий механізм нарахування та сплати єдиного податку. Тому що він не є унікальним за своєю економічною суттю. Платники сплачують інші податки – соціальний податок, ПДВ;
- складний механізм розрахунків з бюджетом та державними цільовими фондами;
- не можна використовувати спрощені процедури оподаткування для підприємств, які є меншими за поріг масштабу діяльності;

- малий бізнес не зацікавлений у переході від загальної системи до спрощеної системи оподаткування[2].

Податкові норми складні та нестабільні, деякі закони не до кінця зрозумілі, а іноді й суперечливі. Проблеми оподаткування й досі регулюються не лише законами, а й постановами Кабінету Міністрів України та указами Президента України. У зв'язку з тим, що законодавчі акти мають безпосередню дію, багато питань у сфері оподаткування регулюються законом. Оскільки існують неоднозначні трактування застосування більшості податкових норм, це негативно впливає на діяльність суб'єктів господарювання. Крім того, Українська податкова система насамперед характеризується фінансовою спрямованістю, що є лейтмотивом більшості змін у податковому законодавстві.

Індивідуальні витрати на податкове управління вищі за надходження до бюджету від їх стягнення. Часто податки на малий бізнес дозволяють місцевим асоціаціям залишатися.

Однією з основних функцій політики формування податкової системи будь-якої держави є управління розвитком економічного сектора країни. Український бізнесмен, як і його європейські колеги, повинен сплатити кілька податків, у тому числі й на прибуток. Спрощена система оподаткування – це механізм, який дозволяє підприємцю розраховувати свій дохід, тобто не використовувати для його визначення бухгалтерський метод. Замість податку на прибуток та кількох інших податків такий підприємець сплачує один податок за фіксованою ставкою.

Часто суб'єкт малого бізнесу не зацікавлений у сплаті податків, що призводить до тінізації його бізнесу. Це може бути через необізнаність такого підприємця. Обов'язок держави — забезпечити зручне джерело інформації.

Для підвищення ефективності системи оподаткування малого бізнесу в Україні можна вжити ряд заходів, зокрема:

- боротьба з корупцією;
- зниження податкового навантаження;
- розширення переліку заходів, за допомогою яких суб'єкти малого бізнесу не використовують спрощену систему для уникнення схем мінімізації ухилення від сплати податків;
- закріплення єдиного соціального внеску та структури єдиного податку;
- спрощення нормативно-правової бази [3].

Однак варто зазначити, що додаток Дія-Business дозволяє розібратись з податковою системою. Запровадження єдиного податкового рахунку спрощує податковий механізм для малого бізнесу. Можливість подавати податкові декларації в електронному вигляді також має значний позитивний вплив на податкову систему.

Отже, малий бізнес є потужним каталізатором економічного та соціального розвитку. Водночас це найслабша галузь національної економіки, яка потребує ефективних заходів економіки держави. Податкова система має безпосередній вплив на розвиток малого бізнесу. Створення чітких правил ведення бізнесу та оподаткування, а також забезпечення єдиного та справедливого підходу до всіх суб'єктів податкових відносин сприятиме зміцненню партнерських відносин між громадянами, бізнесом та державою.

Список літератури:

1. Майстренко О. В. Перспективи розвитку в Україні спрощеного оподаткування малого підприємництва. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_30255
2. Бобиль В.В., Топоркова О.А. Оподаткування малого бізнесу: нормативно-організаційний аспект. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/11523/1/Bobyl.pdf>
3. Олена Ференс Реформування податкової системи України URL: https://minjust.gov.ua/m/str_11350

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Податкова система є провідною складовою системи публічних доходів. Законодавче визначення податкової системи регламентується положеннями статей 3-8 Податкового кодексу України № 2755-VI від 02 грудня 2010 року, відповідно до якої сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів, що справляються у встановленому законами України порядку, становить систему оподаткування. У цьому випадку поняття податкової системи ототожнюється з поняттям системи оподаткування, а податкова система розглядається як сукупність податків та інших обов'язкових платежів податкового характеру (розуміння податкової системи у вузькому значенні) [1, с. 1].

Отже, податкова система — це сукупність податків, зборів, інших обов'язкових платежів і внесків до бюджету і державних цільових фондів, які діють у встановленому законом порядку [2, с. 1].

З іншого боку, податкова система містить у собі низку процесуальних відносин щодо встановлення, зміни та скасування податків, інших податкових платежів, забезпечення їхньої сплати, організації контролю й застосування відповідальності за порушення податкового законодавства. [1, с. 1].

У широкому значенні під податковою системою розглядають взаємопов'язану сукупність чинних у конкретний момент у конкретній державі суттєвих умов оподаткування [1, с. 1].

Елементами податкової системи в цьому випадку є:

- система всіх податкових платежів;
- система принципів оподаткування;
- система податкового законодавства;
- правовий механізм податку;
- система податкових органів, їх права, обов'язки, відповідальність;
- порядок, форми й методи встановлення, зміни та скасування податків;
- закріплення правового механізму податку по кожному податковому платежу;
- форми й методи податкового контролю;
- права, обов'язки, відповідальність, способи захисту прав і законних інтересів платників податків та інших учасників податкових правовідносин тощо [1, с.1].

Таким чином, поняття податкової системи в широкому розумінні не є тотожним поняттю системи податків. Перше з них є ширшим і включає в себе, окрім системи податків, ще низку як політико-правових, так й економічних елементів. [1, с.1]

Принципи податків та податкової системи вперше були сформульовані у 1776 р. класиком політичної економії А. Смітом у роботі "Дослідження про природу й причини багатства народів", де він фактично виділив чотири принципи оподаткування, які пізніше були названі "Декларацією прав платника". [1, с. 1].

Як відомо, принципи (від лат. *principium* - основа, першопочаток) - це основоположні й керівні ідеї, провідні положення, фундаментальні начала певної сфери. Тому принципами оподаткування слід вважати базові ідеї та положення, що лежать в основі податкової сфери [3, с. 97].

Суть цих принципів зводиться до наступного:

1. Усі громадяни повинні сплачувати податки відповідно до своїх можливостей і доходів (обов'язковість, всеохоплюючий характер, платоспроможність платників, справедливість).
2. Кожен податок має бути чітко визначений і відомий всім (чіткість і прозорість).

3. Податок повинен сплачуватися в зручний час і спосіб (зручність для платника).

4. Система мобілізації податку має будуватися в такий спосіб, щоб мінімізувати витрати держави (фіскальна ефективність для держави) [4, с. 97].

Стосовно законодавчого закріплення принципів оподаткування в Україні, то відповідно до положень статті 3 Закону України "Про систему оподаткування" принципами побудови системи оподаткування в Україні є:

- стимулювання науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва, виходу вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції;
- стимулювання підприємницької виробничої діяльності та інвестиційної активності — введення пільг щодо оподаткування прибутку (доходу), спрямованого на розвиток виробництва;
- обов'язковість — впровадження норм щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), визначених на підставі достовірних даних про об'єкти оподаткування за звітний період, та встановлення відповідальності платників податків за порушення податкового законодавства;
- рівнозначність і пропорційність — справляння податків з юридичних осіб здійснюються в певній частці від отриманого прибутку й забезпечення сплати рівних податків і зборів (обов'язкових платежів) на рівні прибутку і пропорційно більших податків і зборів (обов'язкових платежів) на більші доходи;
- рівність, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації — забезпечення однакового підходу до суб'єктів господарювання (юридичних і фізичних осіб, включаючи нерезидентів) при визначенні обов'язків щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);
- соціальна справедливість — забезпечення соціальної підтримки малозабезпечених верств населення шляхом запровадження економічно обгрунтованого неоподаткованого мінімуму доходів громадян та застосування диференційованого й прогресивного оподаткування громадян, які отримують високі та надвисокі доходи;
- стабільність — забезпечення незмінності податків і зборів (обов'язкових платежів) і їх ставок, а також податкових пільг протягом бюджетного року;
- економічна обгрунтованість — встановлення податків і зборів (обов'язкових платежів) на підставі показників розвитку національної економіки та фінансових можливостей з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його доходами;
- рівномірність сплати — встановлення строків сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), виходячи з необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджету для фінансування витрат;
- компетенція — встановлення й скасування податків і зборів (обов'язкових платежів), а також пільг їх платникам здійснюються відповідно до законодавства про оподаткування виключно Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим і сільськими, селищними, міськими радами;
- єдиний підхід — забезпечення єдиного підходу до розробки податкових законів з обов'язковим визначенням платника податку і збору (обов'язкового платежу), об'єкта оподаткування, джерела сплати податку і збору (обов'язкового платежу), податкового періоду, ставок податку і збору (обов'язкового платежу), строків та порядку сплати податку, підстав для надання податкових пільг;
- доступність — забезпечення дохідливості норм податкового законодавства для платників податків і зборів (обов'язкових платежів) [4, с. 1].

Список літератури:

1. Молчанова Т.В. Основи галузевої економіки і підприємства: Посібник для слухачів учнів) закладів ПТО [Електронний ресурс]/Т.В. Молчанова//Дніпропетровськ – 2017р. Режим доступу до ресурсу: http://cpto.dp.ua/public_html/posibnyky/posibnyk/page16.html

2. Сутність перехідної економіки [Електронний ресурс]/методика розрахунку//Студопедія – 2020р. Режим доступу: https://studopedia.su/17_13056_metodika-rozrahunku.html

3. Лазарєва О.В. Фінансове регулювання економіки: [Навчальний посібник] / О.В. Лазарєва. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. – 97-98 с. – Режим доступу до ресурсу: <https://t1p.de/xgobf>

4. Організація податкової служби і податкової роботи /[Електронний ресурс]//ЛекціїНет – 2020р. Режим доступу до ресурсу: <https://lektsii.net/1-129552.html>

Дерев'янська І.І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Федішин М.П.
Чернівецький національний університет ім. Ю Федьковича
м. Чернівці

НЕОБХІДНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ

В умовах розвитку економічних відносин, з метою покриття загальнодержавних витрат, держава часто використовує інструмент залучення вільних фінансових ресурсів господарюючих суб'єктів чи кошти населення. Головним методом їх отримання є державний кредит. Він опосередковує відносини між державою та економічними суб'єктами і пов'язаний з формуванням додаткового грошового фонду для потреб держави. При здійсненні кредитних операцій усередині країни держава зазвичай є позичальником коштів, а населення, підприємства та організації - кредиторами. Однак і держава може виконувати роль кредитора. Таке явище зустрічається у сфері міждержавних відносин, а також у внутрішньо фінансовій сфері економіки шляхом використання казначейських кредитів.

Особливість державного кредиту полягає у поворотності, терміновості та платності наданих у борг коштів. Взяті в борг кошти вступають у розпорядження органів державної влади, перетворюючи їх на додаткові фінансові ресурси. Як джерело погашення державних позичок та виплати відсотків з них виступають ресурси бюджету. Однією стороною кредитних відносин на державному рівні є необхідність формування додаткових фінансових ресурсів держави за рахунок вільних коштів. Другою стороною є організація фінансових зв'язків, що пов'язані з поверненням та оплатою за користування коштами, додатково залученими державою через бюджетні надходження. Зауважимо, що при цьому інтереси і платників податків, і власників державних облігацій не збігаються.

Зауважимо, що формування додаткових фінансових ресурсів держави через державний кредит з метою покриття дефіциту державного бюджету має значно менші негативні наслідки для державних фінансів та грошового обороту країни порівняно з монетарними прийомами (наприклад, емісією грошей) балансування доходів та урядових витрат. Це зумовлюється переміщенням попиту від суб'єктів економіки до урядових структур без збільшення сукупного попиту та пропозиції грошей на ринку. Передумови використання державного кредиту пов'язані з особливостями формування та часом використання доходів, що одержують фізичні та юридичні особи. У населення постійно утворюються тимчасово вільні кошти, насамперед у зв'язку з нерівномірним отриманням доходів, виплатою гонорарів, премій, відпускних, отримання спадщини тощо. Аналогічні тенденції мають місце у потоці коштів підприємств та організацій. Зокрема, значні тимчасові коливання обсягів, отриманої виручки від реалізації продукції/робіт/послуг можуть бути пов'язаними з тривалістю виробничого циклу чи сезонністю процесів виробництва. Також утворення вільних фінансових ресурсів у юридичних осіб на тимчасовій основі пов'язують з утворенням капіталовкладень у виробництво та соціальну сферу на нерівномірній основі. Тимчасово вільними можуть бути і резервні фонди підприємств. Зі зростанням ефективності громадського виробництва збільшуються та можливості залучення коштів підприємств та організацій у сферу державного кредиту [1, с. 150].

Сутність державного кредиту абсолютно ідентична стандартному кредиту, хоча і є важливі особливості. Держава не зобов'язана вказувати причину, через яку вимагається укладання кредитної угоди. Основною метою кредитування є поповнення дефіциту бюджету. Управління фінансовим зобов'язанням здійснюється урядовим органом. Позика

забезпечується всім майном, що належить державі. Доходи від цієї форми кредитування займають другий рядок після податків для фінансування економічної, соціальної та політичної діяльності країни. Надання позикових коштів складає добровільній основі [2, с. 433].

Основними функціями державного кредиту є: перерозподіл фінансів із урахуванням поточних потреб економіки; регулювання грошового потоку та відсоткових ставок всередині країни за рахунок великого обсягу угод; контроль державного бюджету.

Державний кредит є важливою частиною економіки країни, без якої неможливий швидкий та стабільний економічний розвиток. При цьому сума державного боргу є показником слабкої економіки, а високого кредитного рейтингу країни. Ключовими формами кредитування є: централізовані позики, що мають на увазі випуск цінних паперів (облігації) державним органом та децентралізовані, що перебувають у керівництві місцевих органів самоврядування. За географічною ознакою виділяються такі види державного кредиту: зовнішні кредити (позики в іноземних держав); внутрішні (реалізація цінних паперів у межах країни). Додатково виділяються короткострокові, середньострокові та довгострокові кредити. Ключовими принципами, притаманними держкредиту є: добровільність; відшкодування (необхідність повернення з відсотками); цільова спрямованість (кредит береться на вирішення певних завдань); забезпеченість усім майном, що належить державі; терміновість (період погашення); повернення (зобов'язання повернути позикові кошти). Дотримання цих принципів є основною перевагою, якою володіє дана форма кредитування. Вони роблять державну позику вигідним вкладенням кредитора і доцільним для позичальника. Переваги державного кредиту виявляються у такому: можливість регулювання фінансових потоків у країні; поповнення державного, регіонального чи місцевого бюджету без додаткової емісії коштів; зміцнення взаємовідносин між країнами при отриманні чи наданні зовнішньої позики; можливість розвивати економіку держави без вилучення коштів із бюджету. Недоліками використання державного кредиту є: зростання виробничих витрат, через необхідність компенсувати відсотки за позикою; якщо економіка країни не справляється із погашенням боргового зобов'язання, можливе підвищення податкового навантаження. Збільшення податкових зборів негативно позначається розвитку підприємництва країни, що у своє чергу негативно впливає загальну економічну ситуацію. Щоб державний кредит не спричинив погіршення добробуту населення, необхідно ретельно аналізувати нюанси перед оформленням позики, правильно розраховувати можливості економіки для погашення боргу.

Таким чином, потреба держави у кредиті виникає при фінансовій скруті, необхідності врегулювати розрив між грошовою масою в обігу та кількістю створених товарів, робіт, послуг. Таким чином, головним призначенням державного кредиту є, насамперед, покриття дефіциту державного бюджету. Умовою угоди при державному кредиті є забезпечення економічної зацікавленості кредиторів щодо передачі коштів у користування позичальника-держави на добровільній основі за умови виплат державою певного доходу, що є винагородою кредиторів та стимулом реалізації відокремлених економічних інтересів обох сторін. Державний кредит використовується глобально та опосередковує платежі. Усі мобілізовані державою за допомогою державного кредиту ресурси, витрачаються на поточні потреби народного господарства та для фінансування надзвичайних видатків держави. Державний кредит завжди є засобом скорочення грошей у обігу.

Однак функціонування державного кредиту веде до появи державного боргу. Загальний державний борг представляє всю суму випущених та непогашених боргових зобов'язань держави, включаючи нараховані відсотки, які мають бути виплачені за цим зобов'язанням. Поточний державний борг становлять витрати на виплати доходів кредиторам за всіма борговим зобов'язанням держави та щодо погашення зобов'язань, термін оплати яких вже настав.

Отже, державний кредит покликаний мобілізувати фінансові ресурси для фінансування видатків, на покриття яких не вистачає доходів державного бюджету країни.

Список літератури:

1. Федоров В. А. Государственный долг и государственный кредит в основе развития современного государства. *Legea Si Viata*. 2014. № 10. С. 150-153.
2. Гроші та кредит : підручник / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 892 с.

Зубик І.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Лисенко Ж.П.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

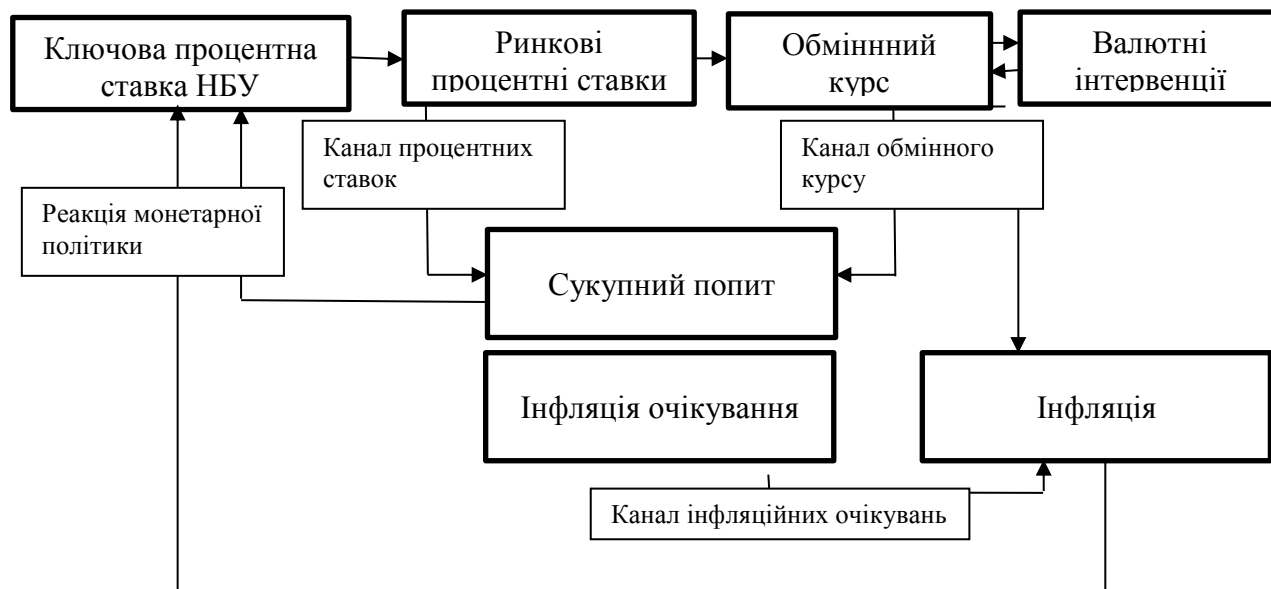
ОСНОВНІ ЗАСАДИ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В умовах широкомасштабної збройної агресії та запровадження воєнного стану в Україні першочергового значення набуває забезпечення надійного та стабільного функціонування банківської і фінансової системи країни, а також максимальне забезпечення потреб оборони України, безперебійного функціонування системи державних фінансів та об'єктів критичної інфраструктури.

Зниження дієвості ринкових інструментів та висока невизначеність в умовах повномасштабних бойових дій унеможливають здійснення монетарної політики в форматі інфляційного таргетування з плаваючим валютним курсом. Дієвість каналів монетарної трансмісії додатково послаблюється адміністративними обмеженнями на валютному ринку та обмеженнями щодо руху капіталу. За таких умов Національний банк України може тимчасово не покладатися на застосування ринкових монетарних інструментів, зокрема облікової ставки як основного інструменту монетарної політики [2]

Економіка цілої держави є комплексним явищем, а тому і механізм впливу монетарної політики на неї, так званий трансмісійний механізм є складним.

Рис. 1. Схема трансмісійного механізму монетарної політики

Задля структурованого розуміння економіки та ролі монетарної політики економісти Національного банку будують макроекономічні моделі (Рис.1). В їх основі лежать припущення про економічні зв'язки, які визначені багатьма дослідженнями. Наприклад, за інших рівних умов ми не можемо очікувати нижчу інфляцію при слабшому обмінному курсі. А низькі процентні ставки стимулюють попит лише разом зі зростаючою інфляцією.

Для виконання вищезазначених завдань, а також мінімізації ризиків для цінової та фінансової стабільності Національний банк України відповідно до чинного законодавства України визначає особливості регулювання грошово-кредитного ринку, здійснення валютного регулювання та нагляду, а також у разі необхідності буде запроваджувати заходи захисту, передбачені Законом України «Про валюту і валютні операції» [1].

Висока невизначеність, спричинена війною, також ускладнює прогнозування економічних процесів з прийнятною імовірністю. Тож Національний банк може тимчасово утриматися від публікації власних макроекономічних прогнозів.

Національний банк здійснює гнучку адаптацію операційного дизайну монетарної політики та вживає необхідних антикризових заходів для підтримки належного рівня ліквідності банківської системи та посилення гнучкості банків в управлінні власною ліквідністю.

Задля забезпечення належної відсічі широкомасштабній збройній агресії Росії та безперерйного функціонування системи державних фінансів в умовах воєнного стану Національний банк може надавати підтримку державному бюджету шляхом купівлі цінних паперів Уряду України на первинному ринку. Доцільність та обсяги операцій із фінансування державного бюджету визначатимуться окремими рішеннями Національного банку, зважаючи на ситуацію на фінансових ринках та в державних фінансах, зокрема з урахуванням можливості наповнення державного бюджету з інших джерел.

Усвідомлюючи потенційні ризики монетизації дефіциту державного бюджету, Національний банк фінансуватиме лише критичні видатки Уряду в обмежених обсягах та лише шляхом купівлі цінних паперів Уряду на первинному ринку. Національний банк також зберігатиме максимальну прозорість у висвітленні таких операцій. Сукупність таких заходів, а саме обмеження обсягів монетизації дефіциту бюджету та прозорі комунікації, убезпечать від загрози посилення фіскального домінування, збережуть довіру до монетарної політики та не ускладнять співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями.

Для сприяння інформаційному спротиву широкомасштабній гібридній агресії та підвищення ефективності управління очікуваннями економічних агентів Національний банк продовжить підвищувати якість та ефективність комунікацій із суспільством.

Ухвалені основні засади діятимуть тимчасово під час правового режиму воєнного стану, а за потреби також деякий час після його завершення до нормалізації функціонування економіки та фінансової системи.

У міру нормалізації функціонування економіки та фінансової системи Національний банк у мінімально достатні строки зобов'язується повернутися до застосування принципів та інструментів монетарної політики, визначених Стратегією монетарної політики Національного банку України та Основними засадами грошово-кредитної політики на 2022 рік та середньострокову перспективу [3].

Таким чином, з огляду на регулюючий вплив монетарної політики центрального банку на грошово-кредитну пропозицію та діяльність банківської системи, варто відзначити вагомe значення монетарної політики для національної безпеки. Можемо констатувати, що монетарна політика як складова частина фінансової політики є важливим інструментом досягнення монетарної безпеки держави та здійснює потужний вплив на економічні процеси в державі. Параметри ефективної монетарної політики водночас виступають орієнтирами макроекономічних завдань, а її вдала реалізація дасть змогу стримувати помірні темпи інфляції, забезпечити зростання реального обсягу виробництва, рівновагу платіжного балансу.

Список літератури:

1. Закон України «Про валюту і валютні операції» [Електронний ресурс]. – від 17.02.2022 № 2074-IX – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19/ed20220801#Text>
2. Рішення Ради Національного банку України «Про основні засади грошово-кредитної політики на 2022 рік та середньострокову перспективу» [Електронний ресурс]. від 13.09.2021 р. №31-рд – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr_031500-21#Text

3. Рішення Ради Національного банку України «Про основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану» [Електронний ресурс]. від 15.04.2022 р. № 4-рд – Режим доступу до ресурсу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MPG-ml_2022.pdf?v=4

Іванов В.

Науковий керівник: д.е.н., доц. Холявко Н.І.
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів

ІНТЕГРОВАНА МОДЕЛЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах діджиталізації національної економіки спостерігається суттєве зростання ролі вищої освіти як знаннегенеруючої системи, що здійснює підготовку висококваліфікованих кадрів, проводить якісні наукові дослідження й ініціює інноваційні проекти. Однак досягнення позитивних синергетичних ефектів від діяльності закладів вищої освіти потребує налагодження їх довгострокової співпраці з широким колом стейкхолдерів з різних секторів: державного, підприємницького, громадського. Необхідно усвідомлювати, що розвиток системи вищої освіти в нових умовах цифровізації потребує її спроможності до швидкої адаптації до нових викликів екзогенного середовища.

Схематично інтегровану модель конкурентоспроможної вищої освіти в умовах цифрової економіки представлено на рис. 1. Інтегрований характер моделі означає, з одного боку, широке залучення стейкхолдерів і врахування їхніх інтересів, а з іншого боку – спрямованість на забезпечення інтроверсійної й екстраверсійної адаптивності системи вищої освіти та університетів до нових викликів цифрової економіки.

Під інтроверсійною адаптивністю системи вищої освіти розуміємо адаптивність відносно нових умов, що формуються у ході діджиталізації економіки (планування обсягів і структури замовлення на підготовку кадрів відповідно до перспективних запитів ринку праці; орієнтація університетських досліджень на розробку і вдосконалення інформаційно-комунікаційних технологій). Інтроверсійну адаптивність закладу вищої освіти до цифрової економіки тлумачимо як адаптивність відносно нових умов конкуренції, що формуються у результаті входження на внутрішній ринок освітніх послуг іноземних університетів, оснащених новітніми інформаційними технологіями [2].

Екстраверсійну адаптивність системи вищої освіти визначаємо як адаптивність відносно нових умов функціонування міжнародного ринку освітніх послуг, що формуються у ході створення глобального інформаційного поля (формування позитивного іміджу національної системи вищої освіти та вітчизняних університетів в глобальному освітньому просторі; підвищення їх позицій у світових рейтингах; залучення іноземних студентів; запрошення іноземних професорів; збільшення обсягів академічної мобільності). Під екстраверсійною адаптивністю закладів вищої освіти, на нашу думку, варто розглядати адаптивність відносно нових умов конкуренції, що формуються у результаті впровадження університетами інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій (розширення доступу студентів до навчання в іноземних університетах; онлайн і дистанційна освіта; масові онлайн-курси МООС; забезпечення представленості університетів у мережі Інтернет) [3].

Впровадження запропонованої інтегрованої моделі орієнтовано на підвищення рівня конкурентоспроможності національної системи вищої освіти та передбачає досягнення сукупності синергетичних ефектів для всіх стейкхолдерів. Ці ефекти проявляються у позитивному впливі на:

- якість знань і компетенцій здобувачів вищої освіти – оскільки передбачається узгодження освітнього процесу із актуальними запитами роботодавців, залучення їх до процесів модернізації навчальних курсів і програм, оновлення переліку затребуваних навичок, умінь і знань, а також активізація позааудиторної діяльності університетів у напрямі формування професійних компетенцій студентів;

- молодь – оскільки сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти на ринку праці, зниженню рівня молодіжного безробіття в країні; створює передумови для виявлення та реалізації потенціалу і талантів здобувачів вищої освіти (у ході впровадження позааудиторних проектів і заходів, підтримки студентських старт-апів та інноваційних ідей);

Рис. 1. Модель інтегрованої моделі конкурентоспроможної вищої освіти в умовах цифрової економіки

Джерело: складено на основі [2; 4]

- суспільний добробут – реалізація інтегрованої моделі передбачає широке залучення громадськості, відповідно, інтереси, потреби і добробут членів суспільства поставлено в центрі такої моделі; підвищення якості освітніх послуг, комерціалізація результатів наукових досліджень університетів в реальному секторі національної економіки, поліпшення якості продукції вітчизняних товаровиробників, впровадження інновацій в їх діяльність, удосконалення сервісу споживачів та інші синергетичні ефекти впровадження моделі сприяють підвищенню рівня суспільного добробуту в країні.

Список літератури:

1. Djakona A., Kholiavko N., Dubyna M., Zhavoronok, A. & Fedyshyn M. Educational dominant of the information economy development: a case of Latvia for Ukraine. *Economic Annals-XXI*. 2021. 192(7-8(2)). P. 108-124. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V192-09>
2. Grosu V., Kholiavko N., Safonov Yu., Zhavoronok A., & Cosmulese C.G. Quintuple Helix Model: Investment Aspects of Higher Education Impact on Sustainability. *Management Theory and Studies for Rural Business and*

Infrastructure Development. 2021. Vol. 43. No. 1. P. 111-128. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2021.10>

3. Kholiavko N., Djakona A., Dubyna M., Zhavoronok A. & Lavrov R. The higher education adaptability to the digital economy. *Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*. 2020. Volume 4. Number 386. P. 294-306. DOI: <https://doi.org/10.32014/2020.2518-1467.130>

4. Zhavoronok A., Shaposhnikov K., Kholiavko N., Krylov D., Morozova L., & Babiak N. Integrated Model of the Higher Education Financing Under the Quadruple Helix Concept. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. 21(7). P. 125-132. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.7.16>

Іліка К. Д.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Грубляк О.М.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

НАКОПИЧУВАЛЬНЕ ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

Вдосконалення системи пенсійного забезпечення є важливою складовою економічної системи держави, а фінансове забезпечення пенсійного захисту населення є основою гарантування довготермінової макроекономічної та соціальної стабільності. На майбутнє розвитку нашої пенсійної системи впливають економічні труднощі, збройний конфлікт, міграція, безробіття та постійна неформальність на ринку праці. Отже зараз ми, як ніколи, потребуємо запровадження накопичувальної системи в Україні, адже на сьогоднішній день солідарна система не може повністю забезпечити навіть поточні потреби пенсіонерів.

Проаналізувавши рівень мінімальної і середньої заробітних плат, можна зрозуміти, що він зростає швидше, ніж пенсії. Кількісні показники доводять, що розмір середньої пенсії навіть на половину не заміщує середню заробітну плату. Таким чином демографічна криза, яка спостерігається в Україні, негативно позначається на працездатному населенні та на солідарній пенсійній системі. Вона вже не спроможна повністю забезпечити пенсійні виплати за рахунок коштів Пенсійного фонду і вимушена залучати кошти Державного бюджету.

Для нової генерації позитивних змін і попередження подальшого погіршення співвідношення між віковими групами доцільно підвищити дієвість системи соціального страхування, яка має охоплювати обов'язковість медичного страхування для працівників суб'єктів господарювання, страхування від нещасних випадків на виробництві для працівників підприємств з високим ступенем ризику, шкідливими умовами виробництва та високим рівнем травматизму. В умовах, споріднених з пандемією-2019, особливої уваги заслуговує добровільне страхування на випадок непрацевлаштування після військової строкової служби чи закінчення навчання, а також обов'язковість страхування фізичних осіб на випадок втрати здоров'я та працездатності під час подорожі за кордон. Ж. Франсуа та Й. Нарітомі зазначають, що своєчасність виплати допомоги з використанням полісів страхування в разі звільненні чи переходу на іншу роботу є гарантом підтримки фізичного, морального та економічного станів людини [1].

Для проведення дієвої економічної політики щодо розвитку накопичувальної системи пенсійного забезпечення необхідно визначити теоретичну концепцію, що виражатиме мету української економічної політики. Основною метою національної пенсійної реформи є досягнення соціальної справедливості у виплаті пенсій з урахуванням як трудового вкладу, так і диференціації підходу до визначення розміру виплат залежно від тривалості страхового стажу і розміру внесків. За солідарної моделі пенсія залежить від страхового стажу, віку, індивідуального коефіцієнта заробітної плати, коефіцієнта вартості одного року стажу, який визначатиме держава, а також показника середньої заробітної плати, який також розраховуватиме держава. Також необхідно зазначити, що фінансова розбалансованість солідарної пенсійної системи потребує запровадження персоналізованого пенсійного

страхування і відповідно підвищення індивідуальної відповідальності громадян за власний добробут у майбутньому.

За накопичувальної пенсійної системи кожному працівнику відкривається індивідуальний пенсійний рахунок, на який роботодавець або сам працівник сплачує пенсійні внески. Працівник, або його спадкоємці має право власності на свої пенсійні накопичення. Тому пенсія з накопичувальної системи залежатиме винятково від того, скільки внесків роботодавець або сам працівник перерахував на пенсійний рахунок працівника, а також, який інвестиційний дохід ці внески заробили.

Приватний простір стає механізмом соціальної диференціації, оскільки, по-перше, чим довше людина накопичує, тим більша буде у пенсійній виплаті частка доходу. По-друге, пенсійні внески, які сплачуються на користь працівника, інвестуються в різні фінансові інструменти, тому інвестиційний дохід отримує тільки власник.

Визнання приватного простору як нової соціальної реальності унеможливило повернення до колективістських практик та актуалізує проблематику розробки і підтримки солідарних практик, що розширюють простір реалізації капіталу і накопичення особистості.

Процес переходу від теоретичних концепцій до прикладних упроваджень має базуватися на застосуванні методології фінансової політики, що дасть змогу перевірити адекватність обраних теорій конкретній економічній ситуації.

Поступальність запровадження другого рівня пенсійної системи відбувається в процесі трансформації спеціальних пенсійних виплат у додаткові пенсійні виплати за рахунок накопичувального пенсійного фонду [2; 3]. Для послідовної реалізації накопичувальних елементів у пенсійну систему держави необхідно:

- досягти стійкого рівня довіри населення до цієї системи;
- забезпечити політико-економічну стабільність у державі;
- активізувати інвестиційний процес як у фінансовому, так і в реальному сегментах економіки для застосування накопичувальних моделей;
- з урахуванням вимог форсованої цифровізації сприяти розвитку цілісної фінансової інфраструктури; підвищити відповідальність регуляторів за діяльність учасників накопичувальної системи пенсійного забезпечення.

Загалом становлення накопичувальної системи пенсійного забезпечення сприятиме залученню населення до активної участі у розвитку фондового ринку, підвищенню рівня відповідних знань і особистої відповідальності громадян за забезпечення власного добробуту та підвищення соціального захисту [4, с. 143].

У процесі запровадження загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення передбачалися різноманітні професійні пенсійні програми. Так, програма № 1 дає право на отримання пенсійних виплат у разі досягнення 50 років при стажі роботи на шкідливих професіях, до наявного єдиного соціального внеску в розмірі 22% від нарахованої зарплати необхідно додатково перераховувати ще 15%; програма № 2 дає право на отримання пенсійних виплат в разі досягнення 55 років, до обов'язкового єдиного соціального внеску необхідно додатково перераховувати ще 7%; програма № 3 дає можливість добровільно взяти участь у накопичувальній професійній пенсійній системі на умовах, визначених у колективних договорах.

Отже, зміни економічних відносин протягом запровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення може привести до дезінтеграції або інтеграції соціуму. Для досягнення ефективності накопичувальної системи пенсійного забезпечення доцільно також активізувати розвиток соціального страхування.

Запровадження накопичувального обов'язкового рівня пенсійної системи в Україні, безумовно, є вкрай актуальним і необхідним кроком. У якомога скорішому запуску накопичувальної пенсії зацікавлені і держава, і громадяни, рівень пенсійного забезпечення яких напряму залежить від можливостей економічного розвитку країни. А пенсійні накопичення можуть стати саме тим інвестиційним ресурсом, якого так гостро не вистачає сучасній Україні.

Список літератури:

1. Г.Франсуа, Ж.Нарітомі. Страхування робочого місця та (відсутність) згладжування споживання. *American Economic Review*, 111 (3). 2021. С. 899–942.
2. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України № 1057-IV від 09.07.2003 р. Дата оновлення: 17.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>.
3. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи : Закон України № 3668-VI від 08.07.2011 р. Дата оновлення: 07.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-17#Text>.
4. Гнибіденко І. Ф., Кравченко М. В., Новікова О. Ф. та ін. Соціальний захист населення України : монографія. К. : НАДУ, 2009. 184 с.

Карпічев Я. Ю.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Грубляк О. М.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ І СИСТЕМА БЮДЖЕТНОГО ВИРІВНЮВАННЯ

Проблема ефективності організації відносин всередині бюджетної системи, серед яких відносини між бюджетом центрального рівня та бюджетів територіальних громад, також перерозподіл бюджетних ресурсів, що спричинений різницею в розвитку соціально-економічного сектору економіки на окремих територіях держави. Тому ефективність та раціональна побудова системи міжбюджетних відносин допомагає досягнути деяких цілей, а саме: зростання якості життя населення, зміцнення територіальної цілісності держави, забезпечення стійкого економічного зростання.

Відповідно до статті 81 Бюджетного кодексу України: «Міжбюджетні відносини визначаються як відносини між державою, АРК та територіальними громадами, щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України» [1].

Явище міжбюджетних відносин є доволі складним, яке, як правило, класифікують в розрізі правових, економічних та політичних аспектів.

Під економічним аспектом вважають формування та використання фінансових ресурсів, які включають в себе розподіл доходів і видатків між бюджетами відповідних рівнів, визначення трансфертів, організація контролю за витрачанням коштів державного та місцевих бюджетів.

Правовий аспект передбачає законодавче розмежування державних повноважень та повноважень органів місцевого самоврядування з приводу надання суспільних послуг, розподіл коштів між бюджетами, установами переліку делегованих повноважень, визначення політики держави у сфері фінансового вирівнювання.

Політичні повноваження пов'язані з організацією державної влади в країні, реалізацією державних та місцевих інтересів, ухваленням законодавства, яке створюється за для максимального збалансування інтересів державного та місцевих бюджетів.

Щодо ситуації міжбюджетних відносин в Україні, то для неї характерний досить високий ступінь концентрації бюджетних ресурсів у бюджеті центрального рівня, що свідчить про зосередження основних повноважень на рівні уряду держави та нерозвиненість органів місцевого самоврядування, як результат – слабкість місцевих бюджетів, які формують фінансову основу.

Роль міжбюджетних відносин у місцевому розвитку визначається, насамперед, розподілом видаткових повноважень регіональних органів влади у їх забезпеченні відповідними доходами. У такий спосіб відбувається закріплення фінансових ресурсів за

конкретним місцевим органом для економічного розвитку та вплив центру на органи місцевого самоврядування з метою зменшення дисбалансу в економічних потенціалах.

Регіони в Україні розвиваються нерівномірно, відповідно у них неоднакові фінансове забезпечення та потенціал формування дохідної частини бюджету. Відмінності в рівнях соціально-економічного розвитку між регіонами виявляються у показниках валового внутрішнього продукту на одну особу, середньомісячної заробітної плати, середньомісячного реального доходу на одну особу та в інших показниках.

Система бюджетного вирівнювання спрямована на перерозподіл фінансових ресурсів за для усунення вертикальних та горизонтальних фіскальних дисбалансів на користь тих бюджетів, які мають ці дисбаланси.

Бюджетне вирівнювання – це ліквідація значних диспропорцій у здійсненні бюджетних видатків за окремими територіями із урахуванням гарантованого державою мінімального рівня соціальних послуг на одного громадянина. Основним призначенням державного вирівнювання є ліквідація вертикальних та горизонтальних дисбалансів у бюджетах.

Під вертикальним бюджетним дисбалансом розуміють невідповідність обсягів фінансових ресурсів певного рівня влади до обсягів завдань і обов'язків, що були на нього покладені в процесі розподілу компетенції між центральною та регіональними ланками влади. Шляхи виникнення вертикальних бюджетних дисбалансів: центральна влада або вища влада територіального рівня беручи частину обов'язків, пов'язаних із наданням громадських або державних послуг, чим зменшує коло обов'язків нижчого рівня влади, у якого виник вертикальний бюджетний дисбаланс; за рахунок надання державою гарантів, дотацій, субвенцій або інших трансфертів; розмежування видатків між бюджетами і надання їм доходів, достатніх для фінансування визначених видатків.

Горизонтальним бюджетним дисбалансом називають невідповідність обсягів бюджетних ресурсів однієї або декількох територіальних громад, які мають однакові обсяги завдань, які були на них покладені. Тому горизонтальний бюджетний дисбаланс може виникати тоді, коли одна або декілька територіальних одиниць однакового рівня не мають достатніх бюджетних коштів для надання державних та громадських послуг у обсягах, що надаються іншим територіям, у відповідності до визначених стандартів та положень; деякі території мають більші потреби у порівнянні з іншими; існують «багаті» та «бідні» території; у деяких територіальних громадах вартість державних та громадських послугу вища, у порівнянні з іншими.

У широкому розумінні бюджетне вирівнювання відображає процеси політичного, економічного і соціального значення, за допомогою яких вирішуються загальнодержавні завдання щодо забезпечення динамічного зростання економіки, розвитку продуктивних сил, поліпшення добробуту населення, усунення розбіжностей у розвитку окремих територій фінансового забезпечення місцевого самоврядування тощо. Усе це надає бюджетному вирівнюванню виняткового значення і зумовлює його особливе місце у бюджетній системі.

Система фінансового вирівнювання має багато недоліків, насамперед мотиваційних. Формування місцевих бюджетів за рахунок міжбюджетних трансфертів (передусім дотацій вирівнювання), які розподіляються централізовано, не створює достатніх мотивів для їх ефективного використання. Для створення таких мотивів необхідно забезпечити органи місцевого самоврядування власними податковими надходженнями на рівні, достатньому для фінансування власних повноважень.

В Україні вирішення проблем бюджетного вирівнювання досягається за допомогою системи форм і методів державної підтримки, проте ключове місце в ній займають процедури бюджетного регулювання та фінансової допомоги у вигляді трансфертів для окремих територій, завдяки цьому можна зробити висновок, що основним інструментом державного вирівнювання в Україні є міжбюджетні трансферти.

Список літератури:

1. Бюджетний кодекс України від 08 липня 2010 року № 2456-VI. URL: zakon.rada.gov.ua/ go/2456-17 (дата звернення: 26.03.2022).

2. Поняття про систему бюджетного вирівнювання. URL:
https://pidru4niki.com/1705060364511/finansi/ponyattya_pro_sistemu_byudzhetnogo_virivnyuvannya.
3. Міжбюджетні відносини та система бюджетного вирівнювання. URL:
https://pidru4niki.com/1419070364510/finansi/mizhbyudzhetni_vidnosini_sistema_byudzhetnogo_virivnyuvannya.

Карпічев Я. Ю.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Лисенко Ж. П.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

СКЛАДОВІ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ: ПОДАТКОВА, БЮДЖЕТНА, ГРОШОВО-КРЕДИТНА, ВАЛЮТНА, ІНВЕСТИЦІЙНА

Функціонування фінансової політики спрямоване на вирішення нагальних потреб та завдань, які постали перед державою та суспільством. Фінансова політика держави це — послідовний комплекс дій та заходів, які здійснюються державою в межах наданих їй функцій та повноважень у сфері фінансової діяльності суб'єктів господарювання та фінансових інститутів, громадян і безпосередньо держави з метою вирішення певних завдань і досягнення поставлених цілей. Основними складовими фінансової політики держави слід виділити такі як: бюджетна, грошово-кредитна, валютна та інвестиційна.

Бюджетна політика являє собою діяльність держави та її органів з приводу формування, регулювання та виконання державного бюджету з метою забезпечення соціально-економічного розвитку та довгострокових перспектив держави. Бюджетна політика може виражатися у формах і методах мобілізації бюджетних ресурсів та їх використання на цілі держави, вибору джерел для фінансування бюджетного дефіциту та принципів взаємовідносин між окремими ланками економіки.

Податкова політика виражається у діяльності держави з приводу правового регламентування та стягування податків у грошові фонди держави. Держава формує свою податкову політику шляхом збільшення або зменшення частки податкових платежів, що надходять на її користь або ж зовсім звільнення від оподаткування окремих галузей виробництва що сприяють створенню ефективної кон'юнктури на ринку та реалізації збалансованої соціальної політики.

Грошово-кредитна політика - це система певних дій та заходів держави на грошовому та кредитному ринках, такими діями можуть бути як регулювання інфляції та курсу національної валюти, так і розширення безготівкових форм розрахунків між банківськими установами та фізичними та юридичними особами у різних сферах господарювання. Серед основних складових грошово-кредитної політики можна виділити емісійну, цінову та валютну.

Інвестиційна політика держави сприяє створенню привабливого інвестиційного середовища для залучення великих обсягів інвестиційних коштів. Інвестиційна політика поділяється на два види: активна та пасивна. У разі впровадження активної інвестиційної політики, то держава має можливість застосовувати усі доступні їй методи регулювання, та зачасту власноруч стає інвестором. Якщо ж застосовується пасивна інвестиційна політика, то для суб'єктів господарювання доступна повна свобода і самостійність під час формування власної інвестиційної політики обмежується державою за рахунок податкової, грошово-кредитної політики або через пільги та санкції.

Список літератури:

1. Мельник С. В. СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ ЗОВНІШНЬОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ [Електронний ресурс] / С. В. Мельник // Донбаська державна машинобудівна академія. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5614>.
2. Складові фінансової політики держави [Електронний ресурс] // Навчальні матеріали онлайн – Режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/10890926/finansi/skladovi_finansovoyi_politiki_derzhavi.
3. Сутність, складові і типи фінансової політики [Електронний ресурс] // Букліб. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://buklib.net/books/31148/>.

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД У СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ

Державне регулювання у країнах з ринковою економікою відбувається на всіх ланках соціально-економічних процесів, невід'ємною складовою яких є бюджетне планування та регулювання. Процес бюджетного планування має на меті забезпечити виконання всіх необхідних фінансових пропорцій згідно з планом соціально-економічного розвитку України. Оскільки державний бюджет – це основна складова фінансової системи держави, що охоплює понад сімдесят відсотків усіх фінансових відносин, процес його планування має вирішальне значення. Ефективне використання бюджетних коштів є ключовим аспектом вдалої фінансової політики країни. Ця проблема займає особливе місце в контексті обмеженості ресурсів, і тоді важливим є використання ПМЦ підходу, що дозволяє оптимізувати джерела фінансування та контролювати цільове та ефективне використання грошей. На сьогодні вдале застосування ПМЦ методу можна аналізувати на прикладі країн-членів Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки, Канади та Нової Зеландії.

Розкриття основних засад щодо визначення бюджетного регулювання в системі соціально-економічного розвитку країни, застосування ПМЦ методу базується на основі інформаційно-статистичної інформації державних статистичних органів, статей вітчизняних і зарубіжних вчених. У науковому дослідженні використано сукупність підходів та методів, серед яких діалектичний та структурний методи застосовано для розкриття сутності ПМЦ методу у бюджетному регулюванні соціально-економічного розвитку України, метод аналізу, статистики – для узагальнення механізму бюджетного регулювання [1, с. 97].

Ефективним підходом до бюджетного планування є ПМЦ підхід, який спрямований на вирішення соціально-економічних завдань, що стоять перед громадою на певному етапі розвитку, на основі раціонального управління бюджетними коштами. Цільове бюджетування програми дозволяє встановлювати бюджетні показники на основі планування на державному рівні, адміністративно-територіальних одиницях, соціально-економічних сферах соціальної сфери, забезпечуючи розробку взаємопов'язаних заходів для їх досягнення вчасно. ПМЦ підхід до планування витрат є інструментом середньострокового бюджетного планування, який передбачає формування майбутньої структури видатків на основі пріоритетів, що відповідають стратегічним цілям держави щодо соціально-економічного розвитку. Повинен бути дієвий механізм моніторингу, планування та використання фінансових ресурсів органами місцевої влади. На цьому етапі дієвим інструментом є ПМЦ метод планування бюджету. Ефективність ПМЦ методу полягає у тому, що при формуванні бюджету увага зосереджується на очікуваних результатах, а вже потім – на ресурсах, необхідних для досягнення цих результатів [2].

Запровадження ПМЦ методу дозволяє ефективно використовувати фінансові ресурси та підвищує рівень підзвітності посадових осіб, оскільки базується на наданні необхідної інформації щодо ефективності використання ресурсів та видатків, пов'язаних з бюджетною програмою.

Метою ПМЦ підходу є забезпечення своєчасної та необхідної моделі для країни, яка відповідає всім вимогам реформування державної фінансової системи, особливо в умовах обмеженості фінансових ресурсів, продуктивного розподілу бюджетних коштів та підвищеної відповідальності за їх використання [3].

Проблеми з використанням ПМЦ підходів мають системний характер, кожен з яких має певні негативні наслідки для сфери місцевого самоврядування, а разом вони призводять до зниження ефективності ПМЦ підходу та уповільнення соціального розвитку.

Для місцевого самоврядування, а також місцевих підприємців та наукових установ є досяжним розширення своїх можливостей щодо взаємодії з місцевою владою, не очікуючи її запрошення до участі в управлінні громадою. Так як законодавство надає на це широкі права.

Окремим має бути напрям зміцнення виконавської дисципліни при розробці та реалізації стратегій і програм. Це вимагає виконання програм та цільового використання бюджетних коштів, зовнішнього контролю для законодавчого регулювання цього процесу. Процес аудиту відкритий як для незалежних аудиторів, так і для відповідних державних установ.

Розпорядники бюджетних коштів повинні нести відповідальність за досягнення кількісних та якісних результатів у рамках цільових програм. Ці показники та етапи моніторингу та контролю чітко визначені в бюджетних програмах.

Як наслідок, метою органів місцевого самоврядування при підготовці та реалізації Стратегії та Програми є досягнення показників економічної ефективності та соціальної значущості, свідоме виконання всіх процедур, передбачених ПМЦ методом, соціальний розвиток, рекомендації щодо розвитку громади, прозорості процесів та залучення громади.

Якщо ПМЦ підхід використовуватиметься системно і послідовно, ефект буде не тільки на раціональне використання місцевих ресурсів та на досягнення цілей, визначених у програмах і стратегіях, а й на підвищення прозорості діяльності органів місцевого самоврядування, суспільного інтересу до суспільних проблем врешті, розробка якісної місцевої політики та сталий розвиток суспільства [4, с. 18].

ПМЦ підхід передбачає залучення громадськості (в особі місцевих неурядових організацій та ініціативних груп, представників бізнесу та науково-дослідних інститутів) до розробки, впровадження, моніторингу та оцінки стратегій, програм та проектів громад. З ними має працювати місцева влада. Самі документи, а також звіти про проміжний та завершальний етапи (які містять певні показники та індикатори) мають бути доступними для громадськості органами місцевого самоврядування, а члени громади мають бути ознайомлені з ними [5].

У результаті громада розвиває цінності та навички, свідомо та активно бере участь у прийнятті місцевої політики, набуває громадянської компетентності та посилює контроль з боку представників місцевого самоврядування.

Важливе місце в системі заходів, спрямованих на успішну реалізацію економічних і соціальних цілей при переході до ринкових відносин, займає бюджетне планування. Це основа всієї фінансової роботи в державі. Бюджетне планування включає систему заходів щодо планування та використання централізованого грошового фонду. Проте, як один із основних способів управління місцевими коштами в середньостроковій перспективі, ПМЦ підхід спрямований на розробку бюджетних програм, які є найбільш ефективними та орієнтованими на кінцеві результати. Використання цього підходу допоможе у плануванні та оцінці результатів за практикою використання місцевих грошей, а також підвищить відповідальність за виконання кожної бюджетної програми.

Список літератури:

1. Гребеник К.В. Розвиток системи бюджетного регулювання економіки. *Економіка та держава*. 2018. № 11. С. 97-101.
2. Федосов В. М., Юрія С. І. Теорія фінансів. 2010. 576 с.
1. Чугунов І. Я., Остріщенко Ю. В. Довгострокова бюджетна стратегія в системі економічної циклічності. *Наукові праці НДФІ*. 2014. Вип. 3. С. 64-77
2. Запатріна І. В., Лебеда Т. Б. Програмно-цільовий метод бюджетування у контексті стратегічного та середньострокового планування. *Фінанси України*. 2006. № 10. С. 18-31.
3. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2002 р. N 538-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80#Text>.

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Наразі соціально-політичний розвиток України характеризується періодом соціальних та економічних втрат та проблем, що, у свою чергу, суттєво загострило ситуацію в країні та обумовило необхідність розробки новітніх критеріїв оцінки державної економічної політики з точки зору її відповідності вимогам економічного розвитку та спроможності державної влади у реалізації поставлених цілей.

Мета даної роботи дослідити питання ефективності державної економічної політики.

У суспільному житті державна політика відіграє надзвичайно важливу роль, але в здійсненні державних реформаційних трансформацій, створенні сучасної політичної системи, впровадженні інноваційних технологій демократичного державного управління необхідним є перегляд підходів до теоретико-методологічного узагальнення формування та ефективного втілення в життя державної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що питання державної політики взагалі, й економічної зокрема, постійно перебувають у центрі уваги багатьох науковців, таких як Арістової І.В., Барановського Ф.В., Кальницького Е.А., Карпової В.В., Кучеренко О.О. Москалюка А.П., Несвіта Г.П., Тертичка В.В. та інших вчених. Але в більшості випадків вони досліджують лише окремі питання проблеми, пов'язані, насамперед, із змістом та формами здійснення державної економічної політики в країні та методологічними засадами забезпечення економічної безпеки. Саме тому уявляється необхідним та доцільним вивчити накопичення знань у зазначеній сфері, проаналізувати назрілі проблеми розвитку суспільства у сфері економіки, знаходити шляхи їх розв'язання та забезпечення економічної безпеки. Загалом, економічна політика – це свідомо, цілеспрямована діяльність державних органів, політичних партій та суспільних організацій в економічній сфері, що здійснюється в інтересах суспільства.

Розглядаючи зазначену проблематику зауважимо, що при розробці й обґрунтуванні найважливіших напрямів здійснення державної економічної політики варто виходити з її розуміння як іманентного атрибуту суверенної держави, яка самостійно визначає та здійснює в інтересах свого народу власну економічну і соціальну політику. Оболенським. Вчений вважає, що першооснова регулювання всіх економічних інтересів знаходиться в окремому напрямі державної політики – державній економічній політиці, її метою – є досягнення максимально можливого добробуту суспільства шляхом всебічного розвитку соціально-економічної системи та забезпечення соціальної та політичної стабільності [1, с. 10].

Зауважимо, що в сучасній державі можна виділити функції економічної політики, а саме: здійснення регулювання економіки в інтересах соціальних груп, які мають політичну владу; зрівняння економічних інтересів соціальних груп, які мають політичну владу, та економічних інтересів соціальних груп, які не мають її, в протилежному випадку держава буде нездатна забезпечити стабільне становище суспільної системи; забезпечення задоволення економічних інтересів усієї соціальної системи в цілому (грошовий обіг, енергетичне забезпечення, будівництво споруд, інфраструктура, екологічні проблеми тощо); встановлення та розвиток взаємовигідних економічних зв'язків з іншими країнами, а також захист економічних інтересів своєї країни тощо [2, с. 10].

Зауважимо, що принципами економічної політики держави є: конституційність та законність – реалізація політики здійснюється відповідно до конституції та законів держави, підзаконних актів на засадах чіткого розподілу завдань, повноважень та відповідальності між органами державної влади та суб'єктами економічної системи суспільства; забезпечення

цілісності та єдності економічного простору на всій території держави, її грошово-кредитної, податкової, митної, бюджетної та інших систем;

При вивченні зазначених питань привертає увагу використання поширеного підходу щодо шляхів забезпечення ефективності державної економічної політики, запропонованого фахівцями Національного університета США. Науковці пропонують комплекс заходів для вдосконалення формування та імплементації глобальної стратегії цієї країни, а саме: чітке визначення національних цілей в термінах базових цінностей, національних інтересів і бажаних міжнародних умов; досягнення консенсусу всередині країни щодо питань стратегії; вироблення політичних дій, стратегій, програм, інструментів для реалізації інтегральної стратегії; надання всебічної підтримки акціями, стратегіями і програмами, які сприяють досягненню національних цілей; постійна адаптація політичних дій, стратегій і програм, а також національних цілей відповідно до змін у глобальних і регіональних умовах [3, с. 28]. Таким чином, державна економічна політика може бути ефективною, лише якщо вона включена в органічну суспільну систему та виходить з комплексного врахування особливостей відтворення й розвитку останньої.

Отже, через відсутність практичного інструментарію застосування критеріїв економічної безпеки в процесі оцінки та формування державної економічної політики практична реалізація сучасних підходів до трактування економічної безпеки відбувається у край повільно. Встановлення партнерських відносин держави і бізнесу, прозорість державної економічної політики, значна увага, що приділялася розвитку людського капіталу і соціальної сфери, стали важливими чинниками стабілізації національних економік, концентрації інтересів різних рівнів на економічній стабільності й зростанні.

Список літератури:

1. Оболенський О. Ю. Організаційний механізм регулювання економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук : спец. 08.02.03 "Організація управління, планування і регулювання економіки" / О. Ю. Оболенський. Донецьк, 2001. – 33 с.
2. Барановський Ф. В. Економічна політика держави: політологічний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політол. наук : спец. 23.00.02 "Політичні інститути та процеси" / Ф. В. Барановський. К., 1999. – 20 с.
3. Гончаренко О. М. Методологічні засади розробки нової редакції Концепції Національної безпеки України / О. М. Гончаренко, С. М. Лисицин. К. : НІСД, 2001. – 332 с.

Кочурка Р.Е.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Юрій Е.О.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Сьогодні у світі можна виявити багато дефініцій з «державних закупівель». Дослідженням та трактуванням змісту цього терміну займалися вітчизняні та зарубіжні науковці, які аналогічно трактували дане поняття по-своєму. Важливо зазначити, те що у зарубіжній і вітчизняній економічній літературі, нормативній базі існують такі визначення закупівель за державні кошти: тендер, торги, закупівля, державні та публічні закупівлі.

Тлумачення терміну «тендер» (від англ. tender – офіційна пропозиція) має багато значень.

У цілому, тендер (торги) – це здійснення конкурентного відбору учасників з метою визначення переможця тендеру (торгів) згідно з процедурами (крім процедури закупівлі в

одного постачальника) або оголошення покупцем (замовником) конкурсу для продавців (постачальників) із заздалегідь визначеними характеристиками [2].

Багато вчених досліджували дане поняття та трактували його всебічно. Наприклад, О. Критенко, підкреслює, що: «Державні закупівлі - певна, регламентована законодавством діяльність держави з придбання товарів, робіт і послуг з найбільшою ефективністю й найменшими витратами для забезпечення діяльності держави та впливу на розвиток галузей національної економіки та зміцнення соціальної політики». Не менш важливе трактування дає І. Влялько: «Державні закупівлі – закупівля на конкурентній основі, згідно з визначеними правилами та умовами, товарів, робіт і послуг за державні кошти з метою підтримки життєдіяльності держави на належному рівні» [1].

Тож, скорочено можна відзначити, що під державними закупівлями розуміються будь-які придбання товарів, що здійснюються державними замовниками за рахунок державних коштів.

Багато науковців сфокусували своє бачення на понятті та трактуванні «публічних закупівель». Науковець К. Кічік уживає у своїй роботі визначення публічні закупівлі, в які входять державні та муніципальні закупівлі, закупівлі державних корпорацій, суб'єктів природних монополій. Необхідно погодитись з позицією автора, тому що, публічні закупівлі – ширше, всеохоплююче поняття, аніж державні закупівлі.

Цікавим фактом є те, що деякі науковці ототожнюють поняття закупівель за державні кошти з тендерами, торгами. Так, Науменко С.М. вважає, що існують різні визначення закупівель за державні кошти, до яких відносить тендер, міжнародні торги, закупівлі, прок'юремент, державні закупівлі та публічні, що об'єднується, на думку автора в тендерні закупівлі. Дані поняття не можуть бути синонімами, оскільки вони мають різне значення та само собою відрізняються між собою. Якщо порівнювати, тендер та тендерні закупівлі є значно вужчими поняттями, ніж публічні закупівлі, оскільки є конкурентними процедурами, а закупівлі за державні кошти передбачають також неконкурентні процедури (переговорні процедури) [2].

Отже, необхідність здійснення публічних закупівель зумовлена потребою в ефективному використанні бюджетних коштів через забезпечення державних підприємств, установ та організацій матеріальними ресурсами. Але різноманітність в самих підходах до визначення основних дефініцій призводить до погіршення організаційно-правового забезпечення, що в подальшому перешкоджає використанню коштів у сфері закупівель. Публічні закупівлі варто визначати як сукупність відносин між учасниками та замовниками з приводу прозорого придбання останніми товарів, робіт, послуг у відповідності до річного плану з дотриманням принципів максимальної економії та ефективності при умові рівності та добросовісної конкуренції.

Список літератури:

1. Фалко Ю. Удосконалення управління системою державних закупівель в умовах модернізації економіки України / Ю. Фалко // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2012. Вип. 3. – С. 139.
2. Науменко С. М. Система тендерних закупівель: теоретико-методологічні підходи до дефініції і класифікації / С. М. Науменко / Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2014. Вип. 1(2). – С. 247.

СТАНОВЛЕННЯ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Після проголошення незалежності Україна прагнула створити власну податкову систему, становлення якої відбувалося у складний період державності, в умовах економічної нестабільності та гіперінфляції.

Податкові закони сформульовані на основі нормативної спадщини, успадкованої від адміністративно-адміністративної системи, а принципи національної податкової політики розроблялися лише під об'єктивним економічним тиском, а також мікроаналізом без належного наукового обґрунтування та під впливом тиск політичних факторів.

Макроекономічні результати різних податків та обсягів. Вітчизняна податкова система має свої організаційні особливості, а з її допомогою вирішуються проблеми впливу не лише на доходи бюджету, а й на економіку держави, на всі сфери суспільного життя, тобто на основні макроекономічні процеси та пропорції. .

При цьому через оподаткування існує міцний зв'язок держави з юридичними та фізичними особами у формуванні, розподілі та використанні доходів. Існуюча в Україні система оподаткування виявилася недостатньою в умовах перехідної економіки, що лягає важким тягарем на суб'єктів господарювання, що призводить до невиправданого відтоку капіталу з підприємств та виникнення додаткових потреб у кредитних ресурсах.

Важливо визначити деформацію та нестабільність ставок, бази та термінів оподаткування. Значний внесок у фонд оплати праці негативно вплинув на економічні показники підприємницьких структур. Понад 68 скорочень податків призвели до розподілу валового внутрішнього продукту, створивши різноманітні економічні умови для господарювання. Все це призвело до появи неформального сектору економіки, ухилення від сплати податків, створення податкових зобов'язань.

Створення системи внутрішнього оподаткування до оприлюднення Акту про незалежність України, у 1991 році, в Україні було прийнято Закон про оподаткування, в якому були визначені принципи та цілі побудови податкової системи, а також перелік податків, платежів.

Як зазвичай, процес формування податкової системи в Україні можна розділити на чотири етапи:

I етап – 1991-1993 рр.;

II етап – 1994-1999 рр.;

III етап - 2000 - 2010 рр.,

IV етап - 2011 р. і по сьогоднішній день.

На першому етапі були розроблені не лише нові види оподаткування: податок на прибуток, податок на додану вартість, а також три концепції довгострокового розвитку податкової системи України: залежно від виду діяльності; друга концепція – це 30-35% рентабельності податку на прибуток з преференціями для інвестиційної діяльності, зниження ставки податку на додану вартість на 20%, чітке визначення загальнодержавних та місцевих податків; перехід до річного доходу фізичних осіб як об'єкта оподаткування. Засновниками цієї концепції є Головна ДПС України, МФУ та Мінекономіки України. Третя концепція схожа на другу, але акцент робиться на важливих перевагах для пріоритетних продуктів і товаровиробників. Саме Спілка промисловців і підприємств України заклала цю концепцію.

На другому етапі формування податкової системи в Україні сформовано відкриті механізми оподаткування, додано оподаткування рибного господарства та нарешті легалізована система місцевого оподаткування після прийняття постанови КМУ.

Формування податкової системи в Україні, у грудні 2010 р. було прийнято довгоочікуваний Податковий кодекс, на основі якого останній зазнав серйозних змін соціально-економічна організація суспільства, що дає об'єктивну основу для реформування податкової системи, визначає основні напрями та реалізує наявний виробничий потенціал з урахуванням цілей податкової реформи, її глибини, рівня соціально-економічного розвитку країни

Головна подія IV етапу це запровадження у 2011 році Податкового кодексу України, який зобов'язаний чітко та ефективно поєднувати залежні від держави фінансові функції та стимулювати, в тому числі, скорочення тіньової економіки та скорочення серйозних корупційних схем на десятиліття. Мільярд гривень, які не надійшли до державного бюджету, не сприяли розвитку державного та суспільного життя, та й загалом.

З розвитком суспільства критерії оптимізації податкової системи вимагають її постійного вдосконалення; Зміна поняття оподаткування має, як правило, відображати об'єктивну економічну та політичну ситуацію в країні, соціально-економічне становище населення, змінювати пріоритети держави. Податкова система формується під впливом різноманітних політичних інтересів та поглядів.

Сучасний рівень оподаткування в Україні має об'єктивні обмеження, зумовлені системою бюджетних видатків. Справа в тому, що бюджет наразі є єдиним джерелом фінансування соціального захисту та захисту соціально-культурної сфери.

Податкова система України не повністю відповідає вимогам ринкової економіки та суспільних відносин, потребує докорінної заміни окремих елементів податкового механізму. Потрібно визначити основні цілі розвитку податкової системи, а саме зменшити податкове навантаження на платників за рахунок зниження індивідуальних ставок податків; звільнення від сплати податків для всіх категорій платників податків, звільнення від ряду пільг і оподаткування, також спрощення всього податкового адміністрування, також потрібно спростити методику розрахунків окремих податків, покращити та спростити роботу сайтів подачі звітності.

Список літератури:

1. Радова О. В Оподаткування в Україні: нововведення, тенденції та проблеми розвитку серія: міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 20 С. 1-2 2018 р. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/20_3_2018ua/4.pdf
2. Швердін М.М. Становлення податкової системи України в перші роки незалежності. Юридичний науковий електронний журнал. Випуск 2 С. 2-3 2017р. URL: http://lsej.org.ua/2_2017/5.pdf
3. М. Г. Волощук, І. І. Матьола, Т. О. Карабін, О. В. Білаш. Становлення та розвиток податкової системи України. Монографія С.24-37 2021р. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream>

Лунгу Я.С.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Лисенко Ж.П.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Фінансова політика є одним з основних інструментів впливу на соціально-економічний розвиток держави, забезпечення раціонального розподілу фінансових ресурсів між галузями та регіонами, накопичення коштів у ключових сферах економічного розвитку та створення системи ефективних державних фінансів. управління.

Основними напрямками змін бюджетної та податкової політики є створення сприятливих умов для розвитку виробництва, що потребує науки, стимулювання

економічного та соціального розвитку держави; реалізація збалансованої боргової політики; надання послуг для задоволення потреб населення на основі принципу забезпечення його наявними державними фінансовими ресурсами; поступове підвищення соціальних стандартів; удосконалення бюджетних відносин для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку територій.

Для досягнення цих цілей дефіцит бюджету не повинен перевищувати трьох відсотків від прогнозованого річного ВВП; утримання частки ВВП через зведений бюджет на рівні, що не перевищує прогноз на поточний рік [1].

З метою забезпечення економічної та фінансової стабільності рекомендується підтримувати розмір державного боргу на економічно безпечному рівні. Важливим є:

посилення стимулюючої складової міжбюджетного регулювання та підвищення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування шляхом визначення джерел додаткових доходів;

підвищення рівня зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів;

збільшення інвестиційної складової місцевих бюджетів, особливо збільшення кількості джерел надходжень до бюджету розвитку;

удосконалення методології середньострокового бюджетного планування, включаючи відповідні бюджетні обмеження;

На сучасному етапі фіскальна політика має бути соціально орієнтованою, що передбачає реалізацію стратегії заміни системи пільг адресною фінансовою допомогою та грошовими трансфертами найбільш уразливим верствам населення: створення умов для розширення роботи; створення умов для розвитку пенсійної системи; недопущення виплати заробітної плати та соціальних виплат громадянам;

Основними напрямками податкової реформи мають бути вдосконалення інституційного середовища оподаткування, сприятливий підхід до реалізації принципу рівності платників податків і зборів, відповідальний підхід до виконання податкових зобов'язань; регулювання взаємних зобов'язань держави та суб'єктів господарювання, створення чітких правил ефективного контролю за їх виконанням; поступове зниження податкового навантаження на економіку; здійснення заходів легалізації доходів та майна [2].

Інституційні зміни в соціально-економічній моделі суспільного розвитку мають підвищити ефективність фіскальної політики. Фінансова підтримка економічного розвитку країни має базуватися на виваженій фіскальній політиці та використанні монетарних заходів. Фінансова політика повинна відповідально реагувати на економічні цикли, коли це необхідно для досягнення реального зростання ВВП.

Проблеми з продовженням розвитку довгострокового бюджетного планування стають все більш актуальними. Доцільно здійснювати системні заходи у сфері бюджетного та податкового коригування з урахуванням принципів прозорості та збалансованості, що сприятиме підвищенню ефективності використання бюджетних коштів.

Як складова державної політики ефективного розвитку соціально-економічних відносин фінансова підтримка економічного розвитку країни забезпечує ефективний інноваційний підхід до державних фінансових ресурсів з урахуванням сукупності інституційних засад, інструментів, механізмів фінансового регулювання, забезпечення економічного розвитку країни [3].

Підвищення якості фінансово-економічної архітектури, бюджетної, грошової, кредитної політики, державного управління для задоволення соціальних потреб, збалансованого, довгострокового розвитку національної економіки, що створить необхідні умови для ефективного впливу цього фінансового механізму на людський розвиток, підвищення якості та доступності соціальних послуг, економічну трансформацію. Зважена та послідовна фіскальна політика сприятиме макроекономічній стабільності, збалансованості та стабільності бюджетної системи, підтримці бюджетного дефіциту в економічно безпечних

межах, покращенню якості соціальних послуг, сприятиме соціальному добробуту в соціально-економічному розвитку. і рівень життя, добробут громадян.

Динаміка фінансових змін включає можливість синтезу і взаємозв'язку фінансових інструментів. Основними завданнями фінансового регулювання є забезпечення економічного зростання на основі інституційного та інвестиційного розвитку та структурних змін у фінансовій системі, створення сприятливих умов для стимулювання внутрішнього попиту. Важливою складовою фінансового регулювання є координація діяльності фінансових установ та прозорість процесів бюджетної та монетарної політики. Фіскальна політика має бути спрямована на стимулювання зростання людського капіталу з урахуванням посилення конкурентоспроможності економіки.

Список літератури:

1. Мостицька Н. А. Фінансова політика країн з розвинутою та трансформаційною економікою. Серія «Ефективна економіка» 2019р. Випуск 12 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/160.pdf
2. Ботвіна Н.О. Механізм формування й реалізації фінансової політики в умовах кризових деформацій економічного простору. Серія «Облік і Фінанси» 2017р. Серія 16. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/mehanizm-formuvannya-y-realizacii-finansovoi-politiki-v-umovah-krizovih-deformaciy-ekonomichnogo-prostoru.html>
3. Коровій В. В. Державна фінансова політика як інструмент економічного зростання. Серія «Економічна наука» 2020р. Випуск 12. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2020/11.pdf

Мединський Б.С.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сокровольська Н.Я.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

РЕКОНСТРУКЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Через початок війни Росії проти України, економіка зазнала збитків за приблизними підрахункам на суму щонайменше у 68,2 млрд дол. Війна зупинила половину української економіки, 30% українських підприємств зупинилися, 45% – скоротили виробництво.

Однак, з початку військових дій на території України національна економіка почала процес адаптації до умов воєнного часу. Дуже важливо, що вдалося забезпечити оптимальні умови для роботи фінансового сектора, а саме банки продовжують обслуговувати суб'єктів господарювання, НБУ забезпечив стабільність грошової одиниці, але міністерство економіки оцінює скорочення ВВП України у I кварталі 2022 року на 16%, річне падіння може скласти близько 40% ВВП [1].

Після війни країна буде зовсім в іншій економічній ситуації, ніж до війни, тому виникне необхідність модифікації економічної політики. Україна отримає шанс не тільки на відбудову зруйнованого, а й на якісні зміни, перехід від аграрно-сировинної економіки до виробництва товарів з високою доданою вартістю, що докорінно змінить вектор розвитку.

Серед ключових можливостей для України у післявоєнний час стане:

- майже необмежений доступ до міжнародних фінансових ресурсів, аналог "Плану Маршалла";
- міжнародна технічна допомога надасть доступ до сучасних світових технологій.

Це дасть можливість створити орієнтир розвитку економіки – індустріально-технічний. Така структурна неодмінно сприятиме зростанню національного доходу (в 4-5 разів за 20 років) та рівню життя в країні.

Важливим етапом перебудови стало приєднання України до європейської енергетичної системи ENTSO-E. Україна проводила необхідні рішення, щоб приєднатися до системи до кінця 2022 року, проте розв'язання війни прискорило ухвалення даного рішення. У рамках підготовки до об'єднання української та європейської енергосистем Україна інвестувала в модернізацію понад 600 млн євро.

Відтепер Україна стала повноцінним членом європейським ринком у секторі енергетики. Українські виробники експортуватимуть електроенергію за вищими цінами, ніж на національному ринку країни, але імпорт також може виявитися дорожчим.

До війни головною перешкодою для модернізації технологічної бази була нестача інвестиційних ресурсів та притаманна Україні структура валових заощаджень, при якій заощадження населення в 4-5 разів менші, ніж заощадження підприємств. Перевага заощаджень підприємств над заощадженням домогосподарств призводила до консерватизації економіки, тобто підприємство хімічної промисловості реінвестує прибуток в ту галузь, де здійснює діяльність, а не в сільське господарство, до прикладу. Перекрити низький рівень внутрішніх інвестиційних ресурсів іноземними не вдавалося через політичні причини, адже економіка України не була інвестиційно-привабливою через ризик втрати вкладених коштів.

Проте, після війни варто очікувати, що відбудеться значний приплив великих іноземних інвесторів, які принесуть інвестиції в країну. Водночас, важливо створити механізм фінансування, який не консервує структуру економіки, а змінює її. Як зазначив Вадим Новіков, можна використати досвід корейського уряду, який у 1961 році реформував олігархічні утворення в механізм швидкої перебудови економіки.

Працював цей механізм таким чином: держава відповідно до своєї повноважень створила Раду економічного планування (РЕП), яка займалася дослідженням та створенням пріоритетних напрямків розвитку на найближчі 5 років, банки державної форми власності отримували за кордоном довгострокові кредити під державні гарантії, за рахунок яких здійснювали кредитування на пільгових умовах олігархічні утворення, які виступали інструментом реалізації планів РЕП. Такий зразок олігархічного бізнесу називався чеболі, а ті, хто був не спроможний якісно та швидко вирішувати завдання зазнавав банкрутства та не отримував ніякої допомоги з боку держави.

На мою думку, такий механізм дозволить дуже швидко перетворити країну у експортера продукції передових технологій.

Основні зусилля повинні спрямовуватись на експортне виробництво, щоб на ринку США та ЄС зайняти ту нішу, яку там займає імпорт з Китаю. Така економічна політика України знайде підтримку в ЄС та США, бо всім відомо наслідки відносин із країною, де панує авторитарний режим.

Якщо аналізувати імпорт США з Китаю, то найбільшу його частку сьогодні становить продукція електротехнічної промисловості, чверть всього імпорту з Китаю як до США та і до ЄС становить 135 млрд дол. станом на 2021 рік [2].

Ще до незалежності та в перші роки Україна була відома великим сектором виробництва електродвигунів, трансформаторів, генераторів, побутової електротехніки та електроніки. Чимало електротехнічних товарів у той час було спрямовано на експорт. За наявності значних інвестицій, технологій і висококваліфікованих працівників із США та Європи можливо дуже швидко відновити виробництво таких товарів. Заміщення китайських товарів товарами вітчизняного виробництва на ринку США та ЄС є цілком реальним завданням, яке покращить нашу економіку та структуру експорту, але не призведе до технологічної революції.

Проте, варто визнати, що головною проблемою України є наявність людей при владі, які з 1991 року тільки й те робили, що розграбовували та продавали основні засоби й матеріальні ресурси. В період реалізації цієї незаконної політики набув стрімкого зростання демографічний процес «відтік мізків», адже руйнування підприємств різних галузей призводили до зникнення мільйонів робочих місць. При оцінці цього процесу можна

стверджувати, що країні, з якої витікають фахівці, наноситься дуже значний економічний, культурний, а іноді і політичний збиток.

Отже, для ефективної перебудови економіки необхідно:

- створення спеціального апарату, який буде координувати всі процеси;
- забезпечити механізм надходження коштів до України через МВФ, задля контролю ефективності витрачання та цільового використання коштів;
- перейти на виробництво товарів з високою доданою вартістю за стратегією експортного виробництва;
- зосередитись на активному використанню факторингу, для збільшення ліквідності, підвищення рентабельності та прибутків підприємства.

Список літератури:

1. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 10.04.2022).
2. Новіков В.В. Яким має бути "План Маршалла" для України після війни. Інтернет ЗМІ. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/11/683811/> .

Молодяну І.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Сокровольська Н.Я.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У ВОЄННИЙ ЧАС

Україна як значний гравець на світовому ринку металургії та ІТ – послуг, вагомий експортер агропродукції - є країною з великими можливостями розвинення економіки. Майже два місяці війни з Росією змінили країну немало. До сильних змін вдалася фінансова система держави. Через знищення складів та промислових потужностей на територіях країни де відбуваються бойові дії, а також закриття багатьох підприємств, економіка країни майже зупинилася, однак потреби навпаки зросли ще більше. Саме тому метою нашого дослідження є державні фінанси у воєнний час.

Першочергово розглянемо та проаналізуємо роботу державних фінансів у воєнних умовах. Як ми знаємо, у мирний час, для внесення якихось змін у законі потребувалося кілька днів або навіть і місяців. Однак, у воєнний час Бюджетний кодекс надає уряду право на власний розсуд розпоряджатися коштами, спрямовуючи їх на найважливіші потреби. З 24 лютого всі вільні кошти спрямовуються на оборону. Всі видатки які мали піти на капітальне будівництво чи розвиток, це приблизно 140млрд.грн., було відмінено і направлено у резервний фонд. Також в обмеженій кількості не фінансуються поточні та захищені видатки. З 1 квітня Кабінетом Міністрів України були внесені податкові зміни, зміни кредитування та дерегуляція. За даними Міністерства фінансів, план видатків за січень – березень 2022 року виконаний лише на 67,8%.

Наступне ми розглянемо стан державного бюджету. На даний час держава фінансує лише три напрямки видатків, але коштів також не достатньо. У 2022 році за прогнозами Мінфіну, 40% від усіх доходів бюджету мали становити лише непрямі податки з імпортних товарів, також вагому частину доходів становили ПДВ, акциз та мито. Наразі надходження від мита становить лиш п'яту частину запланованих надходжень. Також надходження від податків становлять лише 15 – 20% від довоєнних показників. Як було вище сказано, цьому причина закриття та знищення багатьох підприємств та промислових потужностей. За для

компенсації цих втрат, Нацбанк та державні підприємства достроково переказали до бюджету прибутки 2021 року. Завдяки таких дій, в березні план доходів бюджету був виконаний на 93%. Зазначимо також що уряд вирішив запровадити випуск військових облігацій за фіксованою ставкою 11% річних та терміном одного року обігу. Також здійснюються зовнішні запозичення. За перші три місяці війни країна отримала пільгових кредитів на суму 96,7 млрд. грн.. Додаємо також що Україна чекає на грантове фінансування від інших держав.

Розглянемо можливі наслідки вищезгаданих дій. Головним питанням постає про можливість дефолту. В уряді запевняють що зможуть вчасно та в повному обсязі сплачувати борги. Аналізуючи дії та становище держави, ризик дефолту значно великий. Тут варто взяти до уваги як спрощення системи оподаткування так і стан робочої сили. Підтримую думку Марчак, що перехід частини компаній на спрощену систему призведе до подальшого зниження ПДВ. Єдиний податок який сплачуватимуть такі підприємства, будуть надходити до місцевих бюджетів, таким чином не дозволивши перекрити дефіцит бюджету. Вернемося до робочої сили. Через бойові дії на велику частину території країни, зазнаються немалі втрати, багато постраждалих а також багато людей які поїхали за кордоном.

Підсумовуючи, варто зазначити що ризиковані дії держави, приведуть до великих складнощів. Кожне прийняте рішення має свої наслідки. За для відновлення та відбудови постраждалих міст, на розгляд Президента подали проект про створення Фонду відновлення країни. Створення даного фонду зможе швидше відновити економіку країни і країну у цілому. Однак, вважаю за потрібним відновити ранішню систему оподаткування і ввести спрощену систему лише підприємствам які знаходяться на території бойових дій а також тим підприємствам робота і надходження яких сильно залежить від імпорту та експорту і стикаються з труднощами. Також вважаю за потрібним долучити до певного допустимого оподаткування людей які поїхали на заробітки. Як кажуть: «Де є життя, там є і надія», тому для нас ще будуть багато можливостей, головне боротися.

Список літератури:

1. <https://www.kmu.gov.ua/>
2. <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/5/685230/>

Мухортов Є.С.

Науковий керівник: к.е.н. Гуменюк М.М.

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний етап економічного розвитку у світі характеризується здатністю країн створювати та використовувати знання, підтримувати наявне та ефективно використовувати наявний інноваційний та інвестиційний потенціал, що, у свою чергу, дозволяє їм отримувати конкурентні переваги та прискорювати соціально-економічний розвиток.

Важливу роль у процесі побудови високоефективної національної інноваційної системи відіграє участь промислових підприємств.

Проте дослідження показують, що спостерігається тенденція до зниження інноваційної активності вітчизняних підприємств: зменшується частка підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, падає вартість інновацій тощо. З усіх нововведень найменше уваги приділяється інноваціям у сфері управління людськими ресурсами. Так, за останні роки до

впровадження організаційних інновацій було залучено лише 7% інноваційних підприємств [1].

Вчені довели, що людський фактор впливає на розвиток підприємства. Тому пріоритетним має бути вдосконалення кадрів при здійсненні інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. Це потребує дослідження тенденцій та особливостей інноваційної діяльності в управлінні людськими ресурсами, тенденцій формування та використання інноваційних підприємств.

Глибокі зміни у світовій економіці призвели до формування невідомого середовища для національної економіки, регіонів та окремих підприємств. Світова економічна криза, нестабільні умови ведення бізнесу, глобалізація, інформатизація, значна міграція, брак кваліфікованих спеціалістів у ключових сферах створюють конкурентні умови для вітчизняних підприємств.

Це пояснюється тим, що створення та впровадження прогресивних технологій в цілому, зокрема окремих підприємств, може підвищити конкурентоспроможність національної економіки. Наука і технології, інтелект і якісна освіта, інноваційні здібності відіграють важливу роль у розвитку сучасної економіки.

Як виявилось, важливим фактором здатності підприємства до інновацій є людський фактор, оскільки інноваційний розвиток забезпечує наявність фахівців, здатних до безперервного виробництва та інновацій. Аналізуючи інноваційну діяльність вітчизняних підприємств до персоналу, необхідно відзначити загалом негативні тенденції: зниження якості роботи персоналу; абсолютне значення кількості працівників, зайнятих інноваційною діяльністю на підприємствах, зменшується [2].

Загалом інновації в управлінні персоналом в Україні в основному зосереджені на підготовці персоналу, а також на зміні структури та організаційної структури управління персоналом. Важливим чинником визначення якості інноваційного персоналу є освіта працівників. Кількість працівників з вищою освітою становить 70%, а відсоток профільної вищої освіти менший, близько 55%, але будь-яка освіта не дає всіх необхідних знань і навичок, і з часом будь-який працівник потребує навчання і, можливо, тренінгів, курсів підвищення кваліфікації, щоб співробітник був в курсі всіх новинок від компанії та за її межами.

Найбільша кількість інтелектуальних ресурсів, найвища освіта фахівців зосереджена у сфері освіти та науки. Вища школа є «генератором кадрів» науково-технічного прогресу та однією з основних дисциплін фундаментальних і прикладних досліджень. У цій сфері, на жаль, спостерігається тенденція до зниження таких показників, як загальна кількість аспірантів, кількість аспірантів на кінець року. Статистика кількості аспірантів, які захищають дисертації, – не більше 45% на рік.

Оскільки інноваційний розвиток підприємств безпосередньо залежить від кваліфікації персоналу, то впровадження інновацій у виробництво має супроводжуватися створенням системи професійного навчання, перепідготовки та навчання.

На жаль, рівень підготовки та перепідготовки кадрів у галузі наразі низький. Якщо у 1999 році підготовку та підвищення кваліфікації пройшло 9,7%, то за останні роки цей показник збільшився лише на 5,8%.

Кожен працівник промислового підприємства повинен підвищити кваліфікацію раз на 14 років. Тому можна запровадити курси інтенсивної підготовки працівників на підприємстві при їхньому працевлаштуванні на підприємство, це допоможе простіше працівнику адаптуватися на робочому місці, і в подальшому працівник буде краще розуміти свою задачу на підприємстві. Для підприємства цей невеликий період інтенсивної підготовки допоможе отримати кращих спеціалістів, які вже будуть чітко і правильно виконувати поставлені на них обов'язки, що в подальшому збільшить їхню продуктивність, і зведе до мінімуму помилки, які міг зробити некваліфікований працівник [3].

Окрім інвестування в навчання та розвиток персоналу, компаніям також необхідно зосередитися на таких питаннях, як, чи можуть вони прискорити інновації: формування

стратегії управління персоналом на основі загальної стратегії підприємства; впровадження новітніх методів управління (наприклад, управління знаннями, управління талантами, гуманізація праці тощо); широке використання інформаційних технологій на підприємстві; підвищити мотивацію співробітників до інновацій, розвивати якості, необхідні для інновацій.

Усе це створить можливості для підвищення інтересу до інновацій, посилення його, підвищення ефективності, що сприятиме зміцненню конкурентних позицій конкретного підприємства та підвищенню його фінансово-економічного потенціалу. покращить стан. З метою підвищення продуктивності праці персоналу, мотивації та підвищення ефективності роботи іншого персоналу рекомендується періодично впроваджувати на підприємстві кадрові інновації на основі стратегічних планів розвитку.

Таким чином, підприємство повинно мати людські ресурси, здатні забезпечити досягнення стратегічних цілей за допомогою такої продуктивної інноваційної роботи.

Для формування якісних кадрів для інноваційного розвитку підприємства необхідно реалізувати такі заходи: сформулювати стратегію управління персоналом на основі загальної стратегії підприємства; впровадження новітніх методів управління (наприклад, управління знаннями, управління талантами, гуманізація праці тощо); широке використання інформаційних технологій на підприємстві; підвищення мотивації співробітників до інновацій, розвивати якості, необхідні для інновацій.

Список літератури:

1. С. Г. Турчіна. Кадрове забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Сумський національний університет Серія «Економічні науки» 2011р. Випуск 3* URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_3_1/118-121.pdf
2. Наукова робота на тему: Інноваційний розвиток підприємств *Шифр «Інновації підприємств» 2019 р.* URL: <https://www.pdatu.edu.ua/images/news/2019/october/21/4/roboty/innovatsiipidpriemstv.pdf>
3. Д. М. Куніна. Аналіз стану інноваційного розвитку промислових підприємств України. *Серія «ефективна економіка» 2014р. Випуск 12.* URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3673>

Найдиш В.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Абрамова А.С.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

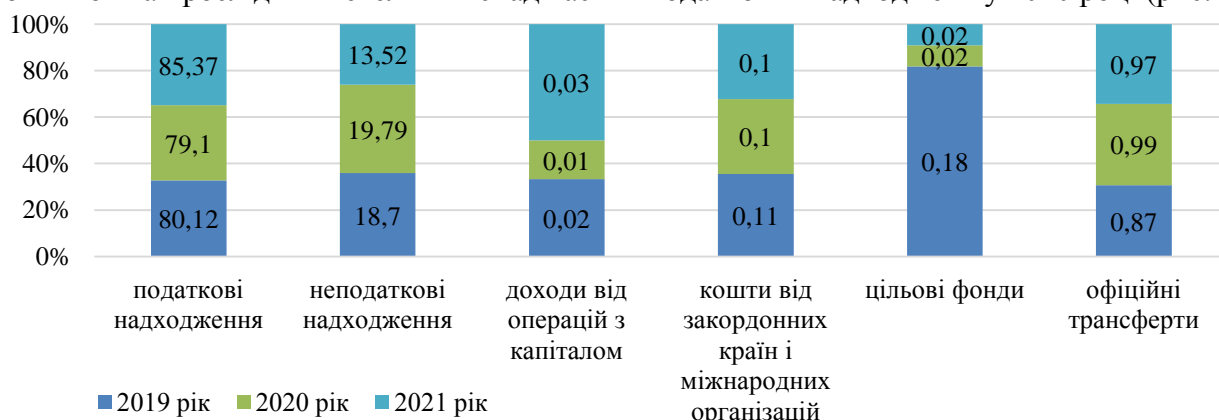
ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ 2019-2021 РОКІВ

Одним із основних важелів впливу держави на ринкову економіку є податкова політика. Податкова системи країни забезпечує ефективну діяльність усіх суб'єктів національної економіки в усіх її сферах і стійкий економічний розвиток країни в цілому. Податкова політика України зазнає постійних реформ, але досі є недостатньо ефективною, що на даний момент є необхідністю в умовах євроінтеграції та коронавірусної пандемії.

Нині в Україні існує податкова система, подібна за складом та структурою до податкових систем розвинених європейських країн [1]. Це зумовлено перш за все тим, що Україна обрала євроінтеграційний шлях розвитку, а це в свою чергу потребує стандартизації податкової системи України з податковою системою Європейського Союзу.

В 2019 році новою владою були озвучені основні напрямки для реформування податкової політики України, які були спрямовані, в першу чергу, на детінізацію та деофширлізацію економіки. Хоча деякі напрямки були суперечливими, зокрема впровадження податку на виведений капітал, в цілому запропоновані шляхи удосконалення податкової політики могли сприяти на покращення рейтингу України. Податок на виведений капітал є непопулярною практикою у європейських країнах. Така система оподаткування вважається нестандартною та не поширена у використанні. Якщо відбувається впровадження цього податку, це означає, що перед владою постає мета залучення інвестицій у країну.

Податкова система в Україні регулюється Податковим Кодексом України, але у 2020 році було запроваджено багато законопроектів, які спрямовані на те, щоб знизити податкове навантаження на економічну діяльність суб'єктів під час кризових явищ, які були спричинені пандемією COVID-19. В структурі доходів державного бюджету України за період 2019-2021 років можна прослідити невеликий спад частки податкових надходжень у 2020 році (рис.1).

Рис.1. Структура доходів державного бюджету України за період 2019-2021 рр.[2]

З 1 січня 2021 року набули чинності наступні зміни до податкового законодавства:

1. Законом України від 19 вересня 2019 року 115-IX «Про внесення змін до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [4].

2. Законом України від 20 вересня 2019 року № 128-IX «Про внесення змін до Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» [4].

3. Законом України від 20 вересня 2019 року № 129-IX «Про внесення змін до ПКУ щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі і послуг» [4].

4. Законом України від 04 жовтня 2019 року № 190-IX «Про внесення змін до ПКУ щодо запровадження єдиного рахунку для сплати податків і зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [4].

5. Законом України від 16 січня 2020 року № 466-IX «Про внесення змін до ПКУ щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» [4].

6. Законом України від 14 липня 2020 року № 786-IX «Про внесення змін до ПКУ щодо функціонування електронного кабінету та спрощення роботи фізичних осіб-підприємців» [4].

7. Законом України від 17 грудня 2020 року № 1117-IX «Про внесення змін до ПКУ щодо забезпечення збору даних та інформації, необхідних для декларування окремих об'єктів оподаткування» [4].

Як наслідок, за 2019-2020 роки зросли податкові надходження до бюджету (табл.1).

Таблиця 1

Доходи Державного бюджету України у 2019-2021 рр. (млн грн) [2]

Статті доходів	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Усього	799776	851115,6	1107091
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	217040,4	225976,3	285307
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	46746,9	52475,7	80749,4
Внутрішні податки на товари та послуги	502048,1	538896,2	698940,4
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	30086	30460,5	38177,2
Збори на паливно-енергетичні ресурси	-0,3	0,7	0,5
Інші податки та збори	3855	3306,2	3916,5

Завдяки прогресу, досягнутому в реформуванні податкової сфери після оцінки перешкод для ведення бізнесу, податкова служба виходить на перше місце і вперше з початку спостережень поступилася податковим ставкам. За останні роки суттєво зменшено номінальне податкове навантаження, знизивши ставку ЄСВ до 22%; запроваджено прозорі механізми адміністрування ПДВ та електронний кабінет платника податків; скасовано контроль зв'язку з господарською діяльністю при адмініструванні податку на прибуток підприємств; регламентується подача податкових декларацій та їх використання [3].

Та попри всі реформування, податкова система все ще має низку недоліків серед яких є недосконалість та нестабільність законодавства, складна система адміністрування та великі витрати на нього, нерівномірне податкове навантаження на платників, що приводить до втрати стимулу для розвитку МСБ, які є основою економіки. Однією з вагомих проблем є те, що реформування податкової політики спрямоване у напрямку фіскальної функції, а не регулюючої. Для стабільного економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності, необхідно вдосконалювати і регулюючу функцію податкової політики.

Таким чином, сучасна податкова політика України зазнає значних змін, які в основному спрямовані на підтримку національної економіки, боротьбу з тіньовою економікою та деофширізацію. Недоліки податкової системи країни продовжують перешкоджати стійкому розвитку національної економіки, забезпеченню стабільності макроекономічних показників соціального розвитку та веденню малого та середнього бізнесу. Для ефективності та швидкого реагування на зміни в економічних процесах, податкова політика повинна бути гнучкою.

Список літератури:

1. Реформування податкової системи України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_11350 (дата звернення: 16.04.2022).
2. Міністерство фінансів України: офіційний сайт. URL: <https://minfin.com.ua/ua/> (дата звернення: 16.04.2022).
3. Дорожня карта реформ 2021 – податкова та бюджетна реформи. URL: <https://economics.org.ua/index.php/blog/358-karta-reform-2021> (дата звернення: 16.04.2022).
4. Офіційний сайт ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 16.04.2022).

Онопрієнко А.

Науковий керівник: д.е.н., проф. Дубина М.В.
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ

Регуляторна політика як комбінована та систематизована структура складових нормативно-правової, монетарної, бюджетної та інших ланок виступає дієвим драйвером зростання та розвитку економіки, досягнення суспільних цілей будь якої країни світу, яка ефективність якої відображаділової активності в показниках зростання рівня зайнятості, продуктивності праці, стану та інноваційних змін на основі стійкої дієвої нормативно-правової бази. Регуляторна політика визначає рівень ефективності функціонування економіки та суспільства, формуючи умови господарювання бізнесу, влади, громадян і суспільства.

Фінансові кризи, часті екологічні катастрофи та пандемічні умови господарювання 2020 року зумовили серйозні випробування і, як наслідок, посилили вимоги до ефективності регуляторного впливу.

На сьогодні регулювання соціально-економічного розвитку стало предметом активних

наукових дискусій. Сучасна парадигма регуляторної політики у зарубіжних країнах передбачає зміну ролі та стратегії держави – перехід від тактики реагування на зміни до забезпечення якості державної економічної політики. Така постановка явно складна. Завдання передбачає поетапну розробку та реалізацію цілого комплексу заходів щодо реформування чинної системи регулювання.

Сьогодні вже недостатніми і неприйнятними є встановлення примусових правових режимів безпеки, сьогодні в пріоритеті формування комфортних умов ведення бізнесу, підвищення якості життя громадян, зростання загального блага. Регуляторна політика реалізується на перетині двох площин – забезпечення безпеки та економічного зростання, базою забезпечення яких виступають новітні (конвергентні) технології управління [2].

Удосконалення регуляторної політики шляхом виявлення проблемних питань регуляторної сфери, поетапна розробка та реалізація на такій основі комплексу заходів її удосконалення з урахуванням кращого світового досвіду визначає необхідність здійснення бібліографічного аналізу наукових та практичних доробків даної сфери [1].

Аналізуючи публікації авторів за останні роки, відзначено тенденції модернізації регуляторної політики за векторами та новітніми інструментами державного управління, політика трудових ресурсів, а також провадження цифрового реформування публічних процесів з метою забезпечення економічного зростання.

Досліджені публікації з питань регуляторної політики європейських країн дають можливість визначити сильні сторони її оптимізації, зокрема: плановість та поступовість прийняття та провадження нового законодавства, а також існування єдиного центру щодо прийняття рішень у сфері регуляторного впливу.

Починаючи з початку 2000-х років, кількість наукових публікацій у сфері регуляторної політики активно зростає. Темпи збільшення таких публікацій в окресленій сфері також є високими. Якщо на кінець 2000 р. у базі даних Scopus було 16 зазначених публікацій, вже у 2006 р. – 42 робіт (темп приросту становить 162,5 %), у 2018 р. – 94 публікацій (темп приросту становить 487,5%, що в абсолютному значенні становить приріст 78 од.), а вже у 2021 р. – 85 од. зазначених робіт. Таким чином темп приросту наукових публікацій кожні п'ять - десять років у сфері регуляторної політики збільшується.

Пропонуємо розглянути докладно сучасні тенденції у дослідженні регуляторної політики шляхом аналізу наукових публікацій у цій галузі. Як уже зазначалося, методологія регуляторної політики є синтезуючою і базується на поєднанні методів дослідження «Social Sciences», «Medicine», «Environmental Science», «Economics», «Econometrics and Finance», «Engineering», «Business, Management and Accounting».

Саме міждисциплінарний характер регуляторної політики пояснює існування наукових публікацій з дослідження даної економічної категорії в абсолютно різних галузях дослідження. У таблиці 1 [3] наведена відповідна інформація.

Таблиця 1

Кількість публікацій за сферами наукових досліджень

Pos. No.	Галузь знань	Кількість публікацій
<i>Sphere of regulatory policy in general</i>		
1	Social Sciences	568
2	Medicine	286
3	Environmental Science	266
4	Economics, Econometrics and Finance	244
5	Engineering	192
6	Business, Management and Accounting	191
7	Computer Science	114
8	Pharmacology, Toxicology and Pharmaceutics	106
9	Energy	96
10	Biochemistry, Genetics and Molecular Biology	79

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що найбільше наукових робіт науковцями у сфері

регуляторної політики було проведено в межах таких наук: «Social Sciences», «Medicine», «Environmental Science», «Economics», «Econometrics and Finance», «Engineering», «Business, Management and Accounting». Така ситуація дає можливість досягнути, що в цілому питання регуляторної політики на сьогодні стосуються, насамперед, покращення функціонування соціальної сфери. Ця ситуація є звичайною для регуляторної політики. Крім того, дані таблиці 1 дозволяють зробити висновок, що значна кількість наукових публікацій, що стосуються регуляторної політики, написана у сфері соціальних наук (568), медицини (286) та Environmental Science (266). Відповідно, частка наукових публікацій, що вивчають регуляторну політику, у загальній кількості наукових праць у галузях знань становить: Економіка, економетрика та фінанси – 16,8 %; Бізнес, менеджмент та бухгалтерський облік – 13,2 %; Суспільні науки – 39,1 %; Medicine – 18,3 %; Environmental Science – 18,3 %.

Окреслений аналіз також дає підстави стверджувати про наявність незначної кількості наукових робіт, в межах яких би більш системно та поглиблено вивчалися питання регуляторної політики в країнах. Однак, необхідність посилення регуляторного управління є. Модель регуляторної політики ОЕСР ґрунтується на тому, що забезпечення якості «правил гри» є динамічною та постійною роллю уряду. Уряди повинні активно брати участь у забезпеченні якості регулювання, а не реагувати на недоліки регулювання. У розвинених країнах ця концепція еволюціонує в регуляторне управління.

На нашу думку, подальші дослідження, повинні визначити сутність регуляторної політики як окремої категорії, опис її особливостей та факторів формування. Необхідно також розробити єдину концепцію того, що уряди повинні активно брати участь у забезпеченні якості регулювання, а не реагувати на недоліки регулювання, яка еволюціонує в регуляторне управління.

Список літератури:

5. Abramova A., Chub A., Kotelevets D., Lozychenko O., Zaichenko K., & Kupchyshyna O. (2021). Regulatory policy on ensuring sustainability of tax revenues of EU-28 countries. *Laplage em Revista (International)*. 2021. 7(3B). P. 447-459. <https://doi.org/10.24115/S2446-6220202173B1571p.447-459>
6. Popelo, O. V. (2017). Methodological approaches to modernization processes of the productive forces in the conditions of Eurointegration. *Scientific Bulletin of Polissia*, 1(1(9)), 218-224.
7. Zhavoronok A., Chub A., Yakushko I., Kotelevets D., Lozychenko O., Kupchyshyna O. Regulatory Policy: Bibliometric Analysis Using the VOSviewer Program. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. 22(1). P. 39-48. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.1.7>

Павук І. В.

Науковий керівник: к.е.н., дон. Юрій Е.О.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Одним із аспектів реалізації економічної політики в нашій країні є здійснення публічних закупівель.

Різні науковці досить по-різному трактують визначення та тлумачення державних закупівель. На думку Олефір А.О., «Державна закупівля - це придбання (у тому числі в порядку централізованої закупівлі) на конкурентній основі замовником товарів, робіт і послуг, відповідно до річного плану закупівель, за державні кошти, у порядку, встановленому законом, з метою задоволення суспільних потреб у визначених ресурсах і забезпечення розв'язання інших завдань державної соціально-економічної політики»

І. Влялько вважає, що: «Державні закупівлі - закупівля на конкурентній основі, згідно з визначеними правилами та умовами, товарів, робіт і послуг за державні кошти з метою підтримки життєдіяльності держави на належному рівні».

Я. Петруненко наголошує: «Державна закупівля - це ринкова операція, що залишає за ринком процес «прийняття рішень», максимально використовуючи перевагу конкуренції між усіма заінтересованими постачальниками товарів або послуг на ринок».

В. Смирчинський розглядає державні закупівлі як: «Грошові видатки уряду на придбання вироблених у певному році товарів і послуг, інструмент прямої дії, що застосовується у фіскальній політиці, а також як засіб забезпечення матеріального наповнення заходів, спрямованих на розв'язання загальнодержавних міжгалузевих проблем і соціальних питань».

Згідно із Законом України «Про публічні закупівлі» публічна закупівля – це придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому цим Законом [1].

Одже, державні закупівлі – це регламентована законодавством діяльність держави з придбання товарів, робіт і послуг із найбільшою ефективністю і найменшими витратами з метою забезпечення діяльності держави, а також з метою справляння впливу на розвиток приватного сектору національної економіки і виконання соціально значущих функцій.

Відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» електронна система закупівель – інформаційно-телекомунікаційна система, що забезпечує проведення процедур закупівель, створення, розміщення, оприлюднення та обмін інформацією і документами в електронному вигляді, до складу якої входять веб-портал уповноваженого органу, авторизовані електронні майданчики, між якими забезпечено автоматичний обмін інформацією та документами [1].

Публічні закупівлі є сукупністю суспільних правовідносин, що виникають у процесі реалізації замовником публічних потреб у товарах, роботах і послугах за публічні кошти у порядку, встановленому законодавством України.

Сьогодні проблематика функціонування і перспективи розвитку системи державних закупівель цікавлять багатьох авторів, що відображено в їх публікаціях.

Проблеми здійснення державних закупівель було досліджено в праці О. Ісаєвої [2]. Незважаючи на дослідження багатьох авторів у цій сфері, критичний огляд різноманітних праць показав, що в цій сфері існують ще й досі прогалини в частині визначення основних проблем. До таких проблем належать: питання ціноутворення на ринку державних закупівель; створення спеціалізованих специфікацій на товари, що є об'єктами замовлення; існування допорогових закупівель та ін.

Схема здійснення державних закупівель передбачає декілька етапів, відображених у табл. 1.

Таблиця 1

Етапи здійснення електронних публічних закупівель

Етап 1. Подання замовником оголошення на електронний майданчик (подаються такі документи: зразок договору; специфікація товару, роботи чи послуги; вимоги до кваліфікації учасника)
Етап 2. Проведення електронних аукціонів (включає такі складові: проведення роз'яснень, подання пропозицій та аукціон)
Етап 3. Визначення переможця (основним критерієм при відповідності переможця кваліфікаційним вимогам є ціна пропозиції – вона має бути найменша)
Етап 4. Укладення договору, здійснення поставки товару та оплати.

Розглядаючи дані етапи, можна виділити основні проблеми, які можуть виникнути при здійсненні державних закупівель. Основною проблемою є низький рівень кваліфікації як замовників, так і учасників під час проведення тендерної процедури.

Низький рівень кваліфікації учасників проявляється такими наслідками як: некоректно складена документація, завищена чи занижена цінова пропозиція.

На рахунок цінової пропозиції, то тут виникає 2 варіанти розвитку подій:

1) цінова пропозиція може бути значно завищена замовником товарів, робіт чи послуг і як результат закупівля відбувається за завищеними цінами, які незначно знижуються внаслідок аукціону;

2) цінова пропозиція може бути значно занижена як замовником, так і учасником. При першому варіанті тендер неможливо виконати, так як ціни нижче ринкових. Другий варіант, це свідоме заниження цінової пропозиції постачальником.

Система електронних державних закупівель дозволяє здійснювати процес державних закупівель відкрито та прозоро, що підвищує довіру до держави з боку бізнесу. Щоб здійснювати торгівлю у сфері державних замовлень необхідно відповідати певним вимогам та мати необхідні електронні засоби, які використовуються під час закупівельного процесу.

В Україні застосовують децентралізовану модель електронних державних закупівель, а це означає, що кожне відомство, установа чи організація здійснює закупівлю самостійно.

Список літератури:

1. Закон України «Про публічні закупівлі» від 05.12.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
2. Ісаєва О. Проблеми здійснення державних закупівель URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/66246/1/Iaieva_Problemy.pdf.

Романко В. В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Абрамова А.С.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ОСНОВА СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Страховання є одним із видів цивільно-правових відносин між громадянами та юридичними особами щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб за рахунок коштів, сформованих громадянами та юридичними особами, у разі настання певних подій (страхових випадків), зазначених у договорі страхування або передбачені чинним законодавством.

Оскільки соціальне страхування є одним із механізмів компенсації, ризик є прогнозованим. Громадянин стає застрахованим і потрапляє під захист системи страхування перед настанням страхового випадку, що дозволяє не тільки підготуватися до поганих подій, а й запобігти більшості з них. Державний характер соціального страхування не означає, що бюджетне фінансування має бути основним джерелом видатків на соціальне страхування, це може означати лише обов'язковість механізму: обов'язкова сплата страхових внесків, обов'язкове використання баз, умов соціального захисту та юридичної відповідальності. Державне страхування гарантує необхідний рівень життя, джерелом якого є, головне, обов'язкові внески працівників і роботодавців [1].

У правовому контексті – це система прав, обов'язків та гарантій, що забезпечують соціальний захист (у тому числі матеріальне забезпечення громадян у випадках, визначених законом). Значне ускладнення структури загальнообов'язкового соціального страхування через розширення об'єктивного зв'язку та взаємозв'язку соціальних ризиків потребує використання науково обґрунтованих, дискусійних підходів до вдосконалення механізмів управління цією сферою.

Держава виконує кілька функцій соціального страхування. Основною їх частиною є компенсація, яка полягає у відшкодуванні збитків страхувальнику. Соціальне страхування має також превентивну функцію, тобто фінансування запобіжних заходів із страхового фонду для запобігання шкідливому впливу природних сил та інших негативних наслідків. Контрольна функція виражається в цілеспрямованості страхових фондів: страхові внески збираються за цільовим призначенням, використовуються в строго визначених випадках.

Соціальне страхування може також пропонуватися у формі організаційно-фінансової системи, діяльність якої спрямована на захист від соціальної небезпеки втрати доходу або необхідності оплати здоров'я, інвалідності чи безробіття. Вони формуються працівниками, роботодавцями та державою шляхом сплати внесків. Об'єктом правовідносин з загальнообов'язкового державного соціального страхування є соціальне страхування. Останній оновлюється для особи в системі взаємопов'язаних правовідносин, учасники якої є застрахованими.

Метою цієї взаємодії є забезпечення страхування економічно активного населення в попередженні та компенсації соціальних ризиків. Ризикова функція страхування змінюється на певний розмір до страховика відповідальності за наслідки ризиків внаслідок подій, перелік яких передбачено чинним законодавством [2].

У разі настання страхового випадку застрахований вимагає відшкодування збитків (страхового платежу). Матеріальним втіленням категорії страхування є відповідний фонд. Це сукупність розподілених і збережених запасів матеріальних благ, призначених для захисту страхування - подолання не тільки компенсаційних, а й соціальних наслідків. Соціальні ризики такого підходу включають фінансові труднощі через об'єктивно соціально значущі фактори, наприклад утримання дітей чи інших членів сім'ї, а також додаткові витрати на забезпечення потреб медичних чи соціальних послуг. Їх можна охарактеризувати такими ознаками:

- лише об'єктивними, оскільки вони не можуть бути зумовлені суб'єктивними причинами;
- істотно обмежує життя людини, що призводить до її соціального забезпечення;
- умови, передбачені національним законодавством, внаслідок яких особа може потребувати державної чи соціальної допомоги;
- природний для кожного, що зумовлено обов'язковими або певними умовами;
- основною функцією є запобігання матеріальних збитків особі або членам її сім'ї.

За цими ознаками страхування соціальних ризиків можна класифікувати, тобто не охоплюється системою соціального страхування (державне чи недержавне), і не охоплюється державними програмами соціальної допомоги [3].

Соціальне страхування є одним з основних механізмів регулювання соціальних ризиків, що визначає декілька його характеристик: ця форма соціального захисту поширюється, в більшості випадків, на працівників з основною та часто виплачуваною заробітною платою.

По-друге, соціальний ризик є природним розумінням об'єктивного масового явища та зачіпає, безумовно, дуже важливі соціально-демографічні та професійні групи та верстви населення.

По-третє, соціальне страхування фінансується всіма основними соціальними партнерами — працівниками, підприємцями та державою — у тій мірі, в якій їх витрати на соціальне страхування необхідні для збільшення послуг і включення їх у витрати виробництва, визнаючи це витратою неподаткового характеру.

Оскільки соціальні небезпеки пов'язані з несприятливими подіями, їх ймовірність можна передбачити, їх можна уникнути або принаймні підготуватися. Існує ряд способів, за допомогою яких можна не тільки оцінити ймовірність катастрофічної події, але й створити систему збору коштів для соціальних фондів.

Тенденції середньострокового фінансування соціальних фондів можуть погіршити ситуацію, захищаючи населення від соціальних небезпек, особливо пенсій, що веде до пошуку відповідних механізмів економії коштів.

Список літератури:

1. Братюк В.П. Панющик І.І. Теоретико-методологічні аспекти соціального страхування та його державного регулювання. Причорноморські економічні студії. Випуск 22. С. 2-4 2017р. URL: http://bses.in.ua/journals/2017/22_2017/7.pdf
2. Коваль О.П. МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ аналітична доповідь С. 22-29. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-06/socstrah_Ukr-0b6f2.pdf
3. Боков О. Нормативно-правові засади розвитку системи соціального страхування в Україні Національна академія державного управління при Президентові України Харківський регіональний інститут державного управління С. 4-9. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01\(1\)/Bokov.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01(1)/Bokov.pdf)

Романко В.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Лисенко Ж.П.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Фінансова політика – це один із важелів впливу на фінансові відносини в економічній та соціальній сфері, вона знаходиться в прямій залежності від характеру виробництва та в цілому від сутності всіх виробничих відносин, яка проявляється у вигляді різних форм та методів організації фінансових ресурсів та напрямках їхнього розподілу.

Фінансову політику слід вивчати як важливу складову системи регулювання економіки, підвищення ефективності бюджетної та монетарної політики, яка може підвищити ефективність структурних змін в економіці. Зростає необхідність стимулювання інвестиційної діяльності в умовах трансформації, удосконалення механізму державного фінансового регулювання соціально-економічного розвитку країни [1].

Відновлення темпів зростання ВВП необхідно для вирішення поточних соціально-економічних проблем країни та підвищення її міжнародної конкурентоспроможності. Важливим завданням фінансової політики є забезпечення економічної та соціальної стабільності шляхом створення належних умов для довгострокового економічного розвитку.

Фінансова політика є складовою економічної політики держави, яка в свою чергу впливає на соціальний розвиток держави. Ця політика являє собою комплекс державних заходів, які забезпечують ефективне функціонування фінансової системи, стимулюють економічний розвиток та забезпечують належну основу для реалізації державою функцій і завдань.

Формування та реалізація ефективної політики у сфері державного фінансування є дуже важливими в процесі регулювання соціально-економічного розвитку держави.

На сучасному етапі реструктуризації економіки все більшого значення набувають дослідження щодо забезпечення фінансової рівноваги. У зв'язку з цим важливим є розкриття теоретичних основ та основ державної фінансової політики, сутність якої полягає у розвитку фінансово-економічних відносин, що виникають при розподілі та перерозподілі валового суспільного продукту, пов'язаного з формуванням фінансових ресурсів.

Державне регулювання економічного розвитку є важливою та динамічною складовою фінансового механізму економічного розвитку, спрямованою на забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку суспільства. Необхідність впровадження механізму державного регулювання значною мірою зумовлена належним функціонуванням економічних функцій держав, створенням і підтримкою оптимальної структури народного господарства, визначенням, формуванням та подальшим удосконаленням пріоритетних напрямів розвитку економіки [2].

Кожна з важливих ознак кожної країни — її здатність проводити соціально-економічну політику, спрямовану на задоволення суспільних потреб та інтересів фінансової системи та відповідних державних інституцій. Як складова економічного розвитку фіскальна політика є ефективним інструментом регулювання соціально-економічних процесів.

Вітчизняний та зарубіжний досвід створення системи державного економічного регулювання показує, що найважливішими завданнями при формуванні та реалізації фінансової політики є підвищення якості життя населення, покращення стану державних фінансів, створення сприятливих умов для розвитку бізнесу, у тому числі залучення інвестицій та її адміністративно-територіальних одиниць, спрямованих на здійснення структурних змін в економіці, на підвищення економічного розвитку.

Економічну сутність фінансової політики можна охарактеризувати як складову соціально-економічного розвитку, яка поряд із стратегічними пріоритетами країни застосовує та реалізує відповідні економічні заходи, механізми фінансово-економічного регулювання.

Формування ефективного механізму фінансового регулювання є актуальним і пов'язаним із розширенням функцій, які має виконувати держава. Взаємозв'язок між складовими архітектури фінансової системи формується за рахунок врахування ринкових методів впливу на державні та соціально-економічні процеси. Заходи у сфері фіскальної та грошово-кредитної політики, регулювання фінансового ринку мають враховувати етапи економічного циклу, активізацію ключових факторів економічного розвитку, зокрема технологічної економіки, рівень людського розвитку. Підвищення якості взаємозв'язку суб'єктів господарювання, інституційного середовища, що характеризує вплив держави, фінансового регулювання, що створює умови для важливого економічного та соціального розвитку [3].

Основною метою фінансової політики є забезпечення економічної та соціальної стабільності шляхом створення сприятливих умов для економічного розвитку. Формування та реалізація ефективної фінансової політики має базуватися на принципах централізації, спрямованої на забезпечення оптимального співвідношення між складовими єдності, незалежності, збалансованості, точності, системності, комплексності та системи фінансового регулювання.

Провідну роль у стимулюванні соціально-економічного розвитку відіграє держава. Фінансова політика є однією з найважливіших складових системи державного регулювання, основою впливу держави на економічні процеси.

На різних етапах розвитку світової фінансової системи, завдяки обраній моделі соціально-економічного розвитку, перевагам економічної політики, ефективності фінансово-інституційних механізмів, впливу державного регулювання на економічний розвиток відрізнялися. Фінансова політика як складова інституційного розвитку економіки поряд із стратегічними пріоритетами розвитку полягає у використанні та задоволенні суспільних потреб, збалансованого, довгострокового зростання, використання та впровадження відповідних економічних заходів, механізмів фінансово-економічного регулювання.

Список літератури:

1. Кравець В.І. Фінансова політика як складова державного регулювання економіки. Бізнесінформ. Серія «Економіка» 2017р. Випуск 12. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/finansova-politika-yak-skladova-derzhavnogo-regulyuvannya-ekonomiki/viewer>
2. Давидова І.І. Державна фінансова політика суспільного розвитку. Серія «Економічна наука» 2019р. Випуск 6. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2019/12.pdf
3. Кравець В. І. Основні напрями фінансової політики в умовах економічних перетворень. Серія «Економічна наука». 2018р. Випуск 9. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2018/11.pdf

СУТНІСТЬ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЙОГО СТАДІЇ

Держава за допомогою правових норм ретельно регулює взаємовідносини між різними видами бюджетів від часу їх формування до виконання звіту, визначає порядок і послідовність дій учасників правовідносин бюджету. Процедурні норми закону про державний бюджет визначають порядок отримання державою доходів, розподілу їх між різними бюджетами та використання їх для виконання завдань і функцій держави та місцевого самоврядування.

Традиційно бюджетний процес визначається як сукупність дій уповноважених органів держави та місцевого самоврядування стосовно складання, розгляду, затвердження та виконання бюджетів, а також складання, розгляду та затвердження звіту про їх виконання, що здійснюються на підставі норм бюджетного права. З огляду на це, у широкому розумінні, бюджетний процес – це заснована на владних повноваженнях діяльність відповідних органів, підпорядкована суворим процедурам у сфері бюджету.

Характерною особливістю бюджетного процесу в Україні (особливо впродовж перших років незалежності) є доволі часте порушення бюджетної дисципліни як на етапах прийняття, так і виконання бюджету. У своїй праці Когут Ю.М. проводить аналіз окремих стадій бюджетного процесу в Україні (підготовка проекту бюджету, розгляд та ухвалення проекту бюджету Верховною Радою України), та констатує факт недотримання термінів прийняття бюджету Верховною Радою України. Навіть у разі формального своєчасного першого подання проекту терміни розгляду й прийняття бюджету у минулому виходили за законодавчо встановлені терміни. В результаті спостерігалось також систематичне невиконання запланованих показників дохідної та видаткової частин бюджету [1].

Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України наведено наступне визначення бюджетного процесу: «регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства» [2].

Діяльність бюджетного процесу є періодичною та циклічною. На відміну від бюджетного періоду, який еквівалентний календарному році, він охоплює період від початку складання планового річного бюджету до затвердження звіту про його виконання. Отже, бюджетний цикл складається з:

- 1) періоду формування бюджету;
- 2) періоду, протягом якого виконується бюджет;
- 3) пільгових бюджетних умов (тривалість минулорічного асигнування капітальних інвестицій);
- 4) звітний період.

Нині в Україні бюджетний цикл становить близько 2,5 роки.

Бюджетний процес складається з відповідних етапів, які визначаються змістом і характером діяльності державних установ, що набуває нової якості. Традиційно в бюджетному процесі виділяють п'ять основних етапів, а саме:

- 1) формування та розробка проекту бюджету;
- 2) розгляд сформованих проектів бюджету;
- 3) затвердження проектів бюджету;
- 4) виконання затвердженого бюджету;
- 5) підготовка, розгляд та затвердження звіту про виконання відповідного бюджету.

Вибір цих етапів є досить логічним, оскільки вони охоплюють всю діяльність державних органів, починаючи від усвідомлення необхідності витрачання коштів на

відповідні потреби, прогнозування, винаходу потоків доходів для їх покриття тощо. Хоча кожен етап є відносно незалежним і постійно змінюється один від одного, етапи взаємопов'язані і взаємозалежні. Поділ стадій бюджетного процесу сприяє ефективності правового нагляду за бюджетними відносинами. У ст.19 Бюджетного Кодексу України закріплено п'ять стадій процесу бюджету, серед яких:

- 1) складання та розгляд Бюджетної декларації (прогнозу місцевого бюджету) і прийняття рішення щодо них;
- 2) складання проектів бюджетів;
- 3) розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);
- 4) виконання бюджету, включаючи внесення змін до закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);
- 5) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

Такі стадії проходять всі бюджети, що складають бюджетну систему України: державний бюджет та місцеві бюджети. Виходячи з того, що джерелом утворення всіх бюджетів є національний дохід країни, який має динамічний характер і залежить від розвитку економіки та обчислюється, як правило, щорічно, законодавчі та виконавчі органи, що беруть участь у складанні, затвердженні та виконанні бюджетів кожного разу заново, періодично та систематично оновлюють стан відносин, розміри його доходів та видатків. Усі стадії бюджетного процесу ретельно регламентовано процесуальними нормами бюджетного права, що забезпечує чітке планування та додержання бюджетної дисципліни. При цьому зазначені стадії слідує точно послідовно, одна за одною, та їх порядок у жодному разі не може бути змінений. Крім того, кожна зі стадій бюджетного процесу, у свою чергу, теж складається з декількох етапів, які також є обов'язковими. Кожна з стадій бюджетного процесу вирішує питання, які не можуть бути розглянуті в інший час. Наприклад, питання надання міжбюджетних трансфертів, закріплення процентних відрахувань від загальнодержавних податків та зборів вирішуються на стадії складання бюджету, а остаточно затверджуються на стадії прийняття закону про державний бюджет. Відкриття та реалізація бюджетних асигнувань здійснюються на стадії виконання бюджету і тільки після його затвердження тощо.

Бюджетний процес ґрунтується на відповідних правових засадах, принципах, які є гарантією чіткого та неупередженого планування, ефективного використанні коштів, додержання фінансової (бюджетної) дисципліни і здійснення постійного контролю за виконанням бюджетів та відбивають важливі риси бюджету. Такими засадами є принципи, притаманні як бюджетній системі України взагалі, так і тільки бюджетному процесу. До першої групи належать принципи, закріплені у ст. 7 Бюджетного кодексу, а саме: єдності бюджетної системи України, збалансованості, самостійності, повноти, публічності та прозорості тощо.

Друга група містить принципи, притаманні тільки бюджетному процесу:

- принцип розподілу бюджетних повноважень між органами представницької та виконавчої влади;
- принцип спеціалізації бюджетних показників. Реалізується через бюджетну класифікацію, яка згідно зі ст. 8 Бюджетного кодексу України, закріплюючи вичерпний перелік доходів і видатків бюджетів, полягає у конкретизації доходів за джерелами, а видатків - за цільовими напрямками;
- принцип щорічності бюджету, тобто обов'язкового прийняття бюджету кожного року до початку планового року, що дає змогу виявити тенденції розвитку країни, дослідити зміни темпу зростання виробництва тощо.

Усі стадії бюджетного процесу перебувають під контролем Рахункової палати, що діє від імені Верховної Ради України, та місцевих органів влади, що зміцнює фінансову дисципліну учасників бюджетної діяльності.

Список літератури:

1. Когут Ю.М. Особливості бюджетного процесу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 27, частина 1. 2019. С. 62-66. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/27_1_2019ua/14.pdf
2. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.

Сидоренко А. Л.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Олексин А. Г.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м.Чернівці

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасне економічне становище України з кожним днем, все більше потребує нових та удосконалених існуючих інструментів сталого розвитку та його стимулювання. Сталий розвиток в першу чергу досягається через державну політику. Даний процес включає в себе послідовність утілень сукупності економічних, фінансових, соціальних, організаційних рішень для всіх рівнів управлінських структур. Головним пріоритетом публічної влади має бути створення комфортних умов для існування бізнесу, ефективного використання ресурсів, розвиток суспільства з урахуванням їх потреб.

Інструментами забезпечення сталого розвитку можуть стати в руках кваліфікованого управлінця всі інструменти досягнення ефективної економіки. Під інструментами забезпечення сталого розвитку розуміється сукупність засобів, які допомагають досягти пріоритетні цілі сталого розвитку.

Аспекти даного питання досліджувало багато науковців як і вітчизняні так і закордонні, до них можна віднести М.І. Долішній, Н.В. Пахомова, Л.В. Кривенко, М. Алієв, М. О. Харченко, Г. Беккер, Р. Імер. У їхніх роботах чітко розписані можливі інструменти забезпечення сталого розвитку, теоретичні пояснення та аналізи пріоритетних можливостей.

Інструменти під час досліджень поділяли на декілька груп, за допомогою яких було зручніше аналізувати кожен з них. До таких груп відносили адміністративні та ринкові інструменти. Адміністративні у свою чергу поділялися на інструменти прямого та опосередкованого впливу. До прямого впливу можна було віднести цільові програми, нормативно-правове забезпечення, стратегії розвитку, фінансування екологічних програм та інші. До опосередкованого – раціональне використання ресурсів, екологічні експертизи, сертифікації, освіта та виховання. Ринковими інструментами слугували – методи конкуренції, культура споживання, екологічне спрямування попиту, орієнтація підприємства, маркетинг направлений на пріоритетні цілі сталого розвитку та інше.

Світ не стоїть на місці і в умовах технологічного прогресу сучасний інноваційний розвиток підприємств є основоположником у інноваційному розвитку країни. Одним з таких інноваційних моментів є електронна комерція, що являє собою стрімко зростаючу галузь, яка швидко модифікується та змінюється залежно від тенденцій та попиту. Використання цієї сфери дає неймовірний поштовх для розвитку цифрової економіки, а в подальшому для досягнення цілей розвитку. Електронна торгівля пришвидшує розвиток, дає поштовх до інноваційного прогресу, просуває економіку на новий рівень. Таким чином електронну комерцію можна вважати одним із інструментів забезпечення сталого розвитку та використовувати для досягнення поставлених цілей [1].

Сталий розвиток як явище присутнє не тільки в економіці країни, дане явище притаманне підприємствам. Концепція сталого розвитку є однією з найчастіше обговорюваних тем в управлінні підприємства і часто стосується теми «ланцюг постачань». Тривалий час організації намагались отримати найефективніше поєднання таких понять як

корпоративно-соціальна відповідальність і сталий розвиток підприємства. Ідеєю такого поєднання і став замкнений ланцюг постачань. Так зване «закриття» ресурсів всередині ланцюга відбувається за рахунок переробки продуктів, які не підлягають відновленню або ж повторному використанню, такий ресурс у звичайному виробництві визначається як відходи. Такий ланцюг у підсумку стає обов'язковим елементом сталого розвитку, він сприяє оптимізації використання не тільки сировинних ресурсів, а й енергетичних, мінімізацію забруднень та відходів за цикл виробництва. Потрібно сприймати таку ідею не тільки як короткострокову можливість, а й замислюватись про фінансові вигоди які можна отримати в майбутньому. Будуючи таким чином взаємовідносини між підприємством і постачальником можна об'єднати принципи сталого розвитку з цілями самого підприємства. Перехід до даної методики допоможе заощадити витрати соціального, економічного та екологічного впливу, збільшивши продуктивність праці, за рахунок зменшення вартості сировини та енергії [2].

Обговорюючи тему сталого розвитку важко не згадати про такий інструмент як інвестиції. Інвестиції являють собою дотації в різні сфери економіки та служать важливим елементом в ефективному та сталому розвитку країни. Інвестиції є інструментом підвищення конкурентоспроможності країни. Залучення надходжень від закордонних інвесторів допомагає активізувати інвестиційний процес застосовувати нові технології, впроваджувати передовий іноземний досвід, розвивати бізнес будь якого розміру впроваджувати альтернативні джерела енергії та впроваджувати перехід до новітньої моделі розвитку держави економічного спрямування. Дані зміни у сфері забезпечення цілей сталого розвитку сприяють збільшенню інвестиційного потенціалу держави та зростанню його інвестиційного клімату. Тому прямі іноземні інвестиції є вагомим чинником котрий результативно застосовується для пришвидшення економічного зростання, покращення структури споживання, зростання конкурентоспроможності, формування нової структури економіки нашої держави [3].

Підприємства які дотримуються концепції сталого розвитку обов'язково приходять до корпоративно-соціальної відповідальності (КСВ). Цей інструмент можна вважати більш побічним ніж всі попередні, але не менш важливим. Більша усвідомленість організацій, позитивно впливає не тільки на їх конкурентоспроможність, а й на екологічне та економічне середовище навколо них. КСВ дає чітко зрозуміти позицію підприємства його цілі та бачення майбутнього в цілому, оскільки така відповідальність дає поштовх загальній економіці до розвитку та шлях розвитку в майбутньому. Перші кроки сталого розвитку потрібно підтримувати і таким інструментом і буде КСВ.

Для ефективного створення сталого розвитку країні потрібно залучати нові ресурси. Для реалізації, просування до сталого розвитку необхідним є координація та конкретне спрямоване використання зовнішньої допомоги та застосування економічних і фінансових інструментів для функціонування сталого розвитку. Сталий розвиток має позитивний вплив в першу чергу на підприємства які штовхають за собою економіку цілої країни. Дані інструменти необхідна річ для повноцінного функціонування та ефективної діяльності в умовах сталого розвитку, однак застосування усіх інструментів на одному підприємстві чи в одні сфері не обов'язково.

Список літератури:

1. Д.М. Паламарчук, А.С. Тимошенко, Електронна комерція як інструмент забезпечення сталого розвитку: досвід ЄС, URL: <https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/568/3/11.pdf> (дата звернення: 20.04.2022)
2. І.І. Галак, Замкнений ланцюг постачань: інструмент забезпечення сталого розвитку сучасного підприємства, URL: <http://feb.tsatu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/PIDPRIYEMNITSTVO-V-AGRARNIJ-SFERI-zbirnik.pdf#page=167> (дата звернення: 20.04.2022)
3. О.І. Карінцева, І.Б. Дегтярьова, М.О. Харченко, О.І. Долгошеєва, А.В. Кіріл'єва, Залучення іноземних інвестицій як інструмент забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку країни, *Вісник СумДУ. Серія «Економіка» №3*, 2020. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/81016/1/Karintseva_investments.pdf (дата звернення: 20.04.2022)

Сокровольська Н.В.
Науковий керівник: Томашевська А.М.
Фаховий коледж
Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Повномасштабне вторгнення росії до України з 24 лютого 2022 року вже завдало та продовжує завдавати величезної шкоди людям та інфраструктурі населених пунктів, де тривають бойові дії. Але війна впливає на кожного з нас та на світову економіку в цілому.

Зараз навіть неможливо повністю оцінити вплив війни на публічні фінанси через брак точної інформації.

Важка економічна ситуація негативно впливає на публічні фінанси й резерви центрального банку, тому Україна конче потребує допомоги міжнародної спільноти для підтримки фінансової системи України.

В умовах воєнного стану надзвичайно важливо забезпечити оперативне, належне та безперервне виконання місцевих бюджетів. Для забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та життєвонеобхідних потреб жителів територіальних громад у період дії воєнного стану Офіс Президента України, Уряд, Верховна Рада України, РНБО та інші центральні органи виконавчої влади приймають низку швидких, ефективних, оперативних рішень.

Урядом встановлена оперативність та черговість здійснення видатків з бюджету.

Перша черга: видатки на національну безпеку і оборону та на здійснення заходів правового режиму воєнного стану;

Друга черга: Видатки загального фонду: утч. оплата праці працівників бюджетних установ; погашення та обслуговування державного та місцевого боргу, виконання гарантійних зобов'язань тощо; виплата пенсій, надбавок та підвищень до пенсій; соціальне забезпечення, придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів; придбання води питної (зокрема бутильованої); забезпечення продуктами харчування; медичне обслуговування населення тощо.

Третя черга: інші видатки.

Завдяки численним обсягам фінансування на зміцнення обороноздатності, підтримку економіки України та гуманітарні питання зі сторін міжнародних організацій та країн-партнерів, система державних фінансів України працює без перебоїв. Сумарна міжнародна підтримка України перевищує 15 млрд доларів США.

Кошти, зібрані організаціями та громадянами України та інших країн на рахунках НБУ – додаткове джерело фінансування потреб української армії. Таким чином, на 2 березня переказано більше 6 млрд грн в еквіваленті, на спецрахунок, який відкрив Нацбанк для допомоги Збройним силам України. З них понад 1,6 грн було вже спрямовано на потреби військових.

До того ж, Національний банк продовжує вживати заходів для підтримання стабільності банківської системи шляхом мінімізації негативного впливу наслідків російської військової агресії проти України.

Значно зріс рівень усіх ризиків, які мають вплив на стабільність фінансової системи, внаслідок широкомасштабної агресії росії проти України. Інфляційний тиск залишається значним з-за виведення з ладу об'єктів транспортної та виробничої інфраструктури, вищі виробничі витрати. Втрати ВВП України в 2022 році будуть суттєвими. Відповідно до вище сказаного, суттєво зростає обсяг бюджетних витрат на поступове відновлення економіки та підтримку бізнесу.

У I кварталі, за рахунок авансових виплат дивідендів державними підприємствами та перерахування прибутку НБУ, доходи бюджету вдалося підтримати. Враховуючи,

очікуваних обмежених надходжень у II кварталі подальша підтримка від міжнародних донорів є все вагомішою.

Тиск на валютний ринок був значно знижений запровадженням обмежень на рух капіталу та фіксацією обмінного курсу на момент початку війни. Рівень міжнародних резервів НБУ залишається на прийнятному рівні, проте експортний потенціал досить обмежено, в основному логістичними проблемами. Ціни на енергоносії, особливо на природний газ, зросли в швидкому темпі. Також війною спричинено погіршення прогнозів світового зростання та скорочення глобальної торгівлі.

Члени РФС відзначили стійкість фінансової системи у поточних умовах, якій сприяли вчасні антикризові заходи регуляторів останніх років та реформи фінансового сектору з початку війни. Ліквідність банківського сектору є високою – обсяг коштів клієнтів в усіх валютах збільшився на 41 млрд грн з початку військових дій. З березня зростають гривневі кредити бізнесу. У II кварталі згідно з опитуваннями великих банків, вони планують надати 68 млрд грн позик бізнесу, переважно с/г виробникам та з використанням державних програм.

Антикризові заходи продовжуються здійснюватися Національним банком для підтримки банків в умовах воєнного стану. Зокрема, банки отримали дозвіл на неврахування протрочки за кредитами під час оцінки кредитного ризику та на «кредитні канікули», а також на реструктуризації кредитів боржникам, що постраждали через агресію росії. До банків не будуть застосовані заходи впливу за порушення нормативів достатності капіталу та ліквідності тощо.

У цілому більшість системних ризиків фінансового сектору хоча й перебувають на високих рівнях, але завдяки спільним діям державних органів та установ - залишаються контрольованими.

Члени РФС погодилися, що для того щоб зберегти фінансову стабільність, емісійне фінансування державного бюджету Національним банком має бути і подальше мінімізовано. Для досягнення цього потрібно продовжувати докладати зусиль для залучення офіційного фінансування від міжнародних партнерів на пільгових умовах, а також дотримуватися максимально можливої економії бюджетних ресурсів та міжнародних резервів в умовах воєнного стану. Збільшення бюджетних видатків має відбуватися перш за все на пріоритетні напрями – забезпечення обороноздатності країни та соціального захисту населення, разом з цим надання податкових пільг має носити виключний, а не всеохоплюючий характер.

Одним із завдань сьогодення є вирішення проблем компенсацій – людям, які втратили майно, та компаніям, які втратили активи. Тут потрібно сфокусуватися на фіксації фактів. Цим зараз займається Міністерство цифрової трансформації, яке створює умови, за яких громадяни зможуть заявити про втрату майна.

За даними Мінекономіки, в березні 2022 року експорт українських товарів було скорочено вдвічі, а імпорт — більш ніж втричі. Особливо постраждав вивіз сільськогосподарської продукції та металів. Порівняно з довоєнним часом, практично не змінився обсяг експорту низки товарів з глибокою переробкою.

Падіння ВВП в першому кварталі 2022 року на 16% прогнозується Міністерством економіки України. Загальнорічне падіння може досягти 40%.

Міністром фінансів Сергієм Марченко було зазначено, що приблизно 30–50% економіки не працює через війну.

Одними серед джерел відновлення повинні стати: конфіскацію активів країни-агресора на території всіх цивілізованих країн, підтримка фінансових організацій та міжнародних партнерів, благодійні внески міжнародних корпорацій, громадян.

Список літератури:

1. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 15.04.2022).
2. Шмигаль: витрати бюджету на зарплати чиновників скоротили на 10%. Інтернет ЗМІ. 2022. URL: <https://finbalance.com.ua/news/shmihal-vitrati-byudzhetu-na-zarplati-chinovnikiv-zmensheni-na-10>

РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ ТА ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ

На сьогодні в період загострення воєнного конфлікту на території України, після проголошення воєнного стану та початку активної фази бойових дій більша частина бізнесу та економіки країни, була фактично паралізована через різноманітні обставини. Зокрема все почалося починаючи від психологічного шоку до економічного спаду ділової активності, та неможливості функціонування економіки у звичному режимі. Починаючи від найпростішого що може вплинути на порушення економічної рівноваги – це припинення значної кількості підприємств, які фактично розташовані на територіях проведення активних бойових дій.

Поряд із реальним військовим фронтом, кіберфронтом, інформаційною війною життєво необхідним є запуск потужного механізму економічного фронту. В теперішніх умовах він є надзвичайно важливим для суспільства. Без економічної активності держава не в змозі повноцінно функціонувати, в умовах запровадження воєнного стану.

Зі свого боку держава намагається активно запроваджувати зміни до нормативно-законодавчих актів, державних програм на підтримку української економіки. Зокрема було внесено зміни до Податкового та Бюджетного кодексу України, та інших документів. Цілком зрозуміло, що в даних умовах єдиним можливим способом підтримки економіки та бізнесу є тотальна дерегуляція, лібералізація та посилення рівня державної підтримки.

Після першого тижня воєнних дій, ми змогли побачити зменшення рівня ВВП України, і на разі воно складає 50% від довоєнного рівня. Тому виникає як діяти і що відбувається на сьогодні після місячного протистояння?

З огляду на економічні новини ділова активність в країні дійсно досить знизилася, зрозуміло в першу чергу це відбулося на території проведення бойових дій. Однак на сьогодні ми можемо спостерігати що економіка почала пристосовуватись до умов воєнного часу. Важливо є те що у звичному режимі продовжують працювати банки, які забезпечують проведення розрахункових платежів та інші операції [1, с. 1-4]

Міжнародним валютним фондом прогнозується падіння ВВП у 2022 році у світі на 10%, однак це при умові завершення бойових дій в найближчі дні, у разі тривалішої війни то на 25-35%. Якщо говорити про інфляційні процеси то прогнозується її прискорення до 20%. А у наступному році до 10%.

Економіка воєнного часу має відповідати двоє основним завданням. По-перше, вона повинна допомагати армії, по-друге, забезпечити функціонування тилу. Те що ми бачимо на сьогодні в Україні співпадає із міжнародним досвідом, коли не тільки державні, але й приватні компанії працюють заради досягнення єдиної мети, при цьому не ставлячи за мету досягнення економічного прибутку.

Сьогодні ми як українці а також наша державна повинна задумуватись над таким важливим питанням як відновлювати свою економіку, тобто яким має бути «План Маршалла» для України після закінчення протистояння із Росією. Після перемоги ми будемо в зовсім інших обставинах тобто повинні продумати якою буде нова економічна політика яка відрізнятиметься від сьогоднішньої. Головні відмінності в тому що ми як досить потужна країна отримаємо руйнацію інфраструктури, промисловості, для нас як свого роду жертви репресій відкриється необмежений доступ до міжнародних фінансових ресурсів, і зі свого боку міжнародна фінансова допомога дасть нам доступ до новітніх технологій. Перелічені вище обставини відкриють шанс перейти від сировинно-аграрного типу економіки до технологічно розвинутої країни, яка зможе продавати світовій спільноті не тільки зернові культури та рудну сировину, але й різноманітні продукти із високою доданою вартістю [2].

Такі структурні зміни допоможуть збільшити національний дохід та рівень життя в країні, і в нас як незалежної країни вперше за нашу історію є шанс обійти Росію. Головне нам його не опустити, оскільки вікно можливостей буде відчинене не постійно. Для цього українські політики повинні сконцентрувати свою увагу не на простих та всіх помітних проблемах, як наприклад дороги, мости, та відбудова житлового комплексу. Безумовно це також потребує уваги, однак разом із цим потрібно займатися корінною реструктуризацією економіки.

Значну увагу потрібно зосередити на залученні іноземних інвестицій для розвитку технологічного процесу. До війни була нестача інвестиційних ресурсів та притаманна Україні структура валових заощаджень, при якій заощадження населення в 4-5 разів менші, ніж заощадження підприємств. На разі ми не може сказати, які напрямки розвитку мають бути пріоритетними після війни, але ми можемо перебачити загальний напрямок розвитку. Проекти передусім мають бути заміщення імпорتنих операцій, проте не на територію країни, а імпорту в США та країни Європейського союзу. Без сумніву зрозуміло, що такий економічний підхід знайде підтримку з сторони могутній країн, бо на сьогодні вони вже задумуються над питанням скільки їм буде коштувати залежність від імпорту з країн з авторитарними режимами. Значна частина товарів, що виготовляється в Китаї, беручи найпростіші варіанти від дитячих іграшок до меблевого виробництва, може імпортуватись і складів наших виробників. Якщо меблеве виробництво в Україні не досягає великих обсягів, та не дозволяє застосовувати високоефективне обладнання. Але якщо налаштувати взаємовідносини із США та ЄС, та є сенс у використанні масштабного виробництва на сучасному та ефективному обладнанні. В діяльності багатьох фірм та компаній необхідно використовувати найновіші технології, їх ми можемо отримати через військово-технічне співробітництво з США та Великою Британією. Маючи такого сусіда як Російська Федерація, ми вимушені мати мілітаризовану економіку, навіть якщо Росія зазнає поразки, очікувати від Росії цивілізованої поведінки в майбутньому з нашої сторони буде недоречно [3].

В економічному суспільстві існує поговорка, що мілітаризація шкодить ефективному економічному зростанню. Це однозначно так, але якщо розглядати національну економіку як закриту систему, але зовсім ні якщо врахувати зовнішні економічні відносини.

Також часто складається питання наскільки сильно зашкодить дана війна нашому економічному потенціалу. Згідно із закликів МВФ, нас відкине десь на 5-6 років назад, однак щоб відіграти падіння нам знадобиться більше двох років. Однак при умові міжнародної допомоги, на яку ми очікуємо, загальнонаціонального піднесення та зростання продуктивності праці, яка принаймні не зменшиться, а можливо навіть зросте за рахунок інтеграції до ЄС, ми можемо досить швидко відновити і навіть збільшити економічний потенціал країни.

З чого має складатися названий нами «план Маршалла» для України? Це план не тільки про гроші, а передусім про комплексне розуміння відбудови країни. Тобто в першу чергу ідеться не про відбудову радянської спадщини інфраструктури, а про виведення економіки України на новий рівень.

З вищенаведених аргументів можемо запевнити, що економіки нашої держави обов'язково вийде на новий рівень, і ми досягнемо навіть більшого чого очікуємо. Головне надіятися та вірити в наші сили.

Список літератури:

1. Новіков В.В. Яким має бути «План Маршалла» для України після війни. *Економічна правда*. 2022. С. 1-5. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/11/683811/>
2. Економіка війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/4/683280/>
3. Економіка звикає до воєнного часу. URL: <https://forbes.ua/inside/ekonomika-zvikaє-do-voennogo-chasu-zastupnik-golovi-nbu-sergiy-nikolaychuk-pro-padinnya-vvp-dopomogu-partneriv-ta-ukrainskiy-plan-marshalla-18032022-4800>

ЧИННИКИ СТРУКТУРНИХ ЗМІН ЕКОНОМІКИ

Економіка будь якої країни перебуває у стані постійного розвитку, таким чином вона пристосовується до нових поглядів та чинників, що впливають на неї. Еволюція самої економічної системи завжди знаходиться під впливом ряду зовнішніх та внутрішніх чинників, які обумовлюють її напрям та динаміку. В основі даного процесу лежать невідповідності змін у структурі потреб та інтересів суб'єктів щодо використання економічних ресурсів.

Багато вчених працювали над дослідженнями структурних змін, намагались сформулювати єдину теорію, деякі досліджували структурні закономірності в економічному розвитку. Головним інтересом економіки була проблематика залежності розвитку різних видів економічної діяльності. До списку вчених що намагались пояснити економічна та соціальні структурні зміни можна віднести: Д. Белл, М. Порат, О. Б. Пелех, А. Гриценко, Ю. Пахомов, Л. Шинкарук, В.Р. Сіденко [1].

Структурні чинники в свою чергу є важливою складовою під час аналізу економічного розвитку. Економічна теорія описує зміни з двох сторін: як причину розвитку та його збільшення його темпів, а також, як отриманий результат внаслідок розвитку. Якщо розглядати зміни як результат, то їх можна чітко побачити у піднесенні новітніх сфер економіки. Такі піднесення стають першими часинами у загальному розвитку економіки, оскільки стає можливим зростання стандартів надання послуг та соціальні зміни та прагнення суб'єктів до розвитку прагнень та оптимізації потреб. Тому структурні зміни можна вважати як складову загальної стратегії економічного розвитку.

Можна чітко сказати, що інновації як чинник розвитку економіки відіграють головну роль, чим призводять до істотних змін у структурі економічної діяльності та продуктивності праці, тим самим впливаючи на конкурентоспроможність фірм.

Однією з складових інноваційної інтеграції обов'язково є наука. Вона вже давно стала ключовою виробничою силою, (ця тенденція підтвердила становлення ідеї економіки знань), що має остаточний вплив на економічну динаміку та структуру виробництва. Науково-технічні зрушення з структурними змінами тягнуть за собою потреби у висококваліфікованих кадрах. Потреба в такому персоналі підштовхує до зміни у стандартах, параметрах і темпах підготовки та перепідготовки осіб, для їх ефективної праці та можливості швидкої адаптації у нових умовах.

Ключову роль у структурних змінах відіграє людський фактор. Доступні засоби, які потрібні для забезпечення діяльності підприємства, якість та професійність робочої сили впливає на методику виробництва, а врешті на структуру продукції. Розглядаючи цю проблему з точки зору динаміки, то при аналізі можна виявити, що вона тісно пов'язана з технічним розвитком. Зростання кваліфікації є наслідком та одночасно умовою застосування розвитку. Це все свідчить, що ріст якості діяльності є не тільки наслідком структурних змін, а й однією з причин.

Ключовим фактором структурних змін є рівень інноваційної активності організацій. Такі фірми, що більш активно використовують інновації є більш конкурентоспроможними не тільки на українському, а й на світовому ринку. Однак більш важливим є не кількість, а якість інновацій. На даний момент остаточну роль матимуть основоположні рішення, які своїм існуванням змінять технологію виробництва та діяльності та призведуть до появи нових товарів та послуг на ринку.

Створення структурної політики, як складової економічної політики в цілому, ставить перед собою декілька головних цілей:

- втілення змін, які призведуть до максимальної ефективності економічної діяльності;
- застосування змін як фактора для збільшення темпів економічного розвитку;
- створення фундаменту для економічних потреб майбутнього.

Зростання ефективності економіки несе в собі зміни для забезпечення продуктивності праці, а це в свою чергу потребує розвитку тих галузей, які будуть займатись вирішенням проблем, причиною яких став науково-технічний прогрес. Важливо пам'ятати, що в довгостроковій перспективі структурні зміни мають більше можливостей ніж на короткий період, тому що у випадку останнього варіанта можливості фірми більш обмежені [2].

Оскільки структурні зміни мають зв'язок з елементами, що мають нерівномірні темпи змін та темпи змін взаємозв'язків між ними, це спричиняє перетворення структури системи в цілому.

Виділяють три аспекти розуміння до структурних зрушень:

- зміна та модифікація економічної системи – еволюційні (матеріально-речовинні) та різкі (соціально-економічні)
- якісні та кількісні перетворення пропорцій між елементами системи
- послідовні й різкі [3].

Між собою мають тісний зв'язок кількісні та якісні зміни, їх накопичення спричиняє ефективні перетворення. Таким чином розвиток економіки збільшує обсяг вигід і стає причиною нових потреб, які продукує виробництво.

Структура економіки являє собою наслідки рішень прийнятих у минулому, тобто вона є історично сформованою в першу чергу державною політикою. Виходячи з цього нинішня політика є вирішальною, яким буде формування майбутньої структури економіки, які потрібно обрати шляхи перетворень.

Структурні зміни в межах економічних систем являють собою основну умову для економічного розвитку. У сучасних умовах виділяють декілька груп чинників які структурні зміни: інституційні, соціально-економічні, науково-технічні. На сам перед зміни пов'язані з взаємозалежністю та пропорційністю всіх чинників. Структурні трансформації за час свого впливу призводять до нових ефективних перетворень та народження нових цілісних характеристик економічної системи та розвитку нових можливостей у майбутньому.

Список літератури:

1. Пелех О. Б., Чинники зміни структури сучасної економіки, *Бізнесінформ №1*, 2018. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/chinniki-zmini-strukturi-suchasnoyi-ekonomiki.pdf>
2. Пелех О. Б., Структурні зрушення і трансформації як процеси та результати структурних змін в економіці, *Бізнесінформ №3*, 2018. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/strukturni-zrushennya-i-transformatsiyi-yak-protsesi-ta-rezultati-strukturnih-zmin-v-ekonomitsi.pdf>
3. Сіденко В. Р., Глобальні структурні трансформації та тренди економіки України Економіка в умовах сучасних трансформацій, 2018. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/other/EP_18_2_07_uk.pdf

Шотропа Л.І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Абрамова А.С.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ЗАСТОСУВАННЯ ПРЯМИХ МЕТОДІВ ОПОДАТКУВАННЯ В СУЧАСНІЙ ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Порядок розрахунку податку є одним із ключових елементів будь-якого податку чи збору. У податковій теорії та практиці розрізняють прямі та непрямі методи визначення податкових зобов'язань. Якщо перше ґрунтується на джерелах інформації про платника

податків, то при використанні прямих методів використовується інформація з джерел, які не мають відношення до платника податків (повні чи часткові).

Оцінка елементів бази оподаткування здійснюється з використанням інформації з джерел, відмінних від звітності або ключових документів (термін «ключові документи» визначено Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансовий облік в Україні»). Прямі методи визначення податків використовуються дуже ефективно.

У сучасних умовах стрімко зростає актуальність використання непрямих методів, оскільки основний рівень контролюючих органів (податкової інспекції) спрямований на забезпечення посадових функцій платників податків, а вся регуляторна робота зосереджена на регіональному рівні. Обласні бюджетні управління, які обмежуються проведенням перевірок (насамперед кадрових), потребують посилення аналітичної роботи цих органів. У цьому плані прямі методи мають великий потенціал.

На даний момент порядок використання прямих методів частково регулюється податковим законодавством: з одного боку, відсутність законодавчого визначення терміну, а з іншого боку, в деяких випадках виникає необхідність використання методів у роботі митних та податкових органів природно, безпосередньо [1].

Так, стаття 54 Митного кодексу визначає обов'язок митних органів контролювати правильність визначення митної вартості товарів, а стаття 57 визначає використання первинних (договірних) та вторинних способів (ідентичних або подібних товарів у договорі) на підставі придбання товару. У Податковому кодексі при перевірці контрольних операцій використовується оцінка доходів і витрат платників податків. Стаття 39 Податкового кодексу має спосіб визначити чи відповідає рівень цін принципу «витагнутої руки».

Однак термін «керована операція» прямо зменшує масштаби методів. Широкий спектр непрямих методів передбачено частиною третьою статті 54 Податкового кодексу, де чітко зазначено, що у разі неподання платником податків податкової (митної) декларації контролюючий орган повинен визначити суму заборгованості. Контроль податкових заходів встановив факти діяльності платника податків, що призвели до виникнення об'єктів оподаткування.

Визначення доходу платника податку як додаткової переваги в оподаткуванні доходів фізичних осіб також включає використання прямих методів, хоча прямо не зазначено. При визначенні податкових зобов'язань з рентної плати за спеціальне використання води (за відсутності лічильників) контролюючі органи також мають право визначити податкове зобов'язання на підставі додаткової інформації.

Стаття 72 Податкового кодексу передбачає збір податкової інформації від третіх осіб, а також чітку причину використання прямих методів. Тобто, як зазвичай, використання прямих методів передбачено в Податковому кодексі «між рядками». У рамках реформування податкової системи необхідним заходом є «узаконення» прямих методів. Така «легалізація» потребує вирішення низки теоретичних, практичних та методологічних проблем.

По-перше, поняття «прямі методи визначення податкових зобов'язань» наведено вище визначення шляхом оцінки «елементів податкової бази» податкових зобов'язань за допомогою прямих методів. Проте вимоги щодо достовірності оцінки не висувуються, а питання щодо правомірності визначення податкових зобов'язань з оцінки не вирішуються.

По-друге, визначення переліку податків і зборів, які застосовують прямі методи. Більшість вітчизняних і зарубіжних науковців скорочують використання прямих методів оцінки доходів і витрат фізичних і юридичних осіб. Проте масштаби цих методів значно ширші. Непрямими методами можна визначити обсяги операцій з товарами та послугами (для цілей ПДВ) та обсяги реалізації підакцизної продукції (для цілей акцизного податку).

По-третє, відкоригувати випадки та підстави, за якими контролюючі органи мають право застосовувати прямі методи. Чіткий і повний перелік випадків, коли регулятори мають право використовувати прямі методи, підвищить довіру суспільства та бізнесу до цих методів. Регулятори не повинні використовувати прямі методи за бажанням. Крім того,

прямі методи слід застосовувати лише в тому випадку якщо платник податків відмовляється надати податкову інформацію, або якщо є сумніви щодо достовірності цієї інформації.

По-четверте, методичне забезпечення використання непрямих методів. Одним із найскладніших завдань є розробка способів визначення суми податкового боргу. У науково-методичних джерелах пропонуються та досліджуються різні методи: методи економічного аналізу; методика розрахунку грошових доходів; метод контролю витрат і доходів суб'єктів підприємницької діяльності - фізичних осіб; метод аналізу інформації про доходи та витрати платника податку [2].

Однак цей перелік є неповним і потребує доповнення та класифікації щодо використання окремих податків і зборів. Під час розробки кожного методу його необхідно визначити: для якого податку він використовується; до якої групи платників податків (юридичні особи, фізичні особи, фізичні особи-підприємці); використовується в цьому випадку (на якій підставі); перелік інформації, яка використовується для визначення податкових зобов'язань та таких поставальників. Також необхідно забезпечити можливість використання кількох методів та порядок узгодження оцінок у разі непрямих методів. Може знадобитися первинна та вторинна класифікація методів.

По-п'яте, роз'яснювальна робота в суспільстві. Відмова від використання прямих методів пов'язана насамперед із дуже негативною реакцією бізнес-спільноти на нинішню практику [3].

Враховуючи негативний досвід минулих років, необхідно створити такі умови, за яких контролюючі органи не зможуть використовувати прямі методи, що впливають на пенітенціарну систему та окремих платників податків. Однак ця проблема є частиною загальної проблеми, тобто недовіри населення до контролюючих органів. Сподіваємося, що ситуація покращиться задля реалізації ефективної антикорупційної політики та виконання функцій контролюючих органів в основному.

Нарешті, слід зазначити, що використання прямих методів не повинно обмежуватися лише податковим контролем. Відповідні методичні розробки можуть бути використані при плануванні та прогнозуванні податкових надходжень, у створенні ефективної системи управління визначенням форм та обсягів податкового контролю. Використання непрямих методів має потенціал для вирішення такої великої проблеми суспільства, як боротьба з тіньовою економікою

Список літератури:

1. Клітний А. Застосування непрямих методів оподаткування в Україні: історичний аспект URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/2/40.pdf>
2. Волохова І.С. Трансформаційні процеси у податковій системі України URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/>
3. Кміть В.М. Проблеми і недоліки діючої системи непрямого оподаткування в Україні URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/2_07_uk/26.pdf

СЕКЦІЯ II. РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ СТРУКТУРНИХ ЗМІН

Андрушко Н.С.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ковальчук Н.О.
Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича
м.Чернівці

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИВАТНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

За півтора місяця війни приватний сектор економіки Україна зазнав більших втрат ніж за два роки пандемії. Обсяг завданої шкоди та довгострокові наслідки оцінити важко, адже бойові дії на території країни тривають.

Чимало підприємств опинилися в районах активних бойових дій і змушені були евакуюватися в більш безпечні регіони або припинити роботу. Однак навіть ті бізнеси, які відносно далеко від обстрілів, потерпають через проблеми з логістикою та нестачею сировини.

Через війну перейти в режим часткової роботи або взагалі зупинити функціонування довелося до 85% бізнесу в Україні, серед яких 1% припинили діяльність і не планують відновлення, а 35% призупинили діяльність, очікуючи на кращі часи.

Галузева трансформація як один із способів порятунку бізнесу від закриття виявилася актуальною для 37% підприємств дослідження – у 21% випадків бізнес у процесі галузевої трансформації, а 16% повністю або частково трансформувалися. Найбільш популярними сферами діяльності під час війни є роздрібна торгівля харчовими та не харчовими продуктами – сумарно до 24%.

Фінансова підтримка працівників та постачальників сильно впала. Так тільки до 5% бізнесу виплачують порівняно більші виплати, до 19% виконують виплати на довоєнному рівні. Інші підприємства або знизили частку виплат, або припинили взагалі – 39% не виплачують заробітну плату та 29% – не платять постачальникам.

В Україні є представники бізнесу, що працюють у більшому обсязі, порівнюючи з довоєнним часом. Проте, завантаженість бізнесу говорить про те, що переважна більшість компаній суттєво втратили, адже 86% бізнесу працюють з меншою завантаженістю.

В нинішніх умовах державна підтримка є вкрай необхідною, адже багато галузей є критичними для економіки країни. Верховна Рада України 15 березня ухвалила законопроект №7137-д, який спрямований на податкове стимулювання бізнесу в умовах воєнного стану. Він дозволить деяким групам підприємців не сплачувати податки та не подавати декларації в умовах війни.

Так, підприємці можуть обрати спрощену систему оподаткування при граничному розмірі календарного доходу не більше 10 мільярдів гривень на рік, при цьому знімаються всі інші обмеження по кількості робітників та видам діяльності, окрім підакцизних товарів та грального бізнесу. Замість ПДВ та податку на прибуток підприємці платитимуть лише 2% від обороту

Також у зв'язку з військовим станом з 1 березня 2022 року до припинення воєнного стану, а також протягом 12 місяців після припинення воєнного стану ФОП, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, а також члени фермерського господарства мають право не сплачувати ЄСВ. При цьому, під час періоду мобілізації роботодавці-платники ЄСВ можуть не сплачувати єдиний податок за найманих працівників, призваних на військову службу до Збройних Сил України. Штрафи та пеня за порушення обов'язків щодо сплати ЄСВ – не застосовуються [1].

У разі виникнення від'ємного значення з ПДВ внаслідок застосування пільгової ставки платник втрачає право на бюджетне відшкодування ПДВ.

Для бензинів, інших нафтопродуктів, важких дистилатів, скрапленого газу, пропану, ізобутану, встановлюється нульова ставка акцизного податку, при цьому передбачено пільгову ставку ПДВ у 7%.

Закон також звільняє від оподаткування благодійні внески на користь учасників бойових дій, постраждалих, різних збройних формувань, лікарень та ін.

Під час воєнного стану не нараховується та не сплачується земельний податок за землі, розташовані на територіях проведення бойових дій, тимчасово окупованих територіях та територіях, що уражені вибухонебезпечними предметами. Те саме стосується сплати екологічного податку.

Для бізнесу створено умови отримувати кредит за пільговими умовами за програмою «5-7-9»: максимальна сума кредиту збільшується до 60 млн грн, ставка по кредитах 0%, відсотки за тих, хто хоче вести бізнес, сьогодні буде сплачувати держава. Після воєнного стану відсоткова ставка по цій програмі буде не більше 5 % [1].

За даними уряду, з початку війни позики від державних банків на загальну суму 1,1 млрд грн отримали 826 бізнесів, 42% припадало на аграрний сектор. Ними скористалися 12 тис. фермерських господарств.

Для збереження функціонування приватного сектору економіки можуть бути впроваджені заходи за декількома напрямками:

–переорієнтація бізнесу на гуманітарні потреби (наприклад, харчові продукти, пошиття одягу, бронезилетів, взуття, та ін.);

–збереження команди, збереження робочих місць, фінансова моральна підтримка працівників;

–оптимізація бізнесу: правильний та вчасний розподіл ресурсів, визначення зон відповідальності та ін.

–пошук нових можливостей;

–активізація культурних процесів;

–іноземне співробітництво та віддалена робота

В умовах воєнного стану країни бізнесу вкрай важливо правильно комунікувати зі своїми клієнтами. На підприємцях лежить місія збереження спокою, підтримки відчуття стабільності та надійності в суспільстві. Тому важливо інформувати клієнтів про новий графік роботи, перелік працюючих точок, актуальні контактні дані. Крім цього, важливо доносити до клієнтів актуальну інформацію про способи підтримки Збройних Сил України, волонтерів, бомбосховища, які є поруч власними магазинами, офісами, підприємствами.

Отже, на цей час приватний сектор економіки зазнає втрат через воєнний стан на території України, однак, завдяки державній підтримці та власним силам, бізнес може втримати свої позиції або зменшити обсяги нанесеної шкоди, щоб відновити повноцінну діяльність після завершення воєнних дій.

Список літератури:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану, від 15.03.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
2. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат і як відновлюються підприємства: економічна правда : web-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/03/23/684549/> (дата звернення: 16.04.2022).
3. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонувала влада і як виживає бізнес: BBC News: web-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453> (дата звернення: 16.04.2022).

МІЖНАРОДНІ ПОРІВНЯННЯ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується співвідношенням сил між основними центрами світового господарства, що полягає в науково-технічному прогресі, відтворенні та якісних змінах механізму міжнародної торгівлі. Визначення рівня розвитку окремих країн, здійснення їх порівняльних оцінок залишається актуальним і сьогодні, оскільки відбувається процес збалансування рівнів економічного зростання країн та процесів інтенсивної інтеграції при посиленні конкуренції.

Враховуючи рівень науково-технічного розвитку та гнучкість виробництва, які є важливими факторами сучасної світової економіки, показники, що відображають загострення зовнішньоекономічної ситуації, структуру виробництва та посилення критеріїв реструктуризації виробничих потужностей.

Цей набір показників чітко відображає як кількісні, так і якісні тенденції розвитку світової економіки. Однак ні міжнародна статистика, ні національні статистичні служби не дозволяють країнам проводити порівняння за такими широкими критеріями. Формування точних аналітичних оцінок дасть достовірну інформацію про реальні тенденції у світі та зміни в балансі сил, що можливо за базової типології інформації. Поява нових якісно неоднорідних засобів нагляду, які мають приймати управлінські рішення на статистичній основі, критичні результати помилкових рішень, посилення впливу на навколишнє середовище, нові умови для підприємств і промисловості як засіб створення єдиної типології інформації. середовище як у статистиці, так і в динаміці [1].

Правомірно вважати, що міжнародна схема порівняння макроекономічних показників повинна мати таку ієрархічну послідовність:

- I. Ресурси
- II. Продукція
- III. Ефективність
- IV. STP.

Дотримання цієї схеми в системі міжнародних порівнянь дозволить якісно оцінити рівень розвитку країн і, таким чином, на початковому етапі узагальнення можна буде виділити блоки країн з відносно подібним рівнем економічного розвитку. Методи, які дозволяють проводити міжнародні порівняння, виходячи з того, що статистичні моделі відображаються лише в одних і тих же агрегатах, а регіоналізм став основним фактором розвитку світової торгівлі. У будь-якому випадку вибір методу визначається рівнем завдань та наявністю інформації, яку необхідно розглянути на певному етапі дослідження. В аналітичній практиці при оцінці інтеграційних процесів на рівні регіональних об'єднань використовуються:

- індексний метод;
- моделі загальної та часткової рівності;
- моделі залучення.

Індикатори є інформаційним способом прогнозування позитивних аспектів регіонального співробітництва. Зокрема, вони дозволяють оцінити:

- рівень регіональної торговельної залежності країни;
- структуру товару та темпи зростання експорту;
- склад експортного кошика країни-партнера та нерегіональних країн;
- визначення порівняльних переваг;
- рівномірний розподіл товарообігу в регіоні між країнами-партнерами;

- інтенсивність географічного напрямку торгівлі після приєднання країни до регіональної інтеграції.

Цифри дають короткий огляд стану торговельних відносин з майбутніми партнерами, подібності в структурі експорту та імпорту, наявності торгових переваг з членами потенційних країн – регіональних асоціацій [2].

Відсутність теоретичної логіки та протиріч (відповідно до вимог міжнародних порівнянь) для оцінки галузевих та загальноекономічних ефектів торговельної політики характерна для моделей загальної рівноваги. Ці моделі показують, що існує чітка кореляція між економічними показниками та впливом змін економічної політики на елементи економічної системи. Хоча моделі здорового глузду широко використовуються для оцінки економічних ефектів від участі країни або групи країн у регіональних торгових угодах, а також для врахування таких елементів, як ціни та збільшення масштабів, існують деякі обмеження щодо їх використання. Основними обмеженнями рівноважних моделей є: надійність статистичних даних, що використовуються при побудові моделі; можливість оцінити результати змін у торговельній політиці.

Гравітаційна модель є аналітичним інструментом для країн, які є членами регіональної асоціації. Він використовується для оцінки економічного зв'язку між зовнішньою торгівлею та економічним розвитком. Особливістю моделі є можливість оцінки та прогнозування впливу регіональних асоціацій на зміни торговельних потоків між країнами чи групами країн. Ці моделі – основний інструмент для обміну. На основі базової ідеї побудови гравітаційних моделей (зовнішньоторговельний оборот безпосередньо пов'язаний з економічним потенціалом торговельних країн, і навпаки), можна отримати нову інформацію про діяльність регіональних об'єднань, прогнозована схожість економік, які входять до регіональної асоціації, і відносна подібність або відмінність між моделями експорту та імпорту. При використанні гравітаційних моделей важливо звертати увагу на властивості інформації в часі, відповідну методологію економетричного аналізу. Гравітаційну модель можна оцінити, використовуючи дані для однієї пари країн на рік або за кілька років у середньому за кілька років і для кількох країн.

У першому випадку звільнення змінної часу може мати нестабільні наслідки. Другий — врахування зв'язку між коливаннями часу та індивідуальними ефектами міжнародної торгівлі. Зв'язок між просторовими і часовими країнами враховується моделями з постійними або випадковими ефектами. Якщо модель з безперервним ефектом краще підходить для короткострокових прогнозів, роботу з випадковим ефектом можна використовувати для оцінки ефектів, які є постійними в часі. Однак використання адекватних економетричних методів при оцінці моделі привабливості може призвести до низької статистичної значущості коефіцієнтів моделі та до абсолютного ефекту більшості змінних моделі [3].

Використання будь-якого методу порівняльної оцінки темпів зростання економічної економіки має ґрунтуватися на правильному зборі інформації про вибрані репрезентативної продукції та ціни на них. Завдання інформаційного забезпечення таких досліджень є актуальним, коли йдеться про використання апаратури математичного моделювання. Тому було б правомірно надати інформацію про зовнішню торгівлю у вигляді загальної таблиці матричної форми з відображенням і підкресленням відносного стану внутрішнього попиту та пропозиції товарів на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Матрицю доцільно використовувати як базу даних при моделюванні зовнішньоторговельних потоків. Реалізація такої моделі дозволить базі даних враховувати особливості балансу та розглядати вплив різних сценаріїв економічної політики на результати зовнішньої торгівлі. Для країн, які є членами регіональної асоціації, є правомірним використання індексних моделей для оцінки наслідків формування та відволікання торгівлі. У зв'язку з цим застосовуються методика складання індексу інтенсивності торгівлі (індекс показує, як інтенсивність торгівлі між країнами пов'язана з позицією світу в експорті чи імпорті) та індексу порівняльних переваг (індекс дозволяє

оцінити відносну переваги країн) торгівля певними товарами як на ринку торгових партнерів, так і за межами цього ринку. Порівняння цих показників дозволяє визначити, чи збігається збільшення інтенсивності торгівлі з покращенням відносної переваги.

Список літератури:

1. Хаджинов І.В. Місце глобальних ланцюжків вартості у сучасних виробничих системах. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Випуск 3 (14) 2018. с. 2-5. URL: http://www.easterneurope-bm.in.ua/journal/14_2018/09.pdf
2. Пікулик О.І. Україна у світовому господарстві. *Економіка і суспільство*. Випуск 15 2018. С. 1-3 URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/9.pdf
3. Дзигаленко І.С., Набок І.І. Стан та тенденції розвитку сучасної світової економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Випуск 16 2017. С. 2-3 URL: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/11.pdf>

Зубик І.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ковальчук Н.О.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Війна в Україні, пандемія, енергетична криза, кліматична криза, демографічна криза та глобальна інфляція, що прискорюється, — ми маємо накопичення негативних явищ, які активно впливають на корпоративний сектор економіки. Задля пристосування до нових викликів, забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці, поліпшення якісних показників діяльності на мікро- та макрорівнях, важливою складовою реалізації стратегії стає ефективна інвестиційна політика підприємств, яка є невід'ємною частиною соціально-політичної та економічної політики.

Постає питання безпечного планування та інвестування задля збереження та примноження цілісності фінансів, оскільки немає інвестицій із нульовим ризиком, а в кращому випадку з низьким рівнем ризику. Десятки варіантів, які були до війни, втратили свою актуальність через збільшені ризики, або через заборони НБУ, або нестабільність економіки країни у стані війни.

Інвестиційна діяльність є діалектичною єдністю процесів вкладення фінансових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів і одержання потоку доходів у майбутньому, а тому може виникати й ефективно здійснюватися на основі раціональної інвестиційної політики як самих підприємницьких структур, так і держави. Основною метою інвестиційної політики підприємства є створення оптимальних умов для вкладення власних і позикових фінансових та інших ресурсів, які забезпечують зростання доходів на вкладений капітал, для розширення економічної діяльності підприємства, створення кращих умов для перемоги в конкурентній боротьбі.

Інвестиційна політика підприємства значною мірою визначається інвестиційною політикою держави, яка базується, на таких положеннях:

- довгострокових цілях і стратегічних програмах розвитку національної економіки;
- зв'язках національної економіки зі світовою господарською системою і на тій ролі, яку відіграє країна в міжнародному поділі праці;
- обумовлена фінансовими можливостями країни, розмірами дохідної частини консолідованого бюджету, джерелами формування бюджетних ресурсів, грошово-кредитною і податковою політикою держави;

- попитом та пропозицією на інвестиційні ресурси по окремих галузях і регіонах;
- економічною і політичною стабільністю в країні, злагодженою роботою законодавчої і виконавчої влади.

З початку бойових дій під приціл російської агресії припало понад 55 відсотків території України. Втрати ВВП країни, за оцінкою ООН, цього року можуть становити 100 мільярдів доларів. Навіть консервативний у своїх прогнозах Міжнародний валютний фонд зазначає, що 35 відсотків ВВП України перебувають у зоні ризику. Зменшення створеного в країні за останній період валового внутрішнього продукту негативним чином позначилося на можливостях здійснювати інвестиційний процес [4]. В свою чергу це змушує переглянути та пристосувати інвестиційну політику підприємства під натиском внутрішнього стану країни.

Одним із раціональних інвестицій в даний час є військові облигації - це аналог облигацій внутрішньої державної позики. Проте військові облигації випускаються спеціально для фінансування потреб армії.

Облигації внутрішніх державних позик України (ОВДП) - державні цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішньому фондовому ринку і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облигацій їх номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облигацій [3].

Рис.1.Характеристика військової облигації

Станом на 18 квітня 2022 року майже 7,4 тис. громадян та представників бізнесу України стали власниками військових ОВДП на суму близько 5,5 млрд грн, 4,7 млн дол. США та 22 млн євро. Обсяг вкладень нерезидентів у військові облигації перевищує 50 млн грн [3].

Гроші, які інвестуються на армію, зміцнюють безпеку банківських установ, нерухомості та реального сектору, де вкладено інші активи інвестора. Найімовірніше, витрати оборонної війни, яку веде Україна, призведуть до значного знецінення гривні. За таких умов існують і кращі способи зберегти активи. Усі вони передбачають вихід з України, адже ризики вкладень в економіку під час війни включають ризик руйнації, реквізиції, захоплення тощо, і страхування таких ризиків у цей момент вже неможливе. За винятком страхування, інвестиції в схожі папери в таких регіонах, як Кавказ, Близький Схід, нова Східна та Центральна Європа, Північна Африка, будуть або менш прибутковими, або теж ризиковими як через обмеження коронавірусу, так і з безпекових міркувань. Тож вкладення в оборону ключової країни зараз виглядає одним із найнадійніших способів фінансової інвестиції поруч із поставками товарів, робіт та послуг критичного імпорту для потреб України [1].

Отже, фундаментальний принцип інвестування у такі скрутні часи вказує на напрямок пошуку доцільної інвестиційної політики підприємства, де потрібно ретельно оцінювати відношення потенційного прибутку до потенційного збитку від інвестиційної діяльності. В умовах не стабільної ринкової економіки інвестиційна політика підприємств піддається частим змінам через відсутність стабільної інвестиційної політики держави. Однак без

розробки перспективної інвестиційної політики неможливо досягти істотного поліпшення становище в операційній діяльності, забезпечити стабільне зростання доходів підприємства.

Список літератури:

1. Загнітко О. Інвестиції в армію. Що таке воєнні облигації та які у них переваги для інвесторів URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/yak-i-navishcho-kupuvati-viyskovi-obligaciji-yak-ce-pracyuye-50232073.html>
2. Конспект лекції «Інвестиційна політика підприємства» URL: <http://ukr.vipreshebnik.ru/investitsijnij-menedzhment/4044-investitsijna-politika-pidpriemstva.html>
3. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/ovdp>
4. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR#>

Кошіль А.Р.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Грубляк О.М.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

У фінансовій системі держави головною, визначальною її ланкою є фінанси підприємств, оскільки вони функціонують у сфері суспільного виробництва, в якій створюються матеріальні блага, валовий внутрішній продукт і національний дохід суспільства, а також формується основна частина фінансових ресурсів держави.

Використання фінансів дає можливість сфері матеріального виробництва підприємства забезпечити безперервність процесу відтворення, вирішення виробничих, економічних та соціальних завдань, формування централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів.

Фінанси підприємств – це економічні відносини, пов'язані з рухом грошових потоків, формуванням, розподілом і використанням доходів та грошових фондів суб'єктів господарювання в процесі відтворення [1].

Матеріальною умовою появи і функціонування фінансів є гроші, покладені в основу існування відповідних видів грошових відносин підприємств. Виникають фінансові відносини на підприємствах у процесі їх створення, здійснення ними виробничо-фінансової діяльності, розподілу доходів і накопичень, формування відповідних грошових фондів.

Об'єктом фінансів підприємств є економічні відносини, пов'язані з рухом коштів, формуванням та використанням грошових фондів.

Суб'єктами можуть бути підприємства та організації, банківські установи та страхові компанії, позабюджетні фонди, інвестиційні фонди, аудиторські організації, інші суб'єкти господарювання, які є юридичними особами.

Сферою фінансових відносин підприємств є процеси первинного розподілу вартості валового внутрішнього продукту ($c + v + m$), коли вона розподіляється на вартість матеріальних витрат (c), необхідного продукту (v), додаткового продукту (m). При цьому утворюються різні фонди грошових доходів. За допомогою фінансів у суспільному виробництві відбувається рух грошових коштів, які набирають специфічної форми фінансових ресурсів, що формуються в суб'єктів господарювання та в держави.

Обов'язковими передумовами ефективного функціонування фінансів підприємств є:

- різноманітність форм власності;
- свобода підприємництва та самостійність у прийнятті рішень;
- вільне ринкове ціноутворення та конкуренція;
- самофінансування підприємництва;
- правове забезпечення правил економічної поведінки всіх суб'єктів підприємницької діяльності;

– обмеження і регламентація державного втручання в діяльність підприємств.

Сутність фінансів підприємств проявляється через їх функції: акумулюючу, розподільчу, контрольну.

Акумулююча функція полягає у мобілізації та накопиченні фінансових ресурсів у процесі виробничо-фінансової діяльності.

Розподільча - у розподілі та використанні фінансових ресурсів для забезпечення виробничої, інвестиційної діяльності та соціально-економічного розвитку підприємства.

Контрольна функція проявляється у здійсненні постійного моніторингу за формуванням та використанням фінансових ресурсів у процесі відтворення [2, с. 54].

Фінансові ресурси – це власний, позиковий та залучений грошовий капітал, що використовується підприємствами для формування своїх активів і здійснення виробничо-фінансової діяльності з метою одержання відповідних доходів і прибутку [3, с. 58].

Проблему управління формуванням та використанням фінансових ресурсів слід розглядати від первинного суб'єкта господарювання до безпосередньо держави. Виходячи із ситуації, що склалася, можна стверджувати, що для ефективної не тільки господарської, але й фінансової діяльності підприємства в цілому, кожний суб'єкт господарювання повинен сформувати власну стратегію управління фінансами.

Також слід зазначити, що якість використання фінансових ресурсів може бути оцінена через ефективність їх використання, при цьому ефективність забезпечується впливом багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів: економічних, правових, соціальних тощо. Незважаючи на те, що існує велика кількість фінансових стратегій та різноманітних підходів до визначення ефективності використання фінансових ресурсів, необхідно впровадити таку систему критеріїв, які б допомогли найбільш точно оцінити ефективність використання наявних фінансових ресурсів на підприємстві і яка була б зрозумілою, аргументованою та враховувала вид економічної діяльності суб'єкта господарювання.

Структура фінансових ресурсів розглядається в тісному зв'язку з вартісною структурою валового внутрішнього продукту за джерелами створення або напрямками використання. Завдяки такому розгляду стає можливим визначити рівень використання фінансових ресурсів у розподільчих процесах; дати характеристику ефективності функціонування фінансового механізму; прослідкувати рух кожної складової частини фінансових ресурсів. За джерелами створення до складу фінансових ресурсів відносять:

- прибуток;
- склад та структура фінансових ресурсів;
- доходи від особистого підсобного господарства;
- нарахування соціального страхування;
- амортизацію;
- чисті (непрямі) податки.

Список літератури:

1. Бердар М. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
2. Ніпіаліді О.Ю., Карпишин Н.І. Фінанси підприємств: навч. посіб. Тернопіль: Економічна думка, 2009. 232 с.
3. Гуляєва Н. Фінансові ресурси підприємств. *Фінанси України*. 2009. № 12. С. 58-62.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ АНАЛІЗУ ТЕХНОЛОГІЙ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Центральне місце в системі стратегічного управління відводиться стратегічному плануванню, яке полягає в реалізації заходів, пов'язаних з формуванням стратегії підприємства (інтегрованого плану довгострокового розвитку). Ефективність процесу стратегічного планування забезпечується технологією його виконання (послідовністю етапів розробки стратегічних планів підприємства, що передбачає операції та ресурси кожного етапу). При аналізі технологій стратегічного планування об'єктом дослідження є їх характеристики (порядок розробки стратегічних планів, ступінь централізації стратегічного планування, ступінь адаптації стратегічного планування до змін організаційного середовища, база стратегічного входу; планування, стратегічне планування, автоматизація тощо). Рекомендується досліджувати технології стратегічного планування на вітчизняних підприємствах з оцінкою навичок стратегічного планування, що включає використання методів і прийомів оцінки потенціалу та розподілу стратегічного планування на вітчизняних підприємствах [1].

У рамках цього дослідження експертам – керівникам вищої ланки – рекомендується провести стандартизоване опитування, оскільки зазвичай саме керівництво компанії визначає і розвиває прогрес підприємства для досягнення своєї місії та досягнення певних цілей. Вибірка дослідження формується за імовірнісною процедурою, в якій усі члени генеральної сукупності можуть бути об'єктом аналізу, що дозволяє відображати дані та виявляти можливі відхилення. Основними напрямками аналізу технологій стратегічного планування на вітчизняних підприємствах є:

- об'єкти та суб'єкти стратегічного планування;
- причини та результати стратегічного планування;
- ступінь централізації та автоматизації стратегічного планування;
- період розробки стратегічних планів та особливості їх розробки;
- планові стратегічні показники;
- вхідна база для стратегічного планування;
- рівень адаптації до змін умов роботи стратегічного планування;
- інструменти стратегічного планування [2].

Дослідження та аналіз технологій стратегічного планування, що діють на вітчизняних підприємствах, повинні включати такі моменти:

1. Необхідно визначити стратегічне планування досліджуваного підприємства. Якщо воно відсутнє, то подальше дослідження підприємства на предмет технології здійснення стратегічного планування та їх характеристик не має сенсу.

2. Необхідно перевірити, хто займається стратегічним плануванням на підприємстві: тільки інституційні керівники вищого рівня, тільки спеціалісти з планування, менеджери всіх рівнів або інший варіант.

3. Доцільно уточнити, що компанія визначила свою місію та цілі.

4. Необхідно визначити тривалість етапів технологій стратегічного планування, наприклад: збір і обробка даних; формування стратегічних цілей підприємства; аналіз факторів навколишнього середовища; уточнення критеріїв вибору стратегії; затвердження інструментів стратегічного планування; формування пакетів альтернативних стратегій; вибір оптимального пакету стратегій підприємства; проектування та документування обраних стратегій підприємства. формування програми реалізації обраної стратегії підприємства; сформулювати критерії оцінки ефективності досягнення стратегій.

5. Важливо визначити період, в який розробляються стратегічні плани в організації.
  6. Важливо визначити стратегічні показники, які плануються в організації. Робота з розробки стратегії підприємства передбачає формування системи показників, що охоплює різні функціональні сфери діяльності підприємства та характеризує його ефективність.
  7. При вивченні технологій стратегічного планування підприємств особливу увагу слід приділити процесу стратегічного планування. Ця процедура характеризує технологію стратегічного планування та її особливості.
  8. Ступінь централізації стратегічного планування на підприємстві характеризує концентрацію управлінських функцій, приймає важливі управлінські рішення в одному центрі та впливає на ієрархію стратегічного планування.
  9. Необхідно з'ясувати, наскільки технологія стратегічного планування на підприємстві адаптована до умов роботи, що змінюються.
  10. При вивченні технологій стратегічного планування необхідно створити вхідну базу для планування.
  11. Необхідно визначити, що є об'єктом стратегічного планування на підприємстві (бізнес-напрямки, центри відповідальності, окремі проекти і програми, попередні варіанти або комбінація інших варіантів).
  12. Рекомендується дослідити особливості розробки стратегічних планів автоматизації.
  13. Стратегічне планування, яке використовується на підприємстві, де важливе виявлення інструментів. Сьогодні основні принципи та методи стратегічного планування українських підприємств в основному впливають із розробок зарубіжних вчених та практики американських, японських та європейських корпорацій, оскільки в Україні мало досвіду в цій сфері.
  14. При вивченні технологій стратегічного планування доцільно з'ясувати основну причину такого планування на підприємстві.
  15. Стратегічне планування на підприємстві бажано знайти результати. Стратегічне планування має бути спрямоване на ефективне та адекватне формулювання для конкретного підприємства виробничих, маркетингових, фінансових, інноваційних, інвестиційних та інших стратегій.
  16. Необхідно визначити, чи є результати реалізації стратегічних планів виправданими з точки зору штрафних санкцій чи заохочення керівників та інших працівників підприємства.
  17. Важливо визначити проблеми, які ускладнюють стратегічне планування на підприємстві. Труднощі в процесі стратегічного планування можуть бути пов'язані з відсутністю інформаційного забезпечення формування реалістичних та адекватних стратегічних планів, проблемами програмного забезпечення та обладнання, а також відсутністю кваліфікованих спеціалістів у сфері стратегічного планування.
  18. Важливо контролювати виконання стратегічних планів на підприємстві та визначити, наскільки ефективним є такий контроль.
- Отже, процес стратегічного планування на підприємстві є дуже необхідним, адже він дає можливість визначитися з проміжними та головними цілями підприємства, і тим самим збільшити не тільки ефективність підприємства і його рентабельність, та зробити його більш сприятливим для інвесторів [3].

Список літератури:

1. Стратегічне планування як основа сталого розвитку підприємства. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5283>
2. Технології стратегічного планування діяльності підприємств України в умовах нестабільності розвитку економіки. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4952>
3. Стратегія розвитку підприємства. URL: <https://sites.google.com/site/kostia03061992/strategia-rozvitku-pidpriemstva-1>

ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ ЗМІН НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Економіка України постійно зазнає впливу різних факторів, які змінюють напрями її розвитку. Модифікації податкової системи України внаслідок зміни законодавства та інших факторів впливу неодмінно спричиняє певну дію на діяльність усіх учасників податкових відносин: фізичних та юридичних осіб.

Основна податкова парадигма полягає в реалізації однієї з головних функцій податків, тобто в забезпеченні фінансування та надходження грошових коштів до державного бюджету і водночас зміцнювати ринкові відносини, сприяти розвитку, підприємництва, стимулювати виробництво.

Податкова політика не може бути ефективною, якщо вона не враховує оптимальної межі податкового навантаження на конкретного виробника і на економіку в цілому.

У сучасних умовах економіка України зазнала значних змін, що було наслідком запровадження режиму воєнного стану. Відповідно до встановленого режиму відбулися зміни в податковому законодавстві, яке обов'язково потрібно було адаптувати під діючий режим.

Нормальне функціонування підприємств в умовах війни ускладнюється такими проблемами як:

- обмеження або зупинка діяльності;
- розрив виробничих зв'язків;
- логістичні труднощі;
- втрата ринку збуту;
- мобілізація співробітників.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15 березня передбачаються зміни, що стосуються застосування єдиного податку, оподаткування підакцизних товарів, благодійної допомоги, інші зміни до податкового законодавства, а також до цивільного, банківського законодавства та профільних законів.

Впровадження відповідного закону в дію докорінно реформувало податкову систему України. Пропоную розглянути ключові зміни, які відбулися.

Для ФОП 1-ї та 2-ї груп сплата єдиного податку стала добровільною, що зменшить податкове навантаження на платника податку та дасть фінансову можливість продовжувати господарську діяльність.

Юридичні особи будь-якої організаційно-правової форми та ФОП можуть стати платниками єдиного податку третьої групи, якщо протягом року їх обсяг доходу не перевищує 10 мільярдів гривень. Ключовими особливостями нового режиму є те, сума податкового зобов'язання становитиме 2% від обороту без ПДВ та подавати звітність з ПДВ по операціям на території України не потрібно, однак нововведення не діють для компаній, що здійснюють операції із підакцизними товарами, для тих, хто видобуває та реалізовує корисні копалини, для фінансово-кредитних установ і нерезидентів [2].

Операції з постачання та ввезення на територію України бензинів моторних, важких дистилятів та скрапленого газу встановлено ставку акцизного податку у розмірі 0,00 євро за 1000 літрів та для бензинів, інших нафтопродуктів, важких дистилятів, скрапленого газу, пропану, ізобутану, встановлюється ставка акцизного податку у розмірі 0,00 євро за 1000 літрів[2]. Скасування стягнення даних податків знімає податковий тиск з підприємців, які займаються перевезеннями, реалізацією продуктів першої необхідності, а особливо з

агропромислового сектора, де головне завдання забезпечити максимальну посівну компанію. Не впровадження даних рішень змусило би аграріїв зменшити посівну площу або взагалі відмовитися від посіву цього року, що в підсумку більше скоротило б податкові надходження та спричинило економічну кризу.

У процесі адміністрування ПДФО нововведення передбачає податкову знижку на кінець 2022 року на суму коштів або майна, які були перераховані вигляді благодійних внесків неприбутковим організаціям, але при умові, що загальна вартість внесків не перевищує 16 % річного оподаткованого доходу платника податку.

За підсумками 2022 року не буде стягуватися екологічний податок за ті об'єкти, які розташовані на тимчасово окупованих територіях або там, де ведуться (велися) бойові дії. Рішення є цілком обґрунтоване навіть по тій причині, що екологічний податок справляється з податкових контрагентів, які внаслідок своєї господарської діяльності здійснюють шкідливі викиди в середовище, а так як їхня діяльність тимчасово призупинена, накладати податкове зобов'язання недоцільно.

Також з березня 2022 року до закінчення дії режиму воєнного стану та наступного року за ним скасовується обов'язок сплати земельного податку за земельні ділянки державної та комунальної власності, в тому числі землі та паї, що розташовані на тимчасово окупованих територіях, де ведуться бої або дана територія визначена як вибухонебезпечна.

До інших рішень належить: зупинення проведення податкових перевірок, окрім камеральних та фактичних; пеня не нараховується, а нарахована пеня підлягає анулюванню; добровільна сплата ЄСВ за мобілізованих працівників.

Усі запроваджені рішення, в першу чергу, спрямованні на зменшення відпливу капіталу з країни, перелаштування економіки на військові потреби та створення середовища максимальної свободи для українського бізнесу: зниження податків, скасування регуляцій, полегшення доступу до фінансових ресурсів, лібералізація трудових відносин.

Однак варто відзначити, що зміни, яких зазнала податкова система мають і негативний ефект, а саме велике скорочення податкових надходження до бюджетів усіх рівнів. Звичайно, в умовах воєнного стану процес виконання бюджету набуває іншого відтінку, ніж зазвичай, але виконання основних функцій держави залишається і дуже ускладнюється внаслідок скорочення основних джерел доходу.

Отже, можливість зміни та адаптації податкової політики під необхідні економічні, політичні та соціальні умови є важливим фактором становлення ефективної економічної системи країни, яка здатна вирішувати складні завдання. Модифікація податкової системи є важливою опцією у ключі реалізації бюджетно-податкової політики під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Податкова політика України у військовий час демонструє свою готовність та можливість підтримувати вітчизняний бізнес та забезпечувати наповнення грошовими коштами централізовані фонди держави.

Список літератури:

1. Податковий кодекс України від 05 квітня 2022 р. № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15 березня 2022 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У будь-яких умовах, економіка кожної країни тримається на роботі її підприємств. Адже підприємства є джерелом ресурсів як і для держави (сплата податків), так і для населення (надання товарів, робіт та послуг і створення робочих місць). Тому в сучасних реаліях України, важливо вийти не тільки із воєнної кризи, а й із економічної. Повний занепад економіки несе великий ризик послаблення сил країни та погіршення рівня життя її населення. Відновлення роботи українських підприємств є запорукою економічної стійкості держави та її спроможності ефективно протистояти агресору. Отже, в таких умовах постає важливе питання, яке потребує швидкого вирішення – забезпечення функціонування підприємств в умовах воєнного стану.

Потреба в кардинальних змінах в економіці розпочалася з підписанням Указу Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 про введення воєнного стану в Україні [2].

Під час війни держава стає головною дійовою особою в економіці, адже тимчасово потрібно перейти до ручного управління економікою, коли держава вирішує, що саме є пріоритетом для неї. Зокрема, потрібно зосередитися на підтримці виробництва та переведенні його у відносно безпечні регіони, адже витрати держави кожного дня становлять мільярди гривень.

Кількість громадян, яка перемістилася до Західної України або виїхала за кордон вимірюється мільйонами та постійно збільшується. В найбільших промислових центрах України проводяться активні бойові дії. Існує декілька способів, як організувати роботу працівників в даних умовах: перевести працівників на дистанційну роботу; оголосити простій; оформити відпустку. Найпростіший спосіб оформити працівників, які покинули територію або не мають змоги доїхати на роботу, але можуть працювати віддалено – запровадити дистанційну роботу. Але потрібно врахувати, що в умовах воєнних дій можливі відключення електроенергії та мережі Інтернет. Для працівників, які не можуть працювати дистанційно, керівник підприємства може оголосити простій. Простій – це призупинення роботи, викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідворотною силою або іншими обставинами. Якщо працівник не може вийти на роботу чи працювати дистанційно, можна оформити будь-який вид відпустки: оплачувану: щорічну; додаткову; соціальну; чорнобильську; учаснику бойових дій; без збереження заробітної плати.

Щоб дати більше сил державі протистояти вторгненню, державою створений спеціальний пакет допомоги бізнесу та працівникам, який включає в себе такі пункти:

1) на час воєнного стану відтермінується сплата податків для усіх підприємств, які неспроможні їх заплатити;

2) зокрема, ФОПи першої та другої груп повністю звільняються від ЄСВ. Підприємства та ФОПи третьої групи звільняються від сплати ЄСВ за найманих працівників, які були призвані до лав Збройних Сил України та тероборони;

3) передбачене звільнення від сплати податку на землю та орендної плати за землю державної та комунальної власності на всіх територіях, де ведуться бойові дії.

Також для підприємств було запроваджено наступні норми згідно з Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [1]:

1) в разі неможливості виплати заробітної плати через воєнні дії виплата зарплати може бути відтермінована до моменту відновлення можливості підприємства здійснювати основну діяльність. Але це не означає, що не слід нараховувати зарплату, якщо робота виконується;

2) на час дії воєнного стану дозволяється застосування праці жінок (крім вагітних жінок і жінок, які вигодовують дитину віком до одного року) на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах;

3) працівники, які мають дітей, можуть залучатись до нічних і надурочних робіт, робіт у вихідні, святкові й неробочі дні, направлятися у відрядження за їх згодою;

4) у зв'язку із веденням бойових дій у районах, де розташоване підприємство, та через загрозу для життя й здоров'я працівник може розірвати трудовий договір за власною ініціативою без двотижневого строку попередження. За винятком примусового залучення працівника до суспільно корисних робіт та залучення працівника до виконання робіт на об'єктах, віднесених до критичної інфраструктури;

5) нормальна тривалість робочого часу працівників у період воєнного стану збільшується із 40 до 60 годин на тиждень і не може перевищувати цієї тривалості;

6) передбачається, що тривалість щотижневого безперервного відпочинку може бути скорочена до 24 годин;

7) на період дії воєнного стану тривалість роботи напередодні святкових і неробочих днів не скорочується на одну годину;

8) п'ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлюється роботодавцем за рішенням військового командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення).

9) час початку та закінчення щоденної роботи (зміни) визначається роботодавцем.

Протягом дійсного воєнного стану в Україні з'явився ряд проблем, пов'язаний із логістикою, що перешкоджає здійсненню економічної діяльності (зупинений морський, залізничний та авіаційний рух; перевантаження автомобільних шляхів, тощо).

З позицій бізнесу зменшилася можливість створення продукції та послуг через брак людських та матеріальних ресурсів; зменшення попиту в регіонах ведення бойових дій та прилеглих до них територій через відтік населення; фізична неможливість ведення бізнесу через бойові дії, організація посівної на частині територій; неможливість проводити експорт продукції через логістичні проблеми.

У таких умовах, українському бізнесу повинні допомогти нові законопроекти. Наприклад, суб'єкти спрощеної системи оподаткування звільнюються від сплати акцизного податку та ПДВ при ввезенні транспортних засобів з-за кордону. Ще один законопроект передбачає відновлення оренди держмайна, що дозволить бізнесу із зони бойових дій передислокуватися в безпечне місце.

Отже, у цій ситуації доцільно застосувати шаблон заходів воєнної економіки. Він передбачає одночасні дії в наступних напрямках:

- макроекономічна стабільність;
- підтримка купівельної спроможності (внутрішнього попиту);
- збереження виробництва (з одного боку - планова економіка в частині військових потреб та військових товарів, а також життєво важливих товарів та послуг у тих місцях, де їх постачання обмежене; з іншого боку - акцент на підтримку роботи бізнесу, саме він має зараз забезпечити потреби населення; скасувати ввізні мита на сировину, яка потрібна для виробництва українських товарів, спростити проходження митного контролю такими товарами).

Список літератури:

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15 березня 2022 року №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ президента України від 18.03. 2022 р. №64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Метою кожного підприємства є отримання прибутку від своєї діяльності. Важливим фактором є ефективне використання ресурсів та забезпечення оптимальної діяльності. Одним із найважливіших показників ефективності діяльності та використання ресурсів підприємства, а також визначальним показником прибутковості виступає рентабельність.

На сьогоднішній день, в умовах економічної кризи велика кількість підприємств України закриваються через стрімке зниження показників рентабельності та прибутковості. Саме тому питання підвищення рентабельності є надзвичайно актуальним.

Існує багато тлумачень поняття «рентабельність». Це є відносним показником прибутковості, який характеризує ефективність господарської та фінансової діяльності підприємства. Зокрема, можна виділити наступні характеристики рентабельності:

- є показником, який оцінює роботу підприємства в цілому;
- виступає вагомим стабілізатором темпів зміни розширеного відтворення основних засобів;
- виступає як мотиватор для працівників з метою підвищення продуктивності праці;
- є показником, який демонструє зміну вартості капіталу.

Показник рентабельності є дуже важливим для кожного підприємства. Окрім того, що він виступає основним критерієм ефективності діяльності, він також свідчить про підвищення фінансової стійкості, а також виступає важливим показником для кредиторів та позичальників, оскільки його рівень дозволяє оцінити реальність отримання відсотків за зобов'язаннями [1]. Іншими словами, чим вище показник рентабельності, тим більша зацікавленість інвесторів у підприємстві.

Існують окремі різновиди рентабельності, зокрема їх можна поділити на основні групи:

1. Показники рентабельності капіталу (активів).
2. Показники рентабельності продукції.
3. Показники, розраховані на основі потоків наявних грошових коштів [2].

В першу чергу, для підвищення рентабельності необхідним є розуміння факторів впливу на неї. Можна виділити зовнішні та внутрішні фактори впливу.

Вплив зовнішніх факторів не залежить від діяльності самого підприємства та може впливати на розвиток підприємства як позитивним, так і негативним чином. До зовнішніх факторів відносяться:

- попит;
- місце розташування;
- конкуренція;
- рівень інфляції;
- можливість санкцій;
- зміни в чинному законодавстві;
- технологічний прогрес, інші.

Внутрішні фактори залежать безпосередньо від самого підприємства та є його особливостями. До внутрішніх факторів відносяться:

- обсяг випуску та якість продукції;
- маркетингова політика;
- умови та продуктивність праці, атмосфера у колективі;
- організація логістики;
- ефективність використання основних фондів;

- репутація підприємства та стосунки з постачальниками та партнерами, інше.

Найголовнішими шляхами підвищення рентабельності є зниження витрат та збільшення прибутку підприємства. Відповідно до цього, можемо виділити наступні шляхи підвищення рентабельності:

1. Нарощення обсягу виробництва стає можливим у випадку оновлення або удосконалення обладнання, що збільшить продуктивність праці та зекономить трудові ресурси.
2. Зниження витрат на виробництво продукції, але без погіршення якості продукції через пошук постачальників з більш вигідними умовами співробітництва.
3. Покращення якості продукції як чинник підвищення грошової вартості та збільшення попиту.
4. Розробка ефективної реклами, активна маркетингова політика, розробка дієвої маркетингової стратегії. Зазвичай для цього використовують рекламу, банери, акції.
5. Ведення ефективної політики управління діяльністю підприємства.
6. Розвиток інфраструктури підприємства, а саме за допомогою інноваційних фондів, комерційних банків, бірж та інших інститутів ринкової інфраструктури.

Важливо зазначити, що лише завдяки вмілому використанню запропонованих шляхів буде можливість забезпечити достатні темпи зростання ефективності виробництва (діяльності) підприємства. Також важливим є набуття підприємством однак конкурентоспроможності, а саме мати наступні переваги:

- отримати кращі результати з використанням заходів підвищення ефективності діяльності;
- послабити конкурентів;
- змінити ринкове середовище [3].

Таким чином, ефективність діяльності підприємства характеризує кінцеві результати використання ресурсів. Успішна стратегія діяльності підприємства передбачає здійснення ефективної та результативної господарської політики. Рентабельність як показник дає уявлення про достатність чи недостатність прибутку порівняно з іншими окремими величинами, які впливають на виробництво та діяльність підприємства. Основні чинники підвищення ефективності роботи підприємства полягають в підвищенні його технічного рівня, вдосконаленні управління, організації виробництва і праці, зміні обсягу та структури виробництва, поліпшенні якості природних ресурсів тощо[4]. Лише вміле використання пропозицій може забезпечити достатні темпи зростання ефективності виробництва.

Список літератури:

1. Артамонов І.О. Рентабельність підприємства та шляхи її підвищення. URL: http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/2_artamonov.htm
2. Курочкина О.К. Рентабельність підприємства як основний показник ефективності його діяльності. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.16.43.html>
3. Шахно А.Ю. Шляхи підвищення рентабельності на підприємстві. URL: <http://ds.knu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3828/1/%D0%A8%D0%B0%D1%85%D0%BD%D0%BE%20%D0%90.%20%D0%AE.%20%D0%A8%D0%BB%D1%8F%D1%85%D0%B8%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2%D1%96.pdf>
4. Шляга О.В. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства. URL: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/evzdia_7_066.pdf

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Несподіваним моментом у житті населення України стали проведення воєнних дій на її території, що зупинило діяльність суб'єктів господарювання, та кожен день війни погіршує стан національної економіки. Так, незважаючи на постійну вірогідність атак, захвату, суб'єкти господарювання мають сплачувати податки, орендні платежі, заробітну плату працівникам. Саме тому актуальним питанням являється дослідження проблем оподаткування суб'єктів оподаткування в умовах війни.

Так, 24 лютого 2022 р. у зв'язку з військовою агресією РФ проти України за таким нормативним актом як Указ Президента України № 64/2022 було введено воєнний стан строком на 30 днів, та таким нормативним актом як Указ Президента України від 14 березня 2022 року № 133/2022 його було подовжено ще на 30 днів [1].

Велика частина бізнесу зовсім зруйнована, інша частина – завершила свою діяльність. Внаслідок чого зі сторони держави було здійснено ряд заходів по підтримці суб'єктів господарювання у воєнний стан.

У першу чергу парламент встановив особливості оподаткування єдиним податком з 01.04.2022 р. і до моменту припинення воєнного стану, які пов'язані із:

- можливістю, при якій фізичні-особи підприємці можуть не сплачувати єдиний податок 1 та 2 групи платників на усій території держави з 01.04.2022 р. і поки не припиниться воєнний стан;

- розширенням кола платників, які використовують спрощену систему оподаткування, а саме йдеться про 3 групу за рахунок будь-якої юридичної особи – суб'єкта господарювання, із будь-якою організаційно-правою формою;

- збільшенням кола платників, які можуть не оплачувати земельний податок шляхом розширення кола платників податків, які зможуть перейти на загальну систему оподаткування зі спрощеної;

- зниження відсоткової ставки єдиного податку для платників 3 групи [2].

Окрім цього КМУ має право формувати особливості того, як нараховується та оплачується єдиний податок, не вносячи при цьому відповідні зміни до такого нормативного акту як Податковий кодекс України.

КМУ було встановлено ставку акцизного податку на пальне у розмірі 0 євро до моменту, поки не припиниться воєнний стан. При цьому до місцевих бюджетів не буде надходити частина акцизного податку на пальне.

КМУ скасував оподаткування земельним податком та орендною платною за землю з березня поточного року і до кінця року наступного, за яким буде скасовано воєнний стан на тих територіях, де відбуваються воєнні дії, або території, які тимчасово окуповані.

Державою було відмінено оплату мінімальних податкових зобов'язань у 2022-2023 рр. на тих територіях, де відбуваються воєнні дії або території, які тимчасово окуповані. Список таких територій буде визначати КМУ.

КМУ скасував оподаткування екологічним податком у 2022 р. на тих територіях, де відбуваються воєнні дії або території, які тимчасово окуповані.

Проблеми з якими зіштовхнулися суб'єкти господарювання частково можуть бути вирішені за рахунок отримання державної допомоги. Для надавачів державної допомоги існує також ряд особливостей оподаткування.

Надавачі державної допомоги звільняються від обов'язку подачі повідомлення про нову державну допомогу надану на відшкодування збитків, завданих у період воєнного

стану, та подачі звітності про таку державну допомогу у період дії воєнного стану та протягом року після його скасування або припинення.

Напрями допомоги по строкам давності свідчать про те, що для платників податків зупинено перебіг строків, які визначені податковою або іншою нормативно-правовою базою, контроль дотримання якого покладається на ряд контролюючих органів.

Щодо спрощення трудових відносин із робітниками, то зараз роботодавець може підписувати термінові контракти на період дії воєнного стану, перевести працівника без його згоди на інший вид роботи або звільнити, якщо він тимчасово непрацездатний або перебуває у відпустці. Винятки – декретна відпустка.

Робочий час можна збільшити до 60 годин на тиждень, а для тих, хто працював неповний день – до 50 годин на тиждень. Кількість вихідних днів можна скоротити із двох до одного.

Стосовно перевірок, то державними органами було введено мораторій на проведення таких, але за винятком камеральних перевірок, декларацій по бюджетному відшкодуванню ПДВ, фактичних перевірок. Ті перевірки, які було розпочато, мають бути зупинені.

Проблем із діяльністю податкових органів, які мали б бути, не спостерігаються. Податкові служби працюють по відповідним графікам та при цьому платники податків можуть здавати електронні документи у робочі дні.

Щодо суб'єктів господарювання, оборот яких складає до 10 млрд грн., то вони зможуть перейти на спрощену систему оподаткування, як на третій групі ФОП. Замість ПДВ (20%) та податку на прибуток (18%) вони сплачуватимуть 2% з обороту. Виняток – казино, виробники сигарет та алкоголю.

Особливу увагу слід приділити відповідальності за неповернення валютної виручки. Так, як воєнний стан вважають як форс-мажорну обставину, то він зупинив строки розрахунків стосовно валютних операцій. Так, починаючи із 24.02.2022 р. було зупинено перебіг термінів розрахунків по експортно-імпортним операціям, які встановлює такий нормативний акт як Закон України «Про валюту та валютні операції» [3]. Згідно з даним нормативним актом, зупинено нарахування пені на весь термін форс-мажорної обставини та має бути поновлено із дня, який йде наступним після того, як такі обставини закінчилися.

12.03.2022 р. Торгово-промисловою палатою, враховуючи складне становище на територіях нашої держави, було ухвалено рішення, яке стосується спрощення процедури засвідчення форм-мажорних обставин. З метою позбавлення обов'язкового звернення до ТПП України та уповноважених нею регіональних ТПП і підготовки пакету документів у період дії воєнного стану на сайті ТПП України 28.02.2022 р. розміщено загальний офіційний лист ТПП України щодо засвідчення форм-мажорних обставин (обставин непереборної сили). Це надасть можливість за необхідності роздруковувати відповідне підтвердження всім, кого це стосується.

Отже, можемо зробити висновок про те, що воєнні дії на території України сформували ряд значних особливостей із оподаткуванням суб'єктів господарювання. Але, державні органи відразу сформували цілий пакет податкових заходів для допомоги бізнесу. Окрім цього було закликано відкриватися бізнесу, що дозволить підтримувати стійкий економічний стан у державі.

Список літератури:

4. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» м. Київ. 24 лютого 2022 року. № 2102-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>

5. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.

6. Закон України «Про валюту та валютні операції» № 2473-VIII від 18.06.2018 р. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>

КОМПЛЕКСНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах постійного дисбалансу ринкової кон'юнктури керівництво суб'єктів господарювання потребує достатньої інформації про стан як внутрішніх чинників, так і зовнішнього середовища (попит на товари, цінову політику конкурентів, загальноекономічні та соціальні тенденції).

З метою проведення ефективного управління діяльністю торговельного підприємства нами запропоновано послідовність аналітичної та контрольної роботи для формування конкурентних переваг на основі комплексного економічного аналізу і контролю, в якій виділено три основні стадії. Така послідовність передбачає визначення керівництвом цілей, яких підприємство повинно досягти за рахунок якісного управління [2].

Серед таких цілей можуть бути показники ЕВІТ, ЕВІТДА або вартість бізнесу, яка визначається економічною доданою вартістю EVA. Проте досягнення подібних цілей неможливе без фінансових та нефінансових показників, які досить часто називають "ключовими показниками результативності". Проведення комплексного економічного аналізу та контролю діяльності для оцінювання конкурентних переваг торговельного підприємства, на нашу думку, повинно включати три стадії [1].

Відповідно до такого підходу, є можливість оцінювання та аналізу ринкової позиції підприємства; діяльності підприємства з точки зору соціальної ефективності й визначення його вартості з урахуванням ймовірності фінансових загроз, ризиків та інфляційних процесів.

Організаційна стадія запропонованої послідовності об'єднує такі етапи.

I етап – у разі створення підприємства вибудовується стратегія генерального розвитку бізнесу та довгострокової перспективи торговельного підприємства, на основі якої визначається структура фінансових ресурсів (перспективи зміни структури капіталу, пріоритетні напрями вкладення і запозичення коштів). У разі функціонування підприємства – визначення керівництвом цілей діяльності.

II етап – передбачає створення єдиної інформаційної бази, в якій будуть акумулюватися дані обліку: фінансового, управлінського та статистичного. Таким чином, система дозволить отримувати необхідну інформацію для вирішення завдань стратегічного управління на основі інтеграції обліково-аналітичних процесів. Адже фінансовий облік надає агрегований опис стану підприємства та призначений переважно для зовнішніх стейкхолдерів. Управлінський облік зорієнтований на прийняття рішень керівництвом на основі інформації, яка є конфіденційною.

III етап (основна стадія) – включає дослідження результатів діяльності торговельного підприємства у конкурентному середовищі, що передбачає аналіз участі підприємства на зовнішньому ринку з оцінкою можливих втрачених вигід його функціонування та фінансову діагностику. Будь-який аналітичний процес повинен здійснюватися за єдиною затвердженою методикою, яка забезпечить отримання висновку про стан досліджуваного підприємства.

IV етап – передбачає аналіз ефективності функціонування стратегічної групи конкурентів.

V етап – включає оцінювання конкурентних переваг досліджуваних торговельних підприємств на основі інтегрального показника з використанням збалансованої системи показників та встановлення рейтингу з урахуванням їх стійкості. Таке оцінювання дозволить встановити рівень конкурентних переваг окремого торговельного підприємства порівняно з іншими підприємствами, визначити успішність його функціонування у конкурентному середовищі та розробити заходи управлінського впливу в межах реалізації його конкурентної

стратегії.

Орієнтація на ринкову вартість змінює вектор управління вартістю підприємства на всіх етапах формування його стратегії. Для цього необхідним є використання взаємопов'язаного набору ключових фінансових і нефінансових показників, тобто збалансованої системи показників, на основі показників ефективності або КРІ (Key Performance Indicator), які відображені у вигляді “стратегічної карти”. Це дозволяє відобразити стратегію підприємства (ріст, стабілізацію, реструктуризацію, поглинання) в комплексному наборі показників, які необхідні для стратегічного планування та оцінки досягнутих результатів у звітних періодах, що забезпечить утримання конкурентних позицій та потенціалу. Такі показники повинні охоплювати всі сторони діяльності підприємства, а відповідальність за їх виконання має покладатися не лише на фахівців із фінансової служби, але й інший персонал, який виступає суб'єктом забезпечення конкурентоспроможності підприємства [3].

Враховуючи те, що збалансована система показників дозволяє структурувати інформаційні потоки, що впливає на підвищення якості інформаційного забезпечення управлінського персоналу та ефективності виконання покладених на нього обов'язків, а також на ефективність діяльності підприємства в цілому, вказану систему варто розглядати як базову при формуванні контрольно-аналітичної системи підприємства. Враховуючи всі переваги та недоліки збалансованої системи показників, варто зазначити про необхідність розробки головного стратегічного фінансового показника діяльності підприємства. На наше переконання, цільова функція підприємства полягає у збільшенні його вартості як головного стратегічного фінансового показника, що дозволяє оцінити і проаналізувати в динаміці успішність бізнесу й ефективність управління підприємством. Пропонуємо ввести такий показник – ринкову вартість підприємства з урахуванням чистого прибутку та вартості активів, який можна використовувати для визначення рейтингу підприємства у конкурентному середовищі [4].

Заключним на основній стадії є VI етап, який передбачає формування прогнозованих конкурентних стратегій та вибір оптимальної стратегії керівництвом підприємства за допомогою ключових параметрів (чистого прибутку, валового прибутку, суми запасів та величини оборотних активів). Отже, вивчення теоретичних основ комплексного економічного аналізу та внутрішнього контролю діяльності торгових підприємств у конкурентному середовищі дало можливість визначити шляхи його вдосконалення.

Список літератури:

1. Grigoraş-Ichim C.E., Cosmulese C.G., Savchuk D. & Zhavoronok A. Shaping the perception and vision of economic operators from the Romania – Ukraine – Moldova border area on interim financial reporting. *Economic Annals-XXI*. 2018. 173(9-10). P. 60-67. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V173-10>
2. Viknianska A., Kharynovych-Yavorska D., Sahaidak M., Zhavoronok A., & Filippov V. Methodological approach to economic analysis and control of enterprises under conditions of economic systems transformation. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2021. 4. P. 150-157. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2021-4/150>
3. Grosu V., Kholiavko N., Zhavoronok A., Zlati M.L. & Cosmulese C.G. Conceptualization of model of financial management in romanian agriculture. *Economic Annals-XXI*. 2021. 191(7-8(1)). P. 54-66. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V191-05>
4. Dubyna M., Kholiavko N., Zhavoronok A., Safonov Yu., Krylov D., Tochylyna Yu. The ICT sector in economic development of the countries of Eastern Europe: a comparative analysis. *WSEAS Transactions on Business and Economics*. 2022. 19. P. 169-185. DOI: <https://doi.org/10.37394/23207.2022.19.18>

НЕОБХІДНІСТЬ ТА СУТЬ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний стан розвитку ринкових відносин в Україні потребує нових підходів до управління економікою на різних рівнях, зокрема на рівні окремих підприємств. Ефективність управління оборотними активами впливає на безперервний процес реалізації та виготовлення продукції, платоспроможність, ліквідність та фінансову стійкість підприємства [5, с. 759].

Оборотні активи відіграють важливу роль у діяльності підприємства, оскільки за допомогою їхнього ефективного формування і використання підприємство покращує свою діяльність, підвищує свій економічний потенціал і, як наслідок, отримує прибуток. Однак окремі проблеми управління оборотними активами підприємств досі залишилися невирішеними і потребують подальших розробок. Саме тому теоретичні та практичні аспекти управління оборотними активами підприємства розглядають у багатьох наукових працях учені-економісти. Так, значний внесок у дослідження цієї проблеми зробили такі науковці, як І.О. Бланк, О.С. Бондаренко, В.В. Ковальов, А.М. Поддєрьогін, Л.А. Логіненко та ін. [8, с. 127].

Ефективне управління оборотними активами підприємства дає змогу визначити оптимальний обсяг та структуру оборотних активів; зменшити витрати на фінансування та підтримку певного їх обсягу; забезпечити ліквідність та платоспроможність підприємства; виробити оптимальний обсяг товарно-матеріальних запасів; покращити управління дебіторською заборгованістю та грошовими коштами тощо [5, с. 760–762].

Управління оборотними активами спрямоване на вирішення таких завдань, як:

- 1) формування достатнього обсягу оборотних активів із позиції забезпечення поточної платоспроможності;
- 2) оптимізація елементів оборотних активів, спрямована на виконання нормативів ліквідності;
- 3) ефективне використання оборотних активів для забезпечення прибутковості та рентабельності діяльності суб'єкта господарювання;
- 4) формування джерел фінансування оборотних активів з урахуванням вимог забезпечення фінансової стійкості.

Відповідно до завдань, які стоять перед підприємством щодо покращення складу та структури оборотних активів та джерел їх фінансування, існують такі етапи системи управління оборотними активами:

- аналіз оборотних активів підприємства у попередньому періоді;
- визначення принципів підходів щодо формування оборотних активів;
- оптимізація обсягу оборотних активів;
- оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів;
- забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів;
- забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів;
- забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання;
- формування принципів, що визначають фінансування окремих видів оборотних активів;
- оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів.

На першому етапі відбувається аналіз оборотних активів підприємства у попередньому періоді, що включає аналіз динаміки загального обсягу та складу оборотних активів

підприємства; аналіз оборотності окремих видів оборотних активів у загальній їх сумі; аналіз рентабельності оборотних активів; аналіз основних джерел фінансування оборотних активів.

Другий етап характеризується вибором політики формування оборотних активів підприємства.

Третій етап передбачає оптимізацію обсягів оборотних активів. Така оптимізація повинна виходити з вибраного підходу до формування оборотних активів, забезпечуючи заданий рівень співвідношення ефективності їх використання та ризику.

На четвертому етапі відбувається оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів. Коливання в розмірах потреби в окремих видах оборотних активів можуть бути викликані й сезонними особливостями попиту на продукцію підприємства.

П'ятий етап характеризується забезпеченням необхідної ліквідності оборотних активів. Усі види оборотних активів тією або іншою мірою є ліквідними, крім витрат майбутніх періодів і дебіторської заборгованості.

На шостому етапі розглядається забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів. Оборотні активи повинні приносити визначений прибуток під час їх використання у виробничо-збутовій діяльності підприємства.

Сьомий етап забезпечує мінімізацію втрат оборотних активів у процесі їх використання. Усі види оборотних активів певною мірою схильні до ризику втрат.

Восьмий етап полягає у формуванні принципів, що визначають фінансування окремих видів оборотних активів. Виходячи із загальних принципів фінансування активів, що визначають формування структури та вартості капіталу, слід конкретизувати принципи фінансування окремих видів і складових частин оборотних активів.

Останній, дев'ятий етап передбачає оптимізацію структури джерел фінансування оборотних активів. На основі раніше визначених принципів фінансування у процесі розроблення системи управління оборотними активами формуються підходи до вибору конкретної структури джерел фінансування, їх приросту з урахуванням тривалості окремих стадій фінансового циклу й оцінки вартості залучення окремих видів капіталу.

Здійснивши управління оборотними активами за цими етапами, як результат, отримаємо наслідки впровадження ефективної системи управління оборотними коштами. До них слід віднести:

- забезпечення безперебійної роботи підприємства;
- зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування;
- прискорення оборотності оборотних активів;
- максимізацію прибутку підприємства за збереження ліквідності [3, с. 40–44].

Отже, процес управління активами підприємства відіграє важливу роль у діяльності підприємства, оскільки саме від прийняття ефективних управлінських рішень керівництва стосовно активів підприємства залежить подальша фінансова діяльність, конкурентоспроможність, платоспроможність підприємства. Одночасно одним із найважливіших чинників стабілізації економіки є раціональне використання оборотних активів на підприємствах, покращення його використання за умови врахування чинників зовнішнього і внутрішнього середовища.

Список літератури:

1. Баранова В.Г., Гоцуляк С.М. Теоретичні засади управління оборотним капіталом // *Вісник соціально-економічних досліджень*. Одеса: ОДЕУ, 2008. № 30. С. 32–36.
2. Бланк І.О. Управління фінансами підприємств: підручник. Київ: КНЕУ, 2006. 780 с.
3. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств // *Інвестиції практика та досвід*. 2008. № 4. С. 40–44.
4. Власова Н.О. Управління оборотними активами в підприємствах роздрібно́ї торгівлі: монографія / Харків: ХДУХТ, 2014. 258 с.
5. Рудь І.Ю. Управління оборотними активами підприємства // *Гроші, фінанси і кредит*. 2018. № 25. С. 759-764.

6. Сукач О. Підходи щодо управління оборотними активами підприємства // *Економічні науки*. – 2016. № 36. С. 70–71.

7. Філатова З.В., Ротанова А.Г. Напрямки формування системи управління оборотними активами підприємства // *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: зб. наук. праць*. 2011. Вип. 29. С. 330–335.

8. Швець Ю.О., А.В. Скворцова. Управління оборотними активами підприємств // *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. № 13. С. 127-130.

Романко В.В.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Корбутяк А.Г.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ПЕРСПЕКТИВИ, ПРОБЛЕМИ ТА МЕТОДИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У сучасних умовах розвитку системи господарювання грошові ресурси виконують основну роль у ефективному функціонуванні підприємства, також є визначальним чинником процесу економічного відтворення.

Для ефективної господарської діяльності підприємств та забезпечення їх фінансового потенціалу потрібне ефективне управління грошовими потоками, яке включає у себе раціональне планування, організацію їх залучення й розподілу, нагляд (контроль) та регулювання відхилень, що виникають у господарському процесі.

Однак, враховуючи велику кількість наукових розробок із проблем управління грошовими потоками, дане питання потребує подальшого поглибленого дослідження. Метою статті є визначення оптимальних і ефективних методів управління грошовими потоками та підтримка оптимального залишку грошових коштів на підприємстві.

Грошові потоки є головним об'єктом управління фінансового потенціалу на будь-якому підприємстві. Здійснення господарської діяльності завжди супроводжується рухом грошових потоків. Це зумовлено існуванням ділових взаємин підприємства з іншими юридичними чи фізичними особами – постачальниками та споживачами. Грошові потоки приймають участь у всіх сферах фінансової та господарської діяльності; сприяють фінансовій стійкості на будь-якій стадії життєвого циклу підприємства; знижують необхідність у позиковому капіталі; впливають на оборотність капіталу; зменшують ризики неплатоспроможності [1].

Отже, ефективне управління грошовими потоками підприємств забезпечує накопичення додаткових фінансових ресурсів, які можуть використовуватись для здійснення фінансових інвестицій, що будуть приносити додатковий прибуток та забезпечувати реалізацією наступних принципів:

- достовірність інформативного забезпечення підприємства;
- забезпечення ефективності діяльності підприємства;
- забезпечення ліквідності підприємства;
- забезпечення збалансованості фінансових ресурсів.

Система управління потоками грошових коштів, яка організована із урахуванням вказаних вище принципів, створює основу розвитку підприємства, стабільності та збалансованості фінансових надходжень від основного виду господарської діяльності й зростання ринкової вартості підприємства.

Процес управління потоками грошових коштів підприємства зазвичай відбувається в декілька етапів. Основні стадії даного процесу наступні: планування, збалансування, синхронізація і розрахунок оптимального залишку грошових коштів [2].

Планування дає можливість визначити джерела грошових потоків, оцінити можливі варіанти їх використання та визначити напрямки майбутніх грошових потоків. Основними

завданнями при розробці плану щодо руху грошових потоків є: визначення реальності джерел грошових коштів та обґрунтування майбутніх витрат, виявлення можливих потреб у залученні додаткових коштів. В результаті розроблення плану руху грошових потоків може сформуватися надлишок грошових коштів або їх дефіцит.

Отже, необхідною є їх оптимізація шляхом збалансування у часі та за обсягом. Недостатній грошовий потік може бути збалансований за допомогою таких інструментів:

- залученням додаткового позичкового капіталу;
- покращенням роботи оборотних активів;
- вилучення непрофільних необоротних активів;
- зменшення кількості інвестиційних проектів;
- зменшення виробничих та невиробничих витрат.

Надлишковий грошовий потік повинен бути збалансований за допомогою наступних інструментів:

- збільшенням інвестиційної активності;
- диверсифікації діяльності підприємства;
- погашенням довгострокових кредитів.

Облік та аналіз потоків грошових коштів дозволить отримати практичну інформацію для вирішення поточних проблем у реальному часі та проблем, що ймовірно виникнуть у майбутньому.

Сьогодні на багатьох українських підприємствах існує проблема недостатньої ефективності управління грошовими потоками. Для підприємств характерна наявність нестачі грошових коштів. Підприємство, яке має недостатню кількість коштів, не може здійснювати швидке покриття термінових грошових та податкових зобов'язань. А тому, для виправлення такої ситуації, підприємство може впровадити підвищення цін чи зменшення інвестицій. Однак це доцільно не завжди, оскільки високі ціни зменшують конкурентоспроможність продукції, а зменшення інвестиційної діяльності сповільнює розвиток підприємства. Підприємству необхідно застосовувати автоматизацію усіх процесів управління й нагляду (контролю) щодо руху грошових коштів. Тому, на нашу думку, доцільно впровадити таку систему управління потоками грошових коштів, яка буде ефективною на українських підприємствах, враховуючи політичну і економічну ситуацію в державі. Така система має використовувати наступні інструменти: оперативне планування грошових потоків, управління оборотними фондами, нагляд (контроль) за витратами фінансових ресурсів та системний аналіз [3].

Одночасно управління грошовими потоками відбувається завдяки розрахунку й плануванню потрібного обсягу грошових коштів у певний момент часу і визначенням періодів їх нестачі або надлишку, що дозволить запобігти кризовим ситуаціям й ефективно використовувати фінансові ресурси.

Грошові потоки підприємств складаються із розподілених в часі надходжень та виплат грошових коштів, які генеруються в процесі діяльності підприємств. Для ефективної оптимізації потоків грошових коштів необхідно застосувати наступні заходи: календарне планування руху грошових коштів; здійснення платежів в межах бюджетного ліміту; контроль платежів; керування договірними відносинами; керування дебіторською заборгованістю; керування кредиторською заборгованістю; аналіз календарного плану руху грошових потоків.

Використовуючи систему управління потоками грошових коштів для ефективного управління фінансами, підприємства можуть поліпшити свій фінансовий стан, оптимізувати рух грошових потоків та підвищити ефективність процесу їх формування, використання, розподілу, перерозподілу обороту грошових коштів (та їх еквівалентів) щодо здійснення основної мети діяльності будь-якого підприємства – отримання максимального прибутку.

Отже, від ефективності системи управління грошовими потоками підприємства залежить продуктивність його виробничо-господарської діяльності. Важливість та значення ефективного управління потоками грошових коштів на підприємстві досить великі, адже від

них залежить фінансова стійкість підприємства у певний період часу, збільшення рівня його фінансової та виробничої гнучкості й досягнення тривалого фінансового успіху при веденні господарської діяльності.

Список літератури:

1. Биховченко В.П., Ксьонжик В.В. Стратегія управління грошовими потоками на підприємстві 4 с. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/125.pdf>
2. Тютюнник Ю. М. Удосконалення управління грошовими потоками підприємства в системі економічного контролю 7 с. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1051>
3. Суханова А.В., Суханова Д.Ю. Світова практика управління грошовими потоками підприємства 3 с. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/2_19_ukr/39.pdf

Сад Ю.Р.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Жаворонок А.В.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ МОДЕЛІ ДІАГНОСТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Основним завданням формування теоретичних основ комплексної моделі діагностики діяльності підприємств є комплексне виявлення проблем, визначення та розробка комплексу заходів, спрямованих на знешкодження негативного впливу та нормалізацію стану із зменшенням тимчасових відрізків між черговими вимірами показників, що є основою системи безперервного сканування. Це повинно відбуватися за умови прийняття управлінських рішень на основі оцінки майбутньої здатності підприємства генерувати грошові потоки, отримувати прибуток та створювати додаткову вартість, а також створення можливостей щодо ефективного використання власних та позикових коштів. Наслідком таких операцій буде здатність мобілізації фінансових ресурсів у найбільш прибутковій напрямки діяльності та наявність ефективних механізмів протидії ризикам і раннім ознакам кризи, які виникають у процесі здійснення діяльності з визначенням ймовірності банкрутства.

Такий підхід потребує формування зважених форм діагностики процесів, технологій розробки та прийняття управлінських рішень, які базуються на методології системного аналізу, особливостями якого є: оперативно-функціональна спрямованість; перспективний характер аналітичної роботи; оцінка ефективної діяльності бізнес-одиниць і бізнес-процесів у структурі торговельного підприємства. Враховуючи викладене вище, нами запропонована комплексна модель діагностики діяльності торговельного підприємства, яка є системою інтегрованого інформаційного забезпечення для досягнення прибутковості в короткостроковій перспективі з подальшою оцінкою чистого грошового потоку та проведенням факторного аналізу [3; 2].

Технологія діагностики складається з семи модулів. В основі першого модуля “Підготовчі процедури” – створення команди експертів, що передбачає відбір фахівців у межах торговельного підприємства, так і аутсорсинг аналітичних кадрів, які володіють необхідною кваліфікацією, знаннями для здійснення діагностики; визначення об’єктів діагностики; формулювання мети, оцінювання, яка визначає актуальність і суть діагностики; виокремлення завдань аналізу, що розкривають мету діагностики і конкретизують її; складання плану проведення діагностики, що передбачає опис послідовності дій з оцінки стану на базі визначених раніше параметрів. Метою першого модуля є вирішення

організаційних питань діагностики [1; 4].

Другий модуль являє собою формування інформаційного забезпечення дослідження. У його межах відбувається пошук і збір інформації, відбір релевантних даних, обробка інформації у спосіб, зручний для сприйняття. Метою реалізації другого модуля є створення репрезентативної статистичної бази дослідження й інформаційне забезпечення діагностики в цілому.

У межах третього модуля служба внутрішнього контролю здійснює підбір аналітичного інструментарію діагностики. Відбувається уточнення завдань, оскільки під час здійснення попередніх модулів могли виявитися факти, які передбачають такі дії. Аналітики визначають параметри і показники оцінки, які найбільш точно та об'єктивно характеризують рівень ефективності функціонування торговельного підприємства на ринку в цілому чи в його окремих сегментах та дозволяють відстежити їх зміну в динаміці – саме тих індикаторів, які “формується за критеріями комплексності, інтегративності, відбиття результуючого стану основних причинних взаємодій у їх кількісних і якісних взаємозв'язках” (Костирко, 2014).

Четвертий модуль передбачає виявлення переліку найбільш впливових факторів зовнішнього середовища та оцінку ступеня їхнього впливу. Дослідження впливу зовнішнього середовища є необхідним, оскільки воно не може існувати абстраговано, постійно змінюється, адаптуючись як до внутрішніх факторів, так і до змін у зовнішньому середовищі. Таким чином, контролери на основі власного досвіду і евристичних методів дослідження серед представлених факторів обирають найбільш впливові та здійснюють їхню оцінку.

П'ятий модуль являє собою діагностику параметрів внутрішнього середовища. Вона полягає у визначенні параметрів якості організаційної структури, відборі показників оцінки діяльності торговельного підприємства.

У межах шостого модуля відбувається визначення результатів діагностики. Першим етапом є розшифровка отриманих у ході оцінки даних, інтерпретація кожного показника. Далі проводиться аналіз отриманих результатів – виявлення відхилень від оптимальних показників, пошук причин такої девіації, визначення напрямів, за якими спостерігаються резерви зростання. Сьомий модуль передбачає обґрунтування комплексу управлінських рішень в межах формування та реалізації конкурентної стратегії торговельного підприємства.

Результатом впровадження такої моделі є можливість збалансування фінансово-матеріальних потоків, зниження рівня інформаційного ризику, мобілізації фінансових ресурсів у найбільш прибуткові напрями діяльності торговельних підприємств та поява ефективних механізмів протидії ризикам і раннім ознакам кризи, які виникають у процесі здійснення діяльності торговельних підприємств.

Список літератури:

1. Grigoraş-Ichim C.E., Cosmulese C.G., Savchuk D. & Zhavoronok A. Shaping the perception and vision of economic operators from the Romania – Ukraine – Moldova border area on interim financial reporting. *Economic Annals-XXI*. 2018. 173(9-10). P. 60-67. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V173-10>
2. Viknianska A., Kharynovych-Yavorska D., Sahaidak M., Zhavoronok A., & Filippov V. Methodological approach to economic analysis and control of enterprises under conditions of economic systems transformation. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2021. 4. P. 150-157. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2021-4/150>
3. Grosu V., Kholiavko N., Zhavoronok A., Zlati M.L. & Cosmulese C.G. Conceptualization of model of financial management in romanian agriculture. *Economic Annals-XXI*. 2021. 191(7-8(1)). P. 54-66. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V191-05>
4. Dubyna M., Kholiavko N., Zhavoronok A., Safonov Yu., Krylov D., Tochylyna Yu. The ICT sector in economic development of the countries of Eastern Europe: a comparative analysis. *WSEAS Transactions on Business and Economics*. 2022. 19. P. 169-185. DOI: <https://doi.org/10.37394/23207.2022.19.18>

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ЛОГІСТИЧНИХ КОМПАНІЙ

В Україні збільшується частка логістичних компаній, які виконують певні логістичні завдання та функції (постачання, збут, транспорт, складування, виробництво товарів чи послуг, тощо). Також відбувається динамічна зміна логістичних підрозділів компаній на основі сучасних принципів, стандартів і вимог, сформованих під впливом тенденцій, властивих товарному ринку та інтеграційних процесів.

Значно розширюється сфера діяльності та послуг, що надаються логістичними компаніями своїм клієнтам, в основному за рахунок активного розвитку інформаційних систем і технологій, призначених для забезпечення виконання типових логістичних завдань у рамках логістичних підсистем та автоматизації нових завдань і потреб. Відповідає сучасним вимогам. Одним із визначальних атрибутів логістичної компанії є її організація діяльності, що вимагає впровадження нових прогресивних ідей у систему управління підприємством. Це логістичні підходи в господарській діяльності, оптимізація потокових процесів, поглиблення аналізу та прогнозування ринкової ситуації, синхронізація окремих елементів підприємства, оптимізація їх трансформації та інтеграції шляхом вибору альтернативних методів прийняття рішень.

Необхідно розробляти, впроваджувати, застосовувати та розвивати сучасні інформаційні системи та технології для реалізації на практиці комплексних теоретичних підходів до управління логістичною компанією. Формування та підтримка інформаційного потоку в системі управління для використання інформаційних технологій в рамках логістичної системи. Використання інформаційного потоку в логістиці визначає формування логістичної інформаційної системи. Особливістю цих систем є наявність взаємопов'язаних мереж передачі даних.

У логістиці виділяють такі основні види інформації: автоматизовані системи управління, інтегровані інформаційні системи, корпоративні інформаційні системи, автоматизовані системи планування матеріальних ресурсів, інтегровані системи управління територіально відокремленими організаціями [1].

Інформаційні технології включають обробку, виробництво та використання компонентів обладнання для збору, передачі, обробки, зберігання та виведення даних. розробка, виробництво та використання системних і прикладних програм. інформаційні послуги, телекомунікації, електронна комерція, банки.

Усі ці елементи взаємопов'язані і мають великий вплив на формування ринку інформаційних послуг, але ці елементи мають зв'язок із ринковою ситуацією, а іноді й із конкретною ринковою ситуацією. Сьогодні сучасні інформаційні технології змінили взаємозв'язок матеріальних та інформаційних потоків, є три варіанти їх взаємозв'язку.

По-перше, потік інформації передре матеріальному, тобто з потоку інформації надходить інформація про досягнення матеріального потоку (прямий напрям) або містить інформацію про замовлення (протилежний напрям).

По-друге, інформація супроводжує матеріальний потік і рухається одночасно, тобто через цей потік надходить інформація про кількісні та якісні параметри матеріального потоку, що дозволяє точно і швидко оцінити їх стан і прийняти необхідні нормативні рішення.

По-третє, інформаційний потік відстає від матеріального, тобто інформація служить лише для оцінки результатів. Фактично визначення максимального ланцюга поставок визначається як інтеграція основних логістичних функцій компанії та її партнерів, від

початку потоку інформації або продукту до надання продукції чи послуг від початку до кінця.

Неоднозначність тлумачення поняття «управління ланцюгом передачі» пояснюється тим, що цей термін використовується як синонім логістики або «інтегрованої логістики» [2].

Концепція управління ланцюгом доставки включає створення і розгортання такої інформаційної системи, за допомогою якої рівень комунікації з компаніями включає координацію потоків, одну область інформаційних каналів, запити та планування інвентаризації. Інтеграція корпоративного планування та планування логістики та взаємозв'язок між логістичним менеджментом та іншими корпоративними функціями базується на інтеграції інформаційних технологій, які адаптовані до логістичної мережі, каналів та мережевих форм фірми.

Оптимізація логістичних ланцюгів поставок через колективний доступ до інформаційних ресурсів дозволяє отримати додатковий економічний ефект від взаємодії учасників. Управління логістикою та ланцюгами поставок стає самостійно прибутковою сферою економіки.

Основним елементом логістичного ланцюга є інформаційні ресурси. Під час процесу взаємозв'язку учасники ланцюга поставок активно використовують такі переваги логістичної інформаційної системи, як управління транспортними та складськими технологіями, електронний обмін даними. Підтримка продукту а умови транспортування вимагають об'єднання промислових, комерційних, транспортно-експедиторських компаній, що обслуговують інфраструктуру ринку, і створення логістичних мереж і логістичних мереж. Таким чином продукція може бути доставлена споживачам вчасно з мінімальними витратами.

Така структура бізнесу передбачає використання якісної нової стратегічної інноваційної системи – інтегрованої логістики. Найефективніші рішення у сфері комплексної безпеки можуть бути реалізовані за допомогою сучасних логістичних інформаційних систем [3].

Організаційна структура логістичної інформаційної системи складається з чотирьох підсистем: 1) управління процедурами замовлення – на основі застосування концепції «електронного обміну даними»; 2) дослідження та комунікації – відображає вплив зовнішнього та внутрішнього середовища фірми на процес управління логістикою та взаємопов'язаний між функціями управління логістичною системою; 3) допомога логістичним рішенням - створює інтерактивну комп'ютерну інформаційну систему, що включає бази даних та аналітичні моделі, які виконують завдання оптимізації в процесі управління логістикою; 4) Розробка вихідних форм і звітів - вплив на всі функціональні підсистеми логістичної організації, три способи її організації: централізований, децентралізований і спеціалізований.

Таким чином, для якісного, продуктивного та ефективного управління логістичними компаніями необхідно використовувати сучасні інформаційні системи та технології, оскільки вони дають конкурентні переваги підприємству та є однією з умов успішної діяльності на ринку товарів та послуг: співробітництво та спілкування клієнтів, постачальників, партнерів, посередників тощо, в одному просторі даних із синхронними потоками. Крім того, використання інформаційних систем і технологій гарантує, що логістична компанія одночасно орієнтована на споживача, бізнес-процес, допомагає уникнути помилок і збоїв під час роботи, і гарантує постійне вдосконалення та розвиток.

Список літератури:

1. Сухомлин Л.В. Застосування інформаційних технологій для удосконалення внутрішніх логістичних процесів компанії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. Вип. 24. С. 44-50 URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2020/8.pdf

2. Ковшик В.І. Інформаційні технології в контексті управління логістичними витратами промислових підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. Вип. 4. С. 208-212. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/162868871.pdf>

3. Гоменюк М.О. Розвиток логістики на основі впровадження процесів діджиталізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. С. 2-6 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/53.pdf

Самараш Є. Р.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Корбутяк А.Г.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ РЕСУРСИ СУСПІЛЬСТВА ЯК ДЖЕРЕЛО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЛІДЕРСТВА КРАЇНИ

У сучасних умовах глобального економічного розвитку одним із найпомітніших проявів глобалізації стали трансформаційні процеси соціалістичних країн. На початку системних реформ (у 1990-ті роки) для колишнього Радянського Союзу та країн Центральної та Східної Європи важливе значення набуло завдання економічної трансформації та інтеграції в європейське та світове співтовариство на конкурентній основі.

Євроінтеграційні перспективи України, реформування народного господарства (зокрема, запровадження ефективної інституційної системи державного регулювання), узгодження таких реформ із рівнем глобального соціально-економічного життя, збереження рівноправності в світовій системі бізнесу. Структурна перебудова національної економіки, як підтверджується як теорією, так і практикою, може базуватися на а) кількісних і б) якісних змінах, які в свою чергу є: екстенсивними та інтенсивними факторами.

Використання основних факторів - збільшення виробництва - досягається в основному за рахунок залучення додаткових послуг, фінансових і матеріальних ресурсів на технологічній базі та рівні продуктивності. У свою чергу, робота інтенсивних факторів (до яких відноситься і збільшення виробництва) пов'язана з раціональним використанням усіх видів ресурсів, впровадженням нових технологій і підвищенням продуктивності праці. Це, у свою чергу, призводить до зниження вартості життя та вартості матеріальної праці. Це формує не тільки валовий внутрішній продукт цих країн, а й нову якість економічних і соціальних відносин, тобто відсутність прогресивної економічної динаміки (розвитку) і розвитку країни [1].

Економічний розвиток розглядається наукою як кількісна зміна виробництва і споживання сукупного ВВП і загального ВВП на душу населення в абсолютному і відносному вираженні. Поняття «економічний розвиток» означає не тільки набагато ширшу і кількісну зміну, ніж поняття «економічне зростання», але й якісний перехід від одного стану економіки до іншого, при якому розширене відтворення характеризується виробництвом нових товарів і послуг, впровадженням інновацій та процвітанням економіки.

Слід зазначити, що економічний розвиток може відрізнитися від національного економічного розвитку, а економічний розвиток зазвичай призводить до повільного економічного зростання. Розмежування понять «конкурентоспроможність» і «лідерство» безпосередньо пов'язане з розумінням сутності економічного розвитку та економічного розвитку. Конкуренція в макросистемах, як і лідерство, виникає тоді, коли є певні переваги, які країни мають і використовували.

Проте для них лідерство залежить від стану міжнародного ринку, окремих комерційних проектів, угод тощо, і означає можливість домінувати та впливати.

Розуміння лідерства визначає це поняття як зв'язок: переваги в ринковому середовищі; підпорядкування організаціям з великою ринковою владою; вплив учасників ринку на економічні відносини до інших учасників ринку; дотримання певного ринкового порядку, встановленого лідером [2].

Тобто лідерство є результатом максимального тиску, який країна може чинити на інших. Для порівняння, поняття «конкурентоспроможність» слід розглядати як конкуренцію між країнами, здатність країни протистояти іншим у мінливому глобальному середовищі.

Світові економічні лідери зазвичай є найбільш конкурентоспроможними. Наявність певних переваг є основою як лідерства країни, так і її конкурентоспроможності. Вигоду можна отримати, використовуючи різноманітні ресурси: природні, людські, технологічні тощо. Наочні приклади: лідери нафтогазового бізнесу Організації країн-експортерів нафти забезпечують 60% світового видобутку газу; Людське лідерство та вплив конкурентоспроможності забезпечують Китай та Індія; на основі розвитку технологій – Ізраїль, Фінляндія, Швеція, Данія, Німеччина [3].

Світовий досвід, а головне, досвід найрозвиненіших країн світу доводить, що формування конкурентоспроможної національної економіки, зростання конкурентоспроможного потенціалу країни та збереження лідируючих позицій обумовлені стійкими інноваціями та розумний розвиток.

Тому формування інтелектуального капіталу суспільства відіграє важливу роль. Інтелектуальний капітал є результатом потенційної зміни певної частини інтелектуальних ресурсів та здатності створювати додаткову вартість та конкурентні переваги в процесі розвитку та інновацій. Інтелектуальні ресурси суспільства (або інтелектуальний потенціал країни) — це загальна система здібностей індивідів, яка використовується для макроекономічного розвитку. Інтелектуальні ресурси товариства: Трудовий капітал; інфраструктурні активи (організаційна структура – локальні мережі, інформаційні ресурси – механічні та технологічні документи, інформація, комп'ютерні програми, технологічні процеси та інтелектуальна власність, комп'ютерні програми, винаходи, промислові зразки, документована інформація, ноу-хау такі як торгові марки, патенти тощо; ринкові активи – замовники, споживачі, ділові партнери, інші ринкові інститути, імідж, ділова репутація [4].

Досвід передових країн свідчить, що створення умов для інноваційного та інтелектуального розвитку країни є основою підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Розвинені країни використовують переважно інтенсивні фактори економічного розвитку, які спричиняють якісні зміни в їхніх макросистемах. При цьому роль країн, що розвиваються у світовій економіці стрімко зростає. На ранніх етапах економічного розвитку вони використовують широкий спектр факторів, у тому числі кількісні зміни в національному господарстві. У майбутньому будуть інтенсивно поєднувати широкі фактори економічної динаміки, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності цих країн. Таке поєднання активніше використовується країнами які розвиваються, що дозволить їм перейти від суто економічного зростання до стійкого економічного розвитку.

Список літератури:

1. Єрешко Ю. О. Інтелектуальний капітал – домінанта науково-технічного розвитку URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5458>
2. Цилорик Г.І. Інноваційна діяльність в умовах економічної конкуренції URL: <http://magazine.faaf.org.ua/innovaciyna-diyalnist-v-umovah-ekonomichnoi-konkurencii.html>
3. Антонюк Л. Л., Антонюк Б. О., Хлистова О. С. Стратегічні напрями забезпечення конкурентного лідерства Китаю 5 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197268065.pdf>
4. Лупак Р. Л., Васильців Т. Г. Конкурентоспроможність підприємства 64 с. URL: http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/Ekonomiky/Docs/Konkurentospromozhnist_p-va_Lupak_Vasilciv.pdf

КОРПОРАТИВНО-СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Керівні органи підприємств почали частіше звертатись до розробки проектів сталого розвитку підприємства, оскільки напрямок праці організації основами якої є соціальна, економічна та екологічна стійкості надає фірмі переваги в конкурентоспроможності та проводить заходи які покращують та зберігають ресурси наступним поколінням.

Соціальний аспект сталого розвитку направлений саме на особистісний розвиток людини, як індивіда, на стабільність суспільства та культурних систем, на мінімізацію конфліктів у суспільстві. Окрім кожної людини окремо соціальна відповідальність притаманна і для підприємств.

Дослідженням даного питання займалось багато зарубіжних та вітчизняних науковців: О. Білан, О.О. Карпенко, Н.К.Мандзюк, Х. Дейлі, Л.Мельник, А. Керрол, А.М. Колот. У роботах даних науковців широко розкрито питання соціальної відповідальності, сталого розвитку підприємств, корпоративно-соціальної відповідальності бізнесу [2].

Теперішній розвиток українського бізнесу це вливання у світову економіку, питання різного рівня та галузі такі як екологічні та соціальні потребують від підприємства активної соціально відповідальної діяльності. Позитивні зрушення в даній сфері були завдяки впровадженню концепції корпоративно-соціальної відповідальності бізнесу.

Можна сказати, що корпоративно-соціальна відповідальність – це позитивний вплив фірми на зовнішнє середовище її діяльності. Візьмемо до уваги Міжнародне керівництво соціальної відповідальності за їх визначенням КСВ – це відповідальність підприємства за вплив його рішень та дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорої та етичної поведінки [3].

Нині КСВ набирає все більше популярності та значення. Компанії збільшують рівень усвідомленості, якщо на рівні світу підіймаються певні глобальні питання, компанії просто не можуть стояти осторонь і робити бізнес, щоб просто робити бізнес. Ідеї КСВ прийшли з заходу, де підприємці зрозуміли, що розвиток може бути органічним, віддаючи у світ натомість того, що брали. Корпоративно-соціальна відповідальність фактично являє собою інвестицію у майбутнє фірми тобто її репутацію. Компанії, що є соціально відповідальними за свої рішення отримують прихильність клієнтів, однак довіра не може вирости миттєво, як і в будь яких відносинах, вона отримується поетапно [2].

Потрібно пам'ятати, що в межах соціальної відповідальності компанії є три сфери, на які здійснюється вплив:

1. Економічний – якість та безпека продукції та послуг, доступність продукції, як у фізичному та і ціновому аспекті, боротьба з бюрократією.
2. Екологічний – зменшення впливу на навколишнє середовище (сортування сміття, залучення енергоощадних технологій, зменшення токсичних викидів).
3. Соціальний – інвестування у розвиток колективу та умови їх праці, підвищення кваліфікації, створення соціальних проектів, комунікація зі споживачами.

Саме тому, КСВ є частиною корпоративного управління, а не лише функцією піару.

Фактично корпоративно-соціальна відповідальність являє собою сукупність політики та втілення стратегії сталого розвитку компанії. Значення даної відповідальності в інтересах інвесторів, щодо фірми майже неможливо переоцінити, оскільки кожен інвестор приймає це обдумане рішення, враховуючи всі фактори. Таким чином, компанія є привабливою з прибуткового боку, однак неактивною у своїй соціальній та екологічній позиції й саме це,

може призвести до негативної відповіді потенційного спонсора та зменшення популярності на ринку в цілому [1].

Кожний бізнес, що прийняв рішення доєднатися до КСВ спирається на такі стандарти:

- глобальний договір ООН;
- цілі сталого розвитку;
- глобальна ініціатива зі звітності;
- керівні принципи ОЕСР;
- стандарт соціальної відповідальності ISO-26000.

У свою чергу ISO-26000 «Керівництво з соціальної відповідальності» визначає декілька основних положень, їх забезпечення покращує привабливість фірми на ринку інвестицій.

1. Підзвітність – організація має звітувати щодо впливу своєї діяльності на довкілля та суспільство.

2. Прозорість – організація має бути прозорою в рішеннях і діяльності, повинна в зрозумілій та правдивій формі розкривати інформацію щодо діяльності.

3. Взаємодія з зацікавленими сторонами – організація повинна поважати інтереси зацікавлених сторін та різносторонньо співпрацювати.

4. Етична поведінка – поширення та застосування стандартів етичної поведінки не тільки в управлінні, а й загальній діяльності організації.

5. Правові норми, міжнародні норми та права людини.

Поширення тенденцій до інформатизації світу сприяли тому, що збір, накопичення, обробка, передача, зберігання та використання інформації наразі є вагомою складовою життя кожного громадянина. За допомогою цих технологій у постійному розвитку знаходяться інтелектуальні можливості соціуму, а отже відповідно трансформується і трудова діяльність. Впровадження в життя новітніх інформаційних технологій несе в собі значний вплив на організацію фірм в усіх галузях, особливо в такій значущій як КСВ.

Таким чином, можемо сказати, що в сучасному світі одним з найважливіших факторів економічного розвитку підприємства є соціальна відповідальність. Вона в свою чергу покращує не тільки іміджеву сферу, а й забезпечує економічний ріст та конкурентоспроможність фірми в довгостроковій перспективі. Використання принципів КСВ допомагає в ефективнішому досягненні поставлених стратегічних цілей, шляхом створення комфортного соціального середовища. Також потрібно зауважити, що корпоративно-соціальна відповідальність - це просто відповідальність організації, а цілісна філософія корпоративного управління, що ставить за мету забезпечення високого рівня життя людей, збереження навколишнього середовища та сталого розвитку суспільства. Сучасні підприємства являють собою динамічну систему, яка реалізує в собі різні управлінські та виробничі функції. Для більш ефективної роботи підприємства застосовується програмне забезпечення автоматизації корпоративного управління, до прикладу програми побудовані на основі системи GLPI, єдині корпоративні бази, бухгалтерські та облікові системи. Таке сучасне програмне забезпечення та інформаційні технології надають компанії більше можливостей та часу для швидкого розвитку на ринку, ефективну управлінську політику та здатність до росту та гнучкості в межах світового ринку, а особливо до корпоративно-соціальної відповідальності та об'єктивного бачення всіх проблем світу на які може вплинути підприємство.

Список літератури:

1. Білан, О. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку підприємств регіону. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2016. № 21. С. 40-46. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/24407/1/%d0%91%d1%96%d0%bb%d0%b0%bd%20%d0%9e.pdf> (дата звернення: 16.04.2022)
2. Карпенко О.О., Мандзюк Н.К. Соціальна відповідальність як чинники економічного розвитку вітчизняних підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. №4 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/7.pdf (дата звернення: 16.04.2022)
3. ISO 26000 Social Responsibility URL: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ІТ-СФЕРІ

ІТ-технології є відносно молодого галуззю на ринку України, однак не дивлячись на багатовіковий досвід в нашій країні набрала великих оборотів, що в свою чергу призвело до появи нових та оновлення видів діяльності існуючих суб'єктів господарювання, а також створення значної кількості нових підприємств ІТ-сфери та появи нових спеціалістів в даному напрямку.

Однак, вважаючи той факт, що ІТ-індустрія щороку стабільно зростає, нарощує обсяги своєї діяльності та податкових пільг, зі своєї сторони податківці постійно націлені на пошук можливості якомога більше зібрати із даної галузі податків. Беручи за основу, те що основну частину витрат підприємств даної галузі займають саме податки, то важливим фактором є правильний вибір системи оподаткування. Відповідно до податкового законодавства України є ряд положень, в яких чітко зазначено умови застосування податкової пільги для підприємств ІТ-сфери, однак виникає сумнівне питання щодо використання ПДВ-пільги. Відсутність чіткого тлумачення операцій пов'язаних із інформаційними технологіями, причиняє труднощі у відображенні господарських операцій у бухгалтерському обліку та оподаткуванні зазначених операцій [1, с. 87-94].

Згідно Податкового кодексу України, податкове планування та адміністрування для ІТ-бізнесу визначається на тих засадах оподаткування що і для інших підприємств. Зокрема законодавством визначено дві системи оподаткування, кожна з яких платник обирає самостійно це загальна та спрощена система оподаткування. Суб'єкти господарювання ІТ-індустрії можуть бути на будь-якій із цих двох форм. Тому варто навести порівняльну таблицю із застосування даних систем оподаткування.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика застосування загальної та спрощеної систем оподаткування для суб'єктів господарювання ІТ-сфери

Критерії	Загальна система оподаткування	Спрощена система оподаткування	
		II група	III група
Вид особи	Юр. Особи/ФОП	ФОП(самозайнята особа)	ФОП та юр. особ.
Об'єкт оподаткування	прибуток	Мін. ЗП	Отриманий дохід
Ставка оподаткування	18%	20%	3% з ПДВ 5% без ПДВ
Види діяльності	Без обмежень	Заборонені види діяльності для спрощенців наведені в п.291.5 ПКУ	
Обсяг доходів		5,421 млн. грн.	7,585 млн. грн.
Кількість працівників		10	Без обмежень
ЄСВ «за себе» «ФОП»	22% від Мін. ЗП.		
Облік доходів	За правилами П(С)БО/МСБО/МСФЗ	Книга обліку доходів	Книга обліку доходів (не платники ПДВ)/Книга обліку доходів (платник ПДВ)
Податковий агент	ПДФО, ВЗ, ЄСВ за робітників; Податок на репатріацію	-	ПДФО, ВЗ, ЄСВ за робітників

Джерело: складено автором на основі [2].

Зокрема 14 грудня 2021 року було ухвалено законопроект Дія City що створює умови ведення бізнесу в Україні, які повністю трансформують галузь. Даний проект передбачає введення найсприятливішої податкової системи для розвитку ІТ-галузі. Це низькі податки, ефективне законодавство, зрозуміла модель відносин з працівниками, відсутність ризиків неправомірного тиску з боку держави. А також найголовніше це передумови для світових ІТ-гігантів відкривати свої офіси в Україні.

Зокрема даний режим застосовується до підприємств які відповідають таким вимогам: бути зареєстрованим в Україні; надавати одну або декілька видів ІТ-послуг, що передбачені ЗУ «Про стимулювання розвитку цифрової економіки України; понад 90% його загального доходу має складати дохід від ІТ-послуг; середній дохід на одну найняту фізичну особу має складати не менше 1200 євро на місяць [3, с. 1-8].

Також передбачено функціонування підприємств ІТ-сфери та можливість вибору умов: є можливість обирати який платіжний документ обирати, це або податок на виведений капітал у вигляді 9%, або податок на прибуток 18%; податки для штатних працівників ІТ-компаній будуть наступні (ПДФО – 5%, ЄСВ – 22% та ВЗ – 1,5%).

Вищезазначені умови Дія City спрямовані в першу чергу на розвиток інвестицій. Вони дадуть можливість українським ІТ-компаніям легше залучати іноземні інвестиції. Зокрема у законопроекті зазначаються наступні умови для стимулювання інвестицій:

- 0% податку на дохід від реалізації фізичною особою частки в компанії резидента Дія City, якщо вона володіла часткою більше ніж 1 рік;
- податкова знижка (із податку на доходи фізичних осіб) на суму інвестицій в українські стартапи. Розмір знижки залежатиме від суми угоди.

Крім вибору режиму оподаткування, резидент «Дія City» має вибір форми залучення фізичних осіб: як працівника – на підставі укладення трудового контракту; і як гіг-спеціаліста – на підставі гіг-контракту, що є цивільно правовим договором, однак передбачає деякі із положень трудового договору; як ФОП – у межах лімітів;

Однак гіг- спеціаліст не потребує принаймні реєстрації як ФОП. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений гіг-спеціалістом в будь-якому із випадків належить «Дія City», який виступає замовником. «Дія City» у своїй діяльності обмежує роботу резидентів із ФОП, витрати на яких не можуть перевищувати 50% від обороту у 2024 році та 20% у 2025 році. На разі у 2022-2023 роках обмеження не застосовуються по тій причині, що ФОП перебувають на перехідному етапі до трудових чи гіг-контрактів. Якщо співпраця із ФОП продовжуватиметься, він зобов'язаний буде сплачувати 9% податку на виведений капітал, або 18% з чистого прибутку на виплати, що виплачуються на користь ФОП [4, с. 1-2].

Отже, провівши коротке дослідження, можна дійти висновку, що стимулювати ІТ-індустрію в Україні необхідно шляхом податкової оптимізації, а не збільшенням податкового навантаження. Створення технопарку «Дія City» є правильним рішенням, але для того щоб дана модель була дієвою в пергу чергу потрібно не тільки регулювати податки, а також змінювати повний цикл розвитку ІТ-індустрії. У підсумку слід зазначити, що на сьогодні в умовах НТП той, хто володіє новітніми технологіями, займає передові позиції в своїй галузі та отримує прибуток, саме тій компанії існує тенденція до збільшення витрат на дослідження та розробки та необхідність стимулювання ІТ-сфери шляхом податкової оптимізації.

Список літератури:

1. Шацкова Л.П., Парнас Д.О. Особливості оподаткування суб'єктів господарювання в ІТ-індустрії. *Економіка*. 2020. №6. С. 87-94. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2020/No6/87.pdf>
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 275 -VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 05.04.2022).
3. Дзуліт З.П., Романюк А.О. Тенденції та перспективи удосконалення системи оподаткування галузі інформаційних технологій в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. С. 1-8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/5.pdf (дата звернення 03.04.2022).
4. Монастирський В.І. «Дія Сіті» для ІТ-компаній. *Юридична газета*. 2022. С. 1-2. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/-diya-siti-dlya-itkompaniy-.html> (дата звернення 04.04.2022).

НАУКОВИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА СТРУКТУРИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Фінанси суб'єктів господарювання є базою фінансової системи, оскільки саме на цьому етапі утворюється основні джерела фінансових ресурсів – це валовий внутрішній продукт та національний продукт. Завдяки бюджету та позабюджетним фондам фінанси суб'єктів господарювання забезпечують формування фінансових ресурсів держави на макроекономічному рівні. У свою чергу це показує те, що саме тому від стану цих фінансів залежить фінансова стійкість держави та можливість задоволення потреб суспільства.

Сучасні умови розвитку економіки вимагають перегляду точки зору на вихідні відносини, які будуть забезпечувати об'єктивний характер існування фінансового механізму, і це призведе до певної необхідності уточнення методологічних підходів до поняття «фінансовий механізм суб'єктів господарювання». Щоб краще зрозуміти поняття «фінансовий механізм суб'єктів господарювання» варто приділяти увагу думкам різних економістів та фінансистів, що наприкінці допоможе правильно сформулювати повну картину сутності фінансового механізму. Вчені вважали, що при розкритті сутності та структури фінансового механізму можна обґрунтувати процес його виникнення як наслідок дії економічних законів у суспільстві (табл.1).

Таблиця 1

Методичні підходи щодо визначення сутності фінансового механізму як елементу суб'єктів господарювання

Автор	Визначення
Базилевич В.Д., Баластрик Л.О.,	Сукупність економіко-організаційних та правових форм і методів управління фінансовою діяльністю держави у процесі створення та використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення потреб державних структур, господарських суб'єктів і населення [1, с. 18-19]
Федосов В.М., Огородник С.Я., Суторміна В.М.	Сукупність економіко-організаційних та правових форм і методів управління фінансовою діяльністю держави, які функціонують у процесі формування, розподілу й використання цільових централізованих і децентралізованих фондів грошових ресурсів для задоволення потреб суспільства [2, с. 6-8]

Також на думку М.І. Крупка, вітчизняного вченого, можна зазначити, що фінансовий механізм розглядається також і з точки зору його впливу на економічний і соціальний розвиток суспільства чи окремого підприємства. На думку інших авторів, існування фінансового механізму обумовлюється необхідністю прояву єдності фінансових відносин і грошового капіталу/фінансових ресурсів.

Наступний підхід показує, що виникнення фінансового механізму відбувається внаслідок існування базисних та надбудовних відносин та необхідності їх узгодження в конкретній економічній дійсності (табл. 2).

Методичні підходи щодо визначення сутності фінансів суб'єктів господарювання

Автор	Визначення
Дробозіна О. Л.	Система встановлених державою форм, видів і методів організації фінансових відносин [3, с. 90-91]
Засць Н. Є., Бондар Т. Є.	Найважливіша складова господарського механізму; сукупність методів та форм, інструментів і важелів впливу на економічний і соціальний розвиток суспільства в процесі здійснення розподільчих і перерозподільчих відносин [4, с. 142]
Львовчкін С. В.	Сукупність методів фінансового впливу на соціально-економічний розвиток і систему фінансових індикаторів та фінансових інструментів, які дають змогу оцінити цей вплив [5, с. 32]
Опарін В. М., Романенко О. Р., Огородник С. Я.,	Сукупність фінансових методів і форм, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства [6, с. 25; 7 с. 28]
Аранчій В. І.	Сукупність форм і методів формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення фінансової діяльності підприємства [8, с. 35]
Юрій С. І.	Сукупність фінансових форм, методів та важелів, за допомогою яких забезпечується процес суспільного відтворення через формування та використання доходів та фондів грошових засобів, можливих завдяки розподільчій функції фінансів [9, с. 20]

Варто зазначити, що наведені визначення відображають як зовнішню, так і внутрішню дію функціонування фінансів суб'єктів господарювання та характеризують фінанси підприємств як вирішальний фактор впливу апарату управління на економічний стан підприємства, тобто фінансовий механізм у даному контексті розглядається як організаційна складова.

Отже, на сучасному етапі економічного розвитку забезпечення досягнення всіх цілей суб'єктів господарювання, вирішення всіх їх проблем, залежить в першу чергу від добре відпрацьованого функціонування фінансового механізму.

Список літератури:

1. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси: навч. посіб.: заг. ред. В. Д. Базилевич. К.: Атіка, 2002. 368 с.
2. Федосов В. М., Огородник С. Я., Сутормина В. Н. Государственные финансы: учеб. пособ. К.: Лыбидь, 1991. 276 с.
3. Дробозина Л.А. Финансы. Денежное обращение. Кредит: учебник для вузов. Под ред. Л.А. Дробозиной. М.: Финансы, ЮНИТИ. 1997. 479 с.
4. Заяц Н.Е., Лысенко М.К., Бондарь Т.Е. Теория финансов: учебн. пособ. 2-е изд., стереотип. Мн.: Выш. шк., 1998. 265 с
5. Артрус М. М. Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки. *Фінанси України*. 2005. №5. С. 54-59.
6. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посіб. 2- ге вид., доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2001. 241 с.
7. Романенко О. Р., Огородник С. Я., Зязюн М. С. Фінанси : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. К.: КНЕУ, 1999.
8. Аранчій В. І. Фінанси підприємств : навч. посіб. К.: Професіонал, 2004. 304 с.
9. Юрій С. І. Фінанси: вишкіл студії: навч. посіб. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 357 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМУ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

Важливість розв'язання проблем пошуку резервів економії, зростання прибутку й рентабельності за умови усунення або зниження ризиків зумовлює необхідність удосконалення організації і методики комплексного економічного аналізу та контролю, здатних забезпечити належний рівень конкурентоспроможності підприємств. В умовах постійного дисбалансу ринкової кон'юнктури керівництво суб'єктів господарювання потребує достатньої інформації про стан як внутрішніх чинників, так і зовнішнього середовища (попит на товари, цінову політику конкурентів, загальноекономічні та соціальні тенденції). Важливість розв'язання проблем пошуку резервів економії, зростання прибутку й рентабельності за умови усунення або зниження ризиків зумовлює необхідність удосконалення організації і методики комплексного економічного аналізу та контролю, здатних забезпечити належний рівень конкурентоспроможності підприємств.

В силу критичного аналізу існуючих методологічних підходів до оцінки конкурентоспроможності на основі оцінки конкурентних переваг, враховуючи необхідність точності та актуальності розрахунків, ми пропонуємо алгоритм оцінювання конкурентних переваг торговельного підприємства на основі структурно-логічної послідовності системи забезпечення та розрахунку інтегрального показника рівня його конкурентоспроможності [1; 2].

Відтворення фінансових ресурсів на основі процесного підходу розглядаємо як безперервне нагромадження оборотних коштів, значна величина яких є засобом формування товарних запасів на торговельному підприємстві. Через відтворення фінансових ресурсів відображається ефективність використання товарних запасів і визначення їх оптимального рівня, а конкурентними перевагами при цьому виступають рівномірність надходження товарів на підприємство, середня тривалість одного обороту, рівень товарних запасів на одиницю товарообороту, мінімізація витрат, оптимізація обсягів і строків замовлення, збалансованість показників плану формування товарних запасів та плану товарообороту. Зростання обсягу товарообороту формує таку важливу конкурентну перевагу як зниження частки витрат обігу у роздрібній ціні товарів, які пов'язані з формуванням і утриманням матеріально-технічної бази торговельного підприємства. Показник маневреності власного капіталу можна типізувати, оцінивши збільшення ступеня мобільності оборотних коштів та зменшення зовнішніх запозичень і витрат на їх формування [4].

Конкурентною перевагою, що забезпечує соціальну ефективність торговельної діяльності, є покращення умов праці, відповідність обсягів та структури товарних запасів вимогам споживчого попиту, якості торговельного обслуговування, що є умовою забезпечення конкурентоспроможності. Важливою конкурентною перевагою торговельного підприємства, що забезпечує постійність та ритмічність товарної реалізації, є рентабельність товарних груп і окремих товарних позицій, а також асортиментна структура товарообороту. Діапазон коефіцієнтів стабільності для підприємств, що відібрані, мають тенденцію до збільшення, що доводить ефективність закупівель, поставок та запасів необхідного обсягу та якості. В результаті оцінки стратегічної проєкції ефективність підприємства визначається властивістю, яка відображає реальну капіталізацію.

Прогноз оцінки запропонованого нами розвитку та вдосконалення слід розглядати в системі конкурентоспроможності підприємств як такої, що інтегрує інші підсистеми та визначає ефективність їх формування та використання. Адже конкурентні позиції

комерційних установ залежать від здатності забезпечити доступність продукції для споживачів та якості логістичних послуг. Отже, у цьому прогнозі ми виділили продуктивність праці, оборот кадрів, рентабельність витрат на персонал, віддачу витрат на персонал, коефіцієнт авансового обороту над вартістю одиниці роботи, вартість одиниці роботи, рівень задоволеності працівників умовами праці, збільшення середньої заробітна плата [3].

Такий методичний підхід має декілька переваг: відрізняється логічністю, що робить його доступним інструментом аналізу; враховує галузеву специфіку функціонування торговельних підприємств за допомогою відібраних фінансових і нефінансових показників, що підвищує точність розрахунків. Апробація цієї методики на основі управлінської звітності торговельних підприємств за період 2007-2013 рр. підтверджує її адекватність, а регулярний моніторинг їх діяльності дає змогу виявити основні тенденції розвитку підприємств та заздалегідь відреагувати на негативні симптоми.

Список літератури:

1. Grigoraş-Ichim C.E., Cosmulese C.G., Savchuk D. & Zhavoronok A. Shaping the perception and vision of economic operators from the Romania – Ukraine – Moldova border area on interim financial reporting. *Economic Annals-XXI*. 2018. 173(9-10). P. 60-67. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V173-10>
2. Viknianska A., Kharynovych-Yavorska D., Sahaidak M., Zhavoronok A., & Filippov V. Methodological approach to economic analysis and control of enterprises under conditions of economic systems transformation. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2021. 4. P. 150-157. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2021-4/150>
3. Grosu V., Kholiavko N., Zhavoronok A., Zlati M.L. & Cosmulese C.G. Conceptualization of model of financial management in romanian agriculture. *Economic Annals-XXI*. 2021. 191(7-8(1)). P. 54-66. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V191-05>
4. Dubyna M., Kholiavko N., Zhavoronok A., Safonov Yu., Krylov D., Tochylyna Yu. The ICT sector in economic development of the countries of Eastern Europe: a comparative analysis. *WSEAS Transactions on Business and Economics*. 2022. 19. P. 169-185. DOI: <https://doi.org/10.37394/23207.2022.19.18>

Шотропа Л.І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Корбутяк А.Г.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

РОЛЬ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ПРОЕКТАМИ

В умовах динамічного розвитку суб'єктів господарювання необхідний сучасний підхід до управління, підвищення ефективності бізнесу та підвищення конкурентоспроможності. Управління проектами є однією з ключових складових менеджменту, оскільки реалізація бізнес-проектів дозволяє досягти різних цілей діяльності підприємств. Важлива роль бізнес-проектів чітко визначається ефективністю заходів та необхідністю їх досягнення. Бізнес-проекування є ефективним інструментом управління та розвитку суб'єктів господарювання, оскільки визначає бізнес-цілі, стратегії, заходи та умови їх досягнення. Одним з найефективніших інструментів управління бізнесом є бізнес-планування, яке відіграє все більшу роль у сучасному управлінні. Технологія бізнес-планування включає механізм пошуку оптимального управлінського рішення на основі внутрішнього екологічного потенціалу підприємства та зовнішніх екологічних можливостей.

Бізнес-планування слід розглядати як механізм інтеграції функцій управління для створення стратегічно керованого підприємства, що, у свою чергу, потребує тісного взаємозв'язку між стратегічним та оперативним плануванням. Компанія впроваджує елементи бізнес-планування та стратегічного планування [1].

Загальноприйнятим документом у процесі бізнес-планування є бізнес-план, який використовується як інструмент управління.

Під бізнес-планом також розуміють загальноприйняту форму ділових пропозицій і проектів у світовій економічній практиці, яка дає повну інформацію про виробничу, збутову та фінансову діяльність організації, а також оцінює перспективи, умови та форми співпраці на балансовій основі. Відмінності бізнес-планування від внутрішньогосподарського (корпоративного) планування: по-перше, бізнес-планування об'єднує не всі цілі підприємства, а лише одну, що визначає зміст бізнес-проекту; по-друге, розробляються бізнес-плани для інноваційних проектів, є певні терміни їх реалізації, після чого робота над цим бізнес-проектом завершується; по-третє, основною метою бізнес-плану є отримання необхідних коштів для розробки та реалізації інноваційного (інвестиційного) проекту на підприємстві (бізнес-плани необхідні для зовнішніх інвесторів та кредиторів); По-четверте, бізнес-плани розробляються під безпосереднім керівництвом і за особистої участі керівника підприємства, що забезпечує найкращу організацію бізнес-проекту в майбутньому [2].

Таким чином, на відміну від вітчизняних виробничих планів, бізнес-план спрямований на доопрацювання та деталізацію процесу реалізації компанії, а не на визначення цільових показників компанії. Тому підприємство може мати одночасно кілька бізнес-планів для розробки та реалізації (залежно від кількості бізнес-проектів) або один бізнес-план може бути включено до кількох підприємств (якщо проект об'єднує кілька підприємств).

Розглядаючи бізнес-планування як складову системи управління підприємством, можна виділити три основні сфери застосування його управлінських рішень:

- управління поточною діяльністю та розвитком підприємства;
- управління змінами на підприємстві;
- управління специфічними разовими завданнями в діяльності підприємства.

Для управління поточною діяльністю та розвитком підприємства використовується корпоративний бізнес-план, який також можна назвати менеджером, оскільки він задовольняє потреби управління підприємством. Основною функцією такого бізнес-плану є внутрішня, що включає його використання як інструменту стратегічного планування та управління підприємством, як механізму аналізу, моніторингу та оцінки його діяльності.

Динамічний розвиток підприємства можливий лише шляхом створення спеціального механізму управління змінами, частиною якого є розробка бізнес-планів проектів. Бізнес-план проекту, на відміну від корпоративного бізнес-плану, в основному спрямований на реалізацію зовнішніх функцій і певною мірою є документом характеру «реклами», основною метою якого є ефективне представлення бізнес-проекту до аудиторії та потенційних зовнішніх учасників. Тобто бізнес-план проекту дозволяє сформулювати бізнес-ідею, донести план реалізації цієї ідеї до всіх зацікавлених сторін [3].

Практичне значення для розвитку підприємства має розробка та обґрунтування інвестиційних бізнес-проектів. Зазвичай це проекти, основною метою яких є інвестування в різні сфери діяльності з метою отримання прибутку.

Існують бізнес-плани для великих інвестиційних проектів (спрямовані на пошук зовнішніх джерел фінансування на внутрішньому та зовнішньому ринках капіталу) та бізнес-плани для місцевого населення та інвестиційні проекти (спрямовані на вирішення певного завдання в загальному плані управління підприємством - розробка план реалізації конкретного проекту). економічна оцінка ефективності інвестування в проект). Також іноді в процесі управління бізнесом є завдання, спеціально підготовлені для одноразових управлінських рішень. з бізнес-планом, одноразовою фінансовою операцією з продажу бізнесу або його частини, планом фінансового оздоровлення планом трансформації бізнесу та інноваційного розвитку, впровадженням великих комерційних угод, тощо. Таким чином виділяють три види бізнес-планів, які використовуються в процесі планування:

- корпоративні (менеджери) бізнес-плани – використовуються для управління поточною діяльністю та розвитком підприємства;

- бізнес-плани проектів – спрямовані на планування та управління проектами, що реалізуються на підприємстві, а також використовуються для управління змінами на підприємстві;

- цільові бізнес-плани, які спрямовані на прийняття індивідуальних бізнес-рішень, вони використовуються для виконання одноразових завдань, покладених на підприємство [4].

Таким чином, одним із основних елементів бізнес-проекткування є бізнес планування, яке є самостійним інструментом внутрішнього планування. Управління бізнес-проектами стратегічного плану, інструментом ділового планування (відносин з іншими організаціями) і результатом дослідження й обґрунтування конкретного напрямку діяльності та стратегічного розвитку підприємств. Тому бізнес-планування є необхідним і обов'язковим елементом у житті кожного підприємства.

Список літератури:

1. Сутність бізнес-планування та призначення бізнес-плану. URL: <https://buklib.net/books/29678/>
2. Бізнес-планування на підприємстві. URL: https://pidru4niki.com/86745/finans/biznes-planuvannya_pidpriyemstvi
3. С. О. Діденко, Б. С. Нянчур. Бізнес планування та його роль у стратегічному управлінні підприємством. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2016/19.pdf
4. Сучасний стан бізнес-планування в Україні. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/174.pdf>

Шутак А.А.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Юрій Е.О.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Структура капіталу – це співвідношення всіх форм власних і запозичених грошових коштів, що використовуються підприємством з метою фінансування активів.

Структура капіталу відіграє провідну роль у формуванні ринкової вартості підприємства. Цей зв'язок опосередковується показником середньозваженої вартості капіталу.

Структура капіталу є чинником, який безпосередньо впливає на фінансовий стан підприємства – його платоспроможність і ліквідність, величину доходу, рентабельність діяльності. Оцінка структури джерел коштів підприємства проводиться як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами бухгалтерської інформації.

Криза як фаза життєвого (ділового) циклу уособлює крайній ступінь загострення суперечностей у розвитку господарюючого суб'єкта та переломний момент у процесах його трансформації як соціально-економічної системи.

Необхідність застосування антикризових технологій в організаціях, що знаходяться на різних стадіях життєвого циклу, зумовлена наявністю жорсткої конкуренції, нестабільністю фінансової системи країни і швидко змінюється кон'юнктурою ринку.

Антикризові заходи зачіпають три найважливіших процесу функціонування організації: формування, використання і відтворення капіталу. Максимальний синергетичний ефект управління першим, другим і третім знаходить своє відображення у найкращій (з погляду оптимальності) структурі капіталу конкретного підприємства у відомий момент часу. Інструментарій такого перетворення є невід'ємною частиною антикризового управління як системи реагування на «сигнали» зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства.

Разом з тим, йому властиві такі недоліки:

1. Обмеженість обсягу залучення, а відповідно, і можливостей суттєвого розширення операційної та інвестиційної діяльності підприємства.

2. Висока вартість у порівнянні з альтернативними позиковими джерелами формування капіталу.

3. Невикористана можливість приросту коефіцієнта рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позикових фінансових коштів, оскільки без такого залучення неможливо забезпечити перевищення коефіцієнта фінансової рентабельності діяльності підприємства над економічною.

Отже, фірма, що використовує тільки власний капітал, має найвищу фінансову стійкість, але обмежує темпи свого розвитку та не використовує фінансові можливості приросту прибутку на вкладений капітал.

Позиковий капітал характеризується такими позитивними особливостями:

1) достатньо широкими можливостями залучення, особливо при високому кредитному рейтингу підприємства, наявності залогов або гарантії поручителя;

2) забезпеченням росту фінансового потенціалу підприємства у разі необхідності суттєвого розширення його активів і зростання темпів росту обсягу його господарської діяльності.

Водночас використання позикового капіталу має такі недоліки:

1. Генерує найбільш небезпечні фінансові ризики в господарській діяльності підприємства – ризик зниження фінансової стійкості та втрати платоспроможності.

2. Активи, сформовані за рахунок позикового капіталу, генерують меншу (при інших рівних умовах) норму прибутку, яка знижується на суму виплачуваного позикового проценту в усіх його формах.

3. Висока залежність вартості позикового капіталу від коливань кон'юнктури фінансового ринку.

При визначенні оптимальної структури капіталу слід враховувати, що головною метою діяльності будь-якого підприємства є максимізація прибутку в довгостроковому періоді. Ця мета, зазвичай, конфліктує з іншим важливим завданням – мінімізацією фінансових ризиків, тобто ризиків, пов'язаних з фінансуванням підприємства. Отже, оптимальною буде така структура капіталу підприємства, за якої досягається оптимальне співвідношення між ризиком структури капіталу та рентабельністю власного капіталу, наслідком чого буде максимізація ринкової вартості підприємства і його корпоративних прав.

Список літератури:

1. Управління структурою капіталу підприємства
URL: https://pidru4niki.com/1405092340758/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/upravlinnya_strukturoyu_kapitalu_pidpriemstva

2. Управління структурою капіталу підприємства // *Науковий вісник Ужгородського національного університету* 2018. №19 С. 14-18.

URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/19_1_2018ua/5.pdf

2. Структура капіталу підприємства в умовах економічної кризи // *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2014. № 3 (65). С. 192-198

URL: <http://www.journal.puet.edu.ua/index.php/nven/article/viewFile/1789/1842>

СЕКЦІЯ III. ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Аксентюк Ю.К.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Олексин А.Г.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНИМИ КРЕДИТАМИ БАНКУ

Управління банківським кредитуванням є одним з основних напрямків дослідження в банківських установах, оскільки кредитування є і залишається переважною економічною функцією банків.

У зв'язку з цим слід зазначити, що велика заборгованість у кредитному портфелі банків може призвести не лише до фінансових втрат, а й до погіршення іміджу банків, для яких проблема погашення прострочених кредитів є найбільш гострою. Як правило, у структурі банківських операцій кредит становить близько 70%, що характеризується високою концентрацією як доходу, так і ризику [1].

Причини безнадійної заборгованості можна розділити на зовнішні та внутрішні.

Зовнішні (макроекономічні) фактори:

- загальний фінансово-економічний стан країни та регіону, в яких діє банк.
- передбачений у національній системі рівень захисту економічних інтересів банківської системи та кожного окремого банку;
- діюча система оподаткування та ставка податку;
- середній рівень кредитування позичальників;
- інші зовнішні чинники, у тому числі форс-мажорні обставини (зокрема, непогашення державного боргу).

Усі ці фактори визначають макроекономічну складову ризику неповернення кредитів, а отже, регіональну складову частини минулого боргу.

Внутрішні фактори проблемної заборгованості пов'язані з діяльністю банку:

- система кваліфікації та перепідготовки персоналу;
- неповна та недостовірна інформація про позичальника;
- недостатнє врахування та розроблення кредитної політики банку;
- погана кредитоспроможність позичальника;
- помилки в структурі кредиту (за терміном, сумою, відсотками);
- ігнорування інтересів банку в кредитному договорі;
- помилки в оцінці забезпечення кредиту;
- недостатній рівень контролю за позичальником після надання кредиту;
- збільшити посадові повноваження працівників банку.

Непрацюючі кредити є однією з головних перешкод на шляху відновлення кредитів в Україні. У світі, серед іншого, зазвичай його скасовують шляхом безкоштовної реструктуризації позасудової заборгованості, при якій змінюються умови кредитування, щоб боржник міг відновити платоспроможність.

Стратегія списання безнадійних боргів з резервного капіталу може застосовуватися тоді, коли у банку немає ніякої надії на погашення цього кредиту. У вітчизняній економіці використання цієї стратегії обмежується нечіткістю правил банківської політики у сфері формування резервів та оподаткування суми резервів, що використовуються для покриття безнадійних боргів терміном коротше за 360 днів. Класифікація стратегій та методів проблемного кредитного управління може бути використана при розробці та реалізації банківської політики у сфері вирішення проблемних кредитів.

Якщо заборгованість реструктуризується за загальними правилами, це заощаджує час і ресурси в судовому процесі. Закон про фінансову реструктуризацію створив подібний механізм в Україні.

Безкоштовний інструмент реструктуризації дозволяє банкам і позичальникам узгоджувати нові умови кредитування, що дозволить компанії продовжити повноцінну роботу [2].

Ця практика набула поширення в країнах Азії з 1990-х років. Він поєднує лондонський підхід та принципи (London Approach) та INSOL11. Потребу в реструктуризації кредитів в Україні загострила криза 2008 року, яка загострилася за два роки.

Згідно з діагностикою НБУ, частка проблемних кредитів у портфелі банку становить близько 53%. 19.10.2016 набрав чинності Закон України № 1414-VIII «Про фінансову реструктуризацію», яким створено механізми для задоволення цієї потреби.

Це результат консенсусу учасників фінансового ринку та Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, експертів МВФ та найкращого світового досвіду. Закон не визначає параметри планів реструктуризації, процентні ставки чи розмір боргу, що підлягає реструктуризації, залишаючи ці питання повністю на розгляд кредиторів та позичальників [3].

Отже, вагоме зростання заборгованостей є поганим явищем для банків, адже це впливає в першу чергу на ліквідність банків, а якщо банк не буде ліквідним, та є велика ймовірність що банк може стати банкрутом. А наявність у банку проблемних кредитів вимагає від нього формування великих резервів.

Тому ефективна організація управління проблемними кредитами в українських банках на сьогоднішній день має особливе значення, що потребує розробки нових підходів до оцінки проблемних кредитів та визначення кредитоспроможності позичальника.

Список літератури:

1. Зайцева І.Ю. Управління проблемними кредитами банків. Серія «Менеджмент і маркетинг» 2019р. Випуск 68. URL: http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/2809/1/VETP_2019_68_199_207.pdf
2. Миколишин М.М. Білокриницька М.С. Кравчук В.І Вплив проблемної заборгованості на платоспроможність банківської системи України. Серія «Класичний приватний університет» 2018р. Випуск 6. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/84.pdf
3. ЛАРІОНОВА К.Л., ГОМЕНЮК І.В. Формування системи управління проблемними кредитами. Серія «Економічні науки» 2017р. Випуск 5. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/pdfbase/2017/2017_5/jrn/pdf/43.pdf

Зубик І.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Олексин А.Г.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

В умовах війни, економічної нестабільності, інфляції, бюджетного дефіциту головним у роботі банку стає постає питання якісного управління, яке насамперед залежить від кваліфікації банківських працівників, їхніх знань і досвіду, а також має базуватись на передових світових стандартах, розробки стратегії діяльності, застосування найбільш раціональних систем управління в умовах підвищеного ризику.

Банківський менеджмент має певну специфіку, обумовлену характером та особливостями здійснення банківських операцій. Банки як підприємства особливого роду в

економіці здійснюють різноманітні фінансові операції, пов'язані з рухом грошових потоків в економіці, а також є провідниками монетарної політики держави. Це накладає певні обмеження на банківську діяльність. Банківська діяльність – це особливий вид підприємницької діяльності, пов'язаний із підвищенням ризиком. Це зумовлено тим, що банки розпоряджаються громадським капіталом і повинні нести відповідальність перед власниками за забезпечення збереження грошових коштів. Завдання банківського менеджменту:

- максимальне задоволення потреб клієнтів у структурі та якості запропонованих банком операцій та послуг;
- забезпечення конкурентоспроможності банку у ринковій середовищі;
- забезпечення умов для нарощування власного капіталу банку;
- наявність адекватних систем контролю за рівнем банківських ризиків;
- створення ефективної організаційної структури банку;
- організація роботи систем контролю, аудиту, безпеки, інформаційних та інших систем, що забезпечують життєдіяльність банку;
- створення умов для набору кваліфікованих кадрів та повної реалізації їх потенційних можливостей;
- створення систем підготовки, перепідготовки та розстановки кадрів;
- забезпечення умов для здійснення послідовного та ефективного управління банком;
- створення соціальних умов для роботи персоналу банку [4].

Банківська система є кровоносною системою економіки. Перш за все, банки забезпечують платежі фізичним і юридичним особам. По-друге, вільні кошти бізнесу та значна частка заощаджень населення зберігаються на рахунках у банках. Ці кошти банки використовують для кредитування. Злагоджена і безперебійна робота банків в умовах війни є важливішою, ніж у мирний час.

Саме тому з початку збройної агресії Росії Національний банк України створює умови для належної роботи банків у надскладних умовах. Антикризові рішення регулятора ґрунтуються на трьох ключових принципах:

1) Захист інтересів клієнтів банків, перш за все вкладників. Вони мають зберігати доступ до власних та кредитних коштів, платежів і переказів;

2) Підтримання діяльності банків та їх ліквідності. Негативний тимчасовий вплив бойових дій на показники діяльності банків не має призводити до визнання найбільш постраждалих з них неплатоспроможними. Такі фінансові установи за потреби матимуть час на відновлення фінансової стійкості після припинення воєнного стану;

3) Чесне відображення реального фінансового стану банків. Якими б не були збитки за результатами війни, їх не можна приховувати шляхом «прикрашання» звітності. Дуже важливо бачити справжню картину. Без цього складно буде впровадити ефективний план оздоровлення банківської системи після завершення війни.

Те, що майже через три тижні після початку повномасштабної війни банківська система продовжує працювати, – це перше вагоме досягнення. Дії банків були ефективними та злагодженими. Вони зробили все, аби продовжувати діяльність. Коли робота відділень банків є неможливою, забезпечується проведення безготівкових та онлайн-операцій. Крім того, банки значно знизили комісії за свої послуги. Населення та підприємства можуть безперешкодно сплачувати за товари й послуги. Більшість магазинів та заправних станцій приймають безготівкові платежі.

У поточних умовах далеко не всі позичальники спроможні обслуговувати позики. Нині банки запровадили «кредитні канікули»: клієнтам дозволено тимчасово не сплачувати за кредитами. Законом скасовані штрафні санкції за прострочення виконання кредитних зобов'язань у період дії воєнного стану. НБУ вітає такі кроки назустріч тим, хто має потребу в кредитних канікулах [1].

Непередбачуваність сценаріїв війни не дає змоги точно оцінити, яка частка клієнтів зможе повернутися до нормального обслуговування кредитів. Зрозуміло лише, що втрати для банків будуть суттєвими. Війна вплинула і на кредитування. У перші дні війни населення активно використовувало доступні кредитні лінії. Однак у березні портфель кредитів

фізичним особам почав скорочуватися. Бойові дії загальмували й видачу нових позик бізнесу – за період із 24 лютого портфель кредитів бізнесу залишився практично незмінним. Банки готові продовжувати кредитування критично значимих в умовах воєнного стану секторів та підприємств. Вони й надалі активно користуватимуться державними програми підтримки, зокрема портфельними гарантіями та компенсацією процентів за програмою «5-7-9%». Але з огляду на зниження економічної активності скорочення кредитного портфеля є неминучим. Скорочення кредитування, недоотримання доходів та втрати частини кредитного портфеля знизять капітал банків. Проте банки продовжать працювати навіть, якщо їхні показники достатності капіталу будуть меншими за встановлені нормативи [2].

Голова правління Райффайзен Банку, экс-перший заступник голови НБУ Олександр Писарук в інтерв'ю для агентства «Інтерфакс-Україна» таким чином описав роботу банківської системи та рішення НБУ під час війни:

«Банківська система і ми, як один із системних банків, підготувалися краще до цієї жахливої війни, ніж раніше. Якщо ви банківську систему-2022 порівняєте із банківською системою, яка була в 2014 році, — це ж просто небо і земля. Як українська армія Це дозволило нам пройти COVID-19 спокійно, а він дозволив нам підготуватися до війни з точки зору технологічності, гнучкості, діджитальності і банківської системи» [3].

Вже після завершення війни фінансові установи матимуть достатній час, аби привести свою діяльність у норму та знову сформувавши запас капіталу. НБУ максимально спростив вимоги до поточної роботи банків та відмовився від упровадження нових регуляторних вимог. Скасовано регулярну оцінку стійкості, відтерміновано вимоги до капіталу під ринковий ризик, не активуватимуться буфери капіталу. Водночас НБУ переконаний у тому, що навіть у найскладніших обставинах важливо розуміти справжній стан банків. Тож регулятор очікує, що банки належним чином відображатимуть якість активів.

Отже, ефективна робота банку в сучасних умовах неможлива без розробки стратегії його діяльності, застосування найбільш раціональних систем управління в умовах підвищеного ризику та обмеження його діяльності з урахуванням специфіки фінансового ринку та законодавства, що постійно змінюється, а прозорість, ефективність та стійкість банківської системи – це те надбання останніх років, яке нині дає змогу утримувати міцні позиції України на "фінансовому фронті".

Список літератури:

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [Електронний ресурс]. від 15.03.2022р. №2120-IX – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.
2. Постанова «Про надання фінансової державної підтримки» [Електронний ресурс]. від 24.04.2020р. № 28. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text>
3. Писарук О. «Українська банківська система, як і армія, у 2014-му і в 2022-му - це як небо і земля» [Інтерв'ю голови правління українського Райффайзен Банку Олександра Писарука агенції "Інтерфакс-Україна"]; провів Дмитро Кошовий [Електронний ресурс]. 04.04.2022 р. Режим доступу до ресурсу: <https://interfax.com.ua/news/interview/820954.html>
4. Циганова Н.В. Консолідація банків в умовах структурних трансформацій на фінансовому ринку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. Наук: Спеціальність 08.00.08 Гроші, фінанси та кредит Київ, 2021 р. - 32 с.

АНАЛІЗ СТАНУ ГРОШОВОЇ МАСИ ЯК ІНДИКАТОРА МОНЕТАРНИХ РІШЕНЬ ЦЕНТРОБАНКУ

Грошова система України у сучасних умовах за своєю сутністю є паперовою і кредитною, функціонує відповідно до Закону України «Про Національний банк України», а головним органом, що здійснює її регулювання і нагляд виступає Національний банк України. Грошова маса, її структура та динаміка є одним із основних показників, які характеризують грошову сферу. Вона складається із сукупності готівкових грошей, які перебувають в обігу, а також безготівкових грошей, які перебувають на банківських рахунках, власниками яких є фізичні і юридичні особи, а також держава

Проблематикою грошової маси, зокрема її сутності, обсягу та структури займаються багато вітчизняних вчених. Серед них варто виокремити Педерсена І. О., дослідження якого спрямоване на оцінку стану грошової маси, монетизації економіки, впливу доларизації на економіку держави. Вчений Бова Н. В. вивчає вплив зміни грошової маси на формування депозитної політики банку. Науковець Божанова О. В. у своєму дослідженні аналізує стан грошової маси як складової монетарної політики та аргументовано доводить необхідність зміцнення стабільності національної грошової одиниці. Дослідник Шишкіна О. В. вивчає сутність грошової маси з позиції її впливу на монетизацію економіки та соціально-економічний розвиток суспільства. Зважаючи на те, що грошова маса у свої сутності не є застиглим явищем, а постійно розвивається і видозмінюється, дослідження її обсягу, структури та динаміки змін вимагає постійного аналізу з метою прийняття ефективних монетарних рішень. Оцінимо стан та динаміку грошових індикаторів у 2017–2021 роках.

Таблиця 1

Динаміка показників грошової сфери України за 2017-2021 роки

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+,-) 2021 р. до 2017 року
Агрегат М0, млн грн	310405	351810	359460	516000	581000	+270595
Агрегат М1, млн грн	551463	624231	697533	1050100	1281200	+729737
Агрегат М2, млн грн	1129464	1224887	1329000	1847400	2069600	+940136
Агрегат М3, млн грн	1208860	1228554	1331786	1850000	2071400	+862540
ВВП, млн грн	2445587	3083409	3675728	4194100	4328340	+1882753
Грошова база, млн грн	399060	435800	477490	596000	662500	+263440
Індекс інфляції, %	113,7	109,8	104,1	105	110	-3,7
Монетизація економіки, М3/ВВП, %	46,1	39,7	36,2	44,1	47,9	+1,8
Швидкість обігу грошей,	2,02	2,51	2,76	2,27	2,09	+0,07
Грошово-кредитний мультиплікатор	3,03	2,82	2,79	3,1	3,12	+0,09

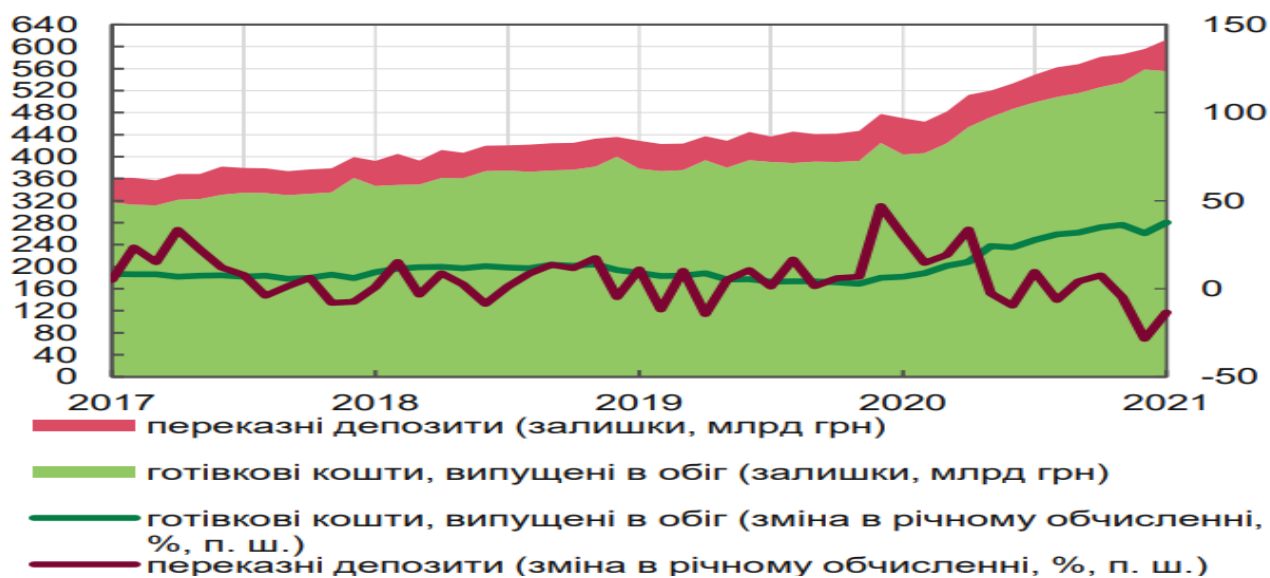
Джерело: [1-2]

За результатами проведеного аналізу, відмітимо суттєве зростання грошової маси за усіма агрегатами. Так грошова маса у агрегаті М3 збільшилася у 1,71 рази за досліджуваний період.

Індикатором забезпеченості економіки грошовими коштами є коефіцієнт монетизації. У розвинених країнах він складає 70–80%. Коефіцієнт монетизації визначається відношенням агрегату М3 до ВВП. Як видно з проведених розрахунків, в Україні він склав 36,2% у 2019 р., що на 11,7 відсоткових пункти менше, ніж у 2021 р.

Ще одним з основних показників, що характеризують грошову масу є грошова база, її динаміку впродовж 2017-2021 років зображено на рис.1.

Грошова база включає запаси всієї готівки, яка перебуває в обороті поза банківською системою та в касах банків, а також суму резервів комерційних банків на їх кореспондентських рахунках у центральному банку.

Джерело: [1-2]

З даних табл.1 та рис.1 спостерігаємо розширення грошової бази на 263440 млн грн за досліджуваний період 2017-2021 роки.

Отже, грошова маса та база і їх розмір є основним об'єктом контролю з боку НБУ в процесі реалізації грошово-кредитної та відсоткової політики. У механізмі формування пропозиції грошей регулятор здійснює контроль та управління грошовою базою та масою, що дає змогу визначити параметри грошової пропозиції та впливати на відсоткові ставки.

Таким чином, Національний банк України проводить грошово-кредитну політику, спрямовану на забезпечення стабільності національної грошової одиниці та стримування негативного впливу монетарного чинника на інфляційні процеси. Формування грошової пропозиції відбувається як через безпосереднє розширення грошової бази, так і за рахунок дії грошового мультиплікатора. В умовах війни, вирішального значення набувають заходи, спрямовані на скорочення готівкового обігу та підвищення ролі безготівкових розрахунків.

Головним завданням Національного банку України у грошово-кредитній сфері є збереження фінансової стабільності, безпеки фінансового ринку, реалізації виваженої монетарної політики, яка і надалі має бути спрямована на контролювання темпів інфляції.

Список літератури:

1. Макроекономічні показники / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators> (дата звернення 15.04.2022)
2. Грошово-кредитна статистика / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#2fs> (дата звернення 15.04.2022)

ФІНАНСОВИЙ РИНОК ТА ФІНАНСОВІ ВІДОСИНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасний етап глобальної інтеграції створює якісно нові можливості для фінансових ринків, оскільки з використанням фінансових деривативів досягається перерозподіл ризиків, прискорюється та спрощується перелив вільних капіталів, забезпечується підвищення надійності фінансових ринків та його ролі у господарській системі.

У суспільстві накопичення капіталу та фінансова діяльність дедалі частіше здійснюються на світових фінансових ринках; з цих мережевих структур припливають інвестиції в всі галузі господарської діяльності: інформаційний сектор, сферу послуг, сільськогосподарське виробництво, охорона здоров'я, освіта, обробна промисловість, транспорт, торгівля, туризм, культуру, раціональне використання довкілля тощо. Деякі види діяльності виявляються більш прибутковими, ніж інші, проходячи через різні цикли, переживаючи злети та падіння ринку, зазнаючи впливу глобальної конкуренції.

Поєднання прозорості фінансових відносин для всіх їх учасників та системної закритості даних відносин відповідає їхній ролі в системі економічних відносин. З однієї сторони, прозорість фінансових відносин необхідна їхнього суспільного існування. Така соціально-економічна характеристика, як суспільна довіра, є невід'ємним атрибутом фінансових відносин. З іншого боку, системна закритість фінансових відносин абсолютно необхідна для забезпечення відтворення фінансового капіталу – система фінансового панування закрита для всіх, хто втілює підпорядкування їй.

Можливість використовувати досягнення інформаційних технологій для відстеження всієї сукупності постійних змін у системі фінансового віртуального капіталу, виявляється ілюзорною; складність системи пов'язана не просто різноманіттям інформації та її рухливостю, але принциповою невідконтрольністю та пізнаваністю.

Останнє, зокрема, зумовлене тим, що фінансове панування поширюється на формування рамок ринку та правил гри на ньому, а також розвитком особливих форм взаємодії персоніфікуючих це панування суб'єктів з домінуванням в одних випадках формальних, за іншими – неофіційних договірних відносин.

Дослідження конституюючих ознак фінансових відносин дозволяє підійти до уточнення економічного змісту фінансового ринку.

Фінансовий ринок – певний різновид фінансових відносин, що складаються в процесі формування, обігу, громадського розподілу та кінцевого використання особливих товарів – фінансових інструментів. Загальна родова характеристика даних товарів задана сукупністю наведених вище за конституючі ознак фінансових відносин. Видова відмінність фінансових інструментів у тому, що є формами фіктивного капіталу. Спираючись на принципи відтворювального підходу, узагальнимо визначення фінансового ринку. Оскільки формування, обіг, суспільний розподіл і кінцеве використання фінансових інструментів є різними фази процесу відтворення, то можна визначити фінансовий ринок як економічний простір відтворення форм фіктивного капіталу [1].

Зауважимо, що починаючи з другої половини ХХ століття, у період масового впровадження нових фінансових технологій, глобалізації та лібералізації фінансових ринків, відбуваються суттєві зміни зовнішні форми існування фіктивного капіталу. У структурі фінансового ринку поряд із численними та традиційними потоками руху капіталу виникли принципово нові напрямки його руху. В результаті стався поділ між капіталом, що пустив глибоке коріння в економіку, і валютно-спекулятивним, що використовується на фінансових ринках. Паралельно зі збільшенням диспропорції між величиною фіктивного та дійсного

капіталів в масштабах як національних економік, так і світової економіки в цілому поступово виявляється дедалі більший розрив між рухом фінансових та реальних ресурсів. Саме цей розрив і зумовлює глобальну кризу.

Істотною характеристикою відносин, що складаються на фінансовому ринку, є їхня особлива інформаційна змістовність. Виділимо наступні моменти:

- глобальний фінансовий ринок має комплексну, високотехнологічну мережу каналів зв'язку, потоків ресурсів та інформації, що оперізує весь світ; він працює в цілодобовому режимі, у всіх часових поясах, у формі організованих біржових майданчиків та електронних торгових систем, анігілюючи за допомогою електронних засобів простір та час;

- фінансові ринки передають динамічні імпульси, які в умовах посилюється взаємозалежності національних економік ведуть до швидкої, практично синхронної реакції ринкових курсів акцій, валют, цін товарів стратегічної важливості на зміну кон'юнктуру. Макроекономічна інформація та політичні події в розвинених країнах викликають ланцюжки циркуляції капіталів на фінансових ринках, перерозподіл фінансових ресурсів, приплив інвестицій у одних галузях з допомогою відпливу за іншими;

- зазначені динамічні імпульси можуть набувати деструктивного характеру, особливо для національних ринків периферійних країн, економіки яких не підтримуються конкурентоспроможністю внутрішніх товарів; виділення центру та периферії у глобальній економіці означає формування певної ієрархічної залежності, за якої ринки периферії залежні та не стабільні;

- прорив у розвитку інформаційних технологій та комунікаційних засобів веде до якісним змінам у проведенні фінансових операцій та структурі ринку. Впровадження всесвітніх комп'ютерних мереж забезпечило доступ до фінансових ринків у режимі реального часу з будь-якої точки землі та можливість укладання угод, минаючи посередників, що дозволило сформувати численну категорію малих приватних інвесторів. Активізувалась діяльність глобальних інституційних посередників та інвесторів, націлених на інтеграцію торгових систем у єдиний «електронний» глобальний ринок та надання повного пакету послуг усім категоріям інвесторів;

- розвиток тенденцій на ринках значною мірою визначається не лише самою інформацією, а й особливостями її суб'єктивного сприйняття. Суб'єкти фінансового ринку впливають на форми та характер обігу фінансового капіталу, формуючи нові інструменти, що втілюють механізм зворотного зв'язку між мисленням та реальністю;

- сучасний фінансовий капітал невіддільний від розширеного відтворення інформації, а значить, і від процесу збільшення наукових знань.

Сучасні фінансові системи характеризуються посиленням інтеграції моделей регулювання та нагляду на пруденційній основі, забезпечення оптимального балансу між стабільністю фінансової системи та підтриманням конкурентних умов діяльності її учасників. Ступінь інтеграції зазначених моделей багато в чому визначається рівнем розвитку економіки та фінансової системи, і навіть ефективністю управління. Створення на вітчизняному фінансовому ринку мегарегулятора на базі Національного банку України передбачає перехід до вищого рівня інтеграції регулювання та нагляду. Однак створює підвищені ризики як надлишкового адміністративного тиску на ще недостатньо розвинені небанківські фінансові організації, і послаблення конкурентного середовища. Вирішення названих проблем потребує значних зусиль з боку державни в особі регулятора та учасників фінансового ринку, адже стан фінансового ринку як «кровоносної системи сучасної економіки» багато в чому обумовлює результативність будь-яких соціально-економічних реформ та перетворень.

Список літератури:

1. Шарапов М.В., Єрмоленко А.А. Финансовые рынки: структурный аспект. Cyberleninka. URL:[finansovye-rynki-strukturnyy-aspekt.pdf](https://www.cyberleninka.ru/article/n/finansovye-rynki-strukturnyy-aspekt)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ВІД РИЗИКІВ ГЕНЕТИЧНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Розвиток технологій генетичних досліджень дозволяє ефективно використовувати генетичну інформацію людини для оцінки ризиків життя та стану здоров'я, суттєво доповнюючи при цьому інструментарій для актуаріїв. Однак дане питання є дещо специфічним, так як нерозривно пов'язано із особистими даними страхувальників, а тому вимагає особливого підходу до регулювання з метою уникнення можливих ризиків генетичної дискримінації [1], що пояснюється як упереджене ставленням до людини на основі генетичної інформації про неї. Наприклад, у страхування мова може йти про більш високі тарифи або взагалі відмова у продажі страхового продукту безсимптомним особам, які мають ген серповидноклітинної анемії, або будь-який інший ген, що обґрунтовує схильність страхувальників до захворювання (хвороба Гантінгона, онкологічні захворювання, гемохроматоз, сімейна гіперхолестеринемія тощо) [2; 3].

Таким чином, з метою аналізу можливостей чинних в Україні нормативно-правових актів нами було досліджено як вітчизняне, так і міжнародне (в тому числі європейське) законодавство, яке є та могло б бути законодавчим забезпеченням захисту від генетичної дискримінації в Україні на страховому ринку, а також у інших сферах.

Результатом дослідження нині чинних нормативно-правових актів виданих українськими органами влади встановлено, що наразі не існує таких документів, які б безпосередньо захищали людей саме від генетичної дискримінації. Однак, є багато актів що захищають права людей та містять норми, які захищають від багатьох видів дискримінації, при цьому у більшості документів їх перелік не є вичерпним. Так, вважаємо за доцільне говорити про групу нормативно-правових актів, що забезпечують загальних захист від дискримінації: Конституція України (1996) [4], Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (2012) [5], Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (1997) [6], а також інші правові документи, що гарантують захист від дискримінації в різних сферах: охорони здоров'я [7], освіта [8], сфера захисту персональних даних [9] тощо.

Встановлено, що спільним в контексті захисту людей від генетичної дискримінації для всіх цих законів є те, що у них не визначено захист саме від генетичних дискримінації та/або на основі генетичних ознак, характеристик тощо. При цьому перелік дискримінаційних ознак однак не є вичерпним, так як вживається фраза «...та/або іншими ознаками», яка говорить, що перелік дискримінаційних ознак є відкритим. А тому можна припустити, що дані законодавчі акти захищають людей у тому числі і від генетичної дискримінації на страховому ринку. Але, щоб ґрунтовніше підтвердити наше припущення потрібно проаналізувати міжнародне (європейське) законодавство.

Так, одним із основних міжнародних нормативно-правових актів, що прямо захищає саме від генетичної дискримінації є Конвенція про права людини та біомедицину, де у статті 11 визначено, що «*будь-яка форма дискримінації особи за ознакою її генетичної спадковості забороняється*», а також вказується, що будь-які прогностичні генетичні тести можуть бути проведені «*...тільки в інтересах здоров'я або для наукових досліджень, пов'язаних із інтересами здоров'я, та з урахуванням відповідних консультацій спеціаліста-генетика*» [10]. Але, дана Конвенція поки тільки підписана Україною 22 березня 2002 року і ще не ратифікована [11], тому сьогодні не може використовуватися як інструмент захисту від генетичної дискримінації на страховому ринку в Україні. При цьому аналогічною є ситуація

(ще не ратифіковано Україною) і з Рекомендаціями Комітету Міністрів Ради Європи CR/Rec (2016)8 щодо обробки особистих даних стану здоров'я людини для цілей страхування, включаючи дані результатів генетичних досліджень [12], що є інструментом прямого регулювання використання генетичної інформації саме на страховому ринку.

Наступним і більш дієвим інструментом захисту від генетичної дискримінації на страховому ринку може бути Європейська Конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод) [13], роль якої в забезпеченні захисту від генетичної дискримінації на страховому ринку можна пояснити спираючись на результати дослідження [14] та враховуючи практику Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) у справі *Дж.Н. та інші проти Італії* [15]. Тут особливо важливим є законодавча можливість використовувати дану практику ЄСПЛ як джерело права в Україні, доповнюючи при цьому прогалини у вітчизняному законодавстві – трактування генетичних характеристик в межах відкритого списку захищених ознак дискримінації включаючи їх в категорію «*та/або іншими ознаками*».

Таким чином, у результаті дослідження нормативно-правового забезпечення захисту від ризиків генетичної дискримінації на страховому ринку України встановлено, що в сучасних умовах вітчизняне законодавство пропонує досить-таки обмежені можливості захисту саме від генетичної дискримінації, так як ще не визначено саме таку дискримінаційну ознаку. Однак, спираючись на практику ЄСПЛ, правовий захист від генетичної дискримінації на страховому ринку України все-таки може бути забезпечений.

Список літератури:

1. Joly, Y., Huerne, K., Arych, M., Bombard, Y., De Paor, A., Dove, E. S., Granados Moreno, P., Ho, C., Ho, C. H., Van Hoyweghen, I., Kim, H., Lebet, A., Minssen, T., Ó Cathaoir, K., Prince, A., Nair, A., Otlowski, M., Pepper, M. S., Sladek, R., Song, L., ... Genetic Discrimination Observatory (GDO) (2021). The Genetic Discrimination Observatory: confronting novel issues in genetic discrimination. *Trends in genetics : TIG*, 37(11), 951–954.
2. Joly, Y., Dupras, C., Pinkesz, M., Tovino, S.A., & Rothstein, M.A. (2020). Looking Beyond GINA: Policy Approaches to Address Genetic Discrimination, *Annual Review of Genomics and Human Genetics*. 21: 2.1—2.17.
3. Joly, Y., Feze, I. N., & Simard, J. (2013). Genetic discrimination and life insurance: a systematic review of the evidence. *BMC Medicine*. doi:10.1186/1741-7015-11-25.
4. Верховна Рада України (1996) Конституція України. Електронний ресурс – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>
5. Верховна Рада України (2012) Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Електронний ресурс – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17?lang=en#Text>.
6. Верховна Рада України (1997) Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини». Електронний ресурс – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Верховна Рада України (1992) Закон України «Про основи законодавства України про охорону здоров'я». Електронний ресурс – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12?lang=en#Text>.
8. Верховна Рада України (2014) Закон України «Про вищу освіту». Електронний ресурс – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?lang=en#Text>.
9. Верховна Рада України (2010) Закон України «Про захист персональних даних». Електронний ресурс – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17?lang=en#Text>.
10. Oviedo Convention. 1997. Convention for the protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with Regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine. . Електронний ресурс – Режим доступу: <https://rm.coe.int/168007cf98>.
11. Chart of signatures and ratifications of Treaty 164: Convention for the protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine. Електронний ресурс – Режим доступу: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/164/signatures?p_auth=D5ucYbwR.
12. Council of Europe. (2016) Recommendation CM/Rec(2016)8 of the Committee of Ministers to the Member States on the Processing of Personal Health-Related Data for Insurance Purposes, Including Data Resulting from Genetic Tests. Електронний ресурс – Режим доступу: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806b2c5f.
13. Council of Europe (1950) Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Rome, 4.XI.1950. Електронний ресурс – Режим доступу: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

14. European Court of Human Rights. 2009. G.N. and Others v. Italy (Application No. 43134/05), Press Release Issued by the Registrar. December 1. Електронний ресурс – Режим доступу: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#\%22itemid%22:\\[%22003-2949481-3245864%22\}\.](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#\%22itemid%22:\[%22003-2949481-3245864%22\}\.)

15. Arych, M.; Joly, Y. Genetic Discrimination in Access to Life Insurance: Does Ukrainian Legislation Offer Sufficient Protection against the Adverse Consequences of the Genetic Revolution to Insurance Applicants? *Laws* 2022, 11, 2. <https://doi.org/10.3390/laws11010002>

Карпичев Я. Ю.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Олексин А. Г.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

РЕГУЛЮВАННЯ, НАГЛЯД І КОНТРОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Протягом останніх років методи наглядової роботи та оцінки фінансової стійкості банків змінились в напрямку більш детального врахування впливу різних нестандартних випадків впливу на капітал та ліквідність банківської установи. Проведення такої оцінки дозволяє істотно збільшити обсяг інструментів впливу та даних нагляду і визначити реальну потребу найбільших банків у капіталі й ліквідності.

Регулювання банківської діяльності – це державна функція управління, яка являє собою засіб реалізації державної політики у сфері нагляду за діяльністю банківських установ, яка керується Законом України «Про банки і банківську діяльність». Об'єктом регулювання банківської діяльності є діяльність банків. В свою чергу регулювання банківської діяльності поділяється на дві основні форми, а саме: адміністративне та індикативне регулювання.

Адміністративне регулювання здійснюється в правовій формі, а саме за допомогою законів, інструкцій та постанов. Основними складовими адміністративного регулювання є : нагляд за діяльністю банківських установ, надання рекомендацій, реєстрація банківських установ та видача відповідних ліцензій, введення санкцій фінансового та адміністративного характеру, встановлення певних вимог та обмежень щодо діяльності банків.

Індикативне регулювання являє собою той факт що Національний Банк України не є органом державного регулювання та нагляду, а є рівноправним суб'єктом як і всі банки на ринку. Основними формами індикативного регулювання є: операції з цінними паперами, рефінансування банків, кореспондентські відносини, експорт та імпорт капіталу.

Банківський нагляд – це система контролю НБУ, що спрямована на дотримання банками та іншими фінансово-кредитними установами законодавства України рекомендацій та нормативів з метою забезпечення стабільності банківської системи та забезпечення захисту інтересів вкладників.

Банківський нагляд включає в себе: нагляд за діяльністю банків з боку держави, внутрішній та зовнішній аудит.

Контроль банківської діяльності – це тотальний контроль за діяльністю банків, відповідно до чинного законодавства, що здійснюється з метою забезпечення їх надійності та стійкості банків, а також банківського сектору в цілому.

Відповідно до чинного законодавства, а саме Закону України «Про банки та банківську діяльність» також Законом України «Про Національний Банк України» обов'язки регулювання та нагляду за банками покладено на НБУ, а саме на його структурні підрозділи та спеціальні установи, їх перелік чітко визначений та керується законодавчими та нормативними актами. Доступ до фінансової інформації банків є вкрай обмежений, і право доступу до нього мають лише окремі служби, серед яких: Національний Банк України, служби внутрішнього контролю банку, рейтингові агентства та аудиторські компанії.

Список літератури:

1. Д.Г. Хоружний РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯД ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН [Електронний ресурс] / Хоружний Д.Г. 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.economy.in.ua/pdf/10_2018/24.pdf
2. М.М. Коваленко СКЛАДОВІ, ФУНКЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ ЯК МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ [Електронний ресурс] / Коваленко М.М. 2019. – Режим доступу до ресурсу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11kmmmdr.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11kmmmdr.pdf)

Кій М.І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Абрамова А.С.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ У ЙОГО ЗДІЙСНЕННІ

Право на соціальний захист є центральним соціальним конституційним правом, яке за чинною Конституцією України має складну структуру, елементами якої є соціальний захист, соціальне страхування та соціальна допомога.

Саме так Т. Косова та І. Басанцов розповідає про «соціальний захист» у категорії розподільчі відносини, які формуються в процесі за рахунок частини національного доходу та використовують державні кошти для надання фінансової допомоги та послуг окремим громадянам [1].

Водночас український дослідник Г. Красюк розуміє категорію «соціальний захист», як систему економічних, політико-правових заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для можливостей населення здійснення своїх прав і свобод, які забезпечують матеріальний добробут [2].

Одночасно на думку Л. Клівденко, соціальний захист слід визначати як засіб запобігання, пом'якшення та усунення факторів соціального ризику [3].

Група вчених, які визначаючи сутність поняття «соціальний захист», розуміючи його зміст та галузеву характеристику державної матеріальної допомоги ветеранам та іншим громадянам похилого віку, загальна адресна допомога сім'ям з дітьми, які, працювали, працюють або проживають у сільській місцевості. На нашу думку це є економічно не обгрунтованим, так як вони розглядають соціальний захист, лише у вузькому значенні, без розуміння соціального страхування.

Загалом слід зазначити, що термін «соціальний захист» широко використовувався при переході до ринку і успадкував категорію «соціальне забезпечення», яка є властивою лише радянській економіці сутність якої захист населення від несприятливих ситуацій соціальної ланки за рахунок державних (бюджетних) коштів. Тобто в цей період соціальне забезпечення було повністю позбавлене принципів страхування і повністю контролювалося державою.

Однак не можна сказати, що в нинішніх умовах немає соціального забезпечення, оскільки є категорії громадян, які потребують соціальної допомоги від держави на без еквівалентних умовах. Тому ми поділяємо думку А. Курсакова, він визначає соціальне забезпечення як вужче, і більш обмежене у плані соціального захисту порівняно зі сферою соціальної політики держави. При цьому соціальні виплати малозабезпеченим сім'ям, сім'ям з дітьми, постраждалим від війни та іншим верствам населення, безсумнівно, є необхідними та доцільними, навіть якщо вони безпосередньо пов'язані з економічною політикою держави, станом державного бюджету та механізмом їх надання.

На наш погляд такий підхід відображає багаторівневість, насичену змістовність та різноманітну, але взаємодоповнюючу складову системи соціального захисту. Оцінка,

узагальнених на форм реалізації соціального захисту населення свідчить про одночасну важливість кожної з них.

Враховуючи наведені підходи до визначення поняття «соціальний захист», найбільш точним його визначенням вважаємо систему соціально-економічних прав і реалізуються через гарантії, передбачені законодавством, та механізми забезпечення рівня життя його соціальної політики.

При цьому наголошуємо на подвійній активно-пасивній спрямованості заходів соціального захисту. У деяких випадках вони покликані допомогти членам громади з важким матеріальним становищем, у тому числі задіявши пасивну форму соціального захисту, через механізми соціального захисту. При цьому активні заходи соціального захисту, з одного боку, спрямовані на попередження ситуацій, що загрожують благополуччю людини, а з іншого боку, стимулюють активність особистості (громадянина).

Система соціальної допомоги країни за словами В. Закрашевського схема фінансування є схожою та базується на величині сплачених податків та надходжень до бюджету. Однак ці гроші призначені не для фізичних осіб, а для підприємств і організацій, для різних субсидій, і для індивідуальних грантів, щоб компенсувати втрачений прибуток.

Підтримуючи ідею основної ролі соціального страхування Б. Надточій вважає її джерелом матеріального забезпечення при хворобі, нещасному випадку, і у старості. Стосовно останнього підстави для матеріальної підтримки громадян (старості), а також, як свідчить чинне законодавство України в соціальній сфері, інвалідності, втрати годувальника тощо, слід зазначити, що всі вони є предметом особливого напрямку соціального страхування – пенсійного. Даний вид соціального захисту населення через систему соціального страхування, зважаючи на об'єктивні реалії сучасного соціально-економічного розвитку української держави: складності демографічної ситуації, низького рівня доходів учасників системив окремих галузях серед інших видів соціального страхування є найбільш залежним від держави, а її участь фінансуванні його здійснення є найбільшою. Усе це спонукає до посилення прояву ознак саме пенсійного забезпечення і зниження ролі страхових принципів, що є негативним, адже значно обмежує самостійність системи пенсійного страхування у процесі власної діяльності та безпосередньо відбивається на якості послуг її учасникам. Відомий вітчизняний фахівець у сфері соціального страхування початку ХХ ст. М. Вігдорчик визначає соціальне страхування як особливу форму організованої взаємодопомоги, при якій ризик відомого нещастя враховується заздалегідь, а пов'язані з цим ризиком матеріальні збитки розподіляються між усіма учасниками установи.

На думку В. Снявського, метою соціального страхування є виявлення та створення соціальних, юридичних та економічних прав і свобод, соціальних гарантій громадян та національних пріоритетів і механізмів формування органів управління на всіх рівнях установах та соціальних послугах. Досягнення певного рівня соціального захисту від дестабілізуючих факторів (інфляція, безробіття, спад виробництва тощо), досягнення соціально прийняттого рівня життя.

З соціальної точки зору соціальне страхування є формою соціального захисту, яка дозволяє зберегти необхідну якість життя у разі соціальної загрози, а також соціальний статус сімей робітничого класу, що підкріплюється ст 46 Конституції України.

Треба також погодитися з тим, що основним інститутом реалізації прав на соціальне забезпечення трудящихся України є соціальне страхування, захист найманих працівників і приватних роботодавців від найважливіших, серйозних і великомасштабних соціальних небезпек.

Підводячи підсумок дослідження, реалізація соціальної функції держави визначає її діяльність щодо захисту людей, які постраждали від соціальних факторів. При цьому багаторівнева система соціального захисту населення представлена різними і водночас взаємодоповнювальними елементами: соціальною допомогою, соціальним захистом і соціальним страхуванням.

У свою чергу, реалізуючи забезпечення на державних рівнях достатніх умов для відтворення зайнятого потенціалу та одночасне забезпечення стабільної матеріальної підтримки, у разі втрати громадянами, обумовленої проявом соціальних ризиків, можливості підтримувати належний життєвий рівень за рахунок власної праці соціальне страхування доводить свою домінуючу роль в системі соціального захисту населення.

Список літератури:

1. Косова Т.П. Сутність і критерії ефективності системи соціального захисту / Т. П. Косова, І. В. Басанцов // Фінанси України. 2000. № 8. С. 26–30
2. Красюк Г.В. Система соціального захисту населення в умовах трансформації українського суспільства / Г.В. Красюк // Соціальний захист. 2001. № 4. С. 42–45.
3. Клівденко Л.М. Соціальний захист населення та шляхи подолання бідності в Україні / Л.М. Клівденко // Вісник КНТЕУ. 2004. № 3. С. 41–47.

Кожокар Х.К.

Науковий керівник: к.е.н, доц. Олексин А. Г.
Чернівецький національний університет ім. Ю Федьковича
м. Чернівці

ІНДИКАТОРИ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Комплексний аналіз фінансової системи та її окремих складових, зокрема банківської системи, можливий на основі визначення певних індикаторів, які відображають її внутрішні та зовнішні взаємозв'язки й необхідні для проведення оцінки фінансової системи з метою посилення її стабільності.

Активна робота з розбудови систем оцінки стабільності фінансової системи країни розпочалася на початку 1990-х років ХХ століття розвинутими країнами після посилення інтенсивності виникнення фінансових криз. Зокрема, виявленню індикаторів кризового стану фінансової системи присвячено праці відомих зарубіжних економістів: А. Деміргук-Кунта, М. Едвардса, Б. Ейхенґріна, Г. Камінські, К. Рейнхарта, А. Роуза, Д. Сакса, А. Торнелла, Я. Френкеля.

На міждержавному рівні проблемою побудови системи оцінки стійкості фінансової системи займаються науковці Міжнародного валютного фонду, Світового банку, та центральних банків окремих країн. Проте до цього часу не існує загальноприйнятої методики визначення індикаторів-провісників кризи та індикаторів фінансової стабільності.

Сьогодні моніторинг стабільності фінансової системи проводять більшість розвинених країн світу.

Першочерговою метою застосування в центральній банківській практиці індикаторів фінансової стабільності є проведення макропруденційного аналізу – моніторингу стійкості (міцності) 84 банківського сектору, для посилення його фінансової стабільності та, зокрема, обмеження ймовірності виникнення криз, у той час як відповідні індикатори нефінансового сектору слугують, перш за все, як попереджувальні індикатори для виявлення на ранніх стадіях та оцінки непрямого джерела ризику для стабільності фінансового сектору.

Індикатори фінансової стабільності (ІФС) – це індикатори, які використовують для моніторингу загального стану і стабільності фінансових інституцій та ринків, а також, відповідно, їхніх клієнтів та учасників.

В Україні Національним банком України було розроблено та запропоновано методичні підходи до оцінки стабільності фінансової системи, її інтеграції у систему державного регулювання. На думку представників НБУ, основою системи оцінки стійкості фінансової системи є індикатори фінансової стійкості, які характеризують стан фінансового здоров'я та міцності фінансових установ країни та їх контрагентів – корпорацій та домогосподарств. Для

розрахунку цих індикаторів пропонується формувати агреговані звіти про прибутки та збитки, а також баланси, що відображають запас активів [1].

Визначення, аналіз і порівняння з граничними значеннями показників проводять в основному на базі експертних оцінок та методу аналогій (встановлення граничних значень на рівні загальноприйнятих у світі, або на рівні значень відповідних індикаторів у країнах, близьких за рівнем економічного розвитку) [2, с. 123].

Повертаючись до більш розширеного, додаткового набору індикаторів фінансової стабільності, слід зазначити, що в контексті виконання FSAP МВФ і Світовий Банк використовують більш широку низку ІФС, тобто FSI є вибіркою найбільш важливих індикаторів, які запропоновано з метою охоплення для аналізу якомога більшого числа країн (деяких ринкових індикаторів немає в багатьох країнах) [3, с. 220–228].

Отже, для України дуже важливим є створення карти оцінювання ризиків та відповідної «системи ранніх індикаторів», що надають можливість оперативно реагувати на кризові процеси різним гілкам влади. Особливо важливою та невирішеною проблемою є побудова системи оцінювання і моніторингу фінансової стабільності банківської системи.

Список літератури:

1. Постанови НБУ від 28.02.2009 р. № 107–108 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів НБУ» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
2. Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України : монографія / А. І. Сухоруков. 91 FINANCIAL SPACE № 1 (13) 2014 НПІМБ, 2005. 140 с.
3. Маринич Т. О. Корпоративний аналіз індикаторів фінансової стабільності України / Т. О. Маринич // Механізм регулювання економіки. 2010. № 3. Т. 1. С. 218–226.

Лунгу Я.С.

Науковий керівник: к.е.н. Гуменюк М.М.

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ТАЛАНТ УПРАВЛІННЯ ТАЛАНТАМИ АБО РОЛЬ ЛЮДИНИ В РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Двадцяте століття – це століття, яке стало плацдармом для радикальних глобальних змін, які зачіпають усі сфери життя. Однак локомотивом цих змін була, і залишається економіка. Важливість і складність економічних процесів сприяють продовженню досліджень з найрізноманітніших питань, що стосуються галузі освіти. Зокрема, за останнє століття відбулися значні зміни у вивченні виробничих факторів та їх переваг. Так, мова йде про роботу (людські ресурси, особистісні фактори чи управління з урахуванням різних класифікацій та поглядів) [1].

Цей фактор виробництва, разом із землею, капіталом, підприємництвом, інформацією тощо, пройшов довгий, але дуже динамічний шлях еволюції за останні сто років, відзначений появою багатьох шкіл, поглядів, концепцій і парадигм, а також пошук найкращих способів керувати ними. Причинами цього є історичні особливості розвитку виробництва (від матеріального до нематеріального) і суспільства в цілому (від індустріального до постіндустріального, інформаційного). Змінилася сама робота, а також частка людських ресурсів, їх значення та вартість.

Проте, коли на перший план вийшло значення «трудового фактору», постала й проблема ефективного управління ним. Про це свідчить поява та розпад принаймні чотирьох парадигм управління в одному столітті (управління кадрами) (кінець XIX – XX ст.), управління персоналом (у 20-30 рр. XX ст.); управління людськими ресурсами (з 1950-х років);

У соціокультурному контексті людське управління (з 1960-х років), еволюція багатьох шкіл (школа наукового менеджменту, школа адміністративного менеджменту, школа), людські відносини, емпіричні та поведінкові школи, школа людського капіталу, соціальний менеджмент тощо), розвиток теорій (теорія Х і Y Д. МакГрегора, теорія З. В. Оучі, теорія управління талантами Д. Уоткінсона, теорія І. Д. Мерсера та ін.) і методик (систематичні, процесні, функціональні, числові, поведінкові, ситуаційні), компетенція, програмно-цільові, проблемно-орієнтовані тощо) [2].

Суб'єкт, його психофізіологічні особливості, знання, навички та досвід, а також управління ним відіграють ключову роль в ефективному виробництві. Дійсно, людина, як унікальний практик, з часом підвищує самооцінку, генерує нові ідеї, створює додаткову вартість, або отримує прибуток, а можливо і призводить до збитків і банкрутства підприємств, організацій, установ і держав. У зв'язку з цим пошук нових ідей, методів і підходів до управління людськими ресурсами є дуже важливою проблемою, особливо для України за останні чотири роки, з урахуванням сьогоденних і майбутніх очікувань і перспектив на майбутнє.

Проте, враховуючи особливості вітчизняної економіки, існуючі стандарти ведення бізнесу, стан соціально-трудової сфер, а також особливості концепції управління, можна зробити висновок, що наша країна відійшла від парадигми «людського ресурсу управління» до парадигми «управління людськими ресурсами». Визначає існування моделі, заснованої на необхідності захисту прав і можливостей як роботодавця, так і працівника через недовіру. Водночас слід зазначити, що більшість роботодавців розуміють максимальну важливість людського ресурсу, а завдяки розширенню його функцій відбувається перехід від людських ресурсів до управління людськими ресурсами.

Працевлаштування не обмежується прийомом на роботу, обліком і звільненням, а також їх адаптацією, розвитком та мотивацією. Враховуючи необхідність делегування цих функцій і необхідність прийняття рішень колективного управління, також відбувається зміна стилю керівництва з авторитарного на демократичний. Водночас низька якість життя в Україні, враховуючи її низький рівень, відіграє ключову роль у мотивації заробітної плати, загалом, в управлінні персоналом, що створює певні управлінські бар'єри та обмежує механізми управління, через складність формування цінностей. і людські мотиви.

У зв'язку з цим відбувається значна трансформація у класичних відносинах між роботодавцями та найманими працівниками. Проблеми управління людськими ресурсами на регіональному та державному рівнях – регулювання ринку праці та захист прав учасників соціально-трудоких відносин, соціальний захист, недовіра до центрів зайнятості, неефективність пенсійної системи та інші. Крім того, людський фактор є причиною такої проблеми, як корупція, яка поширена в Україні та проникла в усі сфери життя та рівень життя держави, що в свою чергу гальмує реформи та посилює небажаний «відтік мізків». і не зробити цього за таких обставин, закриваючи доступ до іноземних інвестицій, а також перешкоджаючи інтеграції України у світове співтовариство [3].

У зв'язку з цим, враховуючи зазначену проблему на макро та мезорівнях, необхідні такі заходи щодо покращення управління персоналом: запровадження нового Трудового кодексу та вдосконалення його нормативно-правової бази шляхом узгодження з іншими нормативно-правовими актами у галузі праці. Закон України про заробітну плату, Закон України "Про профспілки, їх права та гарантії діяльності", Закон України про колективні договори тощо); податкова допомога та стимулювання соціально-трудоких відносин (оплата праці, податкові канікули для малого та середнього бізнесу, спрощення податкових процедур та інші заходи щодо скорочення тіньового сегменту роботи); впровадження пенсійної реформи, яка передбачає зменшення частини загальнообов'язкового державного страхування. Координація роботи центрів зайнятості у сфері підготовки та перепідготовки спеціалістів, формування переліку професійних та особистісних вимог до тих, хто активно шукає роботу створення можливостей для компаній, що створюють нові робочі місця; ефективне антикорупційне законодавство та механізми його застосування;

У зв'язку з необхідністю адаптації до зовнішніх змін, у динаміці трудових відносин між працівниками та роботодавцями на мікрорівні, на основі ситуаційного підходу до забезпечення гнучкості мислення доцільно впроваджувати та використовувати «системи»: системи проблемно-орієнтованого управління людськими ресурсами – здатність своєчасно приймати управлінські рішення з використанням наявних ресурсів.

Не менш важливим у наш час є активне впровадження інформаційних систем та автоматизація всього, що можна автоматизувати, що є дуже позитивним чинником, адже техніка не може помилитися так як це може зробити людина, адже людський фактор був, є і буде завжди, для того щоб його мінімізувати потрібно запроваджувати автоматичне виконання простих задач, для пришвидшення роботи і покращення результату.

Таким чином, теорія «управління талантами» використовується з минулого століття, спираючись на популярну термінологію, базуючись на управлінні людським капіталом та управлінні на основі компетенцій, та для залучення, раціонального використання та розвитку. Можна зробити висновок: для України важливим кроком є припинення сприйняття людського фактору виробництва більш ніж як звичайний ресурс або інструмент для досягнення цілей, а сформувані якісне нове сприйняття людини як таланту, носія унікальних знань та здібностей, які з часом лише розвиваються. Однак, не треба забувати що для того, щоб розглядіти талант повинно мати також талант.

Список літератури:

1. В.В. Кириленко Історія економічних вчень: навч. посіб. Тернопіль: „Економічна думка”, 2007. 233 с.
2. Моделі управління трудовою поведінкою: "теорія X" і "теорія Y" Д. Макгрегора, "теорія Z" У. Оучи. Інтернет ресурс. URL: https://stud.com.ua/24865/sotsiologiya/modeli_upravlinnya_trudovoyu_povedinkoyu_teoriya_teoriya_makgregora_teoriya_ouchi
3. Щьокіна Є.Ю Задорожнюк Н.О Білоусова І.А. Система управління талантами в сучасних організаціях. *Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика*. 2020. Вип 43. С. 347-351. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/43_2020_ukr/65.pdf

Малишев Н.І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Грубляк О.М.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ІНСТРУМЕНТ СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Криптовалюта – один із найновіших та неоднозначних видів активів. Це новий погляд на розуміння валют в цілому, що є заміною звичних нам грошей. Вони являють собою певний код, який формує одиницю криптовалюти.

На відміну від звичних нам грошей, вони не є матеріальними й тому для їх купівлі нам не потрібен банк, або орган який дає дозвіл на володіння. Щоб бути її власником вам потрібен лише телефон, або електронний гаманець, на якому ви будете її тримати.

Особлива цікавість до них виникла через те, що вони є децентралізованими активами і не мають головного органу управління, тому її курс не залежить від економічної ситуації у певній країні. Також великим плюсом є низькі ціни за транзакції та анонімність власників гаманців. Для безпеки та надійності переказу активів використовують шифрування та розширене кодування, що мінімізує ймовірність злому і підвищує безпеку користування.

Першою криптовалютою був біткоїн, створений у 2009 Сатоші Накамото. Перша покупка в криптоіндустрії була зроблена за допомогою нього, що стало проривом в

криптографії. На цей час являється самою популярною криптовалютою і своїм існуванням дало поштовх до створення подібних їй (альткоїнів).

Приклади альткоїнів:

- Ethereum – це друга по популярності валюта після біткоїн;
- Litecoin – дуже схожа на біткоїн, але має дуже велику швидкість транзакцій і розвитку в цілому;
- Ripple – валюта, яку можна використовувати для відстеження різних видів транзакцій.

На сьогодні криптовалюти знаходяться на етапі становлення, але вже знайшли велику кількість застосувань. Великі компанії виконують платежі за допомогою них, акціонери вкладають все більше грошей в їх розвиток, звичайні люди купують їх для збереження і примноження своїх грошей, кафе і ресторани по всьому світу починають приймати оплату в біткоїнах, та інших криптовалютах.

Виділяють такі особливості та можливості криптовалюти:

1. Обмін на товари, або послуги.
2. Обмін на класичну валюту.
3. Оплата товарів та послуг.
4. Платежі, швидкі і прямі транзакції.
5. Інвестиційний актив.
6. Розвиток бізнесу у криптовалюті [1, с. 12].

Це лише малий перелік функцій, які кожен може використовувати для своїх потреб, оскільки з кожним роком ця індустрія стає все більшою і до неї долучаються такі гіганти як «PayPal», «Tesla» та багато інших.

Кожний охочий на сьогодні може вкласти свої гроші й купити криптовалюту незалежно від свого бюджету і для цього є два методи:

1. Брокер – посередник, який допомагає в проведенні операцій з активами і як правило дає нижчі комісії, але менші функції з використанням валюти.

2. Біржі - платформи, через які інвестор може купувати, та продавати криптовалюту.

Кожна біржа має свій список валют, можливостей та комісію за операції. Вони дають велику кількість можливостей, та функцій для зручного заробітку, а саме:

1. Купівля валют на споті – купівля валюти по ринковим цінам за справжні гроші.
2. Стейкінг – процес зберігання криптовалюти на гаманці з отриманням процентів.
3. Торгівля на ф'ючерсах – можливість заробляти, ставлячи на ріст, або падіння ціни.
4. Airdrop - безкоштовна видача непопулярних криптовалют з дуже низькою ціною для підвищення їх капіталізації.

Збереження активів є важливою складовою улюбій сфері й тому тут є два шляхи:

1. Гарячий гаманець – електронне сховище, що являє собою онлайн програму, яка використовується для збереження ключів активації для доступу до активів.

2. Холодний гаманець – це електронний пристрій, який є повністю автономним і дає доступ лише після підключення до комп'ютера і введення пароля.

До основних плюсів можна віднести безпеку збереження. У порівнянні із звичними нам грошима, тут відсутній шанс фізичних крадіжів, що дає великий плюс у збереженні наших активів. Не дивлячись на те, що на цей момент індустрія лише на початку свого розвитку, криптовалюта є добре захищеною сферою і з кожним роком стає ще не вразливіше до атак хакерів і зломів системи.

Із мінусів порівняно до інших грошових одиниць є те, що на ринок можуть робити значний вплив компанії з великою кількістю грошових мас і тим самим маніпулювати ним. Це може призводити до великих заробітків і втрат звичайних користувачів. З підвищенням капіталізації та масштабів ринку, ця проблема може зникнути, але зараз інвестиції в криптосферу є ризиком.

Перспективи розвитку даного напрямку є неймовірними, але не дивлячись на це потрібен час для прийняття його людьми. З. П. Дзуліт у своєму докладі висловлює такий висновок: « У світі, поки що, відсутня єдина думка щодо подальшої стратегії розвитку криптовалюти в світі, її легалізації та законності використання. Тим не менш, більшість людей залишаються зацікавленими у купівлі та використанні криптовалюти. Доки попит на електронну валюту існує, країни надалі шукатимуть шляхи регулювання її обігу та використання [1, с. 12].

Щодо прогнозів її зникнення, то на нашу думку, це є неможливим, оскільки в її появу та популяризацію багато було вкладено зусиль, часу та коштів. Це пов'язано з тим, що головна відмінність електронної валюти — це її децентралізація та анонімність користування» [1, с. 12].

Криптовалюта може бути привабливою для інвесторів, які вкладають гроші на декілька років з можливістю їх примноження з ростом крипторинку й інвестицій, але треба розуміти, що ринок дуже складно прогнозований і саме тому він називається високоризиковим.

Список літератури:

1. Дзуліт З.П., Передало Х.С., Тиліпська Р.Б., Терно Р.М., Стибель Р.І. Економічна наука: криптовалюта: стан та тенденції розвитку. 2019. 1.10. С. 12.

Мединський Б.С.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Гаватюк Л.С.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

ПЕРЕВАГИ ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Діяльність фінансово-кредитних установ є важливою складовою економіки, яка відображає взаємовідносини суб'єктів господарювання в економіці. Необхідність запровадження ринкових реформ для регулювання інституційних основ економіки України створює визначальний вплив на подальший розвиток усіх фінансово-кредитних установ. Запровадження високого рівня їх функціонування сприятиме розвитку глобальної економічної системи.

Функціонування фінансово-кредитних установ забезпечує переливання капіталу з одних галузей в інші. ФКУ містить інструменти, які підтримують безперервний рух грошових коштів підприємств та обслуговують процес реалізації товарів.

Питання функціонування та розвитку фінансово-кредитних установ досліджували такі науковці, як В. Базидевич, О. Василик, Ю. Власенкова, М. Савлук, В. Федоров, Д. Нотон, Ф. Джозеф.

Брак фінансових ресурсів є головною проблемою розвитку місцевого бізнесу. Фінансово-кредитні інструменти вирішують проблему відсутності фінансових ресурсів і створюють умови доступу до необхідних послуг, які формують оптимальне середовище для розвитку бізнесу.

Відповідно до Господарського кодексу України фінансовим посередництвом є діяльність, пов'язана з отриманням та перерозподілом фінансових коштів, крім випадків, передбачених законодавством. Фінансове посередництво здійснюється установами банків та іншими фінансово-кредитними організаціями [1]. Тобто, фінансово-кредитні установи або фінансові посередники – це сукупність фінансових установ (банки, страхові компанії, кредитні спілки, пенсійні фонди тощо), функції яких полягають в акумулюванні коштів

суб'єктів господарювання і подальшому їх наданні на комерційних засадах у розпорядження позичальників.

Функції фінансового посередництва впливають із завдань та ролі, які покладені на них у системі економічних відносин.

Виділяють такі функції фінансових посередників:

- позичкова;
- інвестиційна.

Інвестиційна функція передбачає акумулювання заощаджень домогосподарств та суб'єктів господарювання і перетворення його в потужні інвестиційні ресурси для розвитку економіки країни. Позичкова функція задовольняє економічні та соціальні потреби населення у фінансових послугах.

До переваг фінансового посередництва належить:

1) можливість для кредиторів оперативно розміщувати вільні кошти в дохідні активи, а для позичальника — оперативно мобілізувати та повертати кошти. Тобто кредитору достатньо звернутися до будь-якого посередника і розмістити у нього свої кошти у певному фонді, а позичальнику залучити кошти із цього фонду без прямої взаємодії;

2) скорочення витрат на формування, розміщення та запозичення додаткових коштів. Кредитору і позичальнику не потрібно витрачати час та ресурси на пошуки один одного, не потрібно оцінювати надійність та платоспроможність. Виконанням цих дій займається фінансовий посередник;

3) послаблення фінансових ризиків через механізм диверсифікації;

4) акумулювання малих заощаджень і формування великих фондів. Тобто посередники концентрують значну кількість невеликих заощаджень і спрямовують їх на фінансування великих проектів;

5) наявність додаткових послуг (страхування, пенсійне забезпечення, тощо).

Створюючи сприятливі умови для функціонування є суб'єктів реального сектору економіки, фінансові посередники позитивно впливають на оборот капіталу в процесі розширеного відтворення. Найважливіша роль полягає у переміщенні заощаджень населення в оборот підприємства, адже це найбільшим джерелом інвестицій в економіку.

Загальна сума всіх активів фінансових посередників в Україні зростає, але порівняно із західними країнами, цей показник є досить низьким через існування таких проблем:

- складна політична ситуація в країні;
- відсутність законодавчої бази та підтримки держави, яка б регулювала діяльність фінансово-кредитних установ;
- низький рівень конкуренції у даному секторі;
- значна кількість шахрайських випадків фінансовими посередниками.

На мою думку, для вирішення проблем розвитку та функціонування фінансових посередників в Україні потрібно створити:

- правове забезпечення, яке спрямоване на контроль та регулювання;
- сприятливі умови для розвитку ринку посередницької діяльності;
- механізм дії фінансових посередників, який сприятиме збільшенню довіри до їх діяльності.

Отже, збільшення інтересу держави до діяльності фінансово-кредитних установ в Україні сприятиме швидкому і якісному розвитку національного фінансового ринку. Розвиток фінансового ринку є обов'язковою умовою розвитку вітчизняної економіки країни. Наявність ефективних фінансових установ сприяє плановому розвитку всіх економічних аспектів у суспільстві. У розвинутих країнах, які створили оптимальне середовище для ефективного функціонування небанківських фінансових інститутів був досягнутий значний економічний ефект. Як наслідок можна

ефективно вплинути на зростання інвестиційних ресурсів в економіку та задовольнити потреби суб'єктів господарювання в необхідному капіталі.

Список літератури:

1. Господарський кодекс України від 12 січня 2022 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Дубина М. В. Удосконалення класифікації фінансових посередників в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vcndtu/Ekon/2009_39/25.html

Павук І. В.

Науковий керівник: д.е.н., доц. Островська Н. С.
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
м. Чернівці

СТРАХОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Страховання постійно та безперервно розвивається, змінюється, розширюється перелік страхових продуктів, послуг. Розвиток страхового ринку України невід'ємно пов'язаний з необхідністю підвищення рівня капіталізації страхових компаній та розширенням їх ресурсної бази. Обсяг капіталу страхових компаній і, зокрема, його структура мають бути адекватними тим ризикам, які вони генерують у процесі своєї діяльності.

Страхові компанії відіграють важливу роль в економічному житті країни. Головною функцією страхування є захист фізичних та юридичних осіб від ймовірних збитків у разі настання страхових подій [1].

Саме в сучасних умовах досить актуальним є налагодження ефективної системи управління страховими компаніями. Специфіка сфери управління в страховому бізнесі зумовлює необхідність виділення в менеджменті особливого напрямку – страхового менеджменту. Страховий менеджмент є складовою системи страхування.

Страховий менеджмент – це професійне управління страховою діяльністю страхової компанії, яке здійснюється в умовах ринкових відносин і направлене на отримання максимального прибутку при раціональному використанні всіх наявних ресурсів.

Ефективний менеджмент створює основу для економічного процвітання страхової компанії в умовах страхового ринку, що склався.

Страховий менеджмент вивчає найбільш раціональні технології управління страховими компаніями.

Цілі страхового менеджменту обумовлені цілями функціонування страхової компанії в умовах певного економічного середовища.

Систему страхового менеджменту можна визначити як поєднання об'єкта управління, організації управління та механізму управління. Об'єктом управління страхового менеджменту виступає організація та персонал страхової компанії, фінансова структура, власний капітал, внутрішні операції, інформаційні потоки, матеріальні активи, бухгалтерський процес і звітність, фінансові результати та податки, безпека, зв'язки з громадськістю, фінансовий інструментарій тощо. Організація страхового менеджменту визначається сукупністю суб'єктів управління, функцій управління та принципів управління [2].

Найважливішою метою страхової компанії є забезпечення максимального прибутку. Максимізація прибутку страхової компанії може забезпечуватись збільшенням об'ємів надходження страхових платежів за рахунок зростання продажів страхових полісів.

Наукові функції менеджменту наведені у таблиці 1.

Основні функції страхового менеджменту

Функції страхового менеджменту	Характеристика функцій
Планування	Планування є початковим етапом процесу управління. Його реалізація передбачає ухвалення рішення про те, що, як, коли і кому потрібно зробити. За допомогою функції планування досягається єдність і координація зусиль персоналу страхової компанії.
Організація	Функція організації полягає в підготовці всього необхідного для реалізації плану. Організація роботи передбачає з'єднання в єдине ціле матеріально-технічної і фінансової бази із трудовими ресурсами страхової компанії.
Мотивація	Функція мотивації означає чітко сформоване у страхових працівників бажання виконати встановлені вимоги керівництвом страхової компанії в повному обсязі з потрібною якістю. Основні засоби мотивації – це накази і розпорядження, що стосуються виконання роботи.
Контроль	Функція контролю забезпечує зіставлення запланованого і реально одержаного результату. Під контролем розуміється процес управління, спрямований на виявлення кількісних і якісних відхилень від запланованих показників. Найважливішими компонентами контролю є встановлення стандартів, зіставлення досягнутого за деякий період із тим, що було заплановане, а також вказівка на способи виправлення помилок.

Складність економічної ситуації в світі обумовлює зміни щодо використання грошових коштів, які акумульовані страховими компаніями, з метою підвищення якісного рівня страхового бізнесу.

Попит на страхові послуги прямо залежить від ситуації у світі, від актуальних проблем суспільства. Так протягом останніх років, під впливом пандемії, зріс попит на страхування життя. Все більше і більше людей прагнуть застрахувати себе від можливої хвороби, через те, що попит на цей вид страхування значно збільшився, то змінились умови страхування.

Це також вплинуло на кількість страхових компаній в Україні. Ті компанії, які не дотримуються нормативів, не можуть більше надавати свої послуги. Це призводить до більшої конкуренції на ринку між сильнішими компаніями, що означає покращення умов страхування для клієнтів.

Список літератури:

1. Національний банк України. Біла книга. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. Київ, 2020. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_2020.pdf?v=4
2. Сокиринська І.Г., Журавльова Т.О., Аберніхіна І.Г. Страховий менеджмент, навч. посібник. Дніпро, 2016 рік.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ЦІНИ В ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Ціна дуже важлива в ринковій економіці. Ціни визначають структуру й обсяг виробництва, матеріальний потік, товаророзподіл, рівень життя суспільства. Успіх будь-якого підприємства визначається такими складовими: стратегія оцінки, тактика оцінювання, правильний метод оцінювання.

Ціноутворення та цінова політика для підприємства є другим по важливості елементом після продукту маркетингової діяльності. Тому при розробці стратегії ціноутворення керівництву підприємства, яке хоче розвивати свій бізнес більш ефективно та надовго, слід приділяти пильну увагу, адже будь-який неправильний і несподіваний крок відбивається на динаміці продажів та прибутковості.

У господарській діяльності зарубіжних країн підприємство може обрати певний спосіб ціноутворення на товари шляхом визначення форм попиту на товари, загальної ситуації в галузі, цін конкурентів, власної стратегії оцінки.

В Україні є багато варіантів ціноутворення, наприклад: вільне ціноутворення, ціни регульовані державою, ціни встановлені державою. Всі ці методи застосовуються при певних обставинах, і не можуть бути застосовані будь-які методи до будь-якої продукції.

Безумовно, правильна ціна повинна повністю покривати витрати на виробництво, розподіл і реалізацію товару, а також забезпечувати певну норму прибутку. У контексті зовнішньоекономічної діяльності можливі три способи оцінки: мінімального рівня ціни – обумовленого витратами; максимального рівня ціни – сформованого попитом; оптимального рівня ціни [1].

Процес ціноутворення може значно спростити автоматизація цього процесу, адже в разі автоматизації ціноутворення можна отримати: більше вільного часу, який можна використати для інших важливих завдань на підприємстві; зменшення кількості помилок в процесі ціноутворення, можливо навіть і мотивація, адже зменшення одноманітної роботи краще відобразиться на працівнику чи на директору компанії, що призведе до збільшення обсягів іншої роботи яку може виконати працівник Цінні методи оцінки поширені. Це пояснюється перевагою адміністративних методів управління економікою, крім того, що вони засновані на калькуляції виробничо-збутових витрат, тому важко відмовитися від ціни, сформованої методами ціноутворення.

Вони обмежені за розміром, оскільки можуть служити для визначення початкової, базової ціни товару та факту його виходу на ринок або організації його випуску на підприємствах. Для визначення кінцевої ціни необхідно враховувати фактори зміни ринкової ситуації. Ринковий спосіб відслідковувати лідера на основі виробничих витрат, як правило, є найнижчим рівнем обчислень, а ціна, заснована на запиті, називається верхнім заданим діапазоном.

У цьому випадку один із способів формування ціни може бути орієнтований на конкурентів. Якщо на ринку є відкритий лідер, за ним слідує інші. Крім того, коли в галузі є фірма з низькими витратами, цінове лідерство може переважати, а це означає, що цінові переваги вищі за інші. Може бути барометричне лідерство за допомогою інших виробників, які визнають здатність лідера повністю коригувати ціну відповідно до ринкових умов зміни ціни.

Таким чином, виробник управляє цінами конкурента і відіграє підлеглу роль у обліку його витрат і вимог. Виробник встановлює ціну на товар трохи вище або трохи нижче, ніж у найближчого конкурента.

Це можливо лише на ринку з такими ж продуктами. Виходячи з такого підходу, фірма уникає ризику встановлення своєї ціни з точки зору прийняття на ринку. Використання методів на основі запитань і відповідей дасть такі ж результати, якщо підприємство вийде на ринок з товарами, які є на ринку за відсутності додавання цін до конкурентів (ціна продажу відповідає ціні неринкового попиту) [2].

Ринковий підхід до оцінки клієнта (орієнтація на попит). У цьому випадку ціни визначаються на основі маркетингових оцінок, тобто дослідження ринку.

Майже всі підприємства, беручи до уваги ціновий фактор своєї продукції, враховують той чи інший фактор, тому що якщо ціна перевищує рівень задоволеності споживачів, товар не буде проданий. Тому цей метод часто використовується в поєднанні з іншими методами оцінки, або в першу чергу унікальний продукт можна використовувати окремо.

Такий підхід зазвичай дозволяє реалізувати стратегію високої ціни, яку використовує підприємство за таких умов: попит досить великої кількості покупців зараз досить високий і зростає; витрати виробництва дозволяють ефективно проводити виробництво, а фінансові результати сприяють збільшенню виробництва нових товарів та їх пропозиції на ринку; високі початкові ціни не приваблюють нових конкурентів у товарному виробництві; високі ціни відповідають високій якості і не приваблюють нових покупців.

Використання цього методу передбачає більше роботи з вивчення ринку, попиту та еластичності, і фірма повинна мати експертів для фінансових досліджень та цінних досліджень. Цей метод знаходиться в сегментації ринку, яка тісно пов'язана з диференціацією продукту. Недоліком цього методу є те, що інформація фактично скомпрометована через брак часу на покупку.

Також можна здійснити пробний продаж. У цьому випадку після визначення відповідного діапазону цін він змінюється на основі спостереження за реакцією оптимізації комбінації доходів і продажів споживачів. Аукціонні ціни на унікальні або авторитетні товари також є прикладами високих цін.

Одним з найважливіших факторів при розрахунку шансів на перемогу є кількість учасників. Якщо в тендері бере участь більше фірм, ціну для перемоги в тендері необхідно знизити. При наявності повного набору даних можна використовувати детальні методи оцінки можливостей, засновані на розрахунку частоти поставки цін конкурентоспроможної фірми, які відрізняються від цін пропозиції конкретної фірми певною частиною наших прямих витрат [3].

На цій основі, якщо запропонувати конкурентам можливу ціну та нижчу, ніж у наших конкурентів, визначається ймовірність того, що наша пропозиція буде прийнята. Спосіб визначення можливості отримання тендерного замовлення є простішим, але він також потребує інформації про співвідношення між цінами переможців і цінами на ту саму продукцію на відкритому ринку під час проведення конкурсу.

Таким чином, можна сказати, що залежно від прийнятої покупцем ціни товару, визначення цін залежить від методів ринкової оцінки. Цей підхід означає, що при оцінці виробник повинен враховувати якість продукту, готовність платити за нього або те, чи є ці витрати непотрібними. Тому споживач купує лише тоді, коли ціна товару чи послуги перевищує їх собівартість. Важливо пам'ятати, що навіть економічна цінність одного продукту різна для різних користувачів, оскільки кожен з них може використовувати його для різних цілей або потребувати різного рівня. Вибравши кілька варіантів, покупець віддає перевагу максимальному значенню ціни.

Список літератури:

1. Радченко О.П., Сурмай О.О. Удосконалення механізмів ціноутворення на продукцію аграрних підприємств. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2019. Том 18. №1. С. 69-83. URL: <http://rinek.onu.edu.ua/article/view/173515>
2. Осадча Г.Г., Власенко І.М. Ціноутворення на продукцію харчової промисловості. *Облік і фінанси АПК*. 2020. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/cinoutvorennya-na-produkciju-harchovoi-promislovosti>
3. Козак Ю.Г., Логвінова Н.С., Батанова Т.В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: монографія. Одеський Національний Економічний Університет. 2012. С. 19-25. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream>

ДЕРЖАВНА КАЗНАЧЕЙСЬКА СЛУЖБА УКРАЇНИ ЯК ЦЕНТРАЛЬНИЙ ФІНАНСОВИЙ ОРГАН

Державна казначейська служба України (ДКСУ) – це центральний урядовий орган України, який реалізує певну державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів. Також ДКСУ є учасником системи електронних платежів Національного банку України.

Казначейство керується Конституцією, законами України, указами Президента України та Постановою Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 215 «Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України» [1].

Емблема ДКС України сформована у вигляді круга зеленого кольору, де у центрі вміщено зображення Княжої держави Володимира Великого, на тлі перехрещених золотих ключів із подвійними борідками у вигляді зубців фортечних башт із прорізами у вигляді абрису давньоруської гривні. На горизонтальній та вертикальних осях – зображення чотирьох золотих безантів (монет). Емблему вміщено на тлі золотого картуш із вісьмома волютами.

Прапор Державної казначейської служби України – це прямокутне полотнище зеленого кольору зі співвідношенням сторін 2:3. У верхньому лівому куті зображено Державний Прапор України, а в центрі вільної волонини – емблему Державної казначейської служби України.

Основними завданнями Державної казначейської служби України є:

1. Забезпечення казначейського обслуговування державного та місцевих бюджету, де основні введення – єдиний казначейський рахунок, що передбачає:

- розрахунково-касове обслуговування розпорядників і одержувачів коштів;
- контроль за здійсненням бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень прийнятті зобов'язань та проведенні платежів за цими зобов'язаннями;
- в межах своїх повноважень контролювати дотримання учасниками бюджетного процесу;
- введення бухгалтерського обліку і складення звітності про виконання державного та місцевих бюджетів.

2. Управління наявними фінансовими ресурсами, що ним обліковується.

3. Визначення механізму казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів, установлення єдиних правил бухгалтерського обліку і звітності про виконання державного та місцевих бюджетів, кошторисів державних цільових фондів [1].

Функціями Державної казначейської служби України є:

1. Виконує розрахунково-касове обслуговування розпорядників, одержувачів бюджетних коштів та інших клієнтів, операцій з коштами бюджетів, спільних з міжнародними фінансовими організаціями проєктів через систему електронних платежів Національного банку.

2. Керує наявними фінансовими ресурсами, у тому числі в іноземній валюті, у випадках, передбачених законодавством, надає на зворотній основі позики за рахунок тимчасово вільних коштів єдиного казначейського рахунку.

3. Проводить безспірне списання коштів з рахунків, на яких обліковуються кошти державного та місцевих бюджетів і бюджетних установ, за рішенням, яке було прийняте державним органом, що відповідно до закону має право на його застосування.

4. Нараховує штрафи за неповне або несвоєчасне повернення суми надмірно сплачених податків відповідно до законодавства.

5. Веде базу даних про зведену мережу розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, розподіл показників зведених кошторисів та зведених планів асигнувань у розрізі розпорядників і одержувачів бюджетних коштів витяг з розпису державного бюджету та зміни до нього.

6. Здійснює за дорученням Мінфіну погашення та обслуговування державного боргу в національній та іноземній валюті.

7. Виконує контрольно-наглядові функції, пов'язані із роботою його територіальних органів.

8. Виконує інші функції, що впливають з покладених на нього завдань [1].

Керівником Державної казначейської служби України по сьогоднішній день є Слюз Тетяна Ярославівна з 16 квітня 2014 року.

Структура Державної казначейської служби України:

- Голова Державної казначейської служби України;
- Перший заступник голови Державної казначейської служби України – Дуда Володимир Петрович;
- Заступник голови Державної казначейської служби України – Стародубцева Любов Володимирівна;
- Заступник голови Державної казначейської служби України – Кузнецов Володимир Сергійович;
- Адміністративно-господарський відділ;
- Відділ державних закупівель;
- Відділ мережі та зведених показників бюджету;
- Департамент консолідованої фінансової звітності;
- Департамент методології з обслуговування бюджетів бухгалтерського обліку та звітності;
- Департамент міжбюджетних відносин;
- Департамент обслуговування кошторисів головних розпорядників коштів та інших клієнтів;
- Планово-фінансове управління;
- Сектор режимно-секретної роботи;
- Та інші відділи і сектори [2].

Отже, наявність інституту казначейства є основою розподілу бюджетних коштів у країні. Історично казначейство виконувало декілька функцій: відповідало за збереження багатства держави; було місцем, де накопичувались платежі держави, і з якого держава здійснювала виплати; виконувало функцію облікового відомства; випускало внутрішні і зовнішні боргові зобов'язання; у деяких випадках казна працювала як банківська установа і приймала вклади населення.

Список літератури:

1. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 215. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.03.2022).

2. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://treasury.gov.ua/> (дата звернення: 30.03.2022).

ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Налагодження кредитно-інвестиційної діяльності в Україні є важливою складовою системи державного економічного регулювання та важливим інструментом реалізації державної інвестиційної політики.

Основною проблемою державного регулювання інвестиційної діяльності є формування та підтримання оптимального рівня суспільно необхідних норм нагромадження, обсяг яких відповідає реальним потребам інвестиційної спільноти. Загалом ефективність суспільного виробництва залежить від функціонування фінансової системи, особливо її ключових суб'єктів – банків.

Із зростанням інтернаціоналізації банки стали найважливішими фінансовими посередниками, оскільки вони надають фінансові ресурси та послуги особам, які беруть участь у зовнішньоекономічних зв'язках [1].

На даний момент особливої актуальності набуло питання захисту прав інвесторів у контексті спеціальної кредитно-інвестиційної діяльності. Також значна увага приділена покращенню та вдосконаленню законодавства та нормативно-правових актів державного регулювання та контролю іноземних інвестицій, головною метою який є створення відповідних умов для максимально ефективного запровадження іноземних капіталів в нашу економіку.

Відносини між інвестиційною діяльністю комерційних банків регулюються Законом України «Про інвестиційну діяльність» 1991 року та Законом «Про банки і банківську діяльність» від 2000 року.

Кредитна та інвестиційна діяльність іноземних банків регулюється законами іноземної держави, відповідними договорами України, а також спеціальними законами України.

Розподіл комерційних банків за видами інвестиційної діяльності Україна була створена у 2000 році відповідно до Закону «Про банки і банківську діяльність» у ст. 50 де вказано, що банки здійснюють прямі інвестиції та операції з цінними паперами відповідно до закону України «Про цінні папери та інвестиційну діяльність» та згідно нормативно-правових актів НБУ.

В Україні, де є всі фінансові структури, найбільше розвинена саме банківська система, і тільки банківська система в змозі позичати чи випускати акції для залучення грошей для інвестицій.

Наша банківська система не досягла такого рівня зрілості, щоб банки дозволити собі таку «розкіш», як спеціалізація на виконанні окремих видів банківської діяльності.

Більшість українських банків діють як універсальні банки, постійно диверсифікуючи свої операції. Водночас слід зазначити, що вибір цього напрямку банківської системи є не лише результатом її молодіжно-вікових труднощів, а й реальною можливістю розвитку в напрямку універсальної структури банківської системи. позитивний світовий досвід.

Організація кредитно-інвестиційної діяльності комерційних банків базується на наукових засадах і методах:

- різні типи портфелів інвесторів;
- Способи реалізації кредитно-інвестиційної політики (метод кроків, метод короткострокового упору, метод довгострокового упору, метод штанги);
- графіки рентабельності.

Важливим елементом кредитно-інвестиційної діяльності банків є формування кредитно-інвестиційного портфеля, який є багатофункціональним, на процедуру якого впливає багато факторів:

- обраний тип стратегії та ринковий порядок;
- професійні навички інвестора;
- володіння понятійним апаратом;
- Знання законодавчої бази, маркетингові дослідження та навички управління інвестиціями [2].

Однак інвестиційну діяльність комерційних банків стримує недостатньо відпрацьована технологія цього процесу. Причин низької інвестиційної активності банків України є кілька, зокрема: – неготовність аналітичних служб багатьох банків самостійно оцінити напрями структурних зрушень і пріоритетів в економіці й прогнозувати можливий ризик втрат від інвестиційних кредитів; – недостатня кредитоспроможність підприємств, яку значною мірою визначає низька якість чинних систем управління; – відсутність сучасних надійних механізмів кредитування банками інвестиційних проектів підприємств, що спираються на високу якість управління в банках і забезпечують таку ж якість видачі інвестиційних кредитів

Однак інвестиційна діяльність комерційних банків обмежується недостатньо розвиненою технологією в цьому процесі. Існує ряд причин, чому інвестиційна діяльність українських банків є поганою:

- аналітичні служби багатьох банків не готові до самостійного оцінення напрями пріоритетів та структурних зрушень в економіці а також до оцінення втрат від інвестиційних кредитів.

- відсутність на даний момент сучасних та надійних механізму кредитування інвестиційних проектів різних підприємств.

- низька кредитоспроможність підприємств.

Таким чином, з розвитком ринкових відносин у країнах з економікою, що трансформується, особливо в Україні, одним із головних завдань, що стоять перед державою у сфері інвестиційної політики, є зміцнення кредитної сфери. Банки у сфері кредитування та інвестування, крім традиційних функцій депозитного, кредитного, розрахунково-касового обслуговування, проводять операції, пов'язані з фінансуванням інвестицій своїх клієнтів [3].

Банки дуже часто моніторять стан кредитно-інвестиційного ринку, надають інформаційно-консультаційні послуги суб'єктам кредитування та інвестування щодо ефективного інвестування.

Отже, кредитно-інвестиційна діяльність банку є досить складною та багатогранною, посилює тенденції універсалізації, урізноманітнює структурно-організаційні форми банківської системи, посилює конкуренцію у сфері банківських послуг, набуває нових якісних ознак. За економічним змістом операції інвестицій включає поєднання активних і пасивних операцій у банківському продукті, не відповідає операціям, які мають спекулятивний характер, поєднує елементи унікальності та універсальності, інтегрується таким чином, що може змінювати вимоги та параметри форм змінна кредитних та інвестиційних ринках.

Список літератури:

1. Онікієнко С.В. Інвестиційна діяльність банків в економічному контексті. Серія «банківські технології» 2017р. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/33087/econom_2017_2_4.pdf?sequence=1&isallowed=y
2. Петик М.І Батенчук М.-С.Ю. Оцінка кредитно-інвестиційної діяльності банків в Україні. Серія «Інфраструктура ринку» 2020р. Випуск 49 URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/49_2020_ukr/52.pdf
3. Брежнєва-Срмоленко О.В. Золотарьова О.В. Москаленко К.О. Детермінанти інвестиційної діяльності комерційних банків Серія «Економіка і суспільство». 2018р. Випуск 19 URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/142.pdf

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВИЯВУ РОЛІ КРЕДИТУ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Кредит – це система економічних відносин, пов'язана з позичанням тимчасово акумульованих вільних грошових коштів іншим суб'єктам економічних відносин, яким не вистачає грошових коштів на засадах цільового призначення, платності, строковості, забезпеченості, зворотності. Економічні суб'єкти та населення використовують кредити з метою особистого споживання і різноманітних виробничих потреб, в тому числі і для створення різних підприємств як основної ланки ринкової економіки. Саме тому важливого значення набуває вивчення питання щодо ролі кредиту у ринковій економіці.

Необхідною умовою високого рівня розвитку ринкової економіки є швидке її функціонування. Іншими словами, з метою підвищення економічного розвитку, необхідно забезпечити високу швидкість виробництва і продажу продуктів (бажано, високо технологічної, оскільки за допомогою продажу тільки сировинної високого рівня розвитку ринкової економіки вкрай важко забезпечити) на підприємствах, які є основною ланкою ринкової економіки. Для виробництва високотехнологічної продукції необхідно залучати величезну кількість людської праці, капіталу, технологій, що вимагає величезних витрат грошей на виробництво продукції. Найшвидшим способом оплатити його є рішення брати кредит. Також часто виникають ситуації, коли необхідно оплатити оновлення нових засобів виробництва, оренду приміщень для виробництва. У цьому разі потреба використання кредитів полягає у забезпеченні оперативної оплати цих послуг і подальшого пришвидшення обігу капіталу. На основі цього ми можемо стверджувати, що основною функцією кредиту є прискорення витрат обігу. Ця функція кредиту згадана у двох основних теоріях кредиту (натуралістичній і капіталотворчій).

Авторами натуралістичної теорії кредиту є Адам Смітт та Давід Рікардо, вони стверджували, що основним об'єктом кредиту є товари. На його думку, кредити призначені для того, щоб мати можливість оплатити використання різних засобів виробництва. Вчений Давід Рікардо, зокрема, стверджував, що кредит не сприяє яким-небудь чином виробництву товарів (для цього на його думку були призначені технічне обладнання, праця і сировина). Він був впевненим, що кредитні гроші переходять з рук одних людей в руки інших, чим кредит визначав спосіб застосування капіталу. Альфред Маршалл, Джон Міссель та Жан Сей підтвердили, що для того, щоб кредитні гроші були капіталом, необхідне їхнє застосування у виробництві різних товарів [1, с.3].

За переконаннями засновника капіталотворчої теорії кредиту, Міністра фінансів Франції – Дж.Ло, кредит є невід'ємною частиною економічного розвитку країни, яка здатна миттєво підвищити рівень економічного розвитку країни до неймовірно високого рівня. Він був переконаний, що завдяки випуску величезної кількості грошей стане основою економічного добробуту. З цією метою він заснував банк (банк згодом став державним), основним завданням якого був випуск грошей. Неминучими наслідками таких дій стали інфляція та банкрутство банку. Наступним дослідником Генрі Маклеодом, визначено, що кредит – це капітал, а не засіб його створення, а активні операції набагато важливіші від пасивних. Основною помилкою дослідника було ототожнення реального капіталу з позичковим, проте він розумів, що кредитування має бути обмеженим. Одним з об'єктів його досліджень було визначення цих меж. Дослідник Й. Шумпетер був переконаний, що кредити є основою економічного розвитку. Завдяки дослідженням А. Гана з'явилося поняття «кредитування за контокорентом». Це сприяло тому, що надання довгострокових кредитів стало можливим та забезпечило функціонування різних підприємств, оскільки за рахунок кредитних коштів стала можливою купівля великої кількості різних засобів виробництва і

праці. Основою його поглядів стала пізніше розроблена ним кредитна політика. Також економіст був впевнений, що забезпечення високого рівня економічного розвитку можливе за умови кредитування підприємств та послаблення їх кризових ризиків в майбутньому. Наслідком такої політики стала довготривала інфляція в Німеччині, негативними наслідками якої стало зменшення рівня економічної активності і падіння німецької економіки, що певною мірою підірвало довіру до такої політики на тривалий період [1, с. 4].

На думку Дж. М. Кейнса (англійського економіста, основоположника кейнсіанства – економічної течії, суттю якої є позитивне ставлення до державного втручання в ринкову економіку), основою високого рівня економічного розвитку і швидких його темпів мала би бути фінансово-кредитна і грошово-кредитна політика. За кейнсіанством, для досягнення високого рівня економічного розвитку, необхідним є низький рівень відсоткової ставки, оскільки це сприятиме тому, щоб зростав попит на кредити, які потім будуть спроможні забезпечити високий обсяг інвестицій у різноманітні за видами діяльності підприємства, які вироблятимуть такі обсяги товарів і послуг, які забезпечать зростання ВВП [2, с. 47].

У 70-х роках ХХ століття в неокласичному напрямі з'явилися школа неоконсерватизму, яку представляли три типи економічних теорій (теорія економіки пропонування, теорія раціональних очікувань, монетаризм), основним з яких був монетаризм. Згідно з теорією монетаризму, основними з чинників діяльності економіки є грошова маса і ставка процента. З допомогою цього, на думку прихильників концепції монетаризму, можна впливати на стан економіки країни в цілому через вплив на рівень цін продуктивність діяльності підприємств, які займаються виробництвом товарів і послуг [1, с. 389-390].

Отже, кредит має невід'ємну роль в економічній діяльності. За натуралістичною теорією, кредит виконує функцію перерозподілу матеріальних цінностей в натуральній формі. За капіталістичною теорією, кредит є основним рушієм економічного розвитку, бо сприяє можливості створення багатства й капіталу.

Роль кредиту в ринковій економіці без перебільшення є вагомою та проявляється в наступному:

- є ключовим елементом розподільних процесів в економіці та механізмом переливу капіталу на різних рівнях: внутрішньогалузевому, міжгалузевому, територіальному, регіональному;
- забезпечує безперервність руху коштів і прискорення відтворювального процесу;
- сприяє розширенню виробництва;
- є складовим елементом готівкового та безготівкового грошового обороту;
- виступає інструментом економії трансакційних витрат і зростанні суспільно-економічної ефективності;
- підвищує концентрацію, централізацію і акумуляцію капіталу.

Кредит забезпечує безперервність кругообігу коштів та раціоналізує процес суспільного відтворення, виступає потужним каталізатором економічного розвитку країни.

Список літератури:

1. Безугла, Т. Ю. (2019). Розвиток кредиту у ринковій економіці. *Наукові записки молодих учених*, №3. URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/ojs/index.php/SNYS/article/view/1621/pdfhttps://phm.cuspu.edu.ua/ojs/index.php/SNYS/article/view/1621/pdf>
2. Оришин, Т. М., Тришак, Л. С. (2018). Особливості застосування різних видів та режимів грошово-кредитної політики в сучасних реаліях. *Економіка та держава*. №6. С.47-50. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2018/12.pdf
3. Гроші та кредит : підручник / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюбюка. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 892 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Банківську систему уже протягом кількох десятків років називають кровоносною системою економіки. Зокрема зі своєї сторони банки забезпечують проведення всіх платежів населення та бізнесу. Вільні кошти суб'єктів господарювання та заощадження населення України знаходяться на відкритих рахунках банків, і в подальшому використовуються для кредитування при необхідності юридичних та фізичних осіб.

Однак зараз в умовах запровадження в Україні воєнного часу безперебійна та злагоджена робота є важливішою ніж будь-коли раніше. Саме тому з початку збройної агресії і надалі основною метою Національного банку України є створення умов для забезпечення належної роботи комерційних банків у незвичайних умовах. Прийняті банком рішення передусім базуються на таких принципах як:

- захист інтересів клієнтської бази банку, передусім вкладників, що забезпечують банк ресурсами. Вони зобов'язані зберігати доступ до власних та кредитних коштів;
- підтримувати діяльність банків та їх ліквідність. Незважаючи на теперішню ситуація впливу на показники банківської діяльності вона не має призводити до визнання банків неплатоспроможними. Вони будуть першими які матимуть змогу відновити свій фінансовий стан після припинення воєнного стану;
- правдиве відображення фінансового стану банків. Не дивлячись на розмір нанесених збитків, їх слід приховувати шляхом «прикрашання звітності». Зараз як ніколи важливо передусім бачити справжню картину, адже без неї буде важко спланувати ефективний план оздоровлення банківської діяльності та безпеки у повоєнний час [1, с. 1-4].

Національний банк ефективно реагує та оперативно приймає рішення. Те що після кількох тижнів війни банківська система не зупинилась і продовжує функціонувати майже у звичному режимі, це вагомий досягнення центрального банку. В тих регіонах в яких по технічних чи інших причинах відсутня можливість здійснювати діяльність забезпечується проведення безготівкових операцій та онлайн-послуг.

На сьогодні спостерігається зниження комісій на послуги комерційних банків. Населення та суб'єкти господарювання у звичному режимі можуть здійснювати безготівкові розрахунки. С початку війни НБУ встановив ліміт у розмірі 100 тисяч гривень на щоденне зняття готівкових коштів із банківських рахунків.

Фондова база банків є відносно стабільною. Готівкові вклади з боку населення від початку бойових дій зросли близько на 16%. На рахунки сьогодні надходять значні обсяги виплат соціальних допомог, заробітних плат, подекуди деякі з них оплачувались авансово. Однак в регіонах активних бойових дій ситуація із цим дещо складніша, оскільки на ринку банківських послуг працюють менше 15% банків.

Доставляти готівку до банкоматів стає дедалі складніше. Однак в центральній та Східній Україні працюють більше 90% відділень комерційних банків, однак мотивація знімати кошти із рахунків в даних регіонах є відносно спокійнішою.

Однак війна вносить свої корективи у настрої вкладників, переважна більшість коштів яких акумулюється на поточних рахунках, а величина строкових вкладів набуває тенденції до скорочення [2].

Значно скоротилися обсяги коштів суб'єктів господарювання на 5% у гривневих та валютних вкладах. Більша частина пішла на виплату заробітної плати та податкових платежів. Оскільки із скорочення більшої частини підприємств надходження на їх банківські

рахунки будуть помірними. Однак більшість роботодавців планують сплату заробітної плати із своїх поточних рахунків.

При необхідності Національний банк України готовий до підтримання ліквідності через використання інструментів рефінансування. Комерційним банкам доступне рефінансування на умовах овернайт із використанням під заставу високоліквідних активів, та державних цінних паперів. Запас даних активів у банках є досить високим.

Також нововведенням центрального банку є запровадження бланкового рефінансування строком до 1 року. Його обсяги обмежено на рівні 30% наявних у банках на 23 лютого депозитів населення. Він необхідний в разі виявлення в банках відпливу коштів фізичних осіб, та змоги їх компенсації.

На разі не всі мають змогу забезпечити виплату кредитних зобов'язань, тому банком запроваджені кредитні канікули, клієнтам надано дозвіл на відтермінування строків кредитування. Згідно нормативно-чинного законодавства скасовано накладання штрафних санкцій за прострочення виконання оплати за кредитами у період воєнного стану. У зв'язку з тим що ситуація з мінливою щодня не можливо точно передбачити та оцінити, яка частка кредитів буде погашатися у звичному режимі та яка кількість клієнтів матимуть змогу повернутися до нормального обслуговування кредитів. Зрозуміло тільки те що втрати банківської системи будуть досить суттєвими.

У перші дні бойових днів спостерігалось активне використання доступних кредитних ліній населенням України. Однак у березні уже прослідковувалось скорочення кредитного портфеля фізичних осіб. Також бойові дії загальмували видачу кредитів суб'єктам господарювання. Комерційні банки не відмовляються здійснювати кредитування необхідних секторів економіки та підприємств важливої галузі. Вони як і колись будуть залучені до використання державних програм підтримки, портфельними гарантіями та компенсацією процентів за програмою «5-7-9». Оглядаючись на сьогоднішній стан скорочення кредитного портфеля є неминучим для будь-якого банку.

Скорочення величини кредитного портфеля, недоотримання доходів та втрати частини кредитного портфеля призведуть до зниження банківського капіталу. Проте комерційні банки функціонуватимуть навіть тоді коли їх показники достатності капіталу будуть меншими ніж встановлені нормативи [3].

Центральним банком максимально скорочено вимоги до здійснення банківської діяльності, він відмовився від запровадження нових регулятивних вимог. Скасовано заплановану на 2022 рік оцінку стійкості, відтерміновано вимоги до капіталу під ринковий ризик, не активуватимуться буфери капіталу.

НБУ переконаний, що не дивлячись на умови та обставини перш за все важливо розуміти справжній стан банків. Тому він націлений та очікує на належне відображення якості активів.

Такі фактори як прозора діяльність, ефективна робота та стійкий фінансовий стан банківської системи – це ті здобутки кількох десятків років, які сьогодні допомагають у зміцненні позиції нашої України на фінансову оборонному фронті.

Список літератури:

1. Дадашова Первін. Фінансова оборона країни. Як працює банківська система під час війни. *Економічна правда*. 2022. №1. С. 1-4. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684104/> (дата звернення 13.04.2022).
2. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zapustiv-sayt-pro-robotu-finansovoyi-sistemi-pid-chas-viyni> (дата звернення 14.03.2022).
3. Постанова Правління НБУ: Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> (дата звернення 14.03.2022).

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Найважливішою характеристикою фінансового стану підприємства є фінансова стійкість. Однак і досі у науковій літературі не розроблено чіткого та загальноприйнятого визначення цього поняття. Більшість науковців погоджується з тим, що фінансова стійкість дає змогу визначити рівень фінансового ризику, який пов'язаний із формуванням структури джерел капіталу господарюючого суб'єкта, а відповідно, і міру стабільності фінансової бази розвитку підприємства на перспективу. Водночас, як справедливо зазначає Л.В. Шірінян, під час аналізу фінансової стійкості досліджують зазвичай абсолютні значення коефіцієнтів фінансової стійкості, що передбачає певну «статичну» оцінку фінансового стану з набором відповідних результуючих коефіцієнтів (платоспроможність, рентабельність, ліквідність). При цьому мало враховуються динамічні зміни під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства. Тобто, на думку автора, «в економічній літературі є суперечність, тому що саме поняття стійкості означає здатність відновлюватися або зберігати початковий стан. У цьому разі стійкий фінансовий стан (СФС) є станом із такою здатністю, а не просто з набором показників». Тому ми вважаємо, що основна мета вивчення фінансової стійкості повинна полягати у визначенні того, наскільки істотно буде змінюватися фінансовий стан підприємства у результаті дії внутрішніх та зовнішніх факторів, і формулюванні заходів, що дають змогу мінімізувати загрози, маневруючи фінансовими можливостями. З огляду на зазначене, під фінансовою стійкістю підприємства будемо розуміти його здатність зберігати або відновлювати початковий (чи близький до нього) стан або покращувати цей стан за зміни зовнішніх та / або внутрішніх факторів впливу на фінансові потоки. При цьому акцентуємо, що визначення рівня фінансової стійкості підприємства має базуватися на розрахунку низки показників, які оцінюють не лише фактичний рівень цього індикатора, але і фінансовий потенціал підприємства загалом, що дасть змогу розробити стратегічні напрями його подальшого розвитку.

Серед зовнішніх факторів, які здійснюють найбільший вплив на фінансову стійкість вітчизняних підприємств, слід відзначити:

- політичні фактори (політична нестабільність, націоналізація майна, військові дії і т.п.), які впливають в основному на погіршення інвестиційного клімату і провокують відплив капіталу;
- законодавчі зміни, що здатні привести до кризової ситуації в діяльності підприємств через зміни в оподаткуванні та ліцензуванні, антимонопольного регулювання;
- ринкові фактори, зокрема характер попиту, конкурентне середовище і відносини з постачальниками, що визначає ціни на продукцію, обсяги реалізації, ринкову частку.

Внутрішніми факторами, які найбільше впливають на фінансову стійкість підприємства, на нашу думку, є насамперед управлінські фактори, а саме:

- підходи до діяльності підприємства;
- рівень інформаційних потоків на підприємстві;
- стан моніторингу зовнішнього середовища;
- ступінь раціональності витрат коштів підприємства на особисті потреби власника.

Виробничі фактори також є важливим аспектом кризостійкості підприємств. Одними з основних причин формування фінансової кризи на підприємстві є: застосування застарілих технологій, експлуатація фізично зношеного та морально застарілого обладнання і низька

кваліфікація кадрів, що тягнуть за собою високу собівартість продукції та великий відсоток браку, відсутність привабливих споживчих характеристик і зниження конкурентоспроможності продукції.

Комерційні фактори, або маркетингові, можуть стати причиною формування кризи у разі неправильної оцінки ринкової кон'юнктури, недооцінки можливостей конкурента, помилок у маркетинговій стратегії підприємства. Якщо звернутися до сучасних вітчизняних публікацій, присвячених питанню управління фінансовою стійкістю на підприємстві, то можна побачити, що переважно науковці розуміють під цим управлінням методичний інструментарій, який впливає на діяльність підприємства..

Отже, процес управління фінансовою стійкістю підприємства постає як сукупність управлінських циклічних дій, пов'язаних із виявленням факторів, що впливають на фінансову стійкість, із пошуком і організацією виконання прийнятих фінансових рішень.

Перший етап проведення аналізу передбачає дослідження внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають як на фінансову стійкість, так і на фінансовий стан підприємства.

На другому етапі виконується відбір цільових показників, які найбільш повно відповідають завданням забезпечення фінансової стійкості господарюючого суб'єкта. У середньостроковому періоді тактичну фінансову стійкість характеризують показники фінансової незалежності, маневреності коштів, ділової активності, рентабельність продажів, активів і чистих активів.

У короткостроковому періоді оперативна фінансова стійкість на підприємстві описується показниками платоспроможності та ліквідності.

Змістом третього етапу аналізу є встановлення залежності між показниками фінансової стійкості підприємства, тобто побудова економіко-математичної моделі аналізу. Така модель розглядається як відображення і формалізація основних, істотних характеристик об'єкта у більш спрощеному схематичному вигляді:

$$Y(t) = \{ U_c, U_t, U_o \} (t),$$

де $Y(t)$ – інтегральний показник фінансової стійкості за певний період часу (t) ;

U_c, U_t, U_o - значення стратегічної, тактичної й оперативної фінансової стійкості підприємства у період (t) .

У межах четвертого етапу аналізу фінансової стійкості підприємства на підставі побудованих моделей і розрахунку узагальнюючих та часткових показників визначається інтегральний показник фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

На п'ятому етапі розробленої методики виконується встановлення типу фінансової стійкості підприємства шляхом зіставлення отриманих значень показника фінансової стійкості з вербально-якісною шкалою фінансової стійкості, а саме: кризова, критична, нормальна і висока фінансова стійкість.

Таким чином, проведення запропонованого аналізу, що базується на основі зон відповідальності за обов'язкові процеси управління фінансовою стійкістю, дасть можливість своєчасно виявити фінансові труднощі, а також розробити заходи стосовно підвищення рівня фінансової стійкості підприємства.

Список літератури:

1. Шірінян, Л.В. Визначення фінансової стійкості страхових компаній і підприємств / Л.В. Шірінян // Фінанси України. 2005. № 9 (118). С. 70–80.
2. Єлєцьких, С.Я. Послідовність етапів процесу управління розвитком промислового підприємства з позицій забезпечення його фінансової стійкості / С.Я. Єлєцьких // Науковий огляд. 2014. Т. 8, № 9. С. 41–57.
3. Кузенко, О.Л. Теоретичні підходи до визначення сутності управління фінансовою стійкістю підприємства / О.Л. Кузенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2013. № 43. С. 152–15.

РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Регулювання кредитно-інвестиційної діяльності в Україні є важливою складовою державної системи регулювання економіки та інструментом реалізації інвестиційної політики держави. Основною проблемою державного регулювання інвестиційної діяльності є формування та підтримання оптимального рівня суспільно необхідних норм нагромадження, обсяг яких відповідає реальним потребам інвестиційної спільноти. Загалом ефективність суспільного виробництва залежить від функціонування фінансової системи, особливо її ключових суб'єктів – банків.

Із зростанням інтернаціоналізації банки стали найважливішими фінансовими посередниками, оскільки вони надають фінансові ресурси та послуги особам, які беруть участь у зовнішньоекономічних зв'язках [1].

На сьогоднішній день особливої актуальності набуло питання захисту прав інвесторів у контексті спеціальної кредитно-інвестиційної діяльності. Велика увага приділяється удосконаленню законодавчої та нормативно-правової бази державного регулювання іноземних інвестицій з метою створення належних умов для ефективного залучення іноземного капіталу в економіку та збільшення обсягів інвестицій.

Відносини між інвестиційною діяльністю комерційних банків регулюються Законом України «Про інвестиційну діяльність» від 1991 року та Законом України «Про банки і банківську діяльність» від 2000 року.

Кредитна та інвестиційна діяльність іноземних банків регулюється законодавством іноземної держави, на території України, відповідними договорами, а також спеціальними законами України. Розподіл комерційних банків за видами інвестиційної діяльності було створено у 2000 році відповідно до Закону «Про банки та банківську діяльність» у ст.50. За умовами банки здійснюють прямі інвестиції та операції з цінними паперами відповідно до законодавства України «Про цінні папери, інвестиційну діяльність» та нормативно-правовими актами Національного банку України. В Україні, яка має всі фінансові структури, лише банківська система може позичати чи випускати акції для залучення інвестицій, причому лише найрозвиненіші банки.

Більшість українських банків діють як універсальні банки, постійно диверсифікуючи свої операції. Водночас слід зазначити, що вибір цього напрямку банківської системи є не лише результатом її молодіжно-вікових труднощів, а й реальною можливістю розвитку в напрямку універсальної структури банківської системи, про що свідчить позитивний світовий досвід [2].

Організація кредитно-інвестиційної діяльності комерційних банків базується на наукових засадах і методах:

- портфелі різних інвесторів;
- Способи реалізації кредитно-інвестиційної політики (метод кроків, метод короткострокового упору, метод довгострокового упору, метод штанги);
- графіки рентабельності.

Важливим елементом кредитно-інвестиційної діяльності банків є формування кредитно-інвестиційного портфеля, який є багатofункціональним, на процедуру якого впливає багато факторів:

- обраний тип стратегії та ринковий порядок;
- переваги;
- лояльність;

- професійні навички інвестора;
- володіння понятійним апаратом;
- Знання законодавчої бази, маркетингові дослідження та навички управління інвестиціями.

Таким чином, з розвитком ринкових відносин у країнах з економікою, що трансформується, особливо в Україні, одним із головних завдань, що стоять перед державою у сфері інвестиційної політики, є зміцнення кредитної сфери. Банки у сфері кредитування та інвестування, крім традиційних функцій:

- депозитного;
- кредитного;
- розрахунково-касового обслуговування;

Банки ще проводять операції, пов'язані з фінансуванням інвестицій своїх клієнтів. Вони постійно проводять моніторинг кредитно-інвестиційного ринку, надають інформаційно-консультаційні послуги суб'єктам кредитування та інвестування щодо ефективного інвестування [3].

Кредитно-інвестиційна діяльність банку є дуже складним і багатогранним явищем, тенденція якого до універсалізації лімітів, диверсифікації структурно-організаційних форм банківської системи, загострення конкуренції в банківських послугах.

З економічної точки зору угоди інвестиційний продукт включає поєднання активних і пасивних банківських продуктів, не відповідає спекулятивним операціям, органічно поєднує елементи унікальності та універсальності та може змінювати форми реалізації відповідно до вимог і параметрів перетворення кредитно-інвестиційного ринку.

Список літератури:

1. Мединська Т. В., Руцишин Н. М., Ніконенко У. М. Податкове регулювання інвестиційної діяльності банків України. Серія «Економіка» 2020р. Випуск 11. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-11_0-pages-316_324.pdf
2. Е. О. Мехтєв. Державне регулювання інвестиційної діяльності банків. Серія «Теорія інвестицій» 2010р. Випуск 24. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2010/6.pdf
3. Онищенко Ю.І.Генова О.І.Аналіз інвестиційної діяльності банків України. Серія «Інфраструктура ринку» 2016р. Випуск 2. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2016/2_2016_ukr/59.pdf